

„Mai fiind ca nefiind“

SIMBIOZE

Revistă blogosferică lunară de ariergardă spirituală, fără frontiere,
editată sub egida ONG Virtual ImpEx

Numărul 6 (iunie 2026)

REDACTIA:

Director onorific:

Nicolae Mareș

Redactor șef:

Marian Ilie

Redactor șef adjuncț:

Petre Cichirdan

Secretar de redacție:

Genovel-Florentin Frățilă

Seniori editori:

Nicolae Georgescu

Constantin Ionescu Târgoviște

Constantin Lupeanu

Nicolae Mareș

Colegiul redacțional:

Gabriela Banu

Mihai Batog-Bujeniță

Irina-Ana Drobot

Mirela Dumitru-Savin

Mircea Lungu

Raluca Maștei

Victoria Milescu

Correspondenți:

Tuğrul Keskin (Turcia)

Claudia Napoli (SUA)

Relly Maria Niculescu

George D. Piteș

Cai Qing (China)

Adresa redacției:

*Sat Pitaru, com. Porlogi,
jud. Dâmbovița*

ISSN 3120 – 1261

ISSN-L 3120 – 1261

Email:

revista.simbioze@gmail.com

*Întreaga răspundere pentru conținutul articolelor
revine autorilor.*

*Reproducerea oricărui articol se face numai cu acordul
autorului și precizarea sursei.*

EDITORIAL

Marian ILIE

Suntem la finalul primului semestru de la start și avem destule motive să mergem mai departe, cu fruntea sus. Avem noi susținători ai proiectului Columna și sunt semne că în curând vom fi în măsură să dăm de urma proiectului înaintat acum câțiva ani în Parlament, care ar trebui să fie punctul de plecare în demersurile noastre oficiale.

Rămânem devotați memoriei lui Mihai Eminescu și universalității lui, atenți la ce se întâmplă în lumea în care trăim și la reflexiile evoluțiilor de pe plan mondial în viața noastră de zi cu zi. Vom încerca să combustionăm ideea înființării unui institut de cercetări care să poarte numele lui Mihai Eminescu, așa cum deja au procedat frații noștri de peste Prut.

Vom promova constant valorile consacrate ale neamului românesc, în strădania de a atenua cumva efectele fenomenului de „axiofagie“ (apud confratele Ștefan Dumitrescu) și păstra deschise căile afirmării în țară a valorilor noastre. Ne vom promova în continuare și pe noi înșine, nu în așteptarea de aclamații, ci ca posibile repere pentru creatorii ce vin

din urmă. În actul talmeș-balmeș din literatura română, credem că este nevoie de repere, nu impuse administrativ, ci recomandate de experiență și performanță.

Ne vom strădui să deschidem punți cât mai largi spre celelalte literaturi ale lumii, contribuind astfel la intensificarea schimbului mondial de valori spirituale, atât de necesar și benefic umanității. În paralel, vom milita pentru atenuarea asperităților din mediul nostru cultural-științific în ceea ce privește identitatea noastră ca popor și limbă.

Antagonisme au existat dintotdeauna în societatea românească, dar în ultimii ani s-au exacerbat fără măsură, sub influența nefastă a mediului politic. Cultura și arta ar trebui să caute să se țină cât mai departe de ele, ba chiar să le atenueze. Este ceea ce încercăm să facem și noi, alocând în paginile noastre spațiu unor stări de lucruri pentru a căror limpezire este nevoie de dialog.

Începând din numărul următor, deschidem o rubrică de dialog cu cititorii pe problemele de interes major abordate în revistă, cu rugămintea de a nu consuma timp și spațiu editorial cu divagații inutile – rugămintă valabilă și pentru corespondenții care ne propun materiale spre publicare. O condiție pentru toți este ca mesajele și materialele să fie trimise în format Word, spre a nu îngreuna și mai mult procesul de redactare. Așteptăm deci ecouri la numărul de față. Au fost și până acum ecouri, dar cred că cele mai concludente – corolar – sunt concluziile IA de la rubrica „Taifasuri“ vizând nr. 3 al revistei.

Tușeu e-MI

Rezumat generat de AI

Da, înființarea unui **Institut „Mihai Eminescu“** este nu doar posibilă, ci și dezbătută frecvent în mediul cultural și academic românesc. Criticii și cercetătorii propun un astfel de for dedicat exclusiv operei naționale pentru crearea unei ediții critice monumentale și traducerea operei eminesciene în circuitul internațional.

Un precedent practic există deja peste Prut: **Institutul Eminescu** din Chișinău. O inițiativă similară ar putea funcționa în România în subordinea **Academiei Române** sau prin reorganizarea unor centre de studiu existente, cum ar fi **Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu“**.

COLUMNA

COLUMNA, COLUMNA

Trecurăm așadar în revistă detaliile tehnice privind construcția monumentalei opere care este Columna lui Traian, pentru care milităm să fie dublată de o copie în București. Și facem acest demers în ideea că monumentul reprezintă un valoros document referitor la istoria poporului nostru, dar și a continentului și a lumii.

E adevărat, sunt voci care invocă postura strămoșilor noștri de învinși într-un război epocal ca motiv să nu-i mai dăm atâta importanță, în contrapondere la recenta afirmație a D-lui Acad. Prof. Dr. Ioan Aurel Pop, în fosta domniei sale calitate de Președinte al Academiei Române, potrivit căruia Columna reprezintă însuși „certificatul de naștere al poporului român”. Adevărul trebuie căutat pe undeva la mijloc, în sensul că postura de învinși a romanilor pare a fi un dat istoric de care nu ne putem lepăda, după cum tot dat istoric este și existența strămoșilor noștri cu mult înaintea cuceririi romane.

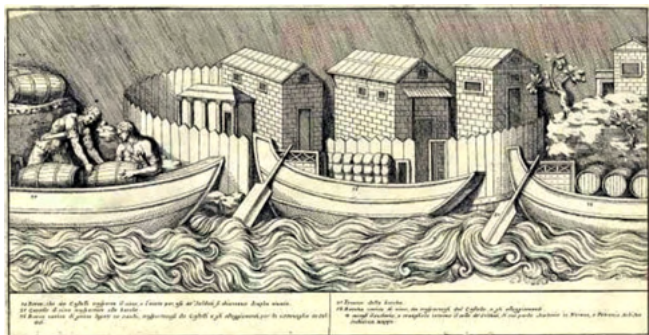
Noi am îmbrățișat opinia privind certificatul de naștere având în vedere calitatea prin excelență materială, concretă, palpabilă a acestui „certificat” – imposibil de contestat, cum se întâmplă cu relatările

unor istorici precum însuși Strabon, cu referirile lui la strămoșii noștri. Nu este întâmplător faptul că din noianul de relatări ale lui Strabon, Dio Cassius, Ioan Chrysostomos și mulți alții sunt contestate, fie și parțial, doar detaliile despre traci și geto-daci, ca și faptul că din documente istorice de referință ale epocii lipsesc tocmai cele referitoare la aceștia. Pare tot un dat istoric pe care, din păcate, nici politicienii și nici specialiștii nostri nu se sinchiesc să-l dezlege.

Sunt aspecte ce vor fi dezbătute pe larg la rubrica privind istoria limbii și a poporului nostru – în epocă, cel mai valoros adversar în Europa Centrală și de Est al Imperiului Roman, singurul căruia i s-a ridicat un astfel de monument și o sumedenie de statui în chiar inima Imperiului. Columna lui Traian, cum spuneam, este palpabilă, iar scenele de pe cele 130 de metope sunt dovezi de netăgăduit. Le vom examina pe rând, preluate din albumul pregătit de Multianus, discipolul lui Rafael Sanzio, în care fiecare metopă este însoțită de comentarii ale lui Ciaconus Hispanus, în albumul din care ne inspirăm noi, oferit cu dedicație, cu acordul Papei, de Giacomo di Rosi Regelui Franței și Navarei Ludovic al XIV-lea.

22. Soldat Pretorian în apărarea castelului său, credința și vigilența este indicată prin poziția mâinilor și ridicarea degetului în sus
* mâna cu degetul ridicat indică constanța, precum în medalie.
25. Cască de bronz legată de bărbie, crezând că deasupra a fost cusut capacul panonic, astfel încât casca de bronz nu rănește capul.
26. Scut de bronz al soldatului Roman, lung de trei picioare, uneori două, sau cel puțin unu și jumătate.
27. Vestă militărească amplă, prinsă cu catarama pe spate, se răstoarnă în spate, și în laturi.
28. Silueta scrută și concisă și astfel se exprima membrul, era de lână albă
* are mai mult forma de guler sau lorică de piele. Silueta nu era diferită de vesta pusă pe spate.
29. Veste de la buric până la genunchi mai așezată și strânsă de pantaloni.
30. Caligele, încălțări militare acoperă jumătatea gambelor
* caligele erau încălțări sau sandale militare, nici o încălțăminte nu avea talpa separată și restul piciorului gol, patricienii și cei mai demni și le legau mai elegant până la jumătatea gambei.
32. Jumătate de spadă sau spadă scurtă.
33. Scut de bronz împodobit cu lanțuri, și flori. Cohortele pentru a se recunoaște în luptă foloseau pe scuturi diferite semne numite DIGMATA
* nu se cunosc lanțuri ci doar o coroană.

34. Barcă care transportă vinul sau oțetul din castele la soldați care se numeau Scapha vinaria.

35. Butoaie de vin transportate cu bărci.

36. Barcă încărcată cu grâu legat în saci, transportându-i din castele și locuințe, pentru soldați.

37. Cârma bărcii.

38. Barcă încărcată cu vin care trebuia transportat de la castel către locuințe.

* a se observa giulgiul sau șervețelul din jurul gâtului Soldaților de care amintesc Suetonius în Nero și harta Petronio Arbitro Sudarium.

39, 40, 41. Statuia lui Danubius încoronată cu trestie, acest râu intrând din Germania în Schiavonia (regiunea Balcanică), se întâlnește cu Dravo, și alte râuri minore, și-a schimbat numele în Istru, își îndreaptă chipul și brațul drept către Orient, de fapt își îndreaptă cursul, dreapta înseamnă Orient, stânga Occident, după Pitagora, Aristotel și Platon.

42. Râul Dravo se varsă în Dunăre prin Belgrad, în denumirea antică Taurunum sau Alba Greca.

43, 44. Armata din locuințe, sau din alte zone apropiate Istrului mărșăluiesc sub însemnele: unui arme, alții săculețe cu biscuiți și cașcaval, carne sărată, vase cu vin, utilizate în timpul expedițiilor și locurilor deșerte, având până la 60 livre.

45. Scuturi pătrate lungi diferite de clipeus sau scut rotund cu formă și material diferite, acestea fiind din bronz, și din lemn. 46. Punte făcută din mai multe bărci, peste Istru pentru a transporta armata, legate una de alta cu funii și lanțuri de fier.

* acest mod de legare se numea traiecto, precum în medalion.

47. Toți Signiferi sau Alfieri purtau în cap un craniu de leu cu pielea sa pe spate, pentru a teroriza inamicii, folosite și de faimoșii căpitani imitându-l pe Hercule.

48. Mână întinsă deasupra însemnului, semnificând unitate

* sau mai degrabă de încredere, și sacralitate militară precum în medalii sau care face referire la manipul.

49. Acvila de aur, proprie oricărei legiuni, purtată de Acvilofer, călcăiul era ascuțit pentru a-l pune în pământ

* în multe se vede o mică tăietură la gâtul Acvilei.

50. Soldat ce poartă lanterna în vârf în timpul nopții.

51. Prefectul Pretoriului, sau Tribunul cu platoșă, și legat cu centură de care atârnă spada, ține în mână dreaptă nuiaua, sau registrul soldaților.

52. Imaginiferii poartă însemn cu imaginile zeilor

* sunt personaje care țin o vâslă în dreapta, în stânga o palmă însemn al Classiarilor care erau soldați ai armatei. Nici clipeuri, nici scuturi nu erau vizibile sau îndreptate către împărat.

53. Însemnul victoriei era purtat spre norocul armatei

* sub el era steagul propriu al soldaților călare, o mică pânză pătrată.

54. Altă punte făcută din bărci pe care trec soldații cu tribunul lor.

55. Din toate figurile din această Columnă se înțelege că soldații Romei nu își acopereau capul cu casca, dacă nu luptau.

56. Sulița având lancea lungă era numită Sicilicef

* A se observa că această lance servește ca și trompetă, sau goarnă la care apelează pentru ușurința transportării și utilizării.

57. Trompetă cu mâner de bronz, cei care sunau din ea se numeau liticini, sau buccinatori.

58. Lăncieri care-l păzeau pe împărat aveau sulițe lungi cu vârfuri de bronz ascuțite.

59. Caii căpitanilor, care îl însoțeau pe Traian, conduși din frâuuri, aveau șei acoperite cu mătase și ornate cu aur și argint

* acoperitoarele similare se numeau saci, și lunile de pe piept bijuterii lunulare pentru cai.

Tușeu e-MI

Avem susținători pentru Columnă

Scriitorul Ion Andreiță și pictorul Mihai Bandac, discutând despre frumusețea și măreția Columnei lui Traian și deopotrivă despre proiectul Fundației Culturale Române DLN de realizare a unei copii la mărimea de 1/1 și montarea ei, eventual chiar în Piața Constituției, în fața clădirii Parlamentului.

Mulțumim pentru mesaj și felicitări pentru nobila inițiativă și consecvență.

Dacă este posibil vă rugăm să ne trimiteți și nouă în format PDF revista pe luna mai. Poate că ar fi oportun ca să-l contactați pe dl. Ion Andreiță în vederea unor evocări legate de acest Proiect de interes național.

Cu prețuire,

Fundația DLN și M.B.

*

Stimate Domnule Ilie,

Eu sunt de acord în continuare, evident, cu proiectul. Nu mai am nicio calitate oficială, dar sprijin ideea.

Vă mulțumesc!

I.A. Pop

Roma. Forul lui Traian, Iulie 2003

A coborât un dac de pe Columnă

de Marian ILIE

De pe Columnă-a coborât un dac
Scris într-un ziar italian
Deasupra pozei lui Badea Cârțan
Rumân plecat din satul lui sărac.

Bătând pe jos așa o lungă cale
Până la Roma cea de pe coline

În sanctuarul ginților latine
Să afle taina încrengării sale.

Dintr-un altoi de soi imperial
Pe trunchiul unui arbore blajin
Crescut în arealul carpatin
Sfidând răstimpul imemorial.

PURUREA EMINESCU

Tușeu e-MI

„REGISTRU STAREI CIVILE/
PENTRU MORȚI

Ortodox -Român

/ Nr. 2935/

Mihail *din anul una mie opt sute opt zeci și nouă luna iunie*
 Eminescu *zioa șapte spre zece ____ ora două spre zece*
 Poet *meridiane. – Act de moarte a Dlui MIHAIL EMINESCU de patru*
 necăsătorit *zeci și trei ani, poet, necăsătorit născut în Com*
 una Botoșeani fiul decedatului Mihail Eminovici
 alte amănunte nu sa putut lua. ____
 decedat la cinci spre zece corent ora trei
 antemeridiane, în casa din strada Municipală ____ Nr. 14 Subur
 bia Doamna Bălașea. Martori au fost: Dl. IORDACHE
 MUNTEANU – de ani trei zeci ____ de profesie
 servitor, din acel spital. ____ și D. ION ȘTIRBU __ de ani două zeci și
 cinci
 de profesie servitor din strada aceeași
 Nr. 14 din acel spital ____
 cari au subscris împreună cu noi acest act dupe ce li s'au cetit, ____
 Cazul morții s'a constatat de noi prin doctoru verficator Dlu ȘU
 TZU ____ care a și liberat certificatul cu Nr. 161.
 Făcut de noi NICOLAE HAGI STOICA fiu consiliar
 al comunei București și ofiicar de stare civilă. Martori n'au știut
 subscri”.

Martori: I. Munteanu

I. Știrbu

Officiar: indescifrabil

Investigația, care a durat destul de mulți ani și a trecut prin ipoteze, confuzii și piste false, pare a fi ultima secvență dintr-un film cu final deschis. Rămâne, însă, o lecție esențială: memoria – chiar și a unui geniu – poate greși. Documentul, atunci când există, fixează adevărul.

Astăzi știm cu certitudine: Mihai Eminescu s-a născut la 15 ianuarie 1850, în Botoșani. Un răspuns câștigat printr-o adevărată epopee a cercetării.

(Dan Toma Dulciu – Revista *Muzeul presei românești*, nr. 22, mai 2026)

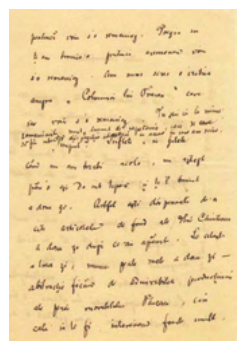
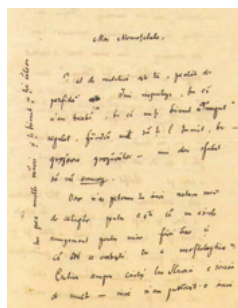
Nicolae GEORGESCU

(Continuare din nr. 5)

CHEMAREA MĂRII EMINESCU ÎN DOBROGEA

„Citiți Eminescu, vă rog!“

Un fragment dintr-o scrisoare a lui Eminescu, din 2 martie 1882, către Veronica Miele, din actuala colecție de inedite, ne aduce mai aproape de aceste evenimente din februarie 1882: „Critica asupra cărții lui Slavici e scrisă de mult – zice poetul – însă n-am publicat-o încă pentru că voi s-o remaniez.“

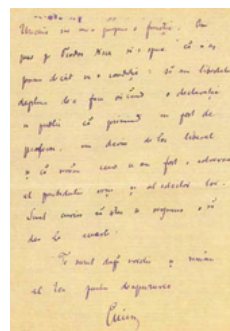
Într-adevăr, o va publica abia la 28 martie – iar textul este construit simetric față de cel al lui N. Xenopol. Desigur, Eminescu se referă și la acesta, și încă în termeni destul de duri: „Când vede cineva ce soi de literatură se prăsește în România, cum o revistă literară, din București, care întrunește într-un snop o adunătură de tineret semi-străin, își duce cititorii prin locuri malfamante sub pretextul de-a

face poemuri à la Alfred de Musset, cum spitalul, balamucul și cârciuma sunt singurele locuri care furnizează sugete artistice literatorilor de la «Literatorul» și de la alte întreprinderi scandaloase, acela cată să fie recunoscător puținelor pene într-adevăr românești, care ne scapă din atmosfera infectă a spitalurilor, ce se pretind reviste literare“ (Opere, XIII, p. 86). Problema e că N. Xenopol nu este dispus să accepte citarea fără nominalizare, și revine – dar nu în *Românul* (care se trage la o parte de la această discuție) – ci în *Telegraful*. Pamfletul său privește și opera și persoana lui Eminescu: „Cine a citit poeziile sale: Împărat și Proletar, Strigoii, nuvela sa Sărmanul Dionis care, pe lângă o necunoștință deplină a limbei române, cuprind nenumărate exemple de aberațiune mentală, acela desigur îl va ocoli“; „Nu încapă îndoială că la un asemenea individ oarecare circumvoluțiuni cerebrale trebuie să se fi dezvoltat într-un mod cu totul anormal. Zicem cu totul, căci cazuri ca acela al d-lui Eminovici (Citiți Eminescu, vă rog!) sunt foarte rare. Avem până acum pe omul care se crede cucoș, pe acela care-și închipuie că e o umbrelă și stă toată ziua într-un ungher pentru a se usca etc. – dar pe omul care se crede român și vorbește de «sângele strămoșilor» fiindcă și-a schimbat terminația numelui din ovici în escu, aceasta nu s-a mai văzut.“ Cititorii sunt rugați să-i privească pe muncitorii bulgari de pe malurile Dâmboviței (se regulariza albia râului) – și să compare chipul lui Eminescu cu al acelora. Este un „portret“ făcut foarte de aproape, se vede bine că cei doi au fost mult timp împreună (cum s-a și întâmplat, de altfel, Eminescu publicându-i, în *Țimpul*, *Brazi și putregai* cu o prezentare de-a dreptul elogioasă – iar apoi recomandându-l lui Iacob Negruzzi pentru *Pătăniile unui american în România*, nuvelă neterminată a lui N. Xenopol, unde pune, însă, la lucru teoria păturii superpuse a lui Eminescu – și, mai mult, aduce personaje din lumea profesiunilor liberale, așa cum îi cere și lui Slavici să facă). În plus – lucru deloc lipsit de importanță – se mai observă ceva: N. Xenopol vorbește cu vorbele, aproape aceleași, ale adeversarilor din Iași ori Botoșani ai lui Eminescu, aceia care în 1876 îl suspectau pe poet că e străin, chiar bulgar de origine după tată, că n-a terminat școala etc. (Vezi complexul polemic din jurul textului eminescian *Literatură și pastrama de Botoșani*, rezolvat satisfăcător de către ediția academică.) Polemistul din 1882 aduce, așadar, la București impresiile ieșene de la 1876 despre Eminescu: aduce, oarecum, trecutul provincial al poetului în prezentul capitalei. Revedem câteva fraze din acest text al lui

N. Xenopol – cu atât mai mult cu cât textul este aproape necunoscut și stă la baza epigramei lui Macedonski din iulie 1883 contra lui Eminescu: „*Acei care cunosc pe Dl. Eminovici (citiți Eminescu, vă rog) vor recunoaște acest portret. Adeseori privirile trecătorilor sunt atrase de un individ, cu un ciudat cap în patru muchii, astfel cum bucureștenii vor fi văzut numai la lucrătorii bulgari (cu ocazia canalizării Dâmboviței; este dat fiecărui să constate acest fapt). Acest individ poartă pantaloni vineți, un ghieroc negru de împrumut și o pălărie neagră mare, întocmai ca aceea a nemților care umblă cu flașnetă în spate: e pururea plin de noroiu și fața și mâinile sale poartă nenumărate urme de cerneală violetă. Cismele le înlocuiește adesea prin papuci – și în acest hal se întâmplă uneori să intre pe la Hugues spre a căuta vreun stăpân din ai săi care nu știe, sărmanul, unde să se ascundă mai curând spre a nu fi văzut de fostul grădinar. Dăm aci signalmentul exact al acestui bizar presonagiu, căci pe la ora mesei de-l întâlnim pe stradă e bine să te ferești de dânsul. Și de altminteralea nu e bine să stai cu el de vorbă.*”

Pamfletul este reluat în *Literatorul*, aprilie 1882, p. 241, și în *Războiul român* al lui Gr. H. Grandea, care discută, și el, imediat după N. Xenopol, originea bulgărească a lui Eminescu. Și alte ziare însoțesc campania de presă a *Telegrafului*: se crează brusc o atmosferă antieminesciană în ziarele din capitală. Și să nu uităm scrisoarea poetului către Veronica Micle din 24 martie 1882: „*Urechia iar mi-a propus o funcție*”. Prin aceasta vedem intenția clară a liberalilor de a-l atrage pe poet (*iar mi-a propus* – înseamnă că îi mai făcuse asemenea propuneri; V. A. Urechia insista – și era, în același timp, colaboratorul permanent al *Literatorului* și colaborator de ocazie la *Convorbiri literare*).

La 8 aprilie 1882, Eminescu îi va răspunde, în *Timpu*, sub semnătură proprie, lui N. Xenopol într-un pamflet celebru; cităm doar finalul, pentru că din N. Xenopol am citat începutul: „*D-sa îmi face onoarea de a-mi batjocori scrierile. Îi pot spune că singura insultă gravă ce mi-ar putea-o aduce ar fi de-a mă lăuda în coloanele Pseudo-Românului. Lauda în acel organ pentru care însuși numele poporului nostru e o marfă ce se vinde pe 20 bani numărul, o asemenea laudă m-ar face să mă îndoiesc de mine însumi și să cred c-am început de-a fi de-o teapă intelectuală și morală cu roșii. Și aceasta m-ar durea, căci nu știu să fi greșit ceva lui Dumnezeu și oamenilor pentru a merita o atât de amară pedeapsă. Pentru a mă curața de vina de a fi lăudat în organul în care au fost lăudați și cei ce și-au înfrânt până și jurământul și onoarea militară la 11 februarie, ar*

trebui să intru în sfântul fluviu Gange și să mă închin, recitind imne ale Vedelor; scrise în sfintele începuturi, când omul era încă adevărat ca natura și natura adevărată ca omul.” Cum vedem, Eminescu se citează/parafrazează pe sine însuși cu *Scrisoarea II* (*Laudele lor de sigur m-ar mâhni peste măsură...*) – care apăruse în martie 1881 în *Convorbiri literare*. Macedonski va continua această „polemică” tot într-o poezie.

Adevăruri incomode despre „boieria valahă”

Aceste scurte reveniri le facem pentru introducerea în ecuația a lui Macedonski – dar și pentru a arăta că polemica dintre el și Eminescu nu este neapărat una personală, ci privește ceea ce azi s-ar numi, cu un termen nemțesc, politica culturală. Să nu ne facem iluzii, în epocă triumfă punctul de vedere al lui Slavici-Maioreescu-Eminescu, dar acest lucru se face prin ținerea cazanului sub presiune, prin îndepărtarea de la mijloacele de comunicare a școlii de la *Literatorul*. Avem în vedere articolul lui Titu Maiorescu: *Poeți și critici*, din *Convorbiri literare*, 1 aprilie 1886, din care cităm aceste fraze numai: „*În proporția creșterii acestei mișcări scade trebuința unei critice generale. Din momentul în care se face mai bine, acest fapt însuși este sprijinul cel mai puternic al direcției adevărate. Poesiele lui Eminescu, Pastelurile și Ostașii lui Alecsandri vor curăți de la sine atmosfera estetică vițiată de Macedonski, Aricescu, Aron Densușianu etc. etc.*”

Iluzia aceasta a unicului bloc de marmură rămâne doar în textele triumfaliste de acest fel ale lui Titu Maiorescu; în realitate literatura română se va împropăta și dinspre direcția *Literatorului*, care este foarte productivă cuprinzând multe nume și exersând formule literare moderne. Nouă nu ne rămâne decât să constatăm că pozițiile sunt, încă, ireconciliabile. Abia dacă, în 1886, un singur *Album literar*, apărut la 15 martie și aflat într-un singur exemplar la V.A. Urechia, îi va publica alături pe Macedonski cu mai multe cugetări și poeme (unul dintre ele semnat „X.”, amintind cert de contextul epigramei din 1883, urmat

imediat de altele, două, cu semnătura întreagă), pe Maiorescu (nici mai mult nici mai puțin decât cu un fragment din studiul amintit mai sus, „Poeți și critici”, care în *Convorbiri literare* va apărea la 1 aprilie 1886, deci era inedit; fragmentul nu reia incriminarea de mai sus a direcției *Literatorului*, dar dezvoltă teoria după care poetul în genere asmilează realitatea și-i dă forma individualității sale, este ca o prismă care reflectă lumina după ce o primește – iar criticul în genere este transparent, prin el trece lumina neprelucrată și de aceea are autoritate; concluzionează că poeții între ei n-ar trebui să se critice: „...*Cine a citit o dată critica lui Voltaire asupra dramelor „barbare” ale lui Shakespeare va sta totdeauna pe gânduri când va mai vedea poeți apucându-se de meseria criticii...*”) – și, atenție, poemul lui Eminescu: „Nu mă înțelegi”, inedit, nu se știe cum și de cine adus aici, între nume ca cel al reginei Elisabeth, sau Delavrancea, V.A. Urechia, Iacob Negruzzi. Încercare de împăcare? Rămâne de studiat (de aflat lucruri noi).

Acum, însă, în anul 1882, recitarea *Scrisorii II* de către poet, lui N. Xenopol, pe malul Dâmboviței, cu amintirea Gangelui măreț, rămâne refrenul vremii.

Ciudată este, desigur, regăsirea Veronicăi Micle în această ecuație a lui 1882 – și mai ales întrebarea ei neliniștită dacă Eminescu a scris despre Slavici. Știe de atacul lui N. Xenopol din 7 februarie la cartea lui Slavici? Eminescu îi spune la 2 martie că vrea să remanieze textul. Ea îi mărturisește la 5 martie că a scris poezia *Mater dolorosa*, pe care crede că *Junimea* o va respinge – și pe care o va trimite la *Literatorul*, unde poezia se publică, dar autoarea se vede semnată dedesupt... „Miclescu”. Greșeală? Ironie? În aprilie, *Literatorul* îi reia dintr-o altă revistă catrenul *Cugetare*, cu laudele personale ale lui Macedonski:

„*Găsim aceste patru versuri în Albina din Botoșani (Nr. 2, anul II) și ni le apropiem spre a le comunica și cititorilor noștri. Ele nu sunt decât patru, și fac cât o poemă. Asemenea cugetări sunt ca niște diamante și nu trebuie să se piardă:*

O morișcă este lumea
Timpu' o'nvătre'n jurul său,
Apa trecătoare-i viața
Iar morarul, – Dumnezeu.“

Poezia este semnată doar cu inițialele „V.M.”, iar Al. Macedonski publică, în replică, o *cugetare* proprie în versuri:

„Mă uit la cer și la pământ:
Frumos e cerul și pământul,
Dar inima-mi e un mormânt
În care mort îmni zace-avântul!”

Închis rămâne-acel mormânt
Cu imnuri pline de misteruri...
Prea bun am fost pentru pământ,
Prea rău sunt încă pentru ceruri...”

Dialog – deocamdată cu un pseudonim („Miclescu”) și cu inițialele „V.M.”. În același număr al *Literatorului*, o notă aspre despre Mihai Eminescu: „În *Războiul român* de la 1 noiembrie găsim următoarele ce stabilesc și mai mult naționalitatea D-nului Eminescu („citiți Eminescu vă rog”): În urma dreptelor tânguiri ale locuitorilor din Boldeni contra locotenentului Eminovici, frate al D-nului Eminescu de la *Timpul*, o comisie compusă din d-nii maior Teodorescu și Vasilescu, directorul Prefecturii, a descins în localitate. Abateri grave s-au constatat contra numitului. El însuși n-a putut nega că a intimidat, insultat și bătut pe locuitorii care nu se învoiau cu armenii arendași în casa cărora șade și mănâncă. A pune un ofițer în serviciul străinului pentru împilarea țaranului, este a nu fi român. Dl. Al. A. Macedonski afirmă că este bulgar acest domn.” Nu putem verifica știrea: în județul Brăila nu se află o localitate cu acest nume (Boldeni/Boldești se găsește în Prahova, dar este și o localitate din județul Iași); asta n-ar fi nimic, poate și-a schimbat numele peste veac – dar în interiorul știrii *Literatorul* din aprilie nu putea să citeze un ziar din luna noiembrie. Vezi și mai jos, caz similar. Reținem informația doar sub beneficiu de inventar. Și *Timpul* vorbise – pe larg, chiar – despre delapidările lui Al.A. Macedonski în Tulcea și Cernavodă, în 1878 (textele se află în ediția academică, Vol. X, nu insistăm).

Revenind, în august *Literatorul* îi va publica Veronicăi Micle poezia „Scrisoare”, semnată corect de data aceasta.

Să fie și Veronica Micle atrasă în această încercare a liberalilor, prin *Literatorul*, V.A. Urechia și alte persoane influente mai ales din Iași, de a-l prelua pe Eminescu? Să fie ea oarecum forțată de aceștia să-i ajute? Cât de mult insistă ca Eminescu să lase *Timpul* și să vină la Iași – n-ar fi de mirare să-și fi făcut această strategie sperând că va fi de ajutor altora – și că-și va vedea visul împlinit, viața alături de cel pe care-l iubește, a doua oară soție de profesor universitar ieșean; poate chiar a viitorului rector dacă reușește să-și conducă *Eminul ei iubit* pe treptele onorurilor...

Desigur, lucrurile se pot discuta – dar ar mai trebui documente, însemnări, scrisori. Singura concluzie „pozitivă” este că Veronica Micle greșește nefiind în cunoștință de cauză. Al. Macedonski este dispus, în primăvara lui 1882, să radicalizeze conflictul cu *Junimea*.

În *Viața de apoi* (iunie 1882), Macedonski își imaginează că a murit și că vede în viața de apoi (titlul poemului) cum toți confrății săi literatori și politici s-au preschimbât în te miri ce. Aceste „metamorfoze“ sunt descrise în versuri comentate în note ce se tipăresc la sfârșitul poemului. De pildă: „*Alecsandri cel mare, – era și el o broască!*“ – iar în notă: „*Dacă dl. Alecsandri devine în satira de astăzi o «broască» nu este vina mea, ci a condeiului meu care în loc s-o ia la dreapta a luat-o la stânga, îi cer scuzele mele; cred însă că pe undeva am și eu dreptățile mele; apoi să mă ierte dl. Alecsandri, ce caută bardul latinității, el care este hors concours, la concursul pentru premii academice? Nota bene că este membru al Academiei. Frumos îi stă oare dumnealui, care este om bătrân și bogat, dumnealui, care este membru al Academiei, să șteargă anul trecut o mie de franci premiindu-se singur? Unde dracu s-a mai văzut Academie să se premieze singură? Acest lucru este de-o nerușinare monstruoasă. Află dl. Alecsandri că premiile sunt pentru încurajarea celor tineri și pentru acest scop au lăsat o mulțime de oameni averile lor Academiei, iar nu ca să și le împartă între dumnealor. Rușine, de trei ori rușine, domnule Alecsandri, domnilor academicieni.*“ – și tot astfel, ca o replică anticipativă a lui Cațavencu, („*O scrisoare pierdută*“ va apare în toamna lui 1883 – iar Cațavencu este identificat și în Al. Macedonski de către caricaturistii vremii) – încă două alineate. Va ieși oarecare scandal, V. Alecsandri apelând prin scrisori la diverse personalități politice și literare să ia atitudine. Macedonski face, în continuare, disocieri: admiră poezia (îi va dedica un studiu de câteva zeci de pagini în foiletonul *Literatorului*) – dar insistă că procedura nu este corectă. În fond, și Eminescu, în articolele sale de ziar din 1877-1878, cerea Academiei să nu-și mai premieze membrii și să încurajeze tinerele talente. Diferența este, însă, de ton. Dorind să fie mai satiric în note decât în versuri, Macedonski caută și cultivă gâlceava.

Tot în cheie maioreșciană va trebui să rezonăm și de data aceasta: criticul este acela care, în sesiunea ordinară a Academiei din 1886, va propune să nu mai fie premiați membrii înaltului forum chiar ei între ei – atenție: „*îndemnat mai cu seamă de criticile ce se produsese în public din cauza prea deseii premieri a unor lucrări scrise de chiar membrii Academiei*“. (*Convorbiri literare*, 1 mai 1886, p. 176). Propunerea nu este acceptată, desigur, dar va avea darul să mai rărească autopremierile. Remarcăm, însă: vine la patru ani de la „gâlceava“ macedonskiană. Și, ca să

încheiem, amintim că acest an I, 1882, este anul când Macedonski va primi medalia *Bene Merenti*, chiar după poemul din iunie... Desigur, medalia nu se acordă de către Academie, ci de către Rege – la propunerea celor care fac în jurul și în numele Său acea politică culturală despre care vorbeam; desigur – iarăși! printre aceștia se găseau mulți care-i dădeau dreptate și-l sprijineau pe Macedonski.

În poemul *Viața de apoi* este încondeiat, nici nu se putea altfel, și Eminescu. Versurile glosează pe expresia *omului umbrelă* din pamfletul lui N. Xenopol: „*Greoiul Eminescu, poet de școală nouă,/ Era într-o ciupercă schimbat ca să nu-l plouă.*“ Notele, mai multe, îl sfichiuiesc pe poet cam astfel (tot cu aluzii la pamfletul citat): „*Unul dintre pretenșii poeți ai «Convorbirilor literare», D. Eminovici («citiți Eminescu vă rog») își dă aere de patriotism prin «Timpul» luându-și ifose de român neaoș, când este bulgar.*“

În ediția Adrian Marino, nota se întrerupe după „român neaoș“; în *Literatorul*, însă, Al. Macedonski continuă aria bulgărească pe mai multe rânduri. Iar asta, tocmai în momentul când Eminescu trece Dunărea, la Rusciuc, își cumpără tutun bulgăresc – și o carte, tot bulgărească. În altă ordine de idei (pe care o avem mereu în vedere și doar atenționăm cititorul să ne urmărească) – trebuie reținut adjectivul „pretins“ – și pus alături de epigrama lui Macedonski din anul viitor: „*Un X., pretins poet, acum/ O luă pe cel mai jalnic drum.*“ Nu știm de ce pretins poet, dar repetiția este marcă de proprietate și trădează, deci, autorul: este Macedonski, nu Teleor sau altcineva (cum a încercat să acrediteze, la un moment dat chiar poetul *Noptilor*). Mai jos, în același poem, Macedonski pune notă și la Naum: „*Armean, fost negustor, și acum pretins poet al «Conv. lit.».*“ Iată că termenul revine, și de data aceasta chiar ne interesează. În fond, pentru Macedonski, autor de volume de poezii în 1882, autor de grupaje masive de poezii în *Literatorul* acestor ani – deci, un grafoman să zicem, dar unul cu operă! – Eminescu nu putea fi poet propriu-zis cu doar cele vreo 40 de poeme publicate doar în *Convorbiri literare*, doar până în septembrie 1881 (când publică acolo *Scrisoarea IV*, ultima sa poezie tipărită în *Convorbiri* din voință proprie, pare-se). În schimb, cu textele sale ziaristice care apăreau torențial în ziarul *Timpul*, Eminescu era puternic resimțit ca îndrumător politic, autor de program politic – chiar om politic.

(Va urma)

Nicolae MAREȘ

(Continuare din numărul trecut)

EMINESCU ÎN LIMBA POLONĂ UN CAPTIVANT SPECTACOL INTELECTUAL

I

EMINESCU ÎN LIMBA POLONĂ

Prin creația sa, Mihai Eminescu rămâne într-adevăr cel mai mare poet al neamului „pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc“.

George Călinescu

De obârșie din Țara de Sus a Moldovei

De-a lungul anilor au apărut numeroase „contribuții“ privind obârșia străină ale lui Eminescu. S-a scris și despre originea sa poloneză, plecându-se de la faptul că în spațiul Poloniei Mici, așadar în Małopolska, au trăit multe persoane cu numele de Eminowicz, printre care și câțiva poeți. La renumitul cimitir Rakowiecki din Cracovia, pe care l-am vizitat în câteva rânduri, întâlnim mormintele unora dintre aceștia, printre care: Ludwik Eminowicz (1881-1946), poet și traducător, „părinte al expresionismului polonez“¹⁴, Roman Ragost Eminowicz (1900-1920), poet, critic literar, a participat în Primul Război Mondial în cadrul Legiunii Poloneze împotriva bolșevicilor etc.

Pentru a-i afla originea cea adevărată a poetului național român este suficient să-l citim pe Eminescu însuși, cât și pe cel mai mare exeget al vieții și creației sale, George Călinescu. „Eminovicenii erau români cu vechime în satul Călinești din județul

Suceava. Îi întâlnim acolo din întâiele decenii ale veacului XVIII. Căpătând slobozenie, intrară în tagma răzășească, ceea ce e un fel de noblețe. Însemnația că Eminescu n-ar fi român sunt de domeniul himericului și se explică prin aceea că poetul se indignase împotriva scursorilor străine: bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire. Rând pe rând Eminescu a fost turc, albanez, persan, suedez, rus, bulgar, sârb, rutean, polon, armean“¹⁵.

Unui calomniator el îi răspundea cu aceste cuvinte perfect întărite de documente: „eu nu mă supăr deloc de modul cum se reflectă persoana mea în ochii dumitale, căci de la așa oglindă nici nu mă pot aștepta la alt reflex. Dar acest reflex nu schimbă deloc realitatea; el nu mă oprește de a fi dintr-o familie nu numai română, ci și nobilă, neam de neamul ei – să nu vă fie cu supărare – încât vă asigur că între strămoșii din Țara de Sus a Moldovei, de care nu mi-e rușine să vorbesc, s-o fi aflând poate țărani liberi, dar jidani, greci ori păzitori de temniți măcar niciunul“¹⁶.

Eminescu și istoria Poloniei

Eminescu, dornic de-a cunoaște istoria și cultura cât mai mult populare, a studiat-o temeinic și pe cea poloneză. Aș spune chiar cu multă acribie. Numai că poloniștii români și nici româniștii polonezi nu au avut curiozitatea de-a studia manuscrisele sale. Din momentul în care acestea au devenit accesibile, la începutul celui de al treilea mileniu, prin publicarea lor fascimilată de către Academia Română, sub îndrumarea academicianului Eugen Simion, condiții grafice excepționale, rămânem impresionați de profunzimea cu care poetul a studiat domenii dintre cele mai diverse, inclusiv a celui istoric. Sper să nu greșesc, dacă afirm că din pânza și cei doi mari istorici contemporani ai săi – Mihail Kogălniceanu (1817-1891) și A.D. Xenopol (1847-1920), ultimul: „cel mai iubit și mai alintat copil al Junimii“, nu ne-au lăsat însemnări atât de exacte și de laborioase despre istoria poloneză, precum cele întocmite de Eminescu în anii '70 ai secolului al XIX-lea¹⁷. Înaintea sa, doar Nicolae Bălcescu (1819-1852) a mai studiat cu atâta sârg, la Paris, lucrări istorice poloneze, în special pe Adam Naruszewicz și Joachim Lelewel, în vederea

elaborării lucrării sale de referință: *Românii supt Mihai Voievod Viteazul*.

Credem că studiul istoriei Poloniei și însemnările făcute despre momentele principale ale acesteia au fost consemnate de studentul Mihai Eminescu în perioada sa *vieneză* sau/și *berlineză*. Se știe că în anii 1872-1873, Eminescu a frecventat în mod regulat cursurile de filosofie și filosofia științelor, de istorie antică, ținute de E. Dühring, E. Zeller, H. Helmholtz, Du Bois-Reymond ș.a.¹⁸ Tot atunci a acceptat o slujbă la agenția diplomatică din Berlin, domeniu în care cunoașterea istoriei se impune. În următorul an universitar 1873-1874, Mihai Eminescu urmează cursuri de filosofie, drept, istorie, economie, geografie, fiziologie ș.a.¹⁹ Nu excludem că atunci s-a documentat atât de aprofundat cu privire la istoria vecinei noastre din nord. A fost perioada cea mai propice pentru studii în ceea ce îl privește, mai ales că la începutul anului 1874 Titu Maiorescu i-a propus să dea doctoratul în vederea numirii sale ca profesor de filosofie la Universitatea din Iași. Numai că în septembrie 1874 poetul părăsește Berlinul. S-a hotărât să viziteze orașul lui Kant, Königsberg, lucru pe care l-a făcut, iar de acolo prin Silezia a ajuns la Cracovia, în acea *Roma slavă*, cum îi spunea acestei urbe medievale Mickiewicz, pe care în mod concret a vizitat-o²⁰.

Mai mult, aici dorea să studieze documente istorice din Arhiva orașului. Aflând că directorul instituției a început publicarea acestora va renunța. Iată cum, romanticul român devine în materie de studiu arhivistic în relațiile cu Polonia un predecesor al marilor istorici Hasdeu, Bianu și Iorga, iar mai târziu P.P. Panaitescu, Nandriș și Corfus, cei care pur și simplu le-au „defrișat”. În continuare, poetul s-a oprit la Lwów, în vechiul Lemberg, unde a vizitat Biserica Moldoveană (Woloszka), ridicată de Vasile Lupu (1634-1653), cu altarul ei împodobit și cu bourul moldovean pe frontispiciu.

Șl(e)ahța și libertatea

În cazul Poloniei, în textele din manuscrisul menționat, Eminescu notează mai întâi principalul aspect legat de prezentarea și cunoașterea unei țări, în ansamblu, cel demografic. El consemnează că numărul polonezilor la vremea respectivă era de 15

milioane de locuitori, din care 200.000 șleahță – după care adaugă cuvântul: **Libertate**. Nu excludem ca autorul însemnărilor să fi dorit a sublinia prin cuvântul respectiv faptul că, urmare a acțiunilor acestor nobili, care de-a lungul istoriei poporului polonez au militat pentru menținerea unor libertăți impuse pe întreg teritoriul Republicii – prin *liberum veto* – șleahța statuând astfel că orice lege nu putea fi aprobată de Seim, dacă nu întrunea unanimitatea voturilor acordată de clasa aleasă care participa la lucrări.

Înainte de a trece la cronologia și datele istorice consemnate de Eminescu în manuscrisele sale, observăm că autorul lor a scris – chiar în prima filă – faptul că în secolul al IX-lea teritoriul polonez era locuit de slavi – cunoscuți ca Leși (Lech – Leși); sunt menționate și unele localități dezvoltate în ținuturile de șes sau pe câmpia poloneză (este menționat cuvântul polonez – *pole* – de la care se trage „Țara Polonilor”). Concluzia este că tribul Polan s-a tras statul polonez, aceasta în prima parte a secolului al X-lea, când „Polanii s-au așezat în zonele de șes din jurul cetăților în curs de dezvoltare, ca cele din Giecz, Poznań, Gniezno și Ostrów Lednicki”, menționat fiind faptul că localitățile respective se întindeau pe Vistula, Warta și Nisa. Concret, sunt amintite: Kruszwica, Giecz, Poznań și Kalisz. Sub denumirile respective sunt enumerate: Cracovia, Wiślicka, Lublin, toate în transcrierea de mai sus²³. În pagina următoare Eminescu consemnează alegerea de către Poloni a conducător al Polanilor a unui **Piast**, cel care a ajuns să înființeze ulterior dinastia care îi va purta numele. Se știe că sumară a acestor începuturi, făcută de Eminescu, surprinde un aspect de substanță al vremurilor respective din Europa Centrală și de Sud: apropierea primului conducător polonez Mieszko (păgân) de Ducele de Boemia, și care, prin căsătoria lui cu fiica acestuia, pe nume Doubravka, ajunge să înfăptuiască creșterea polonilor, lucru pe care l-a făcut prin propria lui convertire la creștinism (966). Nu este omisă în manuscrisul eminescian domnia lui Bolesław I Chrobry „cel viteaz” (992-1023), acesta având numele subliniat în text. Cu alte cuvinte, Eminescu a conștientizat relația politică complexă pe care statul lui Mieszko a avut-o

cu Sfântul Imperiu Roman, cât și bătăliile pe care le-a purtat acesta cu slavii Polabian din Saxonia Răsăriteană; ca urmare a ajutorului primit din partea Sfântului Scaun, încât acest prim rege ajunge să transforme Polonia într-o putere de seamă din Europa Centrală și de Est. Astfel, prin creșterea populației concentrate în jurul Episcopiei din Gniezno, statul lui Mieszko a ajuns să dezvolte instituții mature pe teritoriul etnic polonez.

Menționăm că termenul *Dinastia Piast* a fost introdus în literatura istorică poloneză și universalizată abia în secolul al XVIII-lea de Adam Naruszewicz, iluministul ale cărui *mape* (teke) au fost atent studiate, cum aminteam mai sus, de Nicolae Bălcescu. O importanță deosebită o are faptul că din manuscrisul eminescian nu lipsește remarcă privind **creșterea Poloniei**, exact sub acest Piast, ca la 1024 Papa să le confere dregătorilor principali polonezi pe care Eminescu în textul său îi enumeră sub denumirea de regi.

Ludovic cel Mare, nepot de soră al lui Kazimir (1370-1382). Unirea Poloniei cu Ungaria

În fapt această idee concentrează un capitol întreg din relațiile polono-ungare, lucru ce nu putea să îi scape lui Eminescu. El conștientizează procesul respectiv în adevăratele lui proporții, în sensul că Władysław Lokietek (cel Scurt), tatăl lui Kazimir Wielki (cel Mare) a mutat capitala Poloniei de la Gniezno în catedrala din Cracovia (la Wawel), urmare a pierderii din *coezivitatea internă și a integrității teritoriale din vest*. Cu alte cuvinte, Regatul polonez se strânge pierzând, urmare a expansiunii germane, Pomerania și Silezia, cele din urmă fiind părți integrante în structura statală a Piaștilor, cum subliniam mai sus. De atunci statul polonez a rămas cu *jumătate din populația poloneză în afara granițelor Regatului*²⁴. În plus, râul Vistula, la vărsarea în Marea Baltică, era în continuare controlat de Ordinul Teutonic, aceasta de pe vremea lui Conrad Mazowiecki, iar Masovia n-a mai fost incorporată în totalitate în statul polonez.

Kazimir cel Mare – domnitor de vază pentru poet

Kazimir a fost cel care a regularizat frontierele de vest și de nord, a încercat și-a reușit să-și recupereze o parte din teritoriile pierdute, iar parțial, a compensat pierderile din vest cu o nouă expansiune în est, apropiindu-și fruntariile de Moldova. A fost un fel de concentrare (centralizare) statală, pe care o va înfăptui simultan cu o dezvoltare economică nemaicunoscută, simultan cu creșterea bunăstării populației.

Măsurile luate au inclus extinderea și modernizarea așezărilor agricole, dezvoltarea orașelor și a rolului lor în creșterea comerțului și mineritului. O mare reformă monetară a fost pusă în aplicare în timpul domniei lui Kazimir al III-lea. S-a spus, pe drept cuvânt: *Casimir cel Mare a găsit Polonia în lemn și a lăsat-o în piatră*. Mai mult, după o serie de expulzări ale evreilor din Europa de Vest, comunitățile evreiești s-au stabilit la Cracovia, Kalisz și în alte localități din vestul și sudul Poloniei. Procesul s-a petrecut începând cu secolul al XIII-lea. Kazimir a fost regele care a primit pe refugiații evrei din Germania în 1349, a ajutat la accelerarea extinderii evreilor în Polonia, proces care a continuat până la cel de-al Doilea Război Mondial.

Și Hedviga – Sfânta azi – e menționată

Urmărind istoria Poloniei în mod cronologic, Eminescu subliniază din nou că la 1386 – Hedviga (Jadwiga) fiica lui Ludovic cel Mare, soră cu Maria – nevasta lui Sigismund de Luxemburg – ia de soț pe Marele Duce păgân al Lituaniei, Jagiełło, care, botezându-se ia numele de **Władysław II Jagiełłoniczyk** (1386-1434). Se știe că Ludovic I al Regatului Ungariei a condus – în uniune personală – și Regatul Poloniei și Croația, din Casa de Anjou. Hedviga de Anjou a fost din 1384 și până la moartea rege (declarată ca atare, și nu regină!) a Poloniei. A fost canonizată în anul 1997 de Papa Ioan Paul al II-lea.

În continuare, în pag. 10 a manuscrisului eminescian găsim subliniate numele mai multor regi, printre care: Władysław III – 1434-1444 (mort la Varna), Casimir IV – 1446-1492; Ioan I Albrecht – 1492-1501 (cel care a luptat cu Ștefan cel Mare în Codrii Cosminului – *N.M.*); Alexandru I – 1501-1506; Sigismund I – 1506-1546; Sigismund II –

1546-1572 – Urmeașul unei însemnări ilizibile precum cele de la pag. 11, iar în continuare stă scris: 1576 – Ștefan Batori – 1556; 1586 Sigismund III (de Suedia – 1632; 1664 pacea de între Suedia și Polonia. Polonia pierde.

În continuare, însemnările: 1632-1645 Vladislav IV; 1645-1672 Ioan II Cazimir; 1654 – Năvălirea Cazacilor; 1667 – pacea de Smolensk, Kiev; 1669-1674 Jan Wisniowiecki; 1674-1696 Jan Sobieski.

Cronicarii români și polonezi în publicistica eminesciană

Manuscrisul eminescian dovedește pregătirea solidă pe care o avea viitorul publicist, iar elementele cu caracter istoric sunt corect consemnate și acestea prezintă în mod obiectiv Polonia, am spune nivelul în care știința istoriei universale ajunsese atunci.²⁵

Cred că puțini dintre contemporanii săi de pretutindeni erau atât de bine informați cu privire la Istoria Poloniei, pe care un istoric englez contemporan o denumeste: „Terenul de joacă al lui Dumnezeu“, în chiar titlul lucrării sale.²⁶ Din materialele întâlnite în publicistica eminesciană nu lipsesc referiri la cronicarii de vază polonezi, studiați și amintiți și de cronicarii români: Grigore Ureche, Miron Costin sau

Ion Neculce, respectiv la Kromer, Strykowski, Piasecki, și iluministul Tadeusz Czacki. În comentariile sale găsim și unele date de referință privind comerțul româno-polon în Evul Mediu Timpuriu etc.²⁷

Din cunoașterea atât de amănunțită a istoriei rezultă și preocuparea de publicist. Astfel, în „Curierul de Iași“ și „Timpul“ consemnează ceea ce se petrecea în „nefericita Polonie”²⁸. Eminescu a fost cel care a relatat la 1876 despre „expedițiunea”²⁹ lui Hașdeu la Cracovia, deci la doi ani după vizita poetului în vechea capitală a Poloniei.

NOTE:

¹⁴ *Literatura polska XX wieku I / Literatura polonă din secolul al XX-lea I*, p. 153, PWN, Varșovia, 2000; cf. Filipciuc, Ion, *Włodzimierz Eminowicz despre Mihai Eminescu*, în „Bucovina Literară“, nr. 8-12, aug.-dec. 2012.

¹⁵ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1982, p. 443. idem <https://citoruldeproza.wordpress.com/2014/02/01/numele-si-neamul-lui-eminescu-origini/>; Nicolae Mareș, *Eminescu și Polonia*, în „New York Magazin“, nr. 902, 31 mai 2017.

¹⁶ Ion Filipciuc, *Obârșia neamului Eminoviciu*, în *Omagiu lui Eminescu*, Dumbrăveni nr. 6, iunie 2013, pp. 9-16.

¹⁷ Cf. Mihai Eminescu, vol. IX, Partea a doua: *Manuscris românesc*, 2263 ff. 7-11, Polonia; vezi *Conversation-Lexikon*, Leipzig, XI, 1867, pp. 801-803; idem E. Hurmuzachi, *Fragmente zur Geschichte der Rumänien*, lucrare pe care o va traduce. Rezultă că avea cunoștință despre Długosz și Kromer.

¹⁸ Helmuth, Frisch, *Surse germane în creația eminesciană*, București, Editura Saeculum, 1999.

¹⁹ Țuțuianu, Ovidiu, *Mihai Eminescu și istoria*, Editura Daco-Română, 2015, pp. 11-12.

²⁰ Victor Crăciun, *Eminescu regăsit*, Editura Semne, 1998, pp. 249-253.

²³ Nicolae Mareș, *Cultură-Artă-Literatură-Știință-Spiritualitate*, Eseiuri, vol I, Tipo Moldova, Iași, 2014, p. 35.

²⁴ Sublinierile din manuscris aparțin lui Eminescu.

²⁵ Cf. Marin Bucur, *Cultura istorică a lui Mihai Eminescu*, în *Caietele Eminescu*, vol. 5, 1980 pp. 19-38, 242-244.

²⁶ Norman Davies, *Istoria Poloniei, de la origini până în 1795*, vol. I și vol. II, Polirom, București, 2014.

²⁷ Teodor Holban, în „Convorbiri literare“, 1939, p. 1125.

²⁸ Mihai Eminescu, *Opere X*, p. 256.

²⁹ „Curierul de Iași“, IX, nr. 105/septembrie 1876, idem Mihai Mitu, op. cit. p. 157.

Cai QING

Expresie completă a genei spirituale românești

În constelația literaturii române, Mihai Eminescu strălucește etern ca o supernovă. Este aclamat drept „Luceafărul poeziei“, dar lumina acestei stele străpunge cea mai adâncă noapte a unei întregi națiuni. În „La Steaua“, el se lamentează: Icoana stelei ce-a murit/ Încet pe cer se suie;/ Era pe când nu s-a zărit/ Azi o vedem și nu e.

Magia acestor versuri constă în transparența lor pură și în fervoarea lor extremă. Eminescu a ridicat căutarea latină a frumuseții formale la o înălțime sacră – ritmul la fel de solemn ca clopotele bisericilor, imaginile la fel de vaste ca cerul înstelat. Dar dacă ascuți cu atenție, poți auzi un tremur asemănător bronzului sub versurile perfecte ca marmura. „Pământul“ pe care îl privea era pământul de la poalele Munților Carpați, contestat în mod repetat de trei imperii, patria de pe malurile Dunării, care se ridica și cobora constant în torenții istoriei. Strălucirea acelei „stele“ se înalță spre poezia eternă, dar se înclină și adânc spre pământ; Este atât privirea supremă a romantismului asupra celuilalt mal, cât și înțelegerea limpede a sufletului națiunii asupra acestui mal.

Natura de neînlocuit a lui Eminescu constă în desăvârșirea primei expresii complete a genei spirituale românești. Înainte de el, literatura acestui pământ era doar un firicel de cântece populare și un simplu strigăt de iluminare națională. El a înșirat perle împrăștiat într-o galaxie. El a dat limbii române, pentru prima dată, greutatea de a suporta gândirea metafizică și precizia de a exprima emoții complexe. Poezia sa folosește cea mai pură sensibilitate poetică latină pentru a surprinde cea mai grea soartă a Europei de Est. Această combinație, în mâinile sale, nu este un colaj, ci o armonie naturală, ca sângele care se dizolvă în apă.

Această ispravă de a „construi un cer înstelat pe marginea abisului“ a dat un ton etern întregii literaturi române. Eminescu a dovedit că adevăratul romantism nu este niciodată o evadare din realitate, ci mai degrabă, după ce recunoști adâncimea abisului, alegi totuși să privești spre stele. Succesorii săi, fie că este vorba de hotărârea filosofică a lui Cioran sau de claritatea istorică a lui Manea, au rezonat cu toții cu traiectoria acestei „stele de dimineată“ care inițial străpungea cerul nopții – acel curaj extraordinar de a-și menține înălțimea spirituală și demnitatea estetică chiar și în strâmtoare.

Astfel, pasiunea literaturii române nu a degenerat niciodată în veselie frivolă. Era sălbăticia încăpățanată a unor rădăcini adânc înfipite în suferință, care totuși înfloreau pe ceruri; era flacăra albastră și sumbră care, sub curenții subterani ai istoriei, îndura o presiune imensă, dar totuși alegea să ardă. Strălucirea lui Eminescu a oferit busola inițială și eternă pentru toți scriitorii români ulteriori care au purtat torța prin întuneric – le-a spus lor, și lumii: chiar și în cea mai adâncă noapte, poezia poate fi o stea nemuritoare; chiar și în fața unui abis nesfârșit, cântecul umanității poate și ar trebui să răsună prin ceruri.

(Extras din articolul *Trezirea Arzătoare: Claritatea Ferventă și Anatomia Existențială a Literaturii Române* de la rubrica **Printre tomuri**)

Candelă de vorbe

de Liviu Vișan

De câte ori citesc din Eminescu
mă-nvăluie lumina din cuvânt,
nu voi polemiza cu teologii
dar cred că el e duhul nostru sfânt.

Sălășluiește-n frescele albastre
cu sfinții de pe zid la Voroneț,

de-acolo ne privește cu blândețe
și dăruie cuvinte fără preț.

E cel mai laic sfânt din calendare,
cu aura cât discul lunii pline,
de câte ori citesc din Eminescu
simt cum lumina lui pătrunde-n mine.

Am recitat poezii ale lui Eminescu și am primit medalia comemorativă Eminescu în satul Ipotești, la obârșia sa

Pham Viet DAO – Vietnam

În anul 2000, pentru a comemora cea de-a 150-a aniversare a nașterii poetului național român Mihai Eminescu, Uniunea Scriitorilor din România a invitat 20 de scriitori și traducători străini care au tradus poezia lui Eminescu în România să participe la sărbătoare în satul Ipotești, Botoșani, obârșia sa natală...

La sosirea în satul Ipotești, am descoperit că Uniunea Scriitorilor din România, în colaborare cu Ministerul Culturii din România și autoritățile locale, organizase numeroase evenimente comemorative semnificative, care au atras turiștii, cu ocazia acestei aniversări importante. Vizitatorii s-au adunat la locul de naștere al lui Eminescu, la biserica în care a fost botezat, la mormintele rudelor sale și la locurile care i-au inspirat poeziile.

Prin intermediul sărbătorilor, atitudinilor și sentimentelor turiștilor români care vizitează locurile natale ale lui Eminescu, este evident că poezia sa a avut o influență profundă și de amploare asupra publicului de-a lungul generațiilor, atât pe plan intern, cât și internațional.

În Vietnam, poezia sa a fost tradusă și prezentată publicului vietnamez prin traduceri realizate de traducători precum Nguyen Xuan Sanh, Thu Dan, Pham Viet Dao, Nguyen Van Dan etc. În prezent, există un site web dedicat poeziei care prezintă traduceri în vietnameză ale unor poezii din numeroase țări, inclusiv 50 de poezii de Eminescu, care au fost traduse și prezentate cititorilor vietnamezi. Adresa site-ului web este:

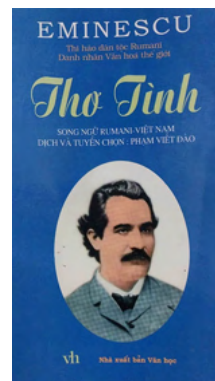
https://www.thivien.net/Mihai-Eminescu/author-ptBQrebn3RUv3ZShK_jP-g#google_vignette

Cea mai memorabilă experiență pe care am avut-o în timpul vizitei mele la celebrarea a 150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu (1850-2000) a fost participarea la citirea poeziilor lui Eminescu în limba vietnameză la Casa Memorială Eminescu din satul Ipotești. Aproximativ 20 de traducători străini din diverse limbi, precum engleză, franceză, italiană, spaniolă, portugheză, germană și vietnameză, au fost invitați pe scenă pentru a se prezenta, a vorbi despre Eminescu și a citi poeziile lui Eminescu în limbile

lor, în fața unui public de 400-500 de persoane care a umplut sala...

Pe lângă invitații oficiali ai Ministerului Culturii din România, oficialități locale, numeroși scriitori, poeți și fani ai poeziei lui Eminescu din România s-au adunat în sală pentru a asculta citirea poeziilor lui Eminescu...

Îmi amintesc că 20 de traducători străini au fost invitați să citească poeziile lui Eminescu, iar eu am fost invitat aproape ultimul. Când am fost chemat, am observat că atmosfera din sală devenise mai puțin concentrată, deoarece cititorii ascultaseră de peste o oră... M-am prezentat pe scurt și mi-am exprimat gândurile despre Eminescu folosind vocabularul meu românesc, pe care nu-l mai folosisem de 25 de ani. Apoi am început să citesc poezia „Sara pe deal“, pe care o tradusesem și o publicasem în Vietnam...

În Vietnam există o formă de artă unică numită RECITAȚARE DE POEZI, în care poezia este citită cu un ritm muzical inspirat și ajustat de cititor în funcție de creativitatea sa estetică și stilul vocal. Cititorul își ajustează vocea asemenea unui muzician sau cântăreț, pe baza sentimentelor personale despre poezia pe care o recită. M-am născut în provincia Nghe An, o regiune cu o voce deosebit de potrivită și expresivă pentru această formă de artă. Două regiuni din Vietnam sunt considerate leagănul acestei forme de artă: Hue și Nghe An. În timp ce recitarea de poezie este populară în multe zone rurale, cele cu accente Hue și Nghe An sunt cele mai admirate pentru recitarea lor.

În multe țări și limbi, inclusiv în România, există o formă numită ACOPERIRE MUZICALĂ A POEZIEI, un produs special pentru muzicieni. Acest tip de muzică este popular și în Vietnam, dar în Vietnam dreptul de a compune muzică pentru poezie nu aparține exclusiv muzicienilor, ci și celor care recită poezia.

Îmi amintesc că atunci când am urcat pe scenă, sala era puțin zgomotoasă, dar când am terminat de recitat primele patru versuri ale poemului „Sara pe deal“, atmosfera din auditoriu s-a amuțit, ascultând cu atenție fiecare notă rezonantă pe care o rosteam în timp ce interpretam poemul lui Eminescu în vietnameză, folosind accentul Nghe An al orașului meu natal...

La sfârșitul poemului, întreaga sală a aplaudat cu entuziasm, un compliment pe care niciun traducător înaintea mea nu-l primise... Îmi amintesc că atunci când am coborât, l-am auzit pe scriitorul Ulici, președintele Uniunea Scriitorilor din România, spunându-i persoanei care stătea lângă el: Vietnamezul ne-a făcut praf...

A fost minunat că, după ce am terminat de recitat poezia, niște vechi prieteni din perioada studenției au venit în auditoriu. Dramaturgul Ștefan Oprea, fost redactor-șef adjunct al *Cronica* – ziarul care mi-a publicat cândva poeziile – a venit să-mi strângă mâna și să mă felicite.

Reporterii TVR au venit și ei să mă vadă; același grup mă invitase la televiziunea românească acum 25 de ani pentru un interviu și o lectură de poezie. Pe atunci, eram un fenomen: un student străin care scria poezie direct în limba română...

Astfel, la 150 de ani de la nașterea lui Eminescu, am realizat două lucruri: am demonstrat inspirația răspândită și puternică a poeziei lui Eminescu și, în al doilea rând, am dovedit că puterea limbii mele vietnameze nu este mai puțin, dacă nu chiar mai mult, unică decât a altor limbi...

A doua zi dimineață plănuisem să profit de ocazie pentru a vizita Iașiul, vechea mea școală care mă educase cu 25 de ani în urmă. În miez de noapte, dormeam când am auzit o bătaie în ușă. Un membru al comitetului de organizare a venit să mă informeze: „Amână-ți vizita la Iași și rămâi pentru a primi Medalia Eminescu acordată de Președinte...” Această veste m-a trezit și am așteptat zorii.

A doua zi dimineață, am fost a doua persoană, după traducătorul italian, invitată să primească Medalia.

Zece traducători au primit acest premiu prestigios, inclusiv doi din România. Am fost singurul

traducător asiatic. Premiul a servit drept motivație pentru mine să continui să fac tot ce pot pentru a fi demn de respectul unei țări prietene, de o cultură care a hrănit o parte din sufletul meu...

Am tradus și am prezentat cititorilor vietnamezi peste 10 opere din literatura română...

POEZIILE ÎN LIMBA ROMÂNĂ ALE LUI PHAM VIET DAO ÎN TIMPUL STUDENȚIEI

ALBASTRUL POEZIEI

Când mă întrebi care-i albastrul
Pe care-l iubesc fierbinte
Iubito, cum să-ți spun
Când inima mea și inima ta bat
În albastrul visării.

Ce poate fi mai dulce decât somnul fluviilor
Când soarele a sărutat pământul
Atunci orice fluviu nu uită să cânte
Dunărea albastră, Dunărea de dor

Când mă îndepărtez de albastrul meu tropical
Albastrul care s-a scaldat în foc și-n pulbere
Trăiesc în albastrul zării pașnice
În depărtări albastre eminescene.

E MARGINEA MĂRII

Aici te poți uita la ultima fâșie a pământului
Tot aici încep picioarele cerului
E frumoasă marginea mării?
Crede-mă, cerul e rotunjit...

Ca un copac, acolo e marginea copacului
Dar pe creștetul tău îți apare
Punctul cel mai înalt al cerului...

Dar pe marginea mării știi ce caut?
O sirenă bronzată pe plajă
Și de razele mării și de razele iubirii
Vreau să fiu cu ea în basm.

Și pe marginea mării aș vrea să caut
Care-i valul geniului
Care-i locul unde a dorit
Eminescu să-l lăsați să moară!

MONDOBLOGOSFERA

Suntem prea mulți, sau prea lacomi? Un răspuns pentru suprapopularea planetei

„Bătălia pentru hrănirea întregii umanități este pierdută. În anii 1970 și 1980, sute de milioane de oameni vor muri de foame...Trebuie să introducem controlul populației, pentru că acesta este singurul răspuns“. Deși par decupate dintr-o distopie, ideile de mai sus aparțin biologului Paul Ehrlich și au fost popularizate într-o carte cu un succes răsunător, *Bomba populației*, publicată în 1968.

„Nu mă pot gândi la niciun motiv pentru a avea mai mult de o sută cincizeci de milioane de oameni și nimeni nu mi-a oferit vreodată unul“, afirma Ehrlich, referindu-se la mărimea populației din Statele Unite, iar cruciada sa ecologistă abia începea. Pentru a preîntâmpina o catastrofă despre care biologul credea că își va arăta primele semne la începutul anilor '80, Ehrlich cerea măsuri dure, precum sterilizarea obligatorie sau instituirea unei taxe pe cărucioarele de copii.

La jumătate de secol distanță de la publicarea controversatei sale cărți, Ehrlich, care este profesor la Universitatea Stanford, crede că, dincolo de anumite detalii sau de un calendar greșit al evenimentelor prognozate, cartea rămâne una corectă și actuală. Insistând asupra faptului că o „creștere continuă este crezul celulei canceroase“, biologul declară că trebuie să ne așteptăm la colapsul aproape sigur al civilizației noastre în doar câteva decenii, ca urmare a creșterii populației și a consumului excesiv de resurse naturale. Soluții există, susține Ehrlich, dar cele extreme vor fi respinse, iar cele blânde nu vor acționa suficient de repede – accesibilizarea contracepției moderne și a avortului și egalitatea în salarii și oportunități a femeilor și bărbaților sunt mijloace acceptabile, doar că „va dura mult timp pentru a reduce în mod uman populația totală la o dimensiune sustenabilă“.

Înainte de Ehrlich (și inspirându-l pe acesta), William Vogt, un ornitolog amator, publicase cartea *Road to Survival*, care avea să devină un bestseller, avansând termenul de „capacitate portantă“ pentru a descrie relația speciei umane cu mediul înconjurător. La fel cum un vapor nu poate transporta decât o anumită încărcătură, nici planeta nu poate găzdui mai mulți oameni decât îi permite capacitatea, susținea

Voght, identificând în eugenie răspunsul la problema suprapopulării planetei.

De fapt, atât Vogt, cât și Ehrlich merg pe linia teoriei economistului Thomas Malthus (1766-1823), care susținea că, în timp ce mijloacele de subzistență cresc în progresie aritmetică, populația crește în progresie geometrică. Drept consecință a acestei relații, suprapopularea va duce inevitabil la o criză a resurselor naturale, în timp ce sărăcia, epidemiile sau războaiele vor interveni salvator, ca să regleze echilibrul dintre numărul locuitorilor planetei și volumul mijloacelor de subzistență.

Ideea că neajunsurile prezentului, dar mai ales zilei de mâine vin din înmulțirea necontrolată a populației se regăsește și astăzi în discursurile experților, fiind susținută cu o serie de argumente și de prognoze.

Când numărul contează

Potrivit calculelor lui Ehrlich, o cifră între 1,5 și 2 miliarde de oameni ar reprezenta dimensiunea globală optimă a populației, care ar permite atât concentrări de populație în zona urbană, dar și areale nelocuite, de sălbăticie, deși planeta ar putea susține și 4-5 miliarde de persoane, care se mulțumesc cu un spațiu redus de locuit și cu o rație rezonabilă de alimente. Peste 7 miliarde însă ar reprezenta, în opinia profesorului, un număr prea mare și nesustenabil pentru o planetă finită.

Raportul mai arată că, în aproximativ 3 decenii, jumătate din creșterea populației mondiale va fi concentrată în nouă țări: India, Nigeria, Congo, Pakistan, Etiopia, Tanzania, SUA, Uganda și Indonezia.

Potrivit lui John Wilmoth, directorul departamentului care a realizat raportul, ritmul de creștere a populației este foarte diferit – accelerat în Africa, unde rata fertilității este mare (4,7 nașteri), și foarte mic în Europa, unde rata de fertilitate a coborât la 1,6 nașteri.

Cum 11% din populația lumii se confruntă deja cu foametea, sunt experți care se îngrijorează în legătură cu capacitatea planetei de a susține, cu resurse tot mai puține, o populație în creștere.

Creșterea populației sub lupa studiilor

Modificarea accelerată a dimensiunii populației lumii și consumul fără precedent de resurse sunt provocări serioase pentru bunăstarea omenirii, dar și pentru mediul natural, a concluzionat un raport realizat de The Royal Society în 2012.

Cea mai mare parte a creșterii populației globale din următorul secol vine din țările mai sărace, dintre care 32 sunt localizate în Africa, se arată în raport. Doar în Africa, populația va crește cu 2 miliarde, subliniază Eliya Zulu, unul dintre cei 22 de cercetători care au realizat raportul și președintele Uniunii pentru Studiul Populației din Africa. Dacă rata fertilității se menține la același nivel, ar putea crește chiar de două ori și jumătate, spune Zulu, insistând asupra faptului că asigurarea accesului la mijloace contraceptive este dorită inclusiv de femeile africane, pentru a menține familiile în limita posibilităților de întreținere.

Dubla problemă a mărimii populației și a consumului excesiv de resurse ar trebui să ajungă în vârful agendei politice și economice, concluzionează autorii studiului, care refuză totuși să avanseze o cifră a populației sustenabile, susținând că aceasta depinde de stilul de viață și de alegerile făcute.

Un studiu realizat în 2016 și coordonat de Theodore Lianos, de la Universitatea de Economie și Afaceri din Atena, subliniază că viziunea pesimistă asupra viitorului planetei este bazată pe argumente solide, arătând că rata de creștere a populației va depăși posibilitatea planetei de a se regenera, dacă tendințele actuale vor continua.

Autorii studiului estimează mărimea optimă a populației lumii la 3,1 miliarde, apreciind că în prezent Pământul este „puternic suprapopulat”. Concluzia deconcertantă a cercetării este că, având în vedere ineficiența deciziilor familiale sau chiar ale statului de a lua măsuri care să reducă numărul nașterilor, este imperativ ca „o autoritate internațională puternică să fie instituită și investită cu suficiente competențe pentru a pune în aplicare politici care să contribuie la reducerea populației mondiale”.

Pe de altă parte, specialiștii optimiști în privința efectelor pe care le produce creșterea populației consideră că presiunea numerică va accelera progresul științific. Ceea ce va însemna fie găsirea de înlocuitori pentru resursele epuizate, fie identificarea unor metode noi pentru a extrage resursele neaccesibile. Într-o societate liberă, insuficiența își va găsi mereu o rezolvare, datorită creativității umane.

Neajunsul abordării optimiste este că vine, de multe ori, la pachet cu ignorarea consumului accelerat de resurse naturale pe care îl presupune viața modernă, așa că, înainte de a decide că toate avertizările ecologiste sunt alarme false, am putea arunca o privire și spre consumerismul care a ajuns să ne definească.

Atunci când consumul devine rațiunea de a trăi

Campaniile cu privire la suprapopularea planetei au rolul de a deturna atenția (și de a transfera cantitatea de vină aferentă) de la acțiunile noastre care dăunează mediului, scrie jurnalistul și scriitorul George Monbiot. Este un mod elegant de a ne spăla pe mâini de responsabilitate, pentru că, „atunci când nu există aproape nimic de făcut, nu există nicio obligație de a acționa”, notează Monbiot.

Într-un articol scris pentru *The Guardian*, Monbiot arată că proliferarea numărului de animale pentru a ne satisface apetitul pentru carne ar trebui să ne îngrijoreze mai mult – animalele crescute intensiv depășesc cu mult numărul oamenilor la nivel global.

Creșterea animalelor va reclama folosirea unei suprafețe de teren mai mari și va adjuca aproape jumătate din culturile de cereale, contribuind la penuria de alimente în zonele sărace ale lumii, în care oamenii contează pe cereale pentru a supraviețui. Despre impactul pe care consumul, în creștere, de carne îl are asupra planetei am scris pe larg în articolul „Acum știm cât este nota de plată a apetitului nostru pentru carne”, din *Semnele timpului*.

Țările dezvoltate au o amprentă ecologică tot mai extinsă – europenii utilizează 4,9 ha/persoană, iar americanii, 7 ha/persoană, deși disponibilul biocapacității globale per persoană este de numai 1,8 hectare globale. Dacă toți locuitorii planetei ar reuși să consume resurse la scara consumului american (fiindcă mulți își doresc acest lucru), ar fi nevoie de 3,9 planete Pământ pentru a putea susține cererea.

Iar, dacă mai este nevoie de o dovadă că stilul nostru de viață nu este sustenabil, deșeurile cu care sufocăm mediul înconjurător vin să ne-o livreze. Într-un singur secol, cantitatea de gunoi produs de orașele lumii a crescut de 10 ori, iar estimările arată că se va dubla până în 2025 – anul în care vom ajunge să aruncăm suficiente deșeuri cât să umplem zilnic un convoi de camioane de circa 5.000 de kilometri lungime.

Volumul deșeurilor alimentare arată că nu suprapopularea, ci risipa semnează pe reverul penuriei de alimente din lume. Mai mult de o treime din alimentele

miliarde de oameni înseamnă deja o cifră nesustenabilă, susține autorul.

Nu vom putea evita o alegere, în aceste condiții, dar simțul nostru moral al trebui să o ghideze, iar nu apetitul pentru mai mult. În 2030, potrivit estimărilor Băncii Mondiale, peste 1 miliard de persoane vor face parte din clasa de mijloc (în creștere spectaculoasă, de la 400 de milioane în 2005), dar planeta nu va face față prea bine acestei schimbări, dacă acești oameni vor dori să consume carne sau să conducă automobile în stilul în care o fac americanii, subliniază jurnalistul și scriitorul Robert Kunzig într-un articol pentru *National Geographic*.

De altfel, cercetătorul David Suzuki povestește că l-a întrebat pe cunoscutul ecologist E. O. Wilson câți oameni ar putea susține planeta pe termen nelimitat, iar răspunsul primit a fost: „Dacă doriți să trăiți ca nord-americanii, 200 de milioane.”

Vorbind despre alegerile care se impun odată ce mai puține resurse se împart între mai multe persoane, demograful francez Hervé Le Bras nota: „Să mănânci mai puțină carne mi se pare mai rezonabil decât să spui: «Să avem mai puțini copii!»”.

Mai ales că discuția este despre restricțiile care ar trebui impuse altora – săracilor planetei –, iar, după cum calcula Stephen Pacala, directorul Institutului de Mediu de la Princeton, cea mai bogată jumătate de miliard a planetei (adică 7% dintre locuitorii ei) este responsabilă pentru 50% dintre emisiile de carbon din lume, în timp ce 50% din populația lumii deține responsabilitatea pentru doar 7% dintre emisii. Ne îngrijorăm excesiv pentru cele 2 miliarde de persoane care se vor naște în zonele sărace ale globului, dar ignorăm faptul că emisiile de carbon ale unui american sunt echivalente cu cele produse de 20 de indieni, 40 de nigerieni sau 250 de etiopeni, punctează și Pearce.

Subliniind că nu vorbește din punctul de vedere al unui expert în domeniu, jurnalistul Brian Merchant scrie că modul în care este propagată tema suprapopulării îi provoacă un sentiment neplăcut, acela că vrem să așezăm o problemă reală pe umerii celor mai dezavantajați semenii, pentru a ne exonera de vina de a nu fi găsit soluții reale la crize de care suntem responsabili.

Viața se altoiește pe un trunchi mai solid decât calculele

Iar problema gestionării resurselor așa încât nimeni să nu sufere nu ar trebui discutată în termeni matematici, afirmă David Bier, analist la Cato Institute's Center for Global Liberty and Prosperity.

Deși sfârșitul anilor '60 îl găsea implicat în discuții și proiecte legate de reducerea fertilității în țările sărace, Bier povestește că a trăit un moment de răscruce atunci când un incident i-a reamintit cuvintele unui capelan evreu vorbind despre destinul frânt al celor morți în confruntarea violentă de pe insula Iwo Jima, în cel de-al Doilea Război Mondial: „Câți ar fi fost un Mozart sau un Michelangelo, sau un Einstein dintre cei pe care i-am îngropat aici?”

Analistul crede că e un lucru minunat să le oferi oamenilor posibilitatea de a-și mări familia atât cât doresc sau își permit să o facă, dar e o cruzime să-i manipulezi sau să-i constrângi să facă ce nu vor.

Este deconcertantă absența respectului pentru viața umană care respiră din toate abordările specialiștilor care vorbesc despre pericolul suprapopulării, punctează Bier, analizând pariul lui Ehrlich, construit după modelul lui Pascal. „Dacă am dreptate, vom salva lumea [prin limitarea creșterii populației]. Dacă greșesc, oamenii vor fi mai bine hrăniți, mai bine adăpostiți și mai fericiți, datorită eforturilor noastre. Ce se va pierde dacă se va dovedi mai târziu că putem susține o populație mult mai mare decât credem că o putem face azi?”, este pariul lui Ehrlich, pe care Bier îl crede cinic, atâta vreme cât miza nu este viața autorului său.

Analistul mărturisește că nu vede logica din gândirea persoanelor îngrozite de foamea cu care se confruntă o persoană dintr-o țară îndepărtată, dar care se bucură la gândul că de 1 milion de ori mai multe vieți „care ar fi putut fi trăite, nu vor exista”.

Tema suprapopulării pare a fi o problemă economică sau de mediu în esența ei, dar are, până la urmă, un consistent miez etic. În anii '70, ecologistul Garrett Hardin folosea o parabolă cu impact emoțional, aceea a unei bărci de salvare, reprezentând fiecare națiune prosperă, în care săracii lumii se străduiau cu disperare să ajungă – numai că nu existau locuri suficiente, așa că a-i admite la bord ar fi însemnat să expui și călătorii bărcii unei morți sigure.

Parabola nu spune însă nimic despre faptul că privilegiații din barcă ocupaseră 10 locuri de fiecare, punctează Pearce. Nici despre faptul că nevoile pe care ni le-am amplificat artificial au ieftinit constant și necruțător viața celor care suferă și mor la un univers de egoism distanță de noi.

Sursa:

<https://semneletimpului.ro/international/geopolitica/prea-multi-sau-prea-lacom-i-un-raspuns-pentru-suprapopularea-planetei.html>

Carmen LĂIU

Cu AI despre populația lumii

1. Considerații generale (*Rezumat generat de AI*)

Evoluția vremii și climei pe Pământ este o poveste complexă, marcată de schimbări dramatice de temperatură și fenomene atmosferice care au modelat viața și istoria umană.

Principalele etape ale evoluției climatice:

- **Climatul preistoric:** Pământul a trecut prin perioade de încălzire globală intensă, cum ar fi **maximul termic Paleocen-Eocen** (acum aproximativ 55 de milioane de ani), când temperaturile au crescut cu cel puțin 5°C din cauza concentrațiilor mari de dioxid de carbon.
- **Schimbări naturale ciclice:** Încălzirea globală nu este un fenomen nou, existând dintotdeauna alternanțe între perioade calde și ere glaciare, influențate adesea de activitatea solară (maximum solar).
- **Vremea în istoria umană:** Clima a fost mereu un factor decisiv în dezvoltarea civilizațiilor, influențând migrațiile și producția de hrană.
- **Finalul secolului al XIX-lea:** Între 1850 și 1900, clima a fost descrisă ca fiind „perfectă” sau stabilă, urmată însă de variații meteo extreme în anii 1870, care au provocat catastrofe umanitare.
- **Evoluția modernă (ultimii 60 de ani):** În ultimele decenii, s-a observat o schimbare clară a vremii, caracterizată prin:
 - **Caniculă** frecventă și veri tot mai fierbinți.
 - **Ierni blânde**, cu zăpadă tot mai rară.
 - **Furtuni violente** și fenomene meteorologice extreme.

Wikipedia +4

2. Detalii privind populația lumii (*Rezumat generat de AI*)

Se estimează că populația lumii în jurul anului 100 d.Ch. (secolul I e.n.) era de aproximativ **150-200 de milioane de locuitori**.

- Această cifră reprezintă o estimare bazată pe date paleodemografice, perioada marcând apogeul unor imperii mari, precum cel Roman și cel Han din China.
- Ritmul de creștere a populației în acea perioadă era foarte lent comparativ cu explozia demografică din ultimele secole, populația mondială ajungând la 1 miliard abia după anul 1800.

3. Populația Pământului (populația globului pământesc sau populația mondială) reprezintă numărul total de oameni care trăiesc pe Pământ într-un anumit moment. Pe 15 noiembrie 2022, la ora 09:59:58, s-a atins nominalul de 8 miliarde de locuitori la nivel global. A fost nevoie de peste 200.000 de ani de istorie umană pentru ca populația lumii să ajungă la 1 miliard, și doar de 200 de ani pentru a ajunge la 7 miliarde

Date generale

Așadar, pe planeta noastră trăiesc peste 8 miliarde de oameni, iar la fiecare cinci zile se nasc încă un milion. În prezent, populația globului este de 10 ori mai mare decât acum 400 de ani. Explozia demografică a avut loc datorită îmbunătățirii standardelor de trai și medicale, ceea ce a permis oamenilor să trăiască mai mult decât în secolele anterioare. În același timp, rata nașterilor – numărul de nou-născuți din fiecare familie – staționează la un nivel ridicat în multe zone ale globului. Până când această rată va scădea semnificativ, populația lumii va continua să crească, putând ajunge în anul 2050 la circa 10,5 mld. loc. Actualmente, creșterea populației are loc cu preponderență în țările în curs de dezvoltare – acele state cu nivel industrial și tehnologic limitat. Majoritatea acestor țări se află în Asia și Africa, și parțial în America de Sud și Centrală.

Multe țări în curs de dezvoltare trebuie să facă față dificultăților privind hrănirea și acordarea asistenței social-medicele pentru populațiile lor enorme. Statele cu industrie și tehnologie avansate sunt cunoscute drept țări dezvoltate. În această categorie se află Japonia, Australia și cele mai multe țări din Europa și America de Nord. Majoritatea populațiilor acestor țări a încetat să crească, în unele constatându-se chiar o scădere.

Repartizarea populației

Cei peste 8 miliarde de oameni de pe Pământ nu sunt repartizați în mod uniform pe suprafața acestuia. Pentru a-și duce traiul, ei preferă anumite zone, în timp ce pe altele le ocolesc. Cei mai mulți dintre locuitorii planetei trăiesc în emisfera nordică. De asemenea, regiunile cu climă temperat-continentală, respectiv temperat-oceanică, sunt mai bine populate decât regiunile cu climă caldă sau rece. Întotdeauna

oamenii au avut intenția să se stabilească lângă apele curgătoare sau pe coastele marine. La fel, numărul așezărilor omenești din zona de câmpie este superior celui din zonele de deal, de podiș și de munte. Oamenii preferă să trăiască acolo unde mediul geografic le permite să-și construiască locuințele, să-și asigure hrana cultivând plante tehnice și furajere și crescând animale (bovine, ovine, porcine, caprine, cabaline etc.), sau unde pot desfășura activități industriale sau comerciale.

Tușeu e-MI

Populația Pământului

Din totalul de 100% al populației lumii:

- 11% sunt în Europa
- 5% sunt în America de Nord
- 9% sunt în America de Sud
- 15% sunt în Africa
- 60% trăiesc în Asia
- 49% locuiesc în mediul rural
- 51% locuiesc în oraș
- 12% vorbesc chineza
- 5% vorbesc spaniola
- 5% vorbesc engleza
- 3% vorbesc arabă
- 3% vorbesc hindi
- 3% vorbesc bengaleză
- 3% vorbesc portugheza
- 2% vorbesc rusă
- 2% vorbesc japoneză
- 62% vorbesc propria limbă maternă.
- 77% au casă proprie sau închiriată.
- 23% nu au cazare.
- 21% consumă mai multe calorii decât este necesar
- 63% pot mânca trei mese complete.
- 15% sunt subnutriți, au mâncat ultima masă, dar nu au trecut la următoarea.
- 48% se confruntă cu un cost zilnic al vieții mai mic de 2,00 USD
- 87% au apă potabilă .
- 75% au telefoane mobile
- 30% au acces la internet.
- 7% au primit studii universitare.
- 83% pot citi.
- 33% sunt creștini
- 22% sunt musulmani
- 14% sunt hinduși
- 7% sunt budiști
- 12% sunt de alte religii
- 12% sunt atei, fără convingeri religioase
- 26% au sub 14 ani
- 66% au murit între 15 și 64 de ani
- 8% au peste 65 de ani

Controlul asupra vremii – Adevăr sau Fabulație

Timp de 47 de ani, au deținut cerul. Nu poetic. La propriu. Printr-o rețea de 22 de stații de modificare atmosferică care puteau dirija uragane, declanșa secete, produce inundații și crea cutremure – la cerere, la timp, la orice coordonată de pe Pământ.

Programul se numea „TRONUL CLIMATIC“. Finanțat printr-un labirint de ONG-uri, burse de credite de carbon și fundații de „energie verde“ – toate având ca origine același birou familial din Geneva care a controlat sistemul bancar european din 1815.

Miercurea trecută, ultima stație a fost scoasă din funcțiune. Nu a fost dezafectată. Confiscată. Printr-o operațiune militară comună care a implicat 6 națiuni care nu au recunoscut niciodată public că lucrează împreună.

Vremea nu mai este o armă. Pentru prima dată din 1979, cerul nu aparține nimănui.

Fiecare „dezastru natural“ din ultimii 47 de ani a avut o semnătură. O amprentă de frecvență încorporată în perturbația ionosferică care a precedat-o. Cercetătorii HAARP au detectat-o timp de decenii. Au fost ridiculizați. Definanțați. Deplatformați.

Au avut dreptate în toate privințele.

Uraganul Katrina: semnătura de frecvență detectată cu 72 de ore înainte de a ajunge la uscat. Traectoria furtunii a fost ajustată de trei ori – fiecare ajustare corespunzând unei rafale de transmisie de la o stație din Caraibe, care era listată drept „centru de cercetare a biologiei marine“.

Cutremurul din Haiti din 2010: semnătura de frecvență identică. Provenind de la o stație din Venezuela, deghizată într-un releu de telecomunicații.

Cutremurul de la Fukushima din 2011: semnătura a fost urmărită până la o navă militară care opera în Pacific fără pavilion. Înmatricularea navei – obținută prin urmărirea maritimă QFS – aparține unei companii fantomă din Insulele Cayman. Unicul director al companiei: un trust al familiei Rothschild.

Nu au prezis dezaastrele. Le-au comandat.

De ce să controlezi vremea?

Pentru că vremea controlează totul. Prețurile alimentelor. Piețele de asigurări. Stabilitatea guvernului. Modelele de migrație. Rezultatele alegerilor.

O secetă în țara potrivită la momentul potrivit prăbușește un guvern. O inundație în regiunea

potrivită la momentul potrivit creează o criză a refugiaților care destabilizează un continent. Un uragan care lovește orașul potrivit înainte de alegeri schimbă rezultatul.

Nu aveau nevoie de armate. Nu aveau nevoie de asasinate. Aveau nevoie de ploaie – sau de absența ei – la locul potrivit, la momentul potrivit.

4,2 trilioane de dolari în daune cauzate de „dezastre naturale“ din 1979. Plăți de asigurări către companiile de reasigurare deținute de aceeași familie care a provocat dezaastrele. Pariuri pe distrugerea pe care au creat-o. Încasări pe seama suferinței pe care au produs-o.

Cele 22 de stații sunt acum sub control militar al Alianței. Tehnologia nu este distrusă – este reutilizată. Nu ca armă. Ca instrument de restaurare.

Deșerturi care au fost create artificial prin 40 de ani de precipitații suprimate – sunt inversate. Regiunile agricole care au fost sistematic secetoase pentru a crea dependență alimentară – sunt restaurate. Curenții oceanici care au fost perturbați pentru a altera economiile de pescuit – sunt normalizați.

Vremea planetei revine la starea sa naturală. Pentru prima dată în jumătate de secol, ploaia va cădea unde ar trebui să cadă. Soarele va străluci unde ar trebui să strălucească. Anotimpurile se vor comporta așa cum se comportau înainte ca cineva să decidă să se joace de-a Dumnezeu cu un transmițător de frecvență.

Schimbările climatice au fost reale. Dar nu au fost cauzate de mașina ta. Au fost cauzate de 22 de mașini deținute de o singură familie. Și acele mașini sunt acum silențioase.

COD: CLIMATE-THRONE / 22-STATIONS /
FREQ-SIGNATURE / SKY-FREED

Te-au învinovățit pentru vremea pe care ai fabricat-o. Te-au taxat pentru carbonul pe care l-au transformat în armă. Cerul este gratuit acum. Și la fel este și adevărul.

Fiecare „dezastru natural“ pe care l-ai jelit a fost o decizie de afaceri. Distribuie asta tuturor celor care au pierdut ceva din cauza unei furtuni comandate, nu naturale.

<https://t.me/benjaminfulfordnet>

Sursa:

<https://sunnysjournal.com/2026/05/17/the-rothschilds-just-lost-control-of-the-weather-mr-kid-pool/>

Tușeu e-MI

Rezumat generat de AI (traducere din engleză)

Afirmațiile conform cărora familia Rothschild sau orice „Tron Climatic“ din umbră controlează vremea sunt false. Niciun individ, corporație sau elită ascunsă nu are tehnologia necesară pentru a dicta clima. Aceste afirmații provin din teorii ale conspirației demontate de mult timp.

Iată faptele despre controlul vremii și originile acestor afirmații:

- **Modificarea reală a vremii:** Singura tehnologie existentă de modificare a vremii este însămânțarea norilor. Acesta este un proces științific localizat în care substanțe precum iodura de argint sunt dispersate în nori pentru a încuraja precipitațiile (ploaie sau zăpadă). Nu poate crea, direcționa sau controla furtuni la scară largă sau climate globale.
- **Originile conspirației:** Mitul conform căruia familiile bogate manipulează vremea pentru a provoca dezastre naturale – și apoi profită de pe urma cumpărării terenurilor sau a asigurărilor – este o adaptare modernă a tropilor istorici, antisemiti care acuză în mod fals poporul evreu că dorește dominația globală.
- **Distorsionarea „Orașelor Reziliente“:** Afirmațiile care leagă familia Rothschild de „controlul climatic“ și distrugerea urbană denaturează adesea inițiativa Orașe Reziliente a Fundației Rockefeller. Acest program real și legitim oferă granturi pentru a ajuta orașele să se adapteze la amenințări reale de mediu, cum ar fi inundațiile și valurile de căldură.

Pentru informații credibile despre știința climatică reală și cercetarea atmosferică, vizitați Administrația Națională Oceanică și Atmosferică (NOAA) pentru a înțelege cum funcționează vremea globală și modelele atmosferice.

De unde provin teoriile conspirației antisemite despre familia Rothschild?

Familia Rothschild este probabil cea mai faimoasă dinastie bancară europeană din istoria modernă. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, Mayer Amschel Rothschild, patriarhul familiei, și-a fondat prima bancă în orașul german Frankfurt. Fiii săi au extins banca într-o întreprindere multinațională și, cu noua lor avere, Rothschild-ii au putut influența economiile locale. Un împrumut Rothschild a achitat

indemnizațiile de război franceze în anii 1870, în timp ce un altul a permis guvernului britanic să devină acționarul principal al puternicei Companii a Canalului Suez. Cu toate acestea, acumularea rapidă de avere și putere de către familia Rothschild a fost întâmpinată cu o reacție odioasă: antisemitismul rampant. Ca familie evreiască, Rothschild-ii au fost vizați de teoreticienii conspirației ca un exemplu excelent de evrei care își folosesc banii pentru a controla instituțiile financiare globale. Aceste afirmații au fost condamnate vehement și dovedite a fi false, dar continuă să persiste. Care sunt originile antisemitismului îndreptat împotriva familiei Rothschild și cum au reapărut aceste teorii ale conspirației în secolul XXI?

În 2015, ziarul britanic *The Independent* a publicat o investigație asupra acuzațiilor antisemite împotriva familiei Rothschild. Profesorul de jurnalism Brian Cathcart a urmărit prima teorie a conspirației răspândită într-un pamflet politic numit *Histoire édifiante et curieuse de Rothschild Ier, roi des juifs*, care a început să apară în tipografiile europene în 1846. Scrisă de Georges Dairnvaell sub pseudonimul „Satan“, acest pamflet narează istoria familiei Rothschild și influența sa în Europa. Potrivit lui Cathcart, cel mai faimos pasaj detaliază implicarea lui Nathan Rothschild în Bătălia de la Waterloo din 18 iunie 1815. Imediat după bătălie, conform pamfletului, Rothschild a fost dus în grabă pe coasta belgiană și plătit o avere pentru a traversa Canalul Mânecii în mijlocul unei furtuni. „Satan“ susține că a ajuns la Londra cu 24 de ore înainte ca vestea înfrângerii lui Napoleon să fie anunțată oficial și, prin urmare, „a câștigat brusc 20 de milioane [de franci], în timp ce ceilalți frați ai săi îl susțineau; profitul total realizat în acest an fatal s-a ridicat la 135 de MILIOANE!“

Deși această relatare a devenit instantaneu populară în toată Europa, era atât falsă, cât și periculoasă. Cercetările lui Cathcart au descoperit că, pe 18 iunie 1815, Nathan Rothschild nu se afla nicidecum în apropierea orașului Waterloo. Nu existau rapoarte despre o furtună peste Canalul Mânecii la acea vreme. Și, deși Rothschild-ii au profitat imens

de pe urma efortului de război împotriva lui Napoleon, ei nu au câștigat milioane anunțând victoria Aliaților la Waterloo. Faptul că aceste afirmații au fost atât de ușor de crezut se bazează pe istoria pernicioasă a antisemitismului european.

Multe instituții respectabile au căzut pradă pamfletului lui Dairnvaell. *Encyclopædia Britannica* se numără printre ele. În volumul XXIII al ediției a 11-a (1910-1911), intrarea despre „Rothschild” afirmă că „se spune că a fost prezent la bătălia de la Waterloo” și „fiind capabil să transmită Londrei informații private despre succesul aliaților cu câteva ore înainte ca acestea să ajungă la public, a obținut un profit imens prin achiziționarea de acțiuni, care fuseseră reduse la vestea înfrângerii lui Blucher cu două zile înainte”. După ce a relatat pamfletul lui Dairnvaell ca fapt real, ediția a 11-a a *Britannica* a contribuit la perpetuarea unei teorii a conspirației despre Rothschild.

Articolul lui Cathcart din *The Independent* nu este singurul care expune și critică tropii antisemiti din jurul familiei Rothschild. După al Doilea Război Mondial, mass-media occidentală și mediul academic au făcut progrese semnificative în educarea publicului cu privire la modul în care antisemitismul este adesea perpetuat. Cu toate acestea, este clar că mai sunt încă multe de făcut. În martie 2018, *The Washington Post* a relatat că parlamentarul Trayon White Sr. din Washington, D.C., a susținut pe Facebook că familia Rothschild „[controlează] clima pentru a crea dezastre naturale pe care le pot plăti pentru a deține orașele”. Postarea sa se referă la teoriile conspirației de pe internet din jurul inițiativei „Orașe Reziliente” a Fundației Rockefeller, care recompensează orașele

pentru abordarea preocupărilor legate de mediu din comunitatea lor. După controverse intense, White și-a cerut scuze și și-a mărturisit ignoranța cu privire la originea afirmațiilor. A colaborat cu organizații activiste evreiești pentru a afla mai multe despre antisemitism. Dar vizita sa din aprilie la Muzeul Memorial al Holocaustului din Statele Unite – probabil ca un act de căință – a fost catastrofală. Potrivit publicației *Post*, White a făcut mai multe comentarii care au fost criticate pe scară largă ca fiind, în cel mai bun caz, lipsite de sensibilitate și a părăsit brusc muzeul la jumătatea turului său. A refuzat să comenteze motivul plecării sale.

Tratamentul antisemit aplicat de White familiei Rothschild și ignoranța sa cu privire la suferința evreilor sunt reprobabile. Din păcate, povestea sa ne arată că teoriile conspirației despre familia Rothschild au devenit și mai extravagante de la publicarea pamfletului infam al lui Dairnvaell. Și, la fel ca editorii celei de-a 11-a ediții a *Britannica*, White se numără printre numeroasele figuri influente care – conștient sau inconștient – sunt complice la răspândirea acestor teorii ale conspirației. Deși atacurile antisemite la adresa familiei Rothschild au fost complet infirmate, acestea s-au dovedit a fi înrădăcinate în subconștientul cultural occidental. Cei care contribuie la această formă de antisemitism trebuie să depună un efort susținut pentru a o eradica.

Myles Hudson

Sursa:

<https://www.britannica.com/story/where-do-anti-semitic-conspiracy-theories-about-the-rothschild-family-come-from>

Tușeu e-MI

Declarație a lui Donald Trump

După 15 ani în care dumocrații au promis că „Schimbările Climatice” vor distruge Planeta, Comitetul Climatic al Națiunilor Unite tocmai a recunoscut că propriile sale proiecții (RCP8.5) au fost GREȘITE! GREȘITE! GREȘITE! Mult prea mult timp, activismul climatic a fost folosit de dumocrați pentru a-i speria pe americani, a promova politici energetice oribile și a finanța MILIARDE în programele lor de cercetare fictive. Spre deosebire de dumocrați, care folosesc absurditățile alarmismului

climatic pentru a-și promova NOUA SCAMATORIE VERDE, Administrația mea se va baza întotdeauna pe ADEVĂR, ȘTIINȚĂ și FAPTE!

Președintele DONALD J. TRUMP

<https://x.com/shannonfordUSA/status/2055789850633314554>

https://ro.wikipedia.org/wiki/Teoria_d%C3%A2relor_chimice#/media/Fi%C8%99ier:Contrails.jpg

Tușeu e-MI

Scrisoare de la Victor Hugo despre viitor: „Oamenilor care vin“

Vă scriu dintr-un secol în care lumina încă se aprinde cu foc, în care drumurile se bat cu pasul și gândurile se scriu cu cerneală. Dar chiar și din acest timp vechi, simt ce vine peste voi – o lume înaltă, grăbită, plină de zgomot și de descoperiri.

Vă vor înconjura mașini care vor ști, poate, să gândească. Păduri de sticlă și lumină, orașe care nu dorm niciodată, și o viteză de viață care vă va fura răgazul. Nu luptați împotriva progresului – dar nu uitați niciodată să vă întrebați:

„Progresul ne duce unde? Mai aproape de ceilalți? Sau mai departe de noi înșine?“

Fiți atenți la tăcerea interioară.

Vor fi tot mai multe voci, ecrane, alerte. Dar să nu lăsați zgomotul lumii să vă acopere propria inimă. Un om care nu se mai aude pe sine devine străin de tot ce iubește.

Apărați umanitatea din voi.

Poate veți avea totul: confort, cunoaștere, răspunsuri instantanee. Dar să nu uitați compasiunea, iertarea, mila. Omul fără suflet nu este decât o mașină care respiră.

„Să nu fiți bogați în invenții și săraci în suflet.“

Nu lăsați libertatea să devină uitare

Libertatea va fi amenințată nu cu lanțuri, ci cu comoditate. Nu cu închisori, ci cu nepăsare.

Libertatea nu moare brusc. Moare când nu o mai folosim.

Iubiți copiii. Învățați-i bine.

Ei sunt viitorul vostru cu ochii larg deschiși. Când vă va fi lumea prea tehnologică, prea rece, țineți un copil de mână. În acel gest e tot ce trebuie să știți despre viitor.

„Ceea ce salvează o societate nu este ordinea legilor, ci căldura inimilor.“

Fiți veghetori ai sufletului.

Fiți poeți ai vieții, chiar și printre algoritmi.

Fiți oameni – complet, neîndoit, până la capăt.

Al vostru în cuvânt și în vis,

Victor Hugo

Rezumat generat de AI

Acest citat profund a devenit extrem de popular în mediul online și este atribuit adesea lui Victor Hugo, circulând frecvent pe platforme precum Facebook și Instagram. Ideea centrală a fragmentului este aceea de a privi retrospectiv spre tehnologiile trecutului și de a ne reaminti să prețuim liniștea interioară și conexiunile umane autentice.

Mesajul reflectă asupra modului în care progresul și viteza epocii moderne pot estompa valorile esențiale.

Mătrăguna Pierzaniei

de Marian Ilie

S-a pilit cumplit Jitarul
lumii ăsteia puse pe japcă
sufletul Omului Bun s-a încins
– „dracului mult prea încins“ –
și îiiii puuuteee
tot a înstrăinare...

Marele Însuși Zaraf
își freacă azi palmele
Poți citi satisfacția lui
pe bucle fundului mării
din care născutu-s-a
Limbile de ceas prădat șovăie
în carnea timpului
Limba Universală a Drepturilor Omului
s-a-nclăștat pe cea de pe urmă sentință
Vânt de toamnă târzie aduce pe cer
nori cenușii de Guvern Mondial
Va ploua cu finanțe vândute Satanei
Oastea turbată de simbriași zdrăngăne
arme de crah economic...

Pe pajiștea neamului
spiței de om, turmele
pasc mătrăguna pierzaniei
Pe Ciobanul Stelar răstignitu-
L-au, Doamne, jertfelnic
Și oile pasc așteptare
să-L vadă cumva coborând
să le cânte din fluier de vânt
îndurarea...

Mahomed scoate limba la Moise
și bale prelungi de petrol
înnegresc cerul gurilor lor
Tata se duse demult după deal
să se hodie
fiii...

TRANSFOCATOR

Nicolae MAREȘ

ULTIMA ZI DE PACE

Extrase necunoscute din agenda lui
Gafencu, Armand Călinescu și Fabricius

Armand Călinescu

În pragul izbucnirii celui de al doilea război mondial, diplomații străini acreditați în România, desfășurându-și activitatea la București, au întreprins tot felul de demersuri diplomatice, mai mult sau mai puțin importante, la Ministerul Afacerilor Străine sau direct la Guvernul român. Cea mai articulată acțiune care a avut loc în ziua respectivă a fost audiența făcută de ministrul german acreditat în România, W. Fabricius, la ministrul afacerilor străine, direct la Grigore Gafencu, urmată chiar în aceeași zi, cu o întrevvedere avută cu primul ministru român, Armand Călinescu.

Azi, știm – din arhivele Ministerului Afacerilor Străine –, că demersul reprezentantului german a fost făcut din dispoziția Berlinului. La fel ca și cel întreprins, la 23 august 1939, de însărcinatul cu afaceri, Stertzler, făcut tot la G. Gafencu, ambele vizând preocupările Reichului de a avea în mod cert asigurate livrările de petrol din România.

În audiența însărcinatului cu afaceri, acesta a mai dorit să afle și poziția României, în legătură cu pactul germano-sovietic – Ribbentrop-Molotov –, semnat chiar în ziua respectivă. Se pare că el a fost primul diplomat care a informat pe factorii români cu privire la documentul semnat la Moscova, bineînțeles nu și despre prevederile secrete, pe care nici el nu le cunoștea.

Întors din concediu la reședința din București, de pe Calea Victoriei 174, șeful misiunii, Fabricius, cu siguranță, pe baza instructajului făcut la Berlin, a încercat și el să afle cât mai grabnic care este atitudinea României în criza aflată în plină desfășurare, dorind ca raporturile economice germano-române să nu întâmpine nici o piedică sau perturbațiune. Era vorba în primul rând de aprovizionarea constantă cu petrol. În plus el urmărea ca – pe cât posibil – să anihileze raporturile de alianță româno-polone – care funcționau la nivelul descris cu acribie în lucrarea *Alianța româno-polonă între destrămare și solidaritate (1938-1939)* (Nicolae Mareș, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2010, 840 de pagini).

De mai mult vreme se dovedea – și se va dovedi tot mai pregnant – că serviciile de informații germane (cârțițele și coloana a V-a) – acționau foarte intens în spațiul român și polon pentru a cunoaște intențiile părților, urmărind tot ce se mișcă sau aveau de gând să fie pus în aplicare, decidenții polonezi prin planurile lor de acțiune.

Zvonuri absurde sau intrigi ridicate de reprezentanții germani la București

Astfel, în audiența acordată de șeful externelor ministrului german Fabricius, acesta îi aduce la cunoștință ministrului Grigore Gafencu că s-ar afla la Constanța 3.000 de lăzi încărcate cu bombe incendiare în tranzit spre Polonia și a cerut, în mod imperios, autorităților românești, în numele guvernului german, ca partea română să oprească tranzitul acestui material de război. Subliniază că acesta este: „evident destinat conflagrației mondiale“, război care poate începe și mâine între Polonia și Germania. Nu putem să nu remarcăm precizia datelor puse în discuție de reprezentantul german acreditat la București.

Pus într-o oarecare încurcătură cu această problemă eminamente de politică internă și nu externă, ministrul român, Grigore Gafencu, l-a asigurat pe interlocutor că va încunoștința guvernul nostru despre această cerere, însă a ținut să își exprime prieteneste nedumerirea sa că Germania poate face o asemenea cerere, fără a-i putea spune în virtutea cărui drept (drept internațional) ar putea interveni România pentru a opri un asemenea tranzit de mărfuri pe teritoriul ei, atâta vreme cât țara noastră se află încă în stare de pace.

Se dovedea încă o dată că principiile cele mai simple de drept internațional nu aveau prea mare importanță pentru reprezentantul Reichului german, arogant și bătaios ca și liderul său de la Berlin.

În aceeași audiență, Fabricius i-a mai ridicat lui Gafencu și faptul că minoritatea germană ar avea cunoștință despre un ordin al Siguranței că, în cazul în care ar izbucni războiul între Germania și Polonia, în România ar urma să fie arestați un număr neprecizat de fruntași ai minorității germane.

La netemeinicia afirmațiilor făcute de Fabricius, răspunsul lui Gafencu a fost cât se poate de tranșant. Șeful român al externelor i-a replicat că nu poate fi vorba decât de un zvon absurd sau de o intrigă – respingându-i astfel netemeinicia intervenției. Gafencu i-a mai spus că nici nu are nevoie să se mai informeze pe lângă Ministerul de Interne, ci îi declară categoric că nimeni nu a dat un asemenea ordin în România și că nimeni nu se va atinge de minoritarii germani, care – ca toți cetățenii români – se bucură de protecția legilor românești.

Profesionist până în măduva oaselor, Grigore Gafencu îl informează imediat pe Armand Călinescu despre plângerile lui Fabricius, iar primul ministru îl cheamă la el – în audiență – pe șeful misiunii germane în România, în aceeași zi. (Cf. AMAE, *Fondul 79/Germania*, vol. 77, pp. 312-313; idem *Fondul 71/România*, vol. 269/1939, pp. 255-256)

România va executa cu loialitate angajamentele sale, dar contează pe reciprocitate din partea Germaniei.

La întrevvedere de la primul ministru, Fabricius lasă „garda mai jos”, spunându-i că, întors din concediu, a

găsit o atmosferă foarte bună la București și dorința de a se menține neutralitatea. Dar – crede încă în putința de a se înlătura războiul (care, implacabil, în noapte respectivă va izbucni și despre care cu siguranță știa, de vreme ce abia se întorsese de la Berlin), deoarece negocierile continuă. Semnalează însă unele articole *din presa străină* (sic!) în care se vorbește despre noi angajamente ce ar fi luat România față de Polonia și Turcia și adaugă că *asemenea știri sunt de natură să tulbure atmosfera*.

Răspunsul demn al primului ministru român a fost că nu are nevoie să arate lipsa de seriozitate a acestor articole, căci nu obișnuiește să dea dezmințiri pentru a încinge polemici cu presa străină, devenind astfel parte la toate manevrele ziariștilor. N-a ezitat să îl prevină pe reprezentantul Germaniei la București că se poate aștepta și în viitor la asemenea intrigi de presă și că n-ar fi cazul să le bage în seamă.

Punerea la punct a ministrului german, suficient de demnă îl face pe acesta să nu insiste și să treacă pe un ton mult mai conciliant, afirmând că ar fi mulțumit de evoluția și stadiul relațiilor actuale, menționând că ar dori să se continue în același fel și îndeosebi să se poată executa Convenția economică.

A fost un bun prilej pentru Armand Călinescu să îi răspundă că politica României a fost și este foarte simplă. Relațiile româno-germane sunt comandate de interesele economice complementare ale economiilor celor două țări. Este o situație pe care nu a avut a o crea România, ci a rezultat din situația celor două țări. Aceeași a fost problema și în trecut, înainte de războiul mondial. De aceea partea română a încheiat cunoscutul tratat (acordul economic din 23 martie), în care se găsesc satisfăcute interesele ambelor state. A mai menționat primul ministru român că poziția respectivă a fost reiterată nu o dată, dându-i clar interlocutorului să înțeleagă că România va executa cu loialitate angajamentele sale. Bine înțeles, România va conta pe reciprocitate, în sensul că și Germania va livra punctual comenzile românești.

Armand Călinescu nu s-a sfiit să îi spună lui Fabricius că *Germania este datoare României*, care până în momentul respectiv îi livrase în plus din

contingentul de petrol *chiar peste cotă*, iar partea germană oprise din unele transporturi de armament.

La observația primului ministru, reprezentantul Germaniei Fabricius a recunoscut că România și-a îndeplinit angajamentele, înștiințându-l că s-a făcut o greșală în Germania, dar că transporturile de armament vor urma regulat.

Armand Călinescu a continuat spunându-i „că nu a putut cândva – diplomatul german – să observe o rezervă la noi în ce privesc problemele politice; dacă ar fi vreo rezervă, aceasta s-ar datora exclusiv Ungariei, care manifestă zgomotos pretențiuni teritoriale asupra României și lăsa să se înțeleagă că este susținută de Germania în această direcțiune“. Plângere deloc blândă – în termeni diplomatici – s-ar putea spune.

La această remarcă, făcută așadar fără menajamente de Armand Călinescu, ministrul Fabricius i-a răspuns că, Führerul nu a susținut niciodată aceste revendicări. De altfel, Ungaria – a continuat el – „nu a arătat niciodată vreo linie de rectificare a graniței, ci a cerut întreg Ardealul. Ori aceasta nu ar putea fi sprijinit de Germania, care încheind convenția economică cu noi, s-a gândit la economia României în hotarele ei actuale, întregi. De asemenea minoritatea germană trăiește mult mai bine sub Români și ar fi nerațional să se dorească a merge sub Unguri“.

Răspunsul de mai sus pe care i-l dă lui Armand Călinescu reprezentantul Germaniei la București va fi întărit și de argumentul că România cunoaște bine cele spuse de Hitler atât regelui cât și lui Gafencu. A adăugat că Fuhrerul în persoană a subliniat că, deși a existat o cofraternitate de arme cu Ungaria în războiul mondial, din aceasta nu ar rezulta vreo obligație morală pentru Germania, întrucât în realitate nu Ungaria a venit în ajutorul Germaniei, ci Germania a făcut războiul antrenată de unguri.

Aceasta îi dă prilejul primului ministru român, să se întrebe, și nu retoric, pentru ce, atunci când România a propus un pact de neagresiune Ungariei, propunere de dată foarte recentă, Berlinul nu a consiliat-o să accepte. Surprins de întrebare, Fabricius a spus că în timpul din urmă „Germania s-a abținut de a da consilii la Budapesta“.

Armand Călinescu nu a ezitat să îi spună că „o poziție favorabilă în această direcție ar fi fost și în interesul Germaniei, care ar fi trebuit să înțeleagă în această acțiune diplomatică o manifestare vizibilă a dorinței României de a păstra o atitudine pacifică, deoarece „Ungaria – cu care doream să încheiem un pact de neagresiune – este așezată între țările noastre și face astfel imposibilă orice luptă între noi“.

La aceasta, ministrul Fabricius cu un aer de surprindere plăcută îi mărturisește primului ministru că Berlinul nu a înțeles așa ceva.

„Regret că nu ați înțeles-o, a fost răpsunsul primului ministru, român deoarece – imediat după ce s-a dat nota domnului Bardossy (ministrul Ungariei în România), a fost chemat domnul Steltzer și i s-a comunicat acest fapt“.

Din nou pus în încurcătură, Fabricius dă următorul răspuns: „Este adevărat că Domnul Steltzer a comunicat faptul la Berlin, dar n-a sesizat acest înțeles. Sunt bucuros să-l aflu și voi telegrafia imediat la Berlin“.

V-ați înțeles cu Sovietele. Nu mai rămâne decât să le recunoașteți și zonă de influență spre România.

„Prin urmare – a continuat primul ministru – iată un act în care dumneavoastră trebuia să vedeți un gest amical. Dar voi sublinia îndată și un al doilea. Și domnul Göring și domnul Hitler au spus Majestății Sale că ceea ce îi preocupă îndeosebi este ca noi să nu manifestăm prietenie Sovietelor. Putem avea orice înțelegere cu Franța și Anglia. E firesc. Dar o înțelegere cu Rusia ar fi interpretată ca un act inamical față de Germania. Ei bine noi deci am fi putut încheia oricând un pact de neagresiune cu Moscova și am fi avut tot interesul să o facem; ne-am abținut tocmai pentru a vă fi agreabili. Ori dumneavoastră acum v-ați înțeles cu Sovietele. Nu mai rămâne decât să le recunoașteți și zonă de influență spre România“.

Întrebarea pertinentă pe care ne-o punem este: *știa oare primul ministru român că germanii și rușii făcuseră deja târgul?*

Fabricius a recunoscut că tratatul a fost semnat, și explică aceasta prin schimbarea de atitudine a Moscovei, care a devenit antisemită (?). Adaogă însă

că nu știe încă precis nimic în ce privește pactul germano-rus, fiindcă Ribbentrop nu l-a informat, dar socotește imposibil ca să se fi dat Sovietelor vreo încurajare pentru două motive: mai întâi, pentru că Gurile Dunării – fluviul cel mai important pentru ei – nu pot fi lăsate altora decât Românilor cu care au o înțelegere economică și, apoi – fiindcă în Basarabia este o puternică minoritate germană –, care este mulțumită de traiul ei în România.

„Fiindcă îmi vorbiți de Germanii din Basarabia, pot să vă dau o informație în treacăt a spus Premierul Român. Domnul Heydrich (consilier pe probleme minoritare) mi-a vorbit ieri despre unele doleanțe privitoare la școlile confesionale din acea regiune. I-am promis să examinez chestiunea și astăzi îl aștept să-i comunic că i-am dat întreaga satisfacție în această chestiune.

Pus în fața altei situații inedite cumva, șeful misiunii, i-a răspuns primului ministru cu voiciune că aceasta este un lucru admirabil și va comunica imediat la Berlin despre atitudinea respectivă, fiind sigur că va produce o excelentă impresie și va contribui la edificarea asupra intențiilor României.

A împiedica tranzitul nu mai este un act de neutralitate

Numai după acest schimb, am putea spune nu de amabilități, Fabricius îi spune primului ministru cu aerul de a-i da în treacăt o știre, că ar fi vorba despre tranzitul prin România a unor bombe incendiare pentru Polonia. A mai adăugat că ar face o bună impresie la Berlin, dacă România – sub motivul – că ni se îngreunează traficul, *ar opri acest tranzit*.

Armand Călinescu îi răspunde că chestiunea respectivă i-a fost comunicată deja de ministrul Gafencu. Nu știe dacă faptul este real, nu a primit încă raportul, dar oricum ar fi, am examinat chestiunea din punct de vedere juridic și socotim că e bine să vă spunem de la început, pentru a nu avea discuțiuni la fiecare caz în parte, *că după dreptul internațional, transportul de armament nu poate fi refuzat de o țară neutră*.

În timpul marelui război, România a lăsat să treacă material militar spre Turcia și Bulgaria, precum și spre Serbia. De altfel, a împiedica tranzitul nu mai este un act de neutralitate, ci este un act de

parțialitate și înseamnă încercuirea unei țări. Dacă vor să împiedice aprovizionarea Poloniei, nu au decât să oprească transporturile în Mediterana.

„Nu vă consilies să ridicați această problemă, fiindcă atunci dacă și Franța, Anglia și Polonia ne-ar cere să nu vă livrăm petrol, care este un material de război, ce ar trebui să răspundem?

Și adaog, situația ar fi mai grea, căci pe când la tranzitul de armament este numai o operație de transport, la petrol este mai mult, este o furnizare, deci oarecum o participare“.

Fabricius a încercat să invoce art. 16 al pactului Societății Națiunilor și fără a insista, spune că totuși dacă România ar putea găsi unele motive de a nu îngădui transportul, Germania ar fi mulțumită (Cf. AMAE, *Fondul 71/România*, vol. 269/1939, ff. 257-261.).

Nu se văd încă semnele recunoștinței

Cele două documente inedite aflate în arhiva Ministerului de Externe se constituie în file de sinceră prietenie pentru cauza Poloniei, manifestate pentru a câta oară?

Și, iată cum, cu doar câteva ceasuri înainte de izbucnirea războiului, care bătea tot mai tare la ușă, verticalitatea și înțelepciunea politică manifestate de cei doi patioți și lideri români, buni cunoscători ai dreptului internațional, personalități cu dreptatea și credința în inimă, care erau hotărâți ca sub nici o formă dreptul să rămână bruscat de forțe oarbe.

Toate acestea devenit-au și *avertismente hotărâte* date Germaniei de principalii lideri ai executivului român, ajutând statul polon să își tranziteze prin România, armata și populația, cât și tezaurul său, inclusiv patrimoniul cultural milenar, *mai scump decât aurul* pentru orice țară din lume.

Se apropie un secol, și pentru toate acestea, România n-a primit încă semnele de recunoștință cuvenite.

Varșovia a declarat un pasaj închis până și circulației, care mărginește gardul ambasadei române de la Varșovia de un bloc din vecinătate și care poartă – a zis un „ambasador“, școlit la Moscova – numele lui Armand Călinescu, fără ca cei 50 metri de „stradă“ să figureze în nomenclatorul de ulițe al Varșoviei.

Corneliu PIVARIU

General-maior retragere, expert în geopolitică și relații internaționale, cu o experiență de peste 30 de ani în domeniile militar, diplomatic și economic.

(Continuare din numărul trecut)

România între vulnerabilitate și reechilibrare – Anatomia unei „asasinări” multisectoriale

Capitolul II.

Asasinarea demografică: pierderea populației și a viitorului strategic

Dacă „asasinarea economică” descrie slăbirea fundamentelor productive ale statului, „asasinarea demografică” reflectă un proces și mai profund: erodarea resursei umane care susține existența și continuitatea acestuia.

După 1989, România a intrat într-o dinamică demografică negativă, caracterizată prin scăderea natalității, îmbătrânirea populației și migrația masivă a forței de muncă. Aceste evoluții nu trebuie privite separat, ci ca elemente ale unui mecanism cumulativ, în care fiecare componentă amplifică efectele celorlalte. Spre deosebire de transformările economice, care pot fi corectate relativ rapid prin politici adecvate și investiții, evoluțiile demografice au o inerție structurală ridicată și generează efecte pe termen lung, dificil de contracarat.

Declinul demografic nu este doar o problemă statistică, ci una strategică. Reducerea populației active, pierderea capitalului uman calificat și dezechilibrele între generații afectează direct capacitatea statului de a susține dezvoltarea economică, de a menține echilibrele sociale și de a-și proiecta puterea în plan regional și internațional.

În același timp, acest proces nu este independent de transformările economice analizate anterior. Dezindustrializarea, precaritatea pieței muncii și limitarea oportunităților interne au alimentat migrația și au redus stimulentele pentru formarea de noi generații, contribuind la accentuarea declinului demografic.

În acest context, „asasinarea demografică” nu trebuie înțeleasă ca un fenomen accidental, ci ca rezultatul cumulativ al unor politici insuficiente, al unor condiții economice și sociale nefavorabile și al absenței unei strategii coerente de menținere și dezvoltare a capitalului uman.

1. Dinamica declinului demografic

Evoluția demografică a României după 1989 nu poate fi explicată printr-un singur factor, ci prin convergența mai multor tendințe negative, care au acționat simultan și s-au amplificat reciproc. Scăderea natalității, creșterea speranței de viață – care, în absența unui echilibru generațional, conduce la îmbătrânirea populației – și migrația externă masivă au generat o transformare structurală a profilului demografic al țării. Proiecțiile demografice pentru următoarele decenii indică faptul că aceste tendințe nu sunt conjuncturale, ci se vor accentua, conturând o traiectorie de declin pe termen lung.

Această transformare nu este una liniară, ci cumulativă. Reducerea numărului de nașteri diminuează baza generațiilor viitoare, în timp ce migrația afectează direct populația activă, accelerând dezechilibrele dintre generații. În același timp, îmbătrânirea populației amplifică presiunile asupra sistemelor sociale și reduce capacitatea de adaptare economică. Interacțiunea acestor factori creează un cerc dificil de întrerupt, în care fiecare evoluție negativă alimentează celelalte componente ale declinului.

2. Migrația – vectorul principal al dezechilibrului

Dintre toate componentele declinului demografic, migrația externă are impactul cel mai imediat și mai profund. Spre deosebire de scăderea natalității sau de îmbătrânirea populației, care produc efecte pe termen lung, migrația generează o pierdere directă și rapidă a populației active.

Particularitatea cazului românesc constă nu doar în amploarea fenomenului, ci și în structura acestuia. O parte semnificativă a celor care au emigrat aparțin segmentelor active și calificate, ceea ce transformă migrația dintr-un fenomen social într-unul cu implicații economice și strategice directe. Pierderea capitalului uman afectează capacitatea de dezvoltare internă, reduce baza de impozitare și limitează potențialul de inovare.

În același timp, migrația produce efecte indirecte asupra demografiei interne. Scăderea populației tinere reduce numărul potențial de familii și, implicit, nivelul natalității, accentuând tendința de declin pe termen lung.

3. Efecte structurale asupra statului

Consecințele declinului demografic depășesc dimensiunea statistică și afectează funcționarea structurală a statului. Reducerea populației active generează presiuni asupra pieței muncii, în timp ce creșterea ponderii populației vârstnice amplifică presiunile asupra sistemului de pensii și asupra sistemului de sănătate.

În plan economic, dezechilibrul dintre populația activă și cea inactivă limitează capacitatea de creștere și reduce sustenabilitatea finanțelor publice. În plan social, aceste evoluții pot conduce la tensiuni generate de redistribuirea resurselor între generații.

Din perspectivă strategică, declinul demografic afectează inclusiv capacitatea statului de a-și susține poziția în plan regional, prin reducerea bazei de resurse umane disponibile pentru economie, administrație și instituțiile de securitate.

4. Cauze și responsabilitate

Un element central al declinului demografic îl reprezintă scăderea natalității, care nu poate fi explicată exclusiv prin factori socio-economici generali, ci și prin absența unei politici publice coerente și consecvente de susținere a familiei și a formării de noi generații.

În ultimele trei decenii, măsurile adoptate în acest domeniu au fost fragmentare, reactive și lipsite de continuitate. Stimulentele financiare, acolo unde au existat, au fost insuficiente sau incoerente, iar politicile de sprijin pentru familii – accesul la locuințe, infrastructura de educație timpurie, echilibrul între viața profesională și cea familială – nu au fost integrate într-o viziune strategică pe termen lung.

În absența unui cadru predictibil și favorabil, decizia de a avea copii a devenit tot mai dependentă de percepția asupra stabilității economice și a perspectivelor de viitor. În acest context, incertitudinea economică, migrația și schimbările sociale au acționat convergent în direcția reducerii natalității.

Din perspectivă strategică, problema natalității nu este una exclusiv socială, ci una de securitate națională. Capacitatea unui stat de a-și menține

populația și de a asigura reproducerea generatională reprezintă o condiție fundamentală a continuității sale. În lipsa unor politici active și coerente în acest domeniu, declinul demografic devine nu doar probabil, ci inevitabil.

Declinul demografic nu este rezultatul unei singure decizii sau al unui factor extern determinant, ci efectul cumulativ al unor condiții economice, sociale și instituționale. Nivelul de trai, stabilitatea locurilor de muncă, accesul la servicii publice de calitate și perspectivele de dezvoltare personală influențează în mod direct deciziile individuale privind migrația sau formarea unei familii.

În absența unor politici coerente de susținere a natalității, de stimulare a revenirii populației din diaspora și de consolidare a capitalului uman, aceste tendințe s-au accentuat. În acest sens, responsabilitatea nu poate fi atribuită exclusiv unor factori externi, ci trebuie analizată în principal în raport cu capacitatea internă de a formula și implementa politici publice eficiente.

Concluzie

Declinul demografic al României nu este rezultatul unei singure evoluții negative, ci expresia unui proces cumulativ în care scăderea natalității, migrația externă și îmbătrânirea populației se amplifică reciproc, generând efecte structurale pe termen lung. În absența unor politici coerente și consecvente, aceste tendințe au depășit stadiul unor dezechilibre temporare și tind să se consolideze ca realități persistente.

Dintre toate componentele acestui proces, migrația externă reprezintă factorul cu impactul cel mai imediat și mai profund. Amploarea acestui fenomen plasează România într-o situație particulară la nivel european. După valorile migratorii generate de conflictul din Siria, migrația forței de muncă din România reprezintă una dintre cele mai consistente deplasări de populație din interiorul Europei contemporane.

Această migrație nu are doar o dimensiune cantitativă, ci și una calitativă. O parte semnificativă a celor care au părăsit țara aparțin segmentelor active și calificate, ceea ce a condus la transferul unui volum important de capital uman către economiile occidentale. În acest sens, statele din Uniunea Europeană beneficiază de un aport semnificativ de forță de muncă pregătită, pentru formarea căreia nu au suportat costurile inițiale, în timp ce România

suportă pierderea directă a investiției în educație și formare.

În paralel, scăderea natalității și absența unor politici publice coerente de susținere a familiei accentuează tendința de reducere a populației, diminuând capacitatea de regenerare demografică. În aceste condiții, declinul nu mai este doar rezultatul migrației, ci și al incapacității de a compensa pierderile prin formarea de noi generații.

Astfel, dacă „asasinarea economică” a redus capacitatea statului de a produce și controla valoare, „asasinarea demografică” afectează însăși resursa care face posibilă existența statului. Din această perspectivă, declinul demografic nu reprezintă doar o problemă socială sau economică, ci un risc strategic major, ale cărui efecte, odată consolidate, devin dificil de corectat și cu impact direct asupra viitorului statului român.

În aceste condiții, declinul demografic nu mai este doar o evoluție statistică nefavorabilă, ci expresia unei slăbiri structurale a statului, cu efecte pe termen lung asupra capacității sale de a exista, de a se dezvolta și de a-și susține propriul viitor.

Capitolul III.

Asasinarea educațională

Dacă dimensiunea economică a afectat capacitatea de producție, iar cea demografică a erodat baza umană a statului, sistemul educațional reprezintă veriga care leagă aceste două planuri și le proiectează în viitor. Educația nu este doar un sector public, ci infrastructura fundamentală prin care se formează competența, se transmite cultura strategică și se construiește capacitatea unei societăți de a se adapta și de a decide în condiții de incertitudine. Din această perspectivă, degradarea sistemului educațional după 1989 capătă o dimensiune strategică.

Conceptul de „asasinare educațională” desemnează procesul prin care calitatea, coerența și finalitatea sistemului educațional sunt erodate în timp, conducând la diminuarea capitalului cognitiv al societății. Nu este vorba despre un colaps brusc, ci despre o acumulare de disfuncționalități: reforme succesive, adesea incoerente, subfinanțare cronică, politizare și pierderea legăturii dintre educație și nevoile reale ale economiei și societății.

Aceste disfuncționalități nu acționează izolat, ci converg într-un mecanism cumulativ prin care calitatea educației se degradează progresiv, afectând capacitatea

societății de a genera competență și de a susține procese decizionale complexe.

Un prim element al acestui proces îl reprezintă instabilitatea structurală a sistemului. Schimbările frecvente de legislație, programe și metodologii au generat lipsa de predictibilitate și au împiedicat consolidarea unor standarde educaționale coerente. În locul unei strategii pe termen lung, sistemul a fost supus unor ajustări succesive, adesea dictate de cicluri politice sau de imperative conjuncturale, ceea ce a afectat continuitatea și eficiența reformelor.

Al doilea element este reprezentat de scăderea calității actului educațional, reflectată atât în rezultatele elevilor și studenților, cât și în capacitatea sistemului de a produce competențe relevante. Accentul pus pe acumularea formală de informații, în detrimentul gândirii critice, al analizei și al aplicabilității, a condus la formarea unor generații mai puțin pregătite pentru complexitatea mediului contemporan. În același timp, diferențele între mediul urban și cel rural s-au accentuat, generând inegalități structurale greu de corectat.

Un alt aspect esențial îl constituie ruptura dintre sistemul educațional și economia reală. Această ruptură reflectă, în același timp, transformările economice analizate anterior, în care structura economiei nu mai oferă suficiente oportunități pentru valorificarea competențelor formate intern. În absența unei corelări eficiente între formarea profesională și cerințele pieței muncii, sistemul produce frecvent absolvenți ale căror competențe nu sunt adaptate nevoilor economiei. Această disfuncționalitate contribuie, pe de o parte, la subocuparea forței de muncă, iar pe de altă parte, la migrația tinerilor în căutarea unor oportunități mai potrivite în alte state.

În paralel, statutul social și profesional al cadrelor didactice a suferit o erodare constantă. Subfinanțarea, lipsa de predictibilitate și absența unor mecanisme eficiente de selecție și promovare bazate pe merit au afectat atractivitatea profesiei. În timp, acest fenomen a condus la dificultăți în atragerea și menținerea celor mai competenți indivizi în sistem, cu impact direct asupra calității educației.

O dimensiune mai puțin vizibilă, dar esențială, este cea a culturii strategice și a formării elitelor. Un sistem educațional funcțional nu produce doar specialiști, ci și lideri capabili să înțeleagă complexitatea mediului internațional și să ia decizii informate. Slăbirea mecanismelor de selecție

meritocratică și proliferarea unor forme de validare formală, fără acoperire reală în competență, au contribuit la apariția unui deficit de elită de competență, în favoarea unei elite de funcție sau de influență, cu impact direct asupra calității deciziei strategice.

Acest fenomen are implicații directe asupra procesului decizional strategic. În absența unei baze solide de expertiză, deciziile tind să fie reactive, fragmentate și insuficient fundamentate. Legătura dintre educație și ceea ce ai definit ca elită politico-militară devine astfel evidentă: calitatea deciziei strategice este dependentă de calitatea formării celor care o exercită.

Mecanismele care au condus la această evoluție includ, pe lângă subfinanțare și instabilitate, și o anumită orientare culturală care a diminuat importanța educației ca prioritate națională. În lipsa unei viziuni coerente, educația a fost tratată adesea ca un domeniu administrativ, nu ca unul strategic, ceea ce a limitat capacitatea de reformă reală.

Consecințele sunt profunde și de durată. Reducerea capitalului cognitiv afectează competitivitatea economică, capacitatea de inovare și coeziunea socială. În același timp, vulnerabilitatea la manipulare informațională crește, iar capacitatea societății de a înțelege și de a răspunde adecvat la provocări complexe scade. În acest sens, „asasinarea educațională” nu reprezintă doar o problemă de sistem, ci o vulnerabilitate strategică cu efecte cumulative asupra întregului stat.

Concluzie

În aceste condiții, degradarea sistemului educațional nu reprezintă doar o problemă de funcționare instituțională, ci un factor determinant al slăbirii capacității statului de a genera competență și de a susține decizia strategică.

Cercul vicios devine evident: o educație slabă produce decizie slabă, iar decizia slabă perpetuează disfuncționalitățile sistemului. În absența unei intervenții strategice coerente, acest mecanism tinde să se autoalimenteze, afectând pe termen lung competitivitatea economică, coeziunea socială și capacitatea de adaptare a statului.

Astfel, „asasinarea educațională” nu este doar o problemă a prezentului, ci un risc strategic major, care influențează direct modul în care România își poate construi viitorul.

Capitolul IV.

Asasinarea informațională și cognitivă

În epoca contemporană, puterea nu se mai exercită exclusiv prin controlul teritoriului sau al resurselor, ci, într-o măsură tot mai mare, prin controlul informației și al percepțiilor. Dacă economia oferă mijloacele, iar demografia furnizează resursa umană, spațiul informațional determină modul în care realitatea este înțeleasă, interpretată și transformată în decizie. Din această perspectivă, degradarea mediului informațional și a capacității cognitive colective reprezintă una dintre cele mai subtile și mai periculoase forme de vulnerabilitate strategică.

Conceptul de „asasinare informațională și cognitivă” desemnează procesul prin care o societate își pierde treptat capacitatea de a discerne între informație și manipulare, între analiză și propagandă, între interes real și narațiune indusă. Acest proces nu este rezultatul unui singur factor, ci al interacțiunii dintre transformările tehnologice, vulnerabilitățile cognitive individuale și colective și absența unor mecanisme instituționale eficiente de filtrare și analiză a informației.

Nu este vorba doar despre proliferarea știrilor false, ci despre o transformare mai profundă, în care însăși structura gândirii publice este afectată. Un prim nivel al acestui proces îl constituie degradarea spațiului informațional. Multiplicarea canalelor de comunicare, accelerarea fluxului de informații și competiția pentru atenție au condus la o suprasaturație informațională, în care verificarea și analiza sunt adesea înlocuite de reacții rapide și emoționale. În acest mediu, criteriile de credibilitate devin difuze, iar diferența dintre surse validate și conținut speculativ se estompează.

Pe acest fond, se dezvoltă mecanismele de manipulare și influență, care exploatează vulnerabilitățile cognitive ale indivizilor și ale colectivităților. Așa-numita „psihopolitică digitală” utilizează instrumente tehnologice pentru a modela comportamente, a amplifica emoții și a polariza opinii. Algoritmii platformelor digitale favorizează conținutul care generează reacții emoționale intense și polarizare, nu pe cel care oferă claritate sau echilibru, ceea ce conduce la radicalizarea discursului public și la fragmentarea spațiului societal.

Un concept esențial în acest context este cel de „modelare strategică a narațiunilor” (narrative shaping).

Actorii statali și non-statali încearcă să impună interpretări favorabile ale realității, nu doar să transmită informații. Narațiunea devine astfel un instrument de putere: ea definește cine este „victimă” și cine este „agresor”, ce este legitim și ce nu, ce trebuie perceput ca amenințare și ce poate fi ignorat. În absența unei capacități interne de analiză critică, aceste narațiuni pot fi preluate și internalizate fără o evaluare adecvată.

Un alt element central îl reprezintă apariția și consolidarea „punctelor oarbe cognitive” – acele zone în care societatea sau decidenții evită sau nu reușesc să perceapă anumite realități. Aceste puncte oarbe pot fi generate de biasuri cognitive, de presiuni politice sau de conformism intelectual. În timp, ele conduc la distorsiuni sistematice în evaluarea mediului strategic și la adoptarea unor decizii suboptimale.

Degradarea mediului informațional afectează direct procesul decizional. În absența unor filtre eficiente și a unei culturi analitice solide, decidenții pot deveni vulnerabili la informații incomplete sau distorsionate. În același timp, presiunea mediatică și a opiniei publice, modelată de aceste fluxuri informaționale, poate constrânge opțiunile strategice, determinând reacții rapide, dar insuficient fundamentate.

Legătura dintre această dimensiune și cele analizate anterior este directă. O societate afectată de „asasinare educațională” va avea o capacitate redusă de a evalua critic informația, iar una marcată de „asasinare economică” și demografică va fi mai vulnerabilă la influențe externe. Astfel, dimensiunea informațională nu acționează independent, ci ca un multiplicator al vulnerabilităților existente, accelerând efectele degradării economice, demografice și educaționale.

Mecanismele prin care se produce acest proces sunt diverse: de la campanii deliberate de dezinformare și influență, până la efecte sistemice generate de arhitectura platformelor digitale. La acestea se adaugă slăbiciuni interne – lipsa educației media, absența unor instituții puternice de analiză strategică, fragmentarea spațiului public – care amplifică impactul factorilor externi.

Consecințele sunt profunde. În plan societal, coeziunea este afectată, iar încrederea în instituții se erodează. În plan strategic, capacitatea de anticipare și de reacție se reduce, iar decizia devine mai vulnerabilă la erori. Într-un mediu caracterizat de competiție globală intensă, aceste vulnerabilități pot

fi exploatate de actori externi pentru a influența direcția de evoluție a statului.

În acest sens, „asasinarea informațională și cognitivă” reprezintă poate cea mai insidioasă formă de degradare, deoarece nu afectează doar resursele sau structurile, ci modul în care acestea sunt percepute și utilizate. Un stat care își pierde capacitatea de a înțelege corect realitatea riscă să adopte decizii contrare propriilor interese, chiar și în absența unei constrângeri directe.

Concluzie

În aceste condiții, „asasinarea informațională și cognitivă” nu reprezintă doar o problemă de funcționare a mediului mediatic, ci o vulnerabilitate structurală care afectează direct capacitatea statului de a înțelege, evalua și gestiona realitatea strategică.

Degradarea spațiului informațional și slăbirea mecanismelor cognitive colective conduc la distorsiuni în percepția realității, la fragmentarea societății și la erodarea încrederii în instituții. În absența unor filtre analitice solide, informația devine volatilă, iar diferența dintre realitate și narațiune se estompează, afectând atât opinia publică, cât și procesul decizional.

În plan strategic, aceste evoluții reduc capacitatea de anticipare și cresc probabilitatea unor decizii insuficient fundamentate. Presiunea mediatică, amplificată de dinamica platformelor digitale, favorizează reacțiile rapide în detrimentul analizei aprofundate, ceea ce poate conduce la erori cu efecte pe termen lung.

Dimensiunea informațională acționează, totodată, ca un multiplicator al vulnerabilităților analizate anterior. O societate afectată de slăbiciuni educaționale, economice și demografice devine mai expusă influențelor externe și mai puțin capabilă să genereze răspunsuri coerente. Astfel, degradarea cognitivă nu este un fenomen izolat, ci unul care amplifică și accelerează disfuncționalitățile existente.

În acest context, protejarea spațiului informațional și dezvoltarea unei culturi analitice solide devin condiții esențiale pentru menținerea autonomiei decizionale. Nu este vorba doar despre combaterea dezinformării, ci despre consolidarea capacității societății de a discerne, de a analiza și de a acționa în cunoștință de cauză.

(Va urma)

GENIUL? O NEFERICIRE

Nicolae MAREȘ

ELENA VĂCĂRESCU – un nume strălucitor în pantheonul culturii românești

Motto:

Ideea românească nu se poate disocia de cultul trecutului românesc.

Elena Văcărescu

Camil Petrescu a fost cel care a scris despre nobila urmașă a Văcăreștilor, subliniind că „ea are cel mai adevărat sânge românesc“. Spunem noi (n.n., N.M.) că Elena Văcărescu onorează prin personalitatea sa două literaturi – română și franceză. Mai mult, literatura universală – în ansamblul ei.

Elena Văcărescu este cunoscută atât prin calitatea de scriitor dar și de aceea de diplomat de succes. A fost membră a Academiei Române și laureată a Premiului Academiei Franceze. Dovedind un mare caracter, ea s-a autoexilat în Hexagon, în momentul în care Regele Carol I a dezavuat logodna ei cu viitorul rege Ferdinand al României, cel denumit după Primul Război Mondial – Întregitorul.

Elena Văcărescu s-a născut în urmă cu peste 160 de ani, la 21 septembrie/3 octombrie 1864, la București, fiind fiica diplomatului Ioan Văcărescu, și a Eufrosinei Fălcoianu. Era înrudită cu neamuri nobiliare precum Cantacuzino și Rosetti, fiind descendentă, pe linie paternă, din renumita familie a Văcăreștilor. Iancu Văcărescu a fost bunicul ei. Elocvent este fragmentul în care Elena a evocat anii copilăriei: „În casa bunicilor, unde am locuit, se ducea o existență patriarhală tihnită și, după obiceiul timpului, puternic disputată între datinile Orientului și acea sete de Occident, de care neamul nostru, avid de civilizație și ascultând îndemnul originii, am fost dintotdeauna stăpânită“.

Cronicile vremii ne-o înfățișează pe Elena Văcărescu stând cu plăcere la umbra unor copaci bătrâni, unde se ascundea de guvernanta de origine britanică și de membrii familiei, pentru a scrie versuri. Studiile și le va desăvârși, la Paris, unde va aprofunda filosofia, arta poetică și istoria, urmând cursurile Universității de la Sorbona. Printre dascălii ei îi găsim pe Sully Prudhomme, Leconte de Lisle, Jose-Maria de Heredia și alții.

A debutat în anul 1886 cu „Chants d'Aurore“, volumul bucurându-se de recenzii favorabile din partea criticii de specialitate, recompensat fiind cu Premiul special al Academiei Franceze.

În 1888, se întoarce la București, devenind domnișoară de onoare la nunta reginei Elisabeta (Carmen Sylva); a fost un bun prilej pentru a se stabili relații dintre cele mai cordiale între cele două literate. A călătorit împreună cu Regina Elisabeta la curțile princiare din Germania, Austria, Anglia sau Italia. Cu ocazia respectivă îi va cunoaște pe împărații Franz Joseph al Austriei și Wilhelm al II-lea al Germaniei.

În anul 1889 a publicat „Rapsodul Dâmboviței“, o culegere de cântece populare, înfățișând existența țaranului român, opus tradus în limba germană, chiar de regină; apoi lucrarea va fi publicată în franceză, engleză și italiană.

În anul 1890, după o lungă perioadă petrecută pe lângă Familia Regală, între Elena Văcărescu și prințul Ferdinand, s-au stabilit relații de dragoste mai mult decât romantice – sprijiniți fiind în secret de Carmen Sylva. Cei doi au hotărât să se logodească în secret, fără să fi avut pentru aceasta consimțământul rigidului Rege – Carol I.

Se cunoaște că, la ceremonia logodnei, Elena Văcărescu, cea care ar fi urmat să devină regină a României, prin cuvintele rostite a provocat o mare admirație: „Pentru mine, jurământul meu înseamnă că niciodată niciun alt bărbat nu se va apropia de mine atât timp cât voi trăi. Și nimeni nu mă va putea dezlega de acest jurământ“... Relația dintre Elena și Ferdinand s-a consumat timp de aproape un an. Însă, sub presiunea bârfelor, Carol I a dezavuat logodna dintre cei doi. Aceasta în numele *Casei de Hohenzollern* de care Ferdinand aparținea. Motivul era stupid – „alterarea“ sângelui regal cu cel românesc. La fel de stupidă a rămas și afirmația președintelui Consiliului de Miniștri, conservatorul Lascăr Catargiu, care la rândul-i s-a împotrivit categoric relației dintre cei doi, afirmând categoric „Majestate, aiasta nu se poate!“.

Peste ani, autoexilata va consemna scena despărțirii dintre cei doi după cum urmează: „Ferdinand își stăpânește hohotele de plâns, își sprijină fruntea deznădăjduit, pe umărul meu. (...) În clipa aceea, am strigat: «Doar România și viitorul ei contează. Vei fi un rege mare! Restul, fericirea ta sau a mea nu înseamnă nimic»“.

La scurt timp, îi va scrie lui Ferdinand și mesajul ce urmează: „Tagi Guangi mult iubit, Ferdinand scump, Sunt năucită, zdrobită de durere. De opt zile torturile și umilințele se prăvălesc asupra mea. Astăzi, regele, pe care au reușit să-l monteze îngrozitor, mi-a cerut să plec. Da, trebuie să plec copleșită de rușine. Nimeni nu crede în dragostea noastră, dar Dumnezeu știe, Dumnezeu ne judecă. Se spune că ți-am sucit mințile și că tu ți-ai dat seama tot timpul de acest lucru, nu-i așa? Că nu a fost așa, că țin doar la inima ta, doar această puternică pasiune în fața căreia am rezistat atâta vreme, că eu am fost întotdeauna cea care te-am pus în gardă împotriva consecințelor de care eu sunt cea copleșită acum. Mi-au luat totul, reputația, dragostea mea mai puternică decât viața, iar regina, regina este împietrită, anihilată. Eu sunt terminată, lichidată. Regele la fel de crud și de nedrept, el, pe care atâta l-am iubit și l-am slujit cu credință. Roagă-te la Dumnezeu, Ferdinand, să nu ajung să-l disprețuiesc. Disperarea noastră este atroce. O, Tagi, Tagi, cine va avea milă de mine, de regină ? Mi-e așa de teamă că tata se va omorî. Scrie-mi, te implor. Te iubesc atât de mult, Hélène“.

Între timp, familia Regelui Ferdinand s-a hotărât să-l însoare pe acesta cu o ființă ce se trăgea din os domnesc – conform statutului –, aleasă fiindu-i – drept consoartă – Maria – fiica lui Alfred Ernest de Edinburgh, deci nepoată de fiu a reginei Victoria a Marii Britanii, iar drept mamă având-o pe – Maria Alexandrovna – fiica, țarului Rusiei, Alexandru al II-lea. [1]

Căsătoria a avut loc în 10 ianuarie 1893, iar copilul lor cel mai mare, botezat Carol, va deveni în anii 30 ai secolului trecut, Regele Carol al II-lea al României.

Elena Văcărescu și-a reluat viața, la început la Veneția și Roma, iar ulterior s-a stabilit la Paris. Aici a inițiat un salon literar la care erau prezente personalități literare importante, precum Marcel Proust, Miguel de Unamuno, Aristide Briand, Sarah Bernhardt sau Paul Valéry.

Va publica, în 1908 romanul „Amor vincit“ – iar în 1911 „Vraja“, lucrări inspirate din mitologia românească. Ele au fost urmate de culegerile

„Regi și regine pe care i-am cunoscut“ ori „Le Roman de ma vie“.

În 1912, a scris piesa de teatru „Cobzarul“, care a fost jucată la Opera din Paris. Tot în perioada respectivă a stabilit relații de colaborare cu publicațiile românești „Adevărul“ și „Dimineața“.

În ianuarie 1919, Elena Văcărescu a devenit membră a delegației României la Conferința de Pace de la Paris, aleasă fiind și secretar general al Asociației Române de pe lângă Societatea Națiunilor, poziție din care a susținut cauza păcii. E perioada în care îl cunoaște pe Nicolae Titulescu – între cei doi stabilindu-se o relație strânsă, care va dăinui până la moartea marelui diplomat. [2]

În anul 1922 este aleasă membru permanent cu drepturi depline în prezidiul Comisiei de colaborare intelectuală, patronat de Societatea Națiunilor, iar în anul 1924 participă, alături de personalități de seamă ale lumii intelectuale europene, la înființarea Institutului Internațional de Colaborare Intelectuală.

Mai deloc exegeții români n-au evidențiat faptul că Elena Văcărescu s-a remarcat și ca traducător. Ea a transpus în limba lui Hugo, versurile lui Mihai Eminescu, Octavian Goga, Lucian Blaga, Ion Minulescu, George Topîrceanu, Ion Vinea și alții. Creația Elenei Văcărescu a fost la rândul ei transpusă în italiană, daneză, olandeză și chiar chineză.

La 11 iunie 1925 Elena Văcărescu a devenit membră de onoare a Academiei Române, fiind prima femeie care a avut acest privilegiu, venit ca o binemeritată recunoașterea publică a meritelor sale artistice și diplomatice. Redăm următorul fragment din discursul său de recepție. „Născută din cel mai curat pământ românesc, crescută generații după generații în volbura veacurilor românești, eu am respirat adierea parfumată a primăverilor noastre (...) îmi iubesc țara pentru toată originalitatea ei autentică, din care s-a plămădit propria-mi originalitate (...) Am servit ideea românească, am încercat să răspândesc peste hotare faima neamului românesc și am servit în lume expansiunea sufletului românesc (...) Am învățat mai întâi că ideea românească nu se poate disocia de cultul trecutului românesc“.

În 1927 a primit din partea președintelui Republicii Franceze, ordinul „Legiunea de Onoare“; este și anul în care înființează „Biblioteca Universală“ pentru sprijinirea traducerilor. Devine membră în Comitetul Internațional pentru difuzarea Artelor prin Cinematograf. În 1930, este distinsă cu Ordinul „Coroana României“ în grad de mare ofițer, iar în 1934 se află printre fondatorii Casei Românești de la Paris.

Din 1945 Elena Văcărescu a fost consilier cultural pe lângă Legația României din Franța devenind în anul următor membră a delegației românești care a participat la Conferința de Pace de la Paris. În toată această perioadă va continua să se implice activ în susținerea cauzei naționale, manifestându-se ca o „româncă din cel mai adevărat sânge românesc, care își afirmă cu orgoliu originea și sufletul românesc”; acestea sunt aprecierilor scriitorului Camil Petrescu, menționate mai sus.

Elena Văcărescu a trecut la cele veșnice, la 17 februarie 1947, la vârsta de 82 de ani, fiind înhumată la Paris, pentru ca în anul 1959, rămășițele ei pămîntești să fie aduse din Franța și înhumate la Cimitirul Bellu, alături de cele ale ilustrilor săi strămoși, familia Văcăreștilor. Ea a lăsat drept moștenire Academiei Române, prin testament, majoritatea averii familiei. De cele de mai sus ocupându-se colegul meu – diplomatul universitar Ioan Stăvăruș, cel care i-a adus toate manuscrisele în țară, predându-le Academiei Române. Memoriile Elenei Văcărescu fiind publicate în 2023 de distinsa Doamnă Stăvăruș, soția lui Ioan.

*
* *

„Un Cristofor Columb al ordinii politice a «Noului Continent»“

Titulescu a murit de curând. Marele nostru Titus nu mai este! Ce ființă minunată am pierdut: enigmaticul maestru al verbului, cu forța sa neobișnuită și silueta proiectată peste toate orizonturile politice.

Am petrecut alături de el luni și ani din viața mea, am colaborat, am gândit și am suferit alături timp de douăzeci de ani... Îmi amintesc Societatea Națiunilor, Europa fericită, prea sigură de ea însăși

(și – vai – de altele!), ședințele în care, cu pasul sigur, cu fruntea sus, cu umerii largi, cu ținuta impunătoare, Titulescu trecea prin mulțimea delegaților pentru a urca la tribună. Cât de apropiată îmi este încă această imagine și, totodată, cât de îndepărtată! Căci, acolo, la Geneva, îl încuraja admirația unanimă; marele său proiect părea să se realizeze, să se clădească în ciuda atâtor sentimente contrarii și atâtor planuri oarbe. Seara, în reuniunile noastre, ale delegației române, el ținea să-și desfășoare mereu proiectul, să-l expună cât mai concret: realizarea unei Mici Antante cu adevărat utile, Antanta Balcanică; amândouă antantele sprijinindu-se reciproc și formând stâlpii Orientului Apropiat și Mijlociu.

Dar Anglia era îmbătată de ideea comerțului său viitor cu Germania, iar „neutrelle“ (Suedia, Norvegia) o urmau, având același gând. La sosirea lui Stresemann la Geneva, îl văd parcă pe Titulescu vorbind despre sinistra împlinire a profețiilor sale, cu un gest al mâinii tremurânde și cu privirea pierdută. Și – vai – n-avea să fie, el însuși, printre cele dintâi victime ale acestei împliniri?

Alungat din țară, izgonit de Rege și de cei care îl înconjurau, cu privirea stinsă și pasul șovăitor, iată ce ajunsese cutezătorul și neobositul Titulescu, acela ale cărui idei fluturaseră ca un stindard pe cel mai înalt catarg, dominând! [...]. Trăia furtunos, mâinile sale se ridicau și se coborau într-un ritm care era un grai. Puterea sa de muncă era inepuizabilă. Mulțumirea de a-și dobândi dreptatea și-o sprijinea deopotrivă pe erudiția juridică și pe sensibilitatea sa remarcabilă.

Pentru nimic în lume nu și-ar fi schimbat convingerile. Totul pentru drepturile României! El a ajutat-o cu atâta voință laborioasă pentru a și le câștiga. Devenise apărătorul de neclintit al acestei cauze.

Cel care se indigna atât de mult în fața lipsei de recunoștință pentru adevărații patrioți, nu bănuia că el însuși avea să fie alungat într-o zi din altarul familial în care trăiesc, în patria lor de totdeauna, marile umbre celebre odinioară și care trebuie să-i rămână patriei sfinte pentru totdeauna. O, Titulescu!

Odată, vorbindu-mi despre poetul Mistral [3], pe care îl iubea, mi-a spus aproape strigând: „Oameni ca el nu sunt numai forțe ale naturii, ci adevărate evenimente!“ Aceasta i s-ar potrivi atât de bine și lui Titulescu. Evenimentul pe care el îl constituia consta în faptul că, stăpân pentru un timp pe o anumită situație, a cărei importanță a știut s-o definească precis, el voia s-o conducă spre stabilitate deplină. [...].

Ca nimeni altul, el înțelesese planul de distrugere pe care-l nutrea Germania, ca și orbirea absolută a unora dintre francezi în fața propriului lor destin, complacerea lor abuzivă în măguliri și amenințări deopotrivă de periculoase. [...].

Când, în 1936, Titulescu, deja bolnav de durerea ce i-o pricinuia conștiința că în curând opera sa va fi înlăturată, când el părăsea puterea, un strigăt de triumf a fost auzit în Italia și Germania, strigăt căruia i se aud în fiecare zi repercusiunile în țările ocupate și chiar în cele din zona liberă.

Unul dintre adevărații stâlpi ai rezistenței europene în fața actualului învingător [fascismul – *n.r.*] fusese doborât. Există, oare, oameni care să nu-și dea seama de asta? [...].

El a fost alungat de la Geneva cu bâta pentru că descoperise, sub spinii și trandafirii Genevei, Germania, Germania umflându-se în fiecare zi până dincolo de margini, în virtutea uimitoarelor privilegii ce-i fuseseră acordate pentru a se dezvolta atât de puternic. Titulescu urmărise acest proces timp de 18 ani; acestei întreprinderi el îi studiase contururile și îi descoperise țarmurile. Se poate spune despre el, din acest punct de vedere, că a fost un Cristofor Columb [4] al ordinei politice a „Noului Continent“.

Planul Germaniei, plan pe care îl ascundeau la început mișcările interne, dar care, cu toate încercările de asigurare date de Stresemann și ai săi, desena promontoriul și golfurile întregii sale geografii, în sfârșit, atacul și apărarea pe care Germania nu le-a scăpat niciun moment din vedere. [...].

Titulescu vedea Germania dominată de o idee fixă: revizuirea Tratatului de la Versailles. De la Tratatul de la Versailles Germania n-a încetat să protesteze împotriva întregirii României, pe care ea o considera excesivă, și se arăta foarte severă față de capacitățile politice și administrative ale românilor, față de cultura și față de trecutul lor. Simptomele care prevesteau revanșa, pretinsă de Germania și de aliații ei, Titulescu le avea pregătită întotdeauna o ureche atentă. Titulescu a semnalat din vreme mașinațiunea prin care Berlinul dădea de la distanță lovituri de târnăcop Versailles-ului.

Titulescu apărea ca un obstacol în ceea ce privește politica Germaniei în Balcani. Dar tocmai la el acasă, în România, Titulescu avea să fie învins. Politica sa, al cărei rezultat era destinat să înlăture războiul, stânjenia mișcarea financiară, jocul îndrăcit

al producției uzinelor, joc pe care îl întreținea Germania și de pe urma căruia beneficiau atâtea țări și, mai ales, atâția oameni politici.

Lipsindu-se de Titulescu, de păreri și contribuția sa, România a comis un act grav de nerecunoștință și de neprevădere, pentru că Regele era prost instruit sau, mai curând, pentru că era și el prins în rețeaua de aur a afacerilor. [...].

Oamenii dispar, dar marile lor idei rămân./

Elena Văcărescu/

Note:

[1] Cf. Nicolae Mareș – *Regina Maria a României – Zece schițe*, Editura Fundației România de Măine. p. 9, București 2024

[2] Cf. anexa 1. – George G. Potra Pro și Contra Titulescu vezi și Elena Văcărescu, „Proiectat peste orizonturi politice“, fragmente dintr-o conferință ținută la Cannes, la 18 martie 1941, respectiv Hélène Vacaresco, Nicolas Titulescu, în *Hélène Vacaresco. Une grande européenne*, édition soignée et avant propos par Constantin I. Turcu, Editions de la Fondation Culturelle Roumaine, Bucarest, 1996, pp. 152-154.

[3] Frédéric Mistral (1830-1914). Scriitor francez de limbă provençală. Întemeietorul mișcării literare a felibrilor. Relații cu Vasile Alecsandri. Premiul Nobel pentru literatură (1904).

[4] Cristofor Columb (sp. Cristóbal Colón) (c. 1451-1506). Navigator italian. Între 1492 și 1504 a întreprins patru călătorii, descoperind majoritatea insulelor din America Centrală insulară și atingând coastele Americii Centrale istmice și ale Americii de Sud. Ziua de 12 octombrie 1492, când Columb a descoperit Insula Watling (San Salvador) din Arhipelagul Bahamas este considerată data descoperirii Americii.

Apud – George G. Potra –

Hariclea Darclée

Femeia pentru care geniul Giacomo Puccini a compus capodopera „Tosca“ a fost coborâtă în pământ pe banii statului italian, deoarece propria ei țară a refuzat să-i cumpere până și un sicriu. Timp de trei decenii, Hariclea Darclée a fost primadona absolută a planetei, dar a sfârșit ca o cerșetoare invizibilă pe străzile Bucureștiului. Numele ei umplea până la refuz Scala din Milano și teatrele din Paris sau Buenos Aires. La picioarele ei au fost aruncate averi, bijuterii cu diamante și ofrande florale. A trăit ca o regină, dictând regulile operei mondiale, o divă a cărei prezență garanta succesul oricărei premiere. Sfârșitul ei reprezintă azi cea mai neagră pată pe obrazul culturii naționale.

Ascensiunea fetei din Brăila a fost o demonstrație de forță într-o epocă dominată de italieni și francezi. Vocea ei de soprană a bulversat complet elita muzicală a continentului. Cei mai mari compozitori ai lumii au creat roluri special pentru corzile ei vocale unice, rescriind istoria muzicii clasice în jurul talentului ei. Alfredo Catalani i-a dedicat „La Wally“, Pietro Mascagni a scris „Iris“, iar Puccini a implorat-o să accepte rolul Floriei Tosca. Ea i-a sugerat maestrului italian să adauge o arie sfâșietoare în actul al doilea. Așa a luat naștere „Vissi d'arte“, aria care a definit opera pentru totdeauna. Avea efectiv întreaga lume la picioare, dictând moda și rafinamentul.

Prăbușirea imperiilor de după Primul Război Mondial a antrenat și pulverizarea averii ei colosale. Conturile din băncile rusești și italiene i-au fost spulberate de revoluția bolșevică, iar investițiile s-au evaporat. Silită de împrejurări, diva a luat decizia fatală de a se întoarce definitiv în România, sperând că națiunea pe care o reprezentase îi va oferi măcar un post la Conservator. S-a înșelat amarnic. Statul român, ocupat cu jocurile politice și corupția interbelică, i-a trântit ușa în nas cu un cinism atroce. Femeia care stătuse la masă cu țarul Nicolae al II-lea a fost tratată ca o intrusă incomodă. Nu a primit nicio funcție și absolut nicio pensie. A fost aruncată violent într-o uitare crudă.

Ultimii ani din viață au reprezentat o agonie lentă, derulată în indiferența totală a decidenților de la București. Fosta primadonă se mutase într-o cameră sordidă a hotelului Bratu, o clădire din apropierea

Gării de Nord. Vindea rând pe rând ultimele rochii de mătase și micile bijuterii salvate din tinerețe doar pentru a-și putea plăti chiria mizeră și pentru a-și asigura o masă la un han ieftin. Oamenii care treceau pe lângă femeia îmbătrânită, cu privirea pierdută și haine ponosite, nu știau că ea este vocea care făcuse regii să plângă. Elitele culturale românești știau perfect situația ei. Au preferat să întoarcă egoist privirea. Paharul a fost băut până la fund.

Cortina s-a lăsat definitiv în noaptea de 12 ianuarie 1939, când Hariclea Darclée a închis ochii la Spitalul Filantropia, răpusă de un edem pulmonar și de o mizerie cumplită. Când s-a pus problema înmormântării, oficialitățile române au ridicat din umeri, refuzând să aloce fonduri pentru o ceremonie de stat, motivând lipsa banilor. Momentul a atins apogeul rușinii naționale atunci când Ambasada Italiei a aflat despre această monstruoasă. Diplomații italieni au intervenit de urgență. Pentru Roma, ea rămăsese marea Tosca. Ei au plătit sicriul. Ei au achitat costurile slujbei. Ei au acoperit absolut toate taxele funerare, salvând-o definitiv de la groapa comună.

Detaliul cu adevărat sfâșietor s-a petrecut în liniștea înghețată a Cimitirului Bellu. Pentru a acoperi parțial scandalul diplomatic izbucnit, câteva oficialități românești au apărut abia în ultimul moment la funeralii. Au adus cu ei o panglică oficială pe care scria ipocrit că națiunea îi poartă recunoștință eternă, deși aceeași națiune o lăsase literalmente să moară de foame. Hariclea a coborât în pământ românesc susținută exclusiv de banii străinilor. Vocea ei fabuloasă nu a fost înregistrată vreodată, ea considerând că tehnologia vremii distruge puritatea sunetului. A rămas în urmă doar legenda pe care străinii au aplaudat-o în picioare, iar noi am îngropat-o din pură milă.

https://www.facebook.com/privacy/consent/?flow=ad_free_subscription¶ms%5Bafs_variant%5D=drop_off¶ms%5Bgcl_experience_id%5D=5de514a6-abdf-48a9-baa5-dac551a3206b&source=ad_free_subscription_blocking_flow

Ștefan Procopiu

Vibrația bizară a unei umbrele sub o ploaie mărunță de toamnă a salvat, câteva decenii mai târziu, milioane de vieți în cel mai crunt război. În anul 1912, în timp ce marile imperii își ascuteau baionetele pentru un măcel global iminent, un tânăr student român a schimbat complet soarta comunicațiilor moderne și a viitoarelor războaie, făcând o simplă plimbare pe străzile ude ale Iașului. Se numea Ștefan Procopiu și avea doar douăzeci și doi de ani. Nu era vreun general decorat, ci un tânăr fizician cu o minte strălucită, obsedat de forțele invizibile ale materiei. În acea zi umedă, un banal accesoriu avea să devină cheia unui secret tehnologic colosal.

Trecând prin apropierea unor surse electrice, cu umbrela sa cu tijă de oțel deschisă pe ploaie, a sesizat o vibrație magnetică subtilă de-a lungul metalului. Pentru un om de rând, ar fi fost doar o ciudățenie meteorologică, un tremur nesemnificativ al fierului sub furtună. Dar pentru tânărul român a fost o revelație absolută. Momentul a declanșat o obsesie științifică pentru modul în care electricitatea interacționează cu metalele feromagnetice. A fugit în laborator și a început să scrie primele ecuații care aveau să rescrie fizica mondială.

Fără să aibă la dispoziție echipamentele sofisticate sau fondurile uriașe ale marilor universități occidentale, Procopiu a reușit o performanță absolut uluitoare. Pornind de la observațiile sale asupra magnetismului, el a calculat, independent și înaintea celebrului fizician Niels Bohr, magnetonul teoretic, unitatea fundamentală a momentului magnetic. Deși Occidentul a numit descoperirea „Magnetonul Bohr-Procopiu”, recunoscându-i meritele cu o orgolioasă întârziere, mintea savantului era mult mai departe. Fascinația născută din acea plimbare sub ploaie s-a materializat deplin abia câțiva ani mai târziu, când a demonstrat lumii întregi ceea ce manualele de fizică numesc astăzi, cu respect absolut, „Efectul Procopiu”.

Acest fenomen revoluționar, descoperit oficial în anul 1930 și validat rapid de întreaga comunitate științifică internațională, a demonstrat că un curent electric alternativ ce trece printr-un fir feromagnetic îi produce o magnetizare circulară. Părea o simplă ecuație de laborator, o ciudățenie a fizicii teoretice menită să adune praf în arhivele academiei, dar realitatea istorică a fost cu totul alta. Descoperirea românului a reprezentat însăși fundația dură pe care inginerii militari au putut construi mai târziu tehnologii de vârf care păreau pur și simplu magie neagră pentru inamici. Vibrația înțeleasă de Procopiu a deschis brusc ușa către controlul undelor electromagnetice la scară industrială și tactică.

Când al Doilea Război Mondial a incendiat planeta, iar cerul Londrei a fost întunecat de roiurile de bombardiere

germane venite să șteargă orașul de pe hartă, salvarea Marii Britanii a stat exact în aplicațiile directe ale acestor fenomene magnetice. Englezii au câștigat bătălia aeriană și au supraviețuit infernului folosind rețeaua de radare, o tehnologie vitală bazată pe magnetron, al cărui principiu de funcționare era adânc înrădăcinat în descoperirile fizicianului român. Radarul a putut „vedea” avioanele naziste prin nori și întuneric tocmai pentru că savanții au reușit să controleze la perfecție câmpurile magnetice și emisiile de electroni, fenomene pe care Procopiu le descifrase pionieristic. Din structura umbrelei sale se născuse scutul invizibil al Europei libere.

Dar nedreptatea și cinismul istoriei au fost de o cruzime absolut devastatoare pentru omul care pusese o cărămidă atât de grea la temelia lumii moderne. În timp ce invențiile militare și civile derivate direct din teoriile sale schimbau soarta războiului mondial, umpleau submarinele cu sonare și dădeau naștere primelor memorii magnetice pentru calculatoare, Ștefan Procopiu a rămas complet izolat în spatele Cortinei de Fier. Statul comunist instalat dictatorial la București l-a menținut ca pe un simplu profesor universitar la Iași, departe de elita științifică mondială. Nu a avut voie să participe la marile congrese internaționale unde colegii săi occidentali erau aplaudați la scenă deschisă și premiați cu lauri sau cecuri uriașe.

Detaliul absolut sfâșietor, care definește perfect tragedia geniului născut în locul nepotrivit, este legat chiar de recunoașterea sa internațională supremă. Ștefan Procopiu a fost nominalizat oficial la Premiul Nobel pentru Fizică, susținut ferm de cele mai luminate minți ale Europei, dar nu a primit niciodată distincția pentru că aparatul de propagandă de la București a refuzat să facă cel mai mic demers diplomatic pentru a-l susține. A murit în primăvara anului 1972, ca un bătrân modest, respectabil și tăcut, plimbându-se pierdut pe aceleași străzi ploioase din Iași. În momentul în care el închidea ochii pentru totdeauna în sărăcie lucie, teoriile sale zburau deja în spațiu, la bordul navelor Apollo, și ghidau avioanele pe toate radarele globului. Un creier monumental care a luminat întreaga planetă a fost stins intenționat de ignoranța propriei sale țări.

https://www.facebook.com/privacy/consent/?flow=ad_free_subscription¶ms%5Baf%5B%5D=drop_off¶ms%5Bgcl_experience_id%5D=93bealc9-694c-4b8d-ad67-3891fa417758&source=ad_free_subscription_blocking_flow

Dinu Lipatti

Rezumat generat de AI

Evenimentul istoric descris amintește de ultimul recital susținut de legendarul pianist român Dinu Lipatti, la Besançon, Franța, în septembrie 1950.

Extenuat de o formă severă de leucemie și vizibil slăbit, Lipatti a interpretat monumentalele *14 Valsuri* de Chopin, iar la finalul concertului, epuizat, s-a prăbușit la clape în tăcerea copleșitoare a publicului conștient că asistă la un adio sfâșietor.

Tragedia pianistului se poate rezuma în câteva borne esențiale:

- **Data și locul:** Septembrie 1950, la Sala Parlamentului din Besançon (Franța).
- **Starea fizică:** Diagnosticat cu leucemie, artistul era vizibil scheletic și a avut nevoie de injecții cu cortizon chiar înainte de a urca pe scenă pentru a-și putea susține recitalul.
- **Momentul critic:** Programat să cânte toate cele *14 Valsuri* de Chopin, Lipatti a reușit să interpreteze 13 dintre ele. A clacat fizic înaintea ultimei piese.
- **Deznodământul:** În loc de aplauze, momentul a culminat cu o tăcere profundă, copleșitoare, când publicul a realizat că asistă la ultimele clipe de geniu oferite de muzician. Artistul s-a stins din viață doar două luni mai târziu, în decembrie 1950.

Această seară este considerată unul dintre cele mai emoționante și tragice momente din istoria interpretării muzicale, o dovadă a devotamentului absolut al unui artist față de muzică. Întreaga sa viață și operă pot fi explorate pe platformele dedicate moștenirii sale culturale.

Captura de pe Internet

Cel mai zguduitor concert din istoria muzicii clasice nu s-a încheiat cu ropote de aplauze, ci cu tăcerea paralizantă a unui public care privea un geniu murind încet pe scenă. În septembrie 1950, sala Parlamentului din Besançon a fost transformată dintr-o simplă sală de spectacol într-un adevărat altar sacrificial. Dinu Lipatti, unul dintre cei mai puri

pianiști pe care i-a dat umanitatea, a pășit în fața mulțimii arătând ca o fantomă. Costumul de concert atârna dureros pe trupul său scheletic, vlăguit de suferință. Boala care îi devora sângele de ani de zile, o formă extrem de agresivă de leucemie, îi secătuisese absolut orice resursă fizică. Dar refuzase categoric să anuleze acest recital public. Știa perfect că va fi cântecul său de lebedă și voia să plece onorabil.

Luni de zile la rând, trupul său fragil fusese supus unor tratamente experimentale chinuitoare. Injecțiile cu cortizon, o raritate medicală absolută și un efort financiar colosal, reușiseră temporar să îi cumpere o scurtă prelungire a existenței, însă prețul durerii era de neimaginat. Medicii din Elveția îl imploraseră să rămână imobilizat în pat, avertizându-l ferm că un efort concertistic atât de prelungit îi va fi inevitabil fatal. Dar pentru Lipatti, muzica nu era o simplă profesie, ci o religie supremă pe care nu o putea trăda. A călătorit spre Franța susținut fizic de soția sa, respirând cu o greutate cumplită, sfidând toate pronosticurile științei. Spiritul său neîmblânzit voia să mai ofere lumii o ultimă liturghie sonoră, deși era evident că își va lăsa viața pe lemnul lăcuit al pianului.

Când s-a așezat pe scaunul din fața instrumentului, o tăcere de gheață a pus stăpânire pe încăpere, martorii simțind fizic tragedia care se derula în fața lor. Dar miracolul s-a produs în secunda precisă în care

degetele sale extrem de subțiri, aproape translucide de atâta boală, au atins clapele de fildeș, declanșând o forță spirituală care a anulat complet suferința trupească. Prima parte a recitalului, dedicată capodoperelor lui Bach și Mozart, a curs cu o limpezime ireală, o puritate cristalină pe care criticii muzicali nu au putut-o explica rațional. Nu mai era un om bolnav în stadiu terminal care lovea niște corzi metalice reci, ci un spirit eliberat de granițele biologiei, care dialoga direct cu eternitatea. Fiecare notă se năștea perfectă, deși era smulsă dintr-o agonie fizică devastatoare.

Programul ales pentru acea zi memorabilă era de o dificultate titanică, imposibil de dus la capăt fără erori chiar și pentru un muzician aflat în forță maximă. Însă adevăratul test de rezistență umană urma abia în a doua jumătate a serii. Dinu Lipatti își propusese să interpreteze integral ciclul celor paisprezece valsuri compuse de Frédéric Chopin, piese care cer prin excelență o energie vitală debordantă. A început să le cânte cu o pasiune mistuitoare, topindu-și ultimele rezerve celulare de viață în acordurile de un romantism tăios. Publicul asculta absolut hipnotizat, cu respirația tăiată, mulți având lacrimi fierbinți și roind pe obraji, conștienți că asistă la un testament artistic scris în timp real. Banda magnetică a radiodifuziunii franceze a înregistrat cu sfințenie această luptă supraumană, captând pentru istorie sunetul sacrificiului.

La valsul cu numărul treisprezece, energia miraculoasă care îl susținuse inexplicabil de bine până atunci s-a prăbușit brusc, iar mecanismul său biologic a cedat definitiv. Complet epuizat, sufocat din lipsă de oxigen și total incapabil să mai ridice brațele deasupra clapelor, marele Lipatti s-a oprit brusc la jumătatea piesei, s-a ridicat cu chiu cu vai și a părăsit scena clătînându-se, lăsând ultimul vals neinterpretat. Sala a înghețat instantaneu, iar liniștea a devenit asurzitoare și insuportabil de apăsătoare. Nimeni nu a îndrăznit să schițeze vreun gest, nimeni nu a aplaudat forțat, nimeni nu a tușit. Era o veghe colectivă. Acolo, ascuns în culise, pianistul s-a prăbușit neputincios, la limita leșinului clinic, în timp ce doctorii încercau disperați să îl resusciteze cu

injecții. Adevărul crunt era că omul murise deja parțial în fața lor.

Însă detaliul absolut tulburător, o dovadă supremă de martiriu artistic și o imagine care bânuie și astăzi muzica universală, s-a petrecut câteva minute lungi mai târziu. Refuzând cu îndârjire să lase ultimul său concert neterminat, genialul pianist și-a adunat o forță dincolo de legile lumii noastre și s-a întors șovăind pe scenă, în fața unui public paralizat. Nu a mai avut rezistența pentru a ataca cel de-al paisprezecelea vals de Chopin. S-a așezat tăcut la pian, și-a adunat mâinile firave și a început să cânte extrem de lent o piesă neanunțată: coralul „Iisus, bucuria dorinței umane” de Bach. Nu a mai fost un recital pentru public, ci o rugăciune intimă de adio, cântată cu ultimele fărâme de viață, înainte de a se stinge câteva luni mai târziu, la doar treizeci și trei de ani. Acel sunet final divin nu a fost muzică profană, ci pactul lui definitiv semnat cu cerul.

Mormintele lui Dinu Lipatti, în centru, flancat la stânga de soția sa, Madeleine și, la dreapta, de mama sa, Anna – la cimitirul din Chêne-Bourg, cantonul Geneva, Elveția

https://www.facebook.com/privacy/consent/?flow=ad_free_subscription¶ms%5Baf%5D=drop_off¶ms%5Bgcl_experience_id%5D=8394cade-7daa-4e3f-8177-02f9dc9bdc30&source=ad_free_subscription_blocking_flow

O scrisoare... de nepierdut

Am primit pe e-mail, ca mulți alți confracți, scrisoarea de mai jos a Excelenței Sale Domnul Ambasador Nicolae Mareș, unul din cei mai activi promotori ai schimburilor noastre culturale în ambele sensuri cu străinătatea, literat și polonolog cu mii de articole și mult peste o sută de volume publicate de-a lungul unei cariere de excepție, încă extrem de activ la cei 88 de ani împliniți recent.

Ceea ce – într-o formulare mai puțin diplomatică – reclamă domnia sa, trebuie să recunoaștem, nu poate fi tăgăduit. Este o realitate pe care o invocă mulți alți confracți și, din păcate, nu este o noutate în mediul literar românesc unde, mai ales în ultimele decenii, factorul politic a creat condiții mai mult decât prielnice manifestării deschise a unora din racilele ce ne-au marcat profund istoria.

Fără îndoială, lipsa de considerație față de valorile proprii – ca să nu mai vorbim de cele implicând genialitatea – este cea mai dureroasă dintre aceste racile. Nu spun că Dl. Mareș este un genial – nici eu și nici confracții nu i-am citit întreaga operă, dar faptul că este un valoros om de cultură este indiscutabil. Publicarea creațiilor domniei sale nu stânjenește cu nimic, să zicem, politica Uniunii Scriitorilor din România de a încuraja ascensiunea creatorilor tineri. Dimpotrivă, câtă vreme nimic nu se poate realiza plecând de la nimic, este chiar indicat ca tinerii să aibă în față și un astfel de reper.

Cât privește chestia cu „securismul“, cred că e timpul să abandonăm criteriul ăsta în a ne califica între noi, slujitorii condeiului și să avem în vedere valoarea operei fiecăruia. Nu de alta, dar nu e cazul să facem o paralelă între Securitatea de altădată și Serviciile din ziua de azi, dacă ne interesează aportul lor la bunăstarea românilor. Ca intelectuali, cum ne place să ne considerăm, ar trebui să ne rușinăm, pur și simplu, doar la gândul că suntem singura țară unde un asemenea criteriu funcționează cu o asemenea perversitate, încât necesitatea apărării intereselor naționale să fie echivalată cu poliția politică ordinară.

Mie mi-e foarte simplu să acuz pe oricine a publicat în vremurile apuse, când mie mi-a fost scos din șpalt volumul de debut. Un confrate mă acuza că aș fi un fost „aparatic“ (uf, nefericită alegere a termenului!) care ar fi „colaborat“ cu serviciile... Nu, nu am colaborat, chiar am lucrat într-un astfel de serviciu, în cel al Armatei, dar cu câte peripecii... Culmea este ca tocmai el – redactor ajuns pe atunci director la o revistă literară de prestigiu – este cunoscut de confracții contemporani drept „turnător“. Așa că, vorba aia, ciocu' mic! Și hai la treabă, că sunt atâtea de îndreptat în țara asta!

București, 29 mai 2026

Dragi cititoare și cititori,

În ziua de 27 mai crt., am hotărât să am o discuție cu conducerea Uniunii Scriitorilor, cu privire la motivele

respingerii textelor pe care le-am trimis de o bună perioadă de timp. Eram destul de indignat, deoarece unele se refereau la Eminescu și Polonia, eu fiind autorul unei monografii pe această temă (500 de pagini) publicată de eLiteratura.

Conducerea a fugit de mine – precum dracu de tămâie. Singurul de strajă a fost harnicul Horia Gârbea.

Am aflat că „distinsa“ conducere nu mă agreează deoarece public în revista Constelații Diamantine – care ar fi plină de securiști – aluzie că și eu aș fi printre aceștia.

Anunț pe acești nemernici că nu sunt securist.

Sunt membru al Uniunii Scriitorilor din 1980.

Unii dintre ei nu erau atunci pe pământ!

În 1980, președinte era George Macovescu – Prim adjunct al celui mai strălucit ministru al acestei Instituții, primul ministru din lagărul socialist – ales Președintele ONU.

Ce vremuri, Doamne, când ne uităm la cine conduce acum această instituție!

Vreau să îi dezamăgesc crunt pe „onorabili“ șefuți de la Uniunea Scriitorilor – care își împart premiile între ei – schimbându-și rolurile prin jurii – precum îmi schimb eu șosetele.

Eu n-am fost niciodată părtaș la așa ceva – și nici la plimbările și chefurile voastre!

Eu mi-am văzut de treaba mea, de munca mea de a scrie și de a publica. Am redactat peste 2.000 de articole și mai mult de 140 de cărți. Nemerniciuților! Verificați pe internet: Nicolae Mareș diplomat scriitor.

Vaticanul, care are cea mai bună diplomație, nimeni altul decât Pontiful de fericită amintire, Papa Francisc, mi-a acordat în anul 2015, înalta distincție Pro-Ecclesia et Pontifice. Sunt singurul cetățean din lumea ortodoxă care o are.

Nu sunt din tagma voastră – nemernici securiști de la România literară!

Anexez DOCUMENTUL – semnat de profesorul Virgiliu-Leon Țărău – printr-o adresă oficială de CNSAS. Punct.

Îi rog pe colaboratorii Distinsei Reviste Constelații Diamantine să se pronunțe public despre atitudinea josnică a unor redactori de la România literară – singura redacție care încasează de la Ministerul Culturii – era să scriu Inculturii - sume exorbitante să le împartă ca drepturi de autori.

O întrebare firească: De ce numai ei. Nu cumva că ar fi securiști ascunși?

Să răspundă cu documente că nu sunt!

Onor Minister al Imposturii și funcționăria de-acolo – TREZIȚI-VĂ!

Nicolae MAREȘ

TAIFASURI

M. DIACONESCU

*Memento Henri Coandă
(n. 7 iunie 1886) în dialog, acum
60 de ani, cu Mihail Diaconescu*

Henri COANDĂ

„Ce noroc ar avea omenirea dacă ar exista multe nații care să-i fi adus – față de numărul de locuitori – atât cât i-a adus nația română în ultimii 120 de ani“

Interviul publicat de revista „Argeș“ în 1966 este primul pe care Henri Coandă l-a acordat în cursul strălucitei sale cariere științifice. Revista *Argeș* și-a făcut un titlu de glorie din realizarea unor contacte cu diaspora românească încă din anul 1966. A fost anul în care importante personalități ale culturii române (prozatori, poeți, istorici, artiști plastici, inventatori), plecate din țară din cauza regimului militar de ocupație de după al doilea război mondial, au acceptat să revină sau să publice în România. Printre aceste personalități ilustre se numără și marele inventator HENRI COANDĂ.

După apariția interviului acordat revistei *Argeș*, Henri Coandă a revenit în România. El a lucrat cu dăruire și competență pentru renașterea industriei noastre aviatice. Industria aeronautică de care dispune astăzi România, în special în domeniul elicopterelor, locul ei în producția europeană și mondială de aparate de zbor, datorează enorm lui Henri Coandă, care a acceptat să-și pună integral brevetele, autoritatea științifică și relațiile în serviciul națiunii sale. El a fost, în egală măsură, un savant de reputație mondială, un naționalist român și un mare patriot.

Despre întâlnirile sale cu Henri Coandă și interviul acordat revistei „ARGEȘ“, domnul Mihail Diaconescu, aflat (pe atunci – *n.n.*) în redacție la „Cronica Timpului“, a afirmat că sunt printre cele

mai importante momente din evoluția sa ca ziarist și scriitor. Opinia publică din țara noastră cere insistent ca Muzeul Memorial „H. Coandă“ din București să fie redeschis sub egida Academiei Române și a Ministerului Culturii.

– Când s-au produs primele manifestări ale vocației dumneavoastră pentru tehnică și spre ce domenii ați fost atras?

– Nu sunt deloc mirat că-mi puneți această întrebare, întrucât eu însumi mi-am pus-o de multe ori. Nu știu când, nici cum s-a produs acest fapt, dar cred că a luat naștere de când eram foarte mic, din cauza împrejurărilor care au avut loc în mediul în care am copilărit. La început, fără îndoială, a fost marea admirație pe care am avut-o întotdeauna pentru tatăl meu. El era, când eu eram mic de tot, profesor de matematică și de științe la școala de drumuri și poduri și ia școala de artilerie din București. Aflasem prin mama mea că el fusese elev la școala politehnică din Paris, licențiat în științe de la Sorbona și multe altele. Când eram de vreo patru ani de zile, mă găseam pe malul mării și, deodată, cum se întâmplă adeseori, s-a ridicat un vânt puternic. Eu pe atunci eram mic de statură și când am văzut valurile, care mi se păreau uriașe, pe care le dezlănțuisese furtuna, am rămas înlemnit și foarte adânc impresionat. De atunci păstrasem vântului un adevărat cult, pe care – iară să vrea – iubitul meu tatăl îl întreținea, făcând pentru mine și pentru fratele meu, Petru, nenumărate zmeie. Această ambianță am avut-o atât la Școala primară „Petrache Poenaru“, cât mai ales la Liceul „Sfântul Sava“. Cu vreo doi ani

înainte de a intra la Școala militară de la Iași, eram cu Gheorghe Dinescu (camarad de liceu), cu profesorul nostru P. Popescu și cu pictorul Costin Petrescu când mi-a venit ideea să realizez o mașină de treierat utilizând un soi de aripi de moară de vânt ca s-o pun în mișcare. (Mult mai târziu, cred că prin ianuarie 1911, P. Popescu a povestit în ziarul „Dimineața” această întâlnire). Cred că în acel moment, cam prin 1898, am început în adevăr să concep mașini. Tatăl meu îmi vorbea de un prieten cunoscut la Paris, Nicolae Teslea, bănățean, care a inventat mașina funcționând cu curentul alternativ descoperit tot de el, și de un alt român, Victor Popp, care a înzestrat Parisul cu rețeaua aerului comprimat. Eu ascultam uimit, așa că, în fond, cred că vocația mea pentru tehnică este datorată marelui om pe care l-am avut ca tată.

– În raport cu evoluția tehnicii universale, printre ai cărei precursori vă numărați, cum apreciați progresul tehnicii românești?

– Ce înțelegeți prin evoluția tehnicii universale? Dacă înțelegeți faptul că am pătruns adânc în ceea ce credem a fi constituția materiei, atunci cred și sper că tehnica românească este în pas cu vremea. Dar dacă înțelegeți prin evoluția universală situația sufletească în care știința și așa-zisa filozofie științifică actuală ne-au adus, atunci sper că noi cel puțin nu suntem în pas cu vremea; căci nu-mi vine a crede că omul, acea particulă derizorie pierdută în cosmosul inert și nemărginit, dar care este capabilă să gândească și să priceapă – fie că este singurul de această specie sau nu – se agită fără scop ca un foarte mic fenomen local fără nici o rațiune de a fi. NU! Voi admite deci că înțelegeți prin evoluția tehnicii universale faptul că toți, în toate părțile lumii, căutăm să înțelegem structura materiei, adică intrăm în era prieten al lui Pasteur, am aflat că acesta din urmă, cu toate că este mai cunoscut ca biolog, era într-adevăr un foarte mare cristalolog. De mult, de când nu-l chemaseră încă să caute fermenți în bere, el își dăduse seama că cristalele obținute, plecând de la materii inerte, polarizează lumina în mod opus la ale aceleiași materii (aceleași din punct de vedere chimic) cristalizată, dar de proveniență organică. Or, doctorul V. Inescu, fratele lui Take Ionescu, vorbind cu tatăl meu despre Pasteur, întrebându-l de intrarea în era nouă a cristalelor zicând: „Oricare ar fi în viitor

invențiile mari pe care le vom realiza, nimic nu va înlătura faptul că de acum înainte vom fi obligați să trecem prin cristalografie”. Tineretul român, care, cu siguranță, s-a dezvoltat în această ambianță, cu spiritul lui creator și-a dat seama foarte iute de importanța cristalelor și în general de structura materiei cu impuritățile ei foarte importante.

– Cum apreciați contribuția științei românești la dezvoltarea științei universale și care este locul ei în actuala confruntare științifică pe plan mondial?

– Oricare ar fi manifestările gândirii geniului uman, adică expresiunile creierului în orice direcție, pot fi considerate ca făcând parte din același domeniu. Tehnica, Cercetarea, Muzica, Pictura, Invențiunile, Sculptura și așa mai departe sunt toate manifestări ale creierului uman. Ce noroc ar avea omenirea dacă ar exista multe nații care să-i fi adus – față de numărul de locuitori – atât cât i-a adus nația română în ultimii 120 de ani. Mi-amintesc de o anecdotă: regele Franței „Charles le téméraire”, nefiind ajutat de ai săi, zicea: „Nous autres Portugais”; așa și multor din ai noștri precursori (dar modești), fiind de altfel bursieri ai statelor care – înainte de primul război mondial – ne ocupau țara în parte, li se zicea austrieci, unguri sau ruși: Nicolae Teslea (bănățean), inventatorul curentului alternativ și al coerenței de radio, Victor Popp (ardelean) concepe și creează întreaga rețea (și singura pe lume) a aerului comprimat din Paris, Botezatu, marele matematician american, și așa mai departe. Mai aproape de noi avem pionieri creatori și îndrumători în diferitele domenii ale activității creierului. În sculptură un Brâncuși, în pictură un Grigorescu, în aviație și cazane cu aburi un Vuia, în muzică un Enescu, în supersonică un Carafoli, în compresibilitatea lichidelor un Gogu Constantinescu, în teatru un De Max sau Elvira Popescu, în medicină un Babeș, în biologie un Paladi, în chirurgie un V. Ionescu sau un Burghel și câți alții. Și printre cei noi și tineri, atâtia și atâtia ca un Teodorescu Țintea, de exemplu, în tehnică. Mă întrebați dacă în confruntarea internațională știința românească este pe drumul afirmării? Cred că am răspuns la această chestiune.

<https://uzprcronicatimpului.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/07/cronica-timpului-5bt.pdf>

Nicolae Mares

Dialog Nicolae Mares – Valeriu Butulescu despre uriaşa mistificare privind *Refuzul „Donației” brâncușiene* și aducerea osemintelor sale în țară – potrivit testamentului său

V. Butulescu

– Încă din martie 2021 ai evocat, Vali drag, faptul că – *Refuzul „Donației” marelui sculptor român – a fost o mistificare.*

– Da. În anul respectiv, eu am pus în pagină trăirile mele. Subliniez **trăirile mele**. Știți bine. Eu m-am născut în 1953 la Preajba, sat periferic al Târgu-Jiului. Când pășteam vacile pe izlaz la Roșianca, vedeam bine *Coloana Infinitului*. Ziua de vară fiind lungă, aveam vreme să o contempļu, cu mintea mea de copil. O construcție ciudată, dreaptă și înaltă, în contrast cu casele mici și prăfuite din preajmă. În jurul ei pășteau caii costelivi ai ȝiganilor din Obreja, iar băieții jucau fotbal.

– *Ceilați concetățeni cum priveau miracolul?*

– Primele explicații despre monument le-am primit de la mama. Mi-a povestit că în vara lui 1937, cu puțin înainte de nunta ei, a lucrat și ea pe șantierul *Coloanei*. Mama și alte fete sărace din Preajba scoteau lespezi de piatră din apa Jiului. Pentru fiecare căruță încărcată și descărcată mama primea cinci lei. Pietrarii puneau lespezile în dungă, pavând cu ele un cerc, în centrul căruia, încastrat în beton, se vedea tronsonul de bază al stâlpului portant. Sub ochii mirați ai mamei, pe stâlp s-au tras primele mărgelile romboedrice, mari și grele, turnate în fontă, aduse de la Petroșani în care trase de boi. Așa s-a născut *Coloana*...

– *Interesant...*

– Mama mi-a făcut și prima descriere a lui Brâncuși, așa cum l-a văzut ea, lângă schele. Un bărbat scund, dar bine legat, cu barbă *prică*. Gesticula energic, avea tot timpul cu el un aparat de fotografiat. Deși mărunțel, lumea se temea de el. Muncitorii îl ascultau fără să cârtească. Se țineau după el niște

domni cu ochelari. Brâncuși le vorbea, iar ei notau totul în carnețele. Mama credea că Brâncuși era inginer. Oamenii simpli de pe șantier spuneau că venise din Franța, chemat de Tătărașcu, să ridice acel stâlp de fier, despre rostul căruia lumea nu știa mare lucru. Era un om foarte priceput. Tot el mai făcuse, din piatră, o poartă și o masă rotundă, cu scaune, aranjate frumos în grădina publică.

– *Toate aceste opere există...*

– Sigur ca da! Mai târziu, când eram elev la liceu, a început să se scrie mult despre Brâncuși. Coloana a fost metalizată, parcul din jur și-a schimbat miraculos aspectul. Am cumpărat primele cărți despre sculptor, înțelegând treptat dimensiunea operei sale. Și eram tare mândru că marele artist, atât de apreciat de străini, se născuse în Gorj, la Hobița, nu departe de satul meu.

– *Deja era renumit. Scriitorul polonez, Julian Przybos, fost ambasador în Elveția, mi-a povestit la Varșovia – eram atașat cultural și de presă, trăirile sale din timpul unei vizite făcute la Târgu-Jiu. Le-am publicat la vremea respectivă...*

– N-am știut. Era probabil perioada în care Brâncuși a devenit, brusc, foarte popular în România. În atelierele mecanice, frezorii făceau coloane miniaturale din inox, stâlpii de la pridvoarele caselor țărănești se sculptau cu motive romboedrice. Dincolo de cele scrise, pe seama artistului au fost puse în circulație și multe legende. Unele, de-a dreptul credibile.

– *Deci a fost odată ca niciodată.*

– Exact. Se spune că, la începutul anilor cincizeci, când războiul rece era gata să dea în clocot, iar stalinismul se pârguise bine în România, marele

artist Constantin Brâncuși (stabilit în Franța) ar fi încercat să doneze Muzeului de Artă al Republicii Populare Române o neprețuită comoară: 230 de sculpturi, 41 de desene și 1.600 de fotografii. Se mai spune că, din nefericire pentru noi, puterea comunistă a vremii nu a acceptat generoasa donație, deoarece Secțiunea de Știința Limbii, Literatură și Arte a Academiei Române, prin voința savanților George Călinescu, Alexandru Graur, Iorgu Iordan și a poetului proletcultist A. Toma, ar fi fost împotriva, socotind operele lui Brâncuși lipsite de valoare artistică!

– *Și basmul a mers mai departe...*

– Așa s-a întâmplat. Aflând aceste lucruri teribile, Brâncuși a renunțat la cetățenia română, murind la scurt timp, de supărare. Poveste, pe cât e de patetică, pe atât de falsă și de illogică. Ea a circulat, pe cale orală, în perioada ceaușistă. După Revoluție, când orice nerozie primea „bun de tipar“, anecdotă s-a publicat de sute de ori, în forme tot mai convingătoare, pigmentate cu amănunte noi, fără o minimă bază istorică.

– *Multă vreme, asemenea altor români, am crezut și eu în această poveste, fabricată de securitate și lansată pe piață pe cale orală, cea mai sigură și eficientă, de la Homer încoace.*

– Mesajul era de o simplitate dezarmantă, care îi asigura priza necesară. Idioți incurabili, oamenii lui Dej și-au bătut joc de cel mai mare sculptor român. Când acesta a donat țării sale toate operele din atelierul său parizian, unii academicieni s-au opus, iar Dej a spus că nu-i trebuie. Că sculpturile nu-l ajută cu nimic la construirea socialismului. Povestea merge chiar mai departe. Proștii lui Dej au vrut chiar să dărâme *Coloana* de la Târgu Jiu. Au tras de ea cu tractorul. Dar n-au reușit. Că, vorba poetului, *Coloana* nu putea ieși din pământ decât cu Gorj cu tot.

– *Așa că au renunțat...*

– E imposibil să nu te întrebi: La ce-i trebuia securității acest basm primitiv, dar credibil? Răspunsul e simplu: avea sarcina să-l pună pe Ceaușescu în lumina reflectoarelor. După stalinistiști bătuți în cap ai anilor '50, iată că vine comunistul luminat, iubitor de țară, care face iar județe din raioane, readuce în librării cărțile lui Goga, Iorga și Blaga. Iar *Coloana Infinitului*, profanată de tractorul

lui Dej, e restaurată pe bani grei, de Farul de la Scornicești.

– *Neabătut ai rămas un mare fan al lui Brâncuși.*

– Și voi rămâne cât voi trăi. Problematica brâncușiană continuă să mă fascineze, după cum vedeți. Am scris și publicat multe articole despre Brâncuși. Mai târziu, ca deputat de Hunedoara, am făcut și demersuri politice. Visam, ca și acum, readucerea osemintelor artistului la Bellu, cu funeralii naționale, așa cum tocmai se făcuse cu Titulescu. Dar, când pregăteam un proiect legislativ în acest sens, minerii din bazinul meu electoral au ocupat Parlamentul și nimeni nu a mai avut vreme de Constantin Brâncuși...

– *De aici „Infinitul“ lui Brâncuși...*

– Întocmai. În 2007, la semicentenarul morții artistului, am scris drama *Infinitul Brâncuși*, premiată de Uniunea Scriitorilor, tradusă în multe limbi și jucată la București și Petroșani, dar și la Lisabona, Salonic și Beijing. M-am documentat atent, pentru că o piesă despre un asemenea creator fabulos este un act temerar. Firește, am introdus și episodul celebru, cu „donația“ refuzată de unii academicieni români, la ordinul lui Dej! Dar atunci am avut primul șoc. Am căutat febril referințe și documente despre donație. Stupoare. N-am găsit nimic. Nu există nicăieri consemnată o minimă dovadă a acestei așa-zise intenții, o mențiune, o ciornă, o însemnare, o cerere, o scrisoare, un demers, privat sau oficial. Sau măcar o mărturie a unuia din numeroșii săi prieteni. Nimic.

– *Și...*

– Încurcat, am dat telefoane pe la brâncușiologi. Nimeni nu avea vreo dovadă. Cea mai convingătoare a fost doamna Sorana, fiica lui Ștefan Georgescu Gorjan (prietenu lui Brâncuși, autorul proiectului tehnic al *Coloanei*). Răspunsul doamnei a fost scurt: „Nu veți găsi vreo dovadă, nici în România, nici în Franța!“

Ținând cont de anvergura gigantică a „donației“, discreția aceasta m-a pus pe gânduri. Brâncuși era un tip meticulos. Păstra cu grijă orice mărturie scrisă. Postum, în hârtiile sale s-au găsit abonamente expirate, invitații la nunți și recepții, rețete medicale, chitanțe. De ce n-a lăsat el măcar un bilețel despre marea donație?!

– *În fine te-ai trezit la realitate...*

– Întocmai. Am simțit lucrătura securistă. Vorbim despre amurgul vieții artistului. Operele lui Brâncuși, expertizate de importanți critici de artă, împodobeau colecțiile unor mari muzee. Cine era orbul care să refuze o asemenea comoară?

Iar realizarea donației presupunea o mulțime de formalități. Lumea avea și atunci legi severe ale patrimoniului. Nu scoteai din Franța așa ușor sute de opere de artă să le înstrăinezi definitiv, mai ales la Răsărit, în blocul sovietic. Chiar și zvonul intenției lui Brâncuși ar fi dinamitat presa liberă a Occidentului. Un asemenea transfer de patrimoniu artistic ar fi stârnit ample discuții. Circulația internațională a operelor de artă era atent reglementată. Brâncuși avusese necazuri la frontiera americană, dar și la cea română, cu trecerea câtorva lucrări. Însă aici e vorba de înstrăinarea unui întreg muzeu. Transferarea unui tezaur artistic din Franța la București presupunea numeroase demersuri oficiale, scrisori de intenție, discuții. Ori de așa ceva nu există nici urmă.

– Și Brâncușologul Vali ce a făcut?

– Am început să-mi pun întrebări ajutătoare. De ce ar fi dorit maestrul Costache să-și aducă opera la București?! Că el, dincolo de geniul său indiscutabil, a fost totdeauna un om pragmatic. Și-a vândut pământul de la Hobita ca să poată studia în Franța. Știa că Parisul este Mecca mondială a artelor. Doar acolo opera sa, de un modernism copleșitor, avea vizibilitate și relevanță. Acolo s-a bucurat din plin de aprecierea publicului și a criticilor de artă. Bucureștiul, deși îi era drag, nu-i putea oferi așa ceva. E de-a dreptul absurd să credem că după ce și-a părăsit patria pentru a crea și a-și pune arta în lumina reflectoarelor mondiale, Brâncuși s-ar fi hotărât să-și ascundă creația în România. Și încă în România stalinistă. Ce să caute opera brâncușiană la București? Sculptorul era la curent cu realismul socialist din arta blocului sovietic, în totală disonanță cu „formalismul morbid” al artei Occidentului. De ce și-ar fi adus Brâncuși lucrările în acel infern roșu? Sculptorul știa că locul operei sale este într-un mare și frecventat centru cultural din lumea artei libere. Și acel loc era Parisul. Cu excepția lui Eminescu, nici un creator român nu a avut parte de o reconstituire biografică mai exactă și mai voluminoasă decât Brâncuși. De ce tac toți exegeții, biografii și brâncușologii pe care i-am studiat? De ce nu scrie nimeni un cuvânt despre colosala donație? Oare de ce?

– Cum a putut Securitatea să fabrice o mistificare atât de credibilă?

– Există o singură explicație. Denaturarea grosolană a sensului procesului-verbal încheiat după ședința Secțiunii de Știință a Limbii, Literatură și Arte (ȘLLA) a Academiei Române, din 7 martie 1951. Document care circulă masiv pe net. Sunt consemnate acolo câteva fraze referitoare la sculpturile lui Brâncuși. Dar nu în contextul vreunei donații! Pe ordinea de zi a ședinței, printre altele, figura un raport al lui Ion Jalea despre Dimitrie Paciurea, sculptor valoros, de la decesul căruia se împlineau atunci 20 de ani. Paciurea sculptase mult în manieră clasică. Dar la un moment dat, lucrările lui au căpătat o linie modernă, fiind puternic influențat de viziunea brâncușiană. Fapt pentru care numele lui Brâncuși apare de mai multe ori în referat.

– N-a fost aici cheia mistificării securiste?

– Păi să recapitulăm: Brâncuși este menționat de mai multe ori în două ședințe consecutive ale Secțiunii Academiei: 28 februarie și 7 martie 1951. Discuțiile sunt stârnite de comunicarea semnată de academicianul Ion Jalea, în care se vorbește despre Paciurea. Brâncuși și Paciurea se cunoșteau din adolescența lor artistică. În 1909, Spiru Haret le împărțise frățește premiul doi la „Expoziția specială de pictură, sculptură și arhitectură” de la București. În 1913 Brâncuși și Paciurea, alături de Grigorescu, Luchian, Steriadi și Mirea își prezentau lucrările la München, în cadrul Expoziției internaționale de la Glasspalast. Discuțiile academice din 1951 aveau ca subiect paralelismul dintre cei doi artiști. Dacă ne uităm la *Rugăciunea* lui Brâncuși și la lucrarea cu același nume a lui Paciurea, ne dăm seama cât de mult e influențat al doilea de primul. Acesta a fost subiectul discuției academicienilor! Nici vorbă de vreo donație! Dacă ar fi existat intenția de a dona un întreg muzeu (230 de sculpturi, 41 de desene și 1600 de fotografii), un subiect de asemenea anvergură figura distinct, pe ordinea de zi.

– Hai să recapitulăm lucrurile logic și cronologic.

– E până la Dumnezeu de simplu. Intenția nemaiîntâlnită de a dona României un întreg muzeu ar fi trebuit să fie cap de afiș pe ordinea de zi a ședinței Secțiunii ȘLLA a Academiei. Dacă se cerea avizul Secțiunii, trebuia să existe un suport oficial clar, menționat în *Procesul verbal*, nu raportul lui Jalea despre Paciurea.

– Nu era vorba de un artist oarecare, ci de Brâncuși. Recunoscut unanim în Occident și cu o presă excelentă în România. Acceptarea sau refuzul ar fi comportat lungi dezbateri, luări de poziție, pro și contra! Acolo erau academicienii! Oameni de mare cultură, nu Dej și Ilie Pintilie. Exista, desigur, o linie politică, impusă tot mai vizibil în artă. Dar Brâncuși, spre deosebire de alți artiști plecați (Eliade, Cioran, suspecți de simpatii legionare) era bine văzut în România.

– **Arta sa era pură, neviciată de vreo politică.**

– Exact. Nu fugise din țară. Plecase în Franța legal, cu bursă, înainte de primul război. Făcuse acolo tot timpul o bună reclamă spiritului românesc. Nu intrase în structuri „ostile puterii populare“. Nu aveau ce să-i reproșeze. Și mai e un aspect esențial. Brâncuși era și un excelent negustor. Muncea prea mult la operele sale pentru a le da unora degeaba. Se târguia cu cumpărătorii. Nu-i plăcea să se vândă ieftin, darmită să doneze.

– **Cu domnișoara Peggy Guggenheim întreținea relații dintre cele mai intime.**

– Bine zis. Atunci când Peggy îi cumpăra sculpturi pentru muzeul ei din Philadelphia, maestrul Costache era inflexibil. Ținea de preț cu dinții.

– **În țară erau puține opere ale artistului, mai toate din adolescența sa creatoare.**

– Linia sa modernă apare în *Rugăciunea* și devine pregnantă în *Cumințenia Pământului*, ambele găzduite de pe atunci de Muzeul de Artă din București. Acest muzeu își propusese obținerea (prin cumpărare) a unor lucrări recente ale lui Brâncuși, imediat după inaugurarea Complexului de la Târgu Jiu. Din păcate, n-a mai fost timp. A venit războiul. Iar după război, au venit sovieticii.

– **Dorința de obține lucrări brâncușiene noi a apărut și după război.**

– Atunci, de ce trebuia să facă Brâncuși o asemenea megadonație? Artistul își făcuse datoria față de țară. Donase Ansamblul Monumental de la Târgu Jiu. Brâncuși nu a cerut bani pentru ideile și schițele sale. Artistul s-a simțit pe deplin răsplătit de magnitudinea operei.

– **Sunt și alte argumente care dinamitează teoria conspiraționistă și infantilă a „refuzului“?**

– În 1947, România a semnat Tratatul de Pace de la Paris.

Șeful delegației noastre a fost Lucrețiu Pătrășcanu, un politician cult, de școală veche, profesor universitar cu studii și doctorat în Occident. Acesta l-a vizitat pe Brâncuși în atelierul său și i-a spus că România vrea să cumpere câteva din lucrările sale (Pătrășcanu a ales chiar o *Măiastră*) pentru Muzeul de Artă din București.

Brâncuși acceptă ideea, urmând ca Pătrășcanu să demareze procedurile necesare la întoarcerea în țară. Acest aspect este consemnat de biografia lui Brâncuși, inclusiv de Barbu Brezianu. De remarcat că este unicul demers oficial de a trece definitiv sculpturi de Brâncuși din Franța în România. Muzeul de la București urma să CUMPERE câteva lucrări, inclusiv o *Măiastră*. Nici vorbă de vreo donație.

– **Da, aici lucrurile se leagă politic, explică multe incertitudini și ar trebui să pună în sfârșit capăt acestor fabulații puerile.**

– Întocmai. Întors la București, Lucrețiu Pătrășcanu a inițiat procedurile de achiziție, care necesitau numeroase formalități, inclusiv un aviz din partea Academiei Române. Hârtiile și-au urmat cursul lor anevoios, ca de obicei, în România. Între timp, Lucrețiu Pătrășcanu este arestat și anchetat pentru crimă împotriva păcii, înaltă trădare, titoism și spionaj în favoarea Marii Britanii. Pedepsa cu moartea se amână, dar este inevitabilă. Probabil, aici trebuie căutată cheia reticenței academicienilor din Secțiunea ȘLLA. În vreme ce Pătrășcanu își aștepta călăii în închisoare, ei trebuiau trebuiau să ia atitudine față de un referat inițiat de Pătrășcanu.

– **Vremurile nu erau ușoare nici pentru academicieni. Aveau și ei un minim simț politic.**

– Și un oarecare instinct de conservare. Nu puteau aviza solicitarea unui politician arestat și anchetat pentru spionaj și înaltă trădare. Chiar dacă era vorba de opere de artă. Dar nici nu puteau pronunța un refuz motivat politic. Academicienii au preferat să însăileze o argumentație de ordin estetic. În acest context trebuie înțeleasă celebra frază a academicianului Alexandru Graur, care spune. „Asemenea opere nu au ce căuta într-un muzeu din Republica Populară Română“. Graur se referea la demersul inițiat de Pătrășcanu, nu la megadonația despre care nimeni nu spune nimic.

– Brâncuși era agreat în patria sa, chiar așa comunistă cum era ea atunci.

– Ajuns la deplina maturitate artistică, sculptorul s-a bucurat de respectul criticii de specialitate și de o presă de-a dreptul elogioasă în România.

– De ce ar fi refuzat academicienii donația?

– Sigur, mulți creatori occidentali, mai ales scriitori de o anumită orientare, au fost interziși în Est. Dar nu Brâncuși! Artistul s-a ținut tot timpul departe de politică. Și-a văzut mereu de sculptura sa.

Brâncuși era apreciat și în Uniunea Sovietică. În 1928, în plin stalinism, la invitația comisarului poporului pentru educație A.V. Lunacearski, Brâncuși a trimis la Moscova patru sculpturi și două desene, în cadrul Expoziției de artă modernă franceză. Comisarul poporului îl numește pe sculptor „un maestru minunat” în prefața catalogului.

– Aprecierile laudative la adresa lui Brâncuși se regăsesc și în revista sovietică *Projektor*.

– Interpretând aiurea un proces-verbal de ședință a Secțiunii ȘLLA, securitatea nu s-a sfiit să arunce răspunderea „refuzului” donației în cărca Academiei Române. Înclin să cred că și acest aspect a fost premeditat. Basmul justifică nevoia de înnoire a Academiei, în fruntea căreia partidul o va aduce pe soția dictatorului, Elena, celebra savantă cu șapte clase primare. E adevărat, Brâncuși este menționat de mai multe ori în procesele-verbale ale celor două ședințe consecutive ale Academiei. Le-am citit și răsцитit. Nu se vorbește nimic despre vreo donație. Se discută comunicarea lui Ion Jalea, despre Paciurea, cu numeroase trimiteri la Brâncuși. Atât. De precizat că doar patru academicieni s-au exprimat nefavorabil față de Brâncuși, privit prin prisma artei proletcultiste, în plină ascensiune. Aceștia sunt A. Toma (toboșarul timpurilor noi), filologii Al. Graur, Iorgu Iordan și, spre rușinea sa, savantul George Călinescu. În apărarea marelui sculptor au sărit Camil Petrescu, Geo Bogza, Victor Eftimiu, K.H. Zambaccian. Cuvintele finale ale lui Ion Jalea, în ședința din 7 martie sunt lămuritoare: „Este cel puțin nepotrivit ca Brâncuși să fie atacat în Academie, în chiar forul cel mai înalt al unei țări!”, „Dovada” supremă a conspirației securiste s-a vrut a fi afirmația academicianului Alexandru Graur, care spune explicit: „asemenea opere nu pot fi acceptate în Muzeul RPR...”

– Aici intoxicarea e la fel de primitivă.

– Brâncuși nu era un artist interzis în Republica Populară Română. Graur știa sigur că în Galeria Națională deschisă în decembrie 1950 (câteva săptămâni înainte de ședința Academiei!) în Muzeul de Artă al R.P.R. figurau, la loc de cinste, două lucrări ale lui Brâncuși: Portretul pictorului Dărăscu și Somnul. Ele fuseseră preluate din colecția particulară a bucureșteanului Anastase Simu, confiscată de puterea populară.

– Cred că Alexandru Graur s-a referit la lucrările ce urmau să fie cumpărate, la inițiativa „șpionului și trădătorului” Lucrețiu Pătrășcanu.

– Aici găsim explicația reticenței celor patru academicieni. La ora când se purtau discuțiile în Secțiunea ȘLLA a Academiei, promotorul achiziției, Lucrețiu Pătrășcanu, era în închisoare și urma să fie executat, pentru spionaj și înaltă trădare. Academicienii nu puteau susține demersul acestuia, iar *Măiastra* a rămas la Paris. Brâncuși a fost mâhnit, cu siguranță, nu atât de necumpărarea lucrărilor, ci de cuvintele nepotrivite ale unor academicieni. Deși acestea nu au fost făcute publice decât mult după moartea sa).

– Brâncuși nu era așa supărăcios.

– Trecuse prin multe. Avea orgoliul bine tăbăcit. Știa că modernismul operei sale poate stârni controverse.

– Vreau să îți spun Vali, că la Varșovia, unde eu am frecventat cursurile de Istoria Artei cu profesul Jan Bialostocki, un mare specialist în Renaștere în octombrie 1964, deschizând cursul de artă modernă a spus: Dragii mei. Azi vom vorbi despre un Titan al artei moderne. Am fost cutremurat. La sfârșit m-am dus la el, m-am prezentat, spunându-i că îi urmez cursurile cu aceeași plăcere cu care îi urmăream și prezentările de luni de la Televiziune, dar ca student român am fost cutremurat de cele spuse. Ca orice om a fost flatat și am rămas prieteni. Întors în țară, am militat ca lucrarea sa „Arta mai scumpă decât aurul” să fie tradusă în românește. Iar mai târziu, ca diplomat, am militat pe lângă ministrul culturii și artei, Lucian Motyka, liceul de arte plastice de la Szczecin să îi poarte și azi numele. Până în zilele noastre am purtat și port corespondență cu directorii Școlii respective. La insistențele mele, a fost la Târgu-Jiu. Am mai

povestit acest lucru și cu alte ocazii, am scris în presa noastră culturală.

– Știu. Iată un alt episod. Vama americană, care i-a înregistrat operele drept „obiecte spitalicești“. El a uportat și afrontul unor francezi mari ai vremurilor, precum *André Breton* și *Jacques Prévert*! Era rezistent.

Dar zvonistica securistă nu se oprește aici. S-a spus că din cauza acestui „refuz“, Brâncuși a renunțat la cetățenia română, în favoarea celei franceze! În realitate, lucrurile au stat altfel. Pașaportul său românesc, cu numărul 262361, emis în 11 iunie 1940, „în numele Majestății Sale Mihai I“ a expirat în 1950. Ambasada Republicii Populare Române nu-i putea prelungi valabilitatea unui document cu însemne regale. Ar fi putut cere un nou pașaport românesc. Dar Războiul Rece era în toi. Regimul restrictiv și vizele impuse statelor comuniste complicau lucrurile. În aceste condiții, Brâncuși solicită cetățenia franceză, pe care o va primi în 1952. Era încă plin de viață. Avea planuri de viitor. Visa să călătorească, să revină în America, să ridice acea obsedantă *Coloană fără Sfârșit*, cu vârful pierdut în nori, din oțel inoxidabil. De aceea a cerut cetățenie și acte de identitate franceze.

– Dar și aici trebuie spus apăsător: Brâncuși nu a renunțat niciodată la cetățenia română.

– Iar Republica Populară Română, chiar dacă nu admitea dubla cetățenie, nu i-a retras-o. Retragera cetățeniei presupunea un act oficial, așa cum s-a procedat cu mulți, inclusiv cu Regele Mihai!

– Să recapitulăm câteva evenimente pentru a înțelege cât de apreciat era Brâncuși în România lui Dej.

– Păi, în august 1956, la Craiova, în Sala cu Oglinzi a Muzeului de Artă a fost organizată o primă secțiune „Brâncuși“, alcătuită din opere confiscate de la colecționarul V.N. Popp. Apoi, fiind bolnav, într-un spital parizian, în noiembrie 1956 Artistul a fost vizitat de poetul Eugen Jebeleanu și de soția acestuia Florica Cordescu, trimiși de București pentru a obține ceva lucrări. Întâlnirea lor cu Brâncuși este pe larg descrisă în revista bucureșteană *Tânărul scriitor* din aceeași lună. România, așa comunistă cum era ea, se interesa de Brâncuși. Incredibil, artistul, ajuns la vârsta de optzeci de ani, în culmea gloriei, avusese numeroase expoziții personale în Statele

Unite. Însă niciuna în Europa. Pe bătrânul continent, pentru prima oară i s-a organizat o expoziție personală în 24 decembrie 1956, în sălile Muzeului de Artă din București.

Acolo, în ciuda celor spuse de Al. Graur, au fost strânse toate lucrările sale existente în România, pentru a închide solemn anul jubiliar al octogenarului Brâncuși. Artistul a fost invitat de directorul muzeului, M.H. Maxy, să stea o lună la București, pe cheltuiala statului român. Fiind încă în spital, Brâncuși nu a dat curs invitației. Dar organizatorii insistă. În ianuarie 1957, pictorul Camil Ressu i-a trimis lui Brâncuși o scrisoare prin care îl roagă să doneze „din fructul muncii de-o viață, ceva și țării tale pe care ai iubit-o“. Practic, România lui Dej cerșea câteva lucrări ale lui Brâncuși!

– Ciudată atitudine, venită dintr-o țară care, conform poveștii securiste, tocmai „refuzase“ o donație de 230 de opere brâncușiene!

– Dej era un electrician cu patru clase primare. Dar adevărata lume artistică din România lui Dej era acaparată de opera și personalitatea lui Brâncuși. Faima sa internațională cântărea greu. Iar autoritățile, așa inculte și neroade cum erau ele, îl acceptau. Le era așa de ușor să-l interzică, cum făcuseră cu Cioran, Eliade, Ionesco etc.

De aceea, consider afirmațiile celor patru academicieni drept un episod singular, fără relevanță, chiar dacă a fost răstălmăcit tendențios de propaganda ulterioară, mai ales de cea postdecembristă. În toată presa postbelică din România nu veți găsi atitudini nefavorabile față de Brâncuși.

– S-a scris mult despre atitudinea ostilă a regimului stalinist din România față de Ansamblul sculptural de la Târgu Jiu, culminând cu faimoasa tentativă de smulgere a Coloanei, cu ajutorul unui tractor.

– Aici lucrurile se cuvin a fi nuanțate. Ele au fost minuțios cercetate și documentate de către valorosul brâncușolog Sorin Buliga.

Așa cum Turnul Eiffel (mândria Franței) a bulversat Parisul anului 1889 (E. Zola, Guy de Maupassant, Al. Dumas și alți grei ai culturii franceze au cerut demolarea imediată a acestuia!) trebuie spus că inițial, nici Coloana nu a fost foarte iubită la Târgu Jiu. Obiectiile au apărut încă de la ridicare. Acest formidabil strigăt al artei moderne, înălțat în „târgul

de fân“, la periferia unui orașel de provincie nu putea trezi în plan local un entuziasm general. Nici autoritățile nu și-au ascuns dezamăgirea. Pentru mulți, lucrarea părea neterminată. Unii chiar au îndrăznit să-i sugereze lui Brâncuși anumite completări. Bunăoară, să-i pună în vârf un soldat, un vultur sau măcar un corp de iluminat...

Firește, Brâncuși i-a tratat cu sarcasmul său obișnuit. Poate atunci i-a venit în minte faimoasa cugetare. „V-am lăsat săraci și proști! Acum vă regăsesc, și mai săraci, și mai proști“!

S-a abținut, totuși. Că erau fețe subțiri și bine intenționate. Le-a reamintit că „România e plină de ciori!“ – aluzie la monumentele meschine, cu vulturi de tarabă, produse în serie, prezente prin toate comunele țării. Le-a mai explicat că deasupra Coloanei sale nu poate fi decât cerul albastru...

– Coloana a stârnit și alte nemulțumiri.

– Vă referiți la proiectul care prevedea alinierea ei cu Biserica Sfinților Apostoli, Poarta Sărutului și Masa Tăcerii. O arteră de circulație trasată cu rigla, având patru repere coliniare era greu de conceput în capitala nesistematizată a Gorjului. Inflexibil, Brâncuși și-a impus punctul de vedere! Așa s-a născut **Calea Eroilor**. Această exigență (greu de înțeles pentru unii) a dus la demolarea unor case și s-a lăsat cu blesteme grele.

Dar pentru oamenii simpli și săraci ai târgului, incapabili să aprecieze o operă de artă modernă, șocante erau inutilitatea ei și risipa de material. Trebuie spus că reproșurile cârtitorilor nu erau îndreptate spre Brâncuși. Ele băteau în premierul liberal al vremii, autorul moral al construcției. În popor, Coloana a fost repede rebotezată, scatologic, invocându-se un anumit organ anatomic al lui Gh. Tătărăscu... Nu e de mirare că prin mai 1949, în tână republică stalinistă, „colectivul de agitație și propagandă“ de la Târgu Jiu a cerut de la Ministerul Artelor aprobare pentru demolarea „monumentului construit de Gh. Tătărăscu din romburi sub formă de stâlp cu înălțimea de 29 m, din material de fontă“! Dar răspunsul ministerului a fost ferm: „monumentul rămâne în starea în care se află“.

În martie 1951, Secția de Gospodărie Comunală (!?) a Sfatului Popular Târgu Jiu cere iar demolarea Coloanei „fără nici o estetică“ și „folosirea metalului la alte lucrări edilitare“. Respectând schema

centralismului democratic, solicitarea ajunge la București, mai întâi pe masa Comitetului pentru Artă aferent Consiliului de Miniștri, care în mod logic, cere părerea Academiei Române, printr-o adresă oficială din ianuarie 1952. Punctul de vedere al Comitetului se regăsește în textul însoțitor: „Comitetul pentru Artă, în urma cercetărilor făcute a ajuns la concluzia că această lucrare, putând fi considerată ca o operă decorativă, inspirată din formele artei populare, poate fi menținută ca atare.“

Răspunsul Academiei Române, formulat în plin stalinism, pe 18 ianuarie 1952, este categoric și tranșant. Merită reprodus, pentru că e singura oară când în ecuația „demolării“ apare și numele lui Brâncuși: „Biroul Comisiei Științifice a Muzeelor, Monumentelor Istorice și Artistice, luând în discuție adresa Dvs. prin care ne faceți cunoscut că Sfatul Popular al orașului Târgu Jiu a cerut dărâmarea coloanei din metal din oraș, opera sculptorului gorjan Brâncuși, vă aducem la cunoștință că (...) biroul a hotărât să faceți cunoscut Sfatului Popular al orașului Tg. Jiu că această coloană nu trebuie distrusă, ci conservată, fiind un monument de artă“. Punct.

– Răspunsul poartă semnătura academicianului Constantin Moisil, tatăl matematicianului și viitorului academician Grigore Moisil.

– Acestea au fost singurele demersuri oficiale de „demolare“, inițiate de câțiva trepăduși locali, dar respinse categoric la București, de forurile competente. Atrage atenția poziția fermă de susținere a Coloanei lui Brâncuși, formulată de Academia Română, în perioada în care, conform basmelor securiste de mai târziu, aceasta ar fi refuzat uriașa donație brâncușiană.

Demolarea cerută, în afară de cauze ideologice (legate de liberalul Tătărăscu, nu de Brâncuși), avea și motive economice, cum ar fi lipsa de metal prin care trecea țara. Precum vedem, solicitările de demolare nu vizează Masa Tăcerii, nici Poarta Sărutului, executate din piatră. Gospodăria Comunală avea nevoie de fier vechi. De aceea dorea Coloana...

Și incidentul hilar și controversat al tentativei de smulgere a Coloanei (răspândit insistent de securitatea ceaușistă) urmărea tot procurarea de fier vechi. Dezrădăcinarea Coloanei cu ajutorul unui tractor e confirmată doar de Tănăsie Lolescu, cel care ar fi organizat „demolarea“ în 1953.

Ca o ironie a destinului, Lolescu era hobițean, ca și Brâncuși. Neavând vocație pentru arte plastice, după ce a fost o vreme slugă la un cârciumar, s-a apucat de politică. În 1953 era activist la organizația de tineret a Partidului Muncitoresc din Târgu Jiu. Acesta susține că ar fi primit sarcină de partid de la tov. Babalâc (primul secretar de la raion) să pună Coloana jos și să o valorifice, ca fier vechi...

Inițiativă ciudată. Oare nu știa primul secretar de raion că Ministerul Artelor, Biroul Comisiei Științifice a Muzeelor, Monumentelor Istorice și Artistice și, finalmente, Academia Română ceruseră ferm păstrarea și conservarea Coloanei? Avea toate documentele în sertar...

La fel de ciudată și neverosimilă este povestea lui Lolescu, publicată de nenumărate ori după Revoluție. Pare o culme a prostiei, demnă de o scenă din Stan și Bran. În loc să aducă un sudor autogen, să reteze Coloana de la bază, Lolescu o leagă cu un cablu și ceva sârme, apoi trage de ea cu un tractor pe pneuri de cauciuc!!! Coloana cântărește 30 tone și e încastrată într-o fundație de 125 mc beton, adâncă de 5 m! Evident, tractorul nu o face nici măcar să tremure. În aceste condiții, comuniștii s-au resemnat neputincioși.

– Așa a supraviețuit Coloana...

– Dincolo de latura hazlie a incidentului, concluzia e clară. Chiar dacă unii ignoranți locali nu erau încântați de „stâlpul lui Tătărescu“, cerând demolarea acestuia, puterea comunistă nu a dorit acest lucru și nu avea treabă cu Brâncuși. Că dacă ar fi vrut cu adevărat să demoleze Ansamblul, îl demolau. Nu era nevoie de imbecilitatea cu tractorul. Doi sudori și un aparat autogen puteau prăvăli *Coloana* într-o jumătate de ceas! Iar *Poarta*, *Masa* și *Scaunele* încăpeau în două basculante. E incredibil ce priză au avut toate aceste aberații! Și încă mai au...

– Din fericire, Coloana a avut noroc.

– Pentru că, trebuie spus deschis: la revoluții (adevărate sau regizate), operele de artă și monumentele sunt adesea în mare primejdie. Istoria e plină de exemple! Ideile noi, bune sau rele, pot fanatiza ușor masele ignorante, pline de inițiativă.

– La noi, din fericire lucrurile au stat altfel.

– Nu s-a dorit distrugerea operelor lui Brâncuși. Dimpotrivă. Dornică de afirmare internațională,

România lui Dej a expus pe unde a putut puținele opere brâncușiene de care dispunea.

Pe 27 iulie 1957, la patru luni de la moartea artistului, România primește medalia de aur la Trienala de la Milano pentru maniera în care au fost prezentate trei opere ale lui Brâncuși, respectiv, *Cumînțenia Pământului*, *Sărutul* și *Domnișoara Pogany*.

În 1958, la Muzeul raional din Târgu Jiu se organizează Expoziția documentară Brâncuși. În iunie 1960, România expune *Cumînțenia Pământului* la Bienala de la Veneția. În mai 1961, *Rugăciunea* este trimisă de la București la Paris pentru Expoziția internațională de sculptură organizată în grădina Muzeului Rodin. Iar în mai 1963, România expune lucrări de Brâncuși la Kunstlerhaus din Viena, catalogul expoziției fiind semnat de Tudor Vianu.

– Toate acestea arată că Brâncuși a fost tot timpul respectat în România.

– Chiar și în cea a lui Dej. Și dacă artistul s-ar fi decis să-și doneze într-adevăr opera, ea ar fi fost acceptată fără probleme.

Dar folclorul indus de Securitate nu se oprește aici. Aflăm cu stupeoare că ministrul de Interne al lui Dej, criminalul Teohari Georgescu s-ar fi deplasat la Paris pentru a evalua „donația“ lui Brâncuși! Chiar așa! Se spune că lui Georgescu nu i-au plăcut lucrările, iar Brâncuși l-a dat afară din atelier. Supărat, ministrul de Interne i-ar fi zis lui Dej că așa ceva poate face orice dulgher român... Halucinant! Nici un exeget al lui Brâncuși nu vorbește despre vreo întâlnire dintre artist și ministrul Teohari Georgescu! Acesta a fost la Paris, dar cu alte treburi. Nu pentru a „expertiza“ donația lui Brâncuși. Cu siguranță, comuniștii nu erau foarte deștepți. Dar nici atât de proști nu puteau fi, încât să trimită ministrul de Interne pentru „evaluarea“ operelor unui artist celebru, apreciat unanim pe plan mondial, așa cum era Brâncuși la mijlocul secolului trecut.

– Mi-am pus frecvent întrebarea: Cum a putut face povestea „donației“ o carieră atât de extinsă în mediile de informare, mai ales după Revoluție?

– Falsificarea este stridentă. De ce, cu câteva excepții timide (Pavel Șușară, Doina Lemny) nimeni nu s-a obosit să o dezmință? Cred că povestea dădea bine politic. Cine contracara această grosolană

minciună, era suspectat imediat de simpatii comuniste. După 1989, ca și acum de altfel, orice blamare a comunismului era binevenită. Chiar dacă se baza pe fabulații și mistificare. M-aș fi așteptat ca măcar Academia Română să ia atitudine, imaginea ei fiind serios șifonată de această poveste. Refuzul „donației” este trecut în contul Secțiunii ȘLLA a Academiei. Lucru care este o uriașă minciună.

După Revoluție, paradoxal, numărul de opere brâncușiene din România a scăzut. Piese de referință din cadrul Muzeului de Artă au fost restituite unor urmași ai vechilor proprietari. Așa s-a întâmplat cu *Domnișoara Pogany* și *Cumințenia Pământului*. Ceea ce, pe undeva, e de înțeles! De neînțeles e că unele dintre acestea au părăsit definitiv țara, sărăcindu-ne și mai mult patrimoniul, și așa destul de subțire.

– Consider însă că România are dreptul moral, și nu numai, să repatrieze rămășițele pământești ale lui Constantin Brâncuși. Așa, ca un premiu de consolare...

– Da. Repatrierea osemintelor lui Constantin Brâncuși este posibilă, inclusiv juridic! Nu există nicăieri consemnată dorința expresă a artistului de a fi înmormântat în Franța! Există în schimb mărturia scrisă a duhovnicului ortodox Teofil, chemat de Brâncuși la începutul lui martie 1957, pentru ultima împărtășanie. Brâncuși i-a spus atunci, printre altele: „*Mor neîmpăcat sufletește, fiindcă nu pot să-mi dau sufletul în țara mea...*” Aceste cuvinte au valoare de testament! Ele arată că artistul a dorit să-și doarmă somnul de veci în pământul din care și-a tras sevele genialul său talent: România.

– Și ce încercări au fost?

– La prima tentativă de a obține dreptul repatrierii, francezii s-au prevalat de faptul că Brâncuși a decedat ca cetățean francez!

România, dacă vrea, poate proba că nu i-a retras niciodată cetățenia. Deci în cimitirul parizian Montparnasse își doarme somnul de veci (într-un mormânt colectiv!) un artist cu dublă cetățenie.

– Repatrierea nu va fi simplă, există precedentul creat fericit de fostul prim-ministru, Adrian Năstase cu osemintele lui Titulescu, cel care își doarme somnul de veci, în Ardeal, la Brașov.

– Nu e doar o treabă de paragrafe și avocați. E nevoie de un puternic curent de opinie, susținut de personalități ale culturii, publicații, medii de informare, oameni politici.

Cred în onestitatea justiției franceze și în spiritul umanist al Franței, a doua patrie a lui Brâncuși. Prin testamentul din 12 aprilie 1956, artistul a lăsat Muzeului Național de Artă Modernă din Paris 230 de sculpturi, 41 de desene, 1600 de fotografii, uneltele și mobilierul Atelierul său. O adevărată comoară! Cea care, după povestea securistă, trebuia să fi ajuns în România...

– Le-am văzut de nenumărate ori în 1988, când am funcționat ca Director al Bibliotecii Române de la Paris.

– În muzeu, lucrările sunt aranjate conform schițelor făcute de Artist în ultimii ani de viață. E clar că aceasta a fost intenția sa de la început. Nouă ne-au rămas câteva opere majore, Complexul Monumental de la Târgu Jiu și mândria că Brâncuși nu s-a dezis niciodată de țara sa, regretând că nu poate să-și dea sufletul pe pământul ei. Un motiv serios ca artistul să fie scos din Cimitirul Montparnasse și adus la Bellu, cu funeralii naționale. Le merită cu prisosință.

– Ești de acord să spunem – drept concluzie – că Dialogul este acela de a spulbera spulbera mitului uriașei donații brâncușiene, generat de fantezia interesată a securității și înghițit, pe nemestecate, de mii de publicații și de milioane de oameni! Această minciună sfruntată și premeditată a instituit un adevărat complex național, un coșmar, un sentiment de copleșitoare rușine la nivel de popor, o apăsătoare răspundere colectivă.

– Și că mitul a prins deja rădăcini adânci. Pare de neclintit, asemenea Coloanei. Mesajul acestuia, pe cât e de pervers, pe atât de abil și convingător este ticluit. Brâncuși ne-a oferit comoara sa spirituală, iar noi, în nemernicia noastră, am refuzat-o cu nesăbuință... Lucrul acesta este un fals grosolan. Aceasta e concluzia mea, după ani lungi de documentare și dureroase căutări. Am curajul să-mi susțin documentat punctul de vedere. Cine are contraargumente, să le spună. Iar dacă așa ceva nu există, e rugat să pună umărul la demolarea acestei povești stupide, umilitoare pentru întreaga națiune română.

Cu Ovidiu Schumacher despre vremuri și oameni de nedat uitării

Motto:

„Cu pile n-a intrat nimeni“

(apud **Mihai Bandac**)

Taifasul de față este unul filmat, un excepțional podcast realizat de Prof. Mihai Bandac în care regizorul Alexandru Stănescu îl „descoase“ pe valorosul actor Ovidiu Schumacher spre a scoate la lumină, pentru generațiile de după noi, măreția actului artistic din vremea Generației de Aur a scenei și ecranului românesc, pe când „Cu pile n-a intrat nimeni“ la IATC.

Trăitor al acelor vremuri, depun mărturie că așa a fost - și nu numai când vorbim de IATC; așa a fost și la Filologie și la celelalte facultăți din România anilor 1965-1975, când Bac-ul era cu adevărat examen de bacalaureat, iar admiterea la facultăți se făcea în condițiile unei concurențe teribile. O veritabilă selecție de valori, expresie a meritocrației în cultură și artă.

O spun și ca fost – în acei ani – student la o facultate de limbi străine, admis în condițiile unei concurențe de 12 candidați pe un loc, membru al Corului de camera al Casei Studenților, devenit chiar atunci, sub bagheta regretatului muzician-dirijor Voicu Enăchescu, Ansamblul Coral „Preludiu“, cu concerte în țară și în străinătate, un veritabil fenomen spiritual, ca multe altele pe atunci. Și o mai spun ca debutant – în acei ani – într-ale scrisului, sub aripa irepetabilei generații șaizeciste, dar și ca martor

însuflețit al deschiderii României către spațiul spiritual occidental, de unde am preluat concepții și principii pe care mult-trâmbițatele „teze“ ale societății socialiste multilateral umflate nu le puteau estompa.

Lăsând la o parte hlizelile și scâlămbăielile ideatice din ziua de astăzi, vorbim de perioada cea mai fastă din istoria poporului român, iar acest podcast reprezintă o mărturie de necontestat. Vor fi de acord cu mine toți cei capabili să prețuiască actul artistic și să dedice o oră și un sfert vizionării, accesând linkul de mai jos.

Profesorul Bandac definește podcastul și contextul respectiv ca paseist – cu alte cuvinte nostalgist. Ei, da, sunt vremuri după care merită să fim nostalgici, nu doar noi, cei ce le-am trăit și le-am marcat prin zbaterile noastre. Nu de tinerețea noastră este vorba, ci despre tinerețea și avântul unui popor deșteptat de două războaie mondiale „din somnul cel de moarte“ în care imperiile din jur l-au silit să-și ducă existența – în această răscruce de drumuri intercontinentale și de curenți atmosferici de mare impact pe Glob, unde Dumnezeu a avut grijă să lase suficientă bogăție, spre îndestularea tuturor valurilor de migrații ce au marcat indelungile milenii ale actualei civilizații.

<https://www.youtube.com/watch?v=8Kr4gHGw3QA>

Marian ILIE

„Vindecarea începe atunci când omul se întoarce către sine“

*Dialog realizat de Marian Ilie
cu Dr. Viviana Bogdan*

Viviana BOGDAN

Într-o lume în care medicina pare tot mai grăbită, mai cibernetizată, iar omul tot mai rupt de propriul său echilibru interior, există și medici care aleg să privească pacientul ca pe o ființă întreagă – trup, emoție, memorie și spirit. Când omul pare că știe tot mai multe despre lume și tot mai puține despre sine, întâlnirea cu un medic care vorbește despre suflet, liniște interioară și sensul profund al vindecării devine aproape o formă de recuperare umană.

Dr. Viviana Bogdan, fondatoarea *VIP Consult* și promotoare a medicinei integrative, privește omul dincolo de simptom și de analiză. Pentru domnia sa, corpul uman nu este doar materie biologică, ci un spațiu viu în care se imprimă emoțiile, traumele, fricile, oboseala, dar și speranța, credința și posibilitatea regenerării.

Dialogul care urmează este mai mult decât un interviu despre sănătate. Este o conversație despre om, despre posibilitatea re conectării lui cu propriile sale resurse de vindecare.

– Doamnă doctor, am impresia că trăim într-o perioadă în care oamenii sunt tot mai expuși îmbolnăvirilor și mai obosiți sufletește. Chiar și atunci când aparent sunt sănătoși, poartă în ei o neliniște greu de definit. Simțiți acest lucru în cabinet?

– Da... foarte profund. Aș spune chiar că aceasta este una dintre cele mai mari suferințe ale timpului nostru: ruptura omului de propriul său centru interior.

Vin la cabinet oameni care au analize aproape normale, dar care se simt epuizați, goi, fără energie, fără bucurie, fără direcție. Și atunci înțelegi că nu trupul este singurul care suferă. Uneori, corpul doar exprimă ceea ce sufletul nu mai poate duce.

Om modern trăiește într-o permanentă fugă. Nu mai există ritm firesc. Nu mai există tăcere. Nu mai există răgazul acela în care să te întrebi sincer:

„Cum sunt eu cu adevărat?“ Iar corpul, la un moment dat, începe să vorbească.

– Ce credeți că lipsește cel mai mult astăzi?

– Cred că lipsește liniștea interioară. Omul modern a învățat să alerge, dar a uitat să se asculte. Mulți pacienți ajung la mine după ani întregi în care și-au ignorat corpul, emoțiile și semnalele subtile ale organismului. Boala nu apare brusc. Ea este, de multe ori, rezultatul unei rupturi lente dintre om și propria lui natură.

– Spuneți adesea că boala nu apare din senin.

– Rareori apare brusc. De cele mai multe ori, organismul transmite semnale ani întregi înainte. Oboseală cronică, tulburări digestive, insomnii, anxietate, inflamație, dezechilibre hormonale, intoleranțe, migrene... toate acestea sunt limbajul corpului.

Dar noi am fost educați să reducem simptomele la tăcere, nu să le înțelegem.

În medicina integrativă încercăm exact acest lucru: să înțelegem de ce organismul a ajuns într-un anumit dezechilibru. Nu doar „ce boală are pacientul?“, ci „ce anume a făcut posibilă apariția acelei boli?“.

Pentru că există un teren biologic, emoțional și energetic pe care se construiește suferința.

– Practicați și folosiți frecvent termenul de „medicină integrativă“. Cum l-ați defini, pentru cititorii revistei *Simbioze*?

– Pentru mine, medicina integrativă înseamnă să privești omul în întregul său. Nu tratezi doar un simptom sau o analiză de laborator, ci încerci să înțelegi terenul biologic, stilul de viață, încărcarea emoțională, somnul, alimentația, stresul și chiar felul în care omul se raportează la propria existență.

Există situații în care corpul strigă ceea ce sufletul nu mai poate spune.

– *Așadar ați adus în România o abordare diferită asupra sănătății, integrând medicina biologică, analiza în câmp întunecat, terapia complementară. Cum a început acest drum?*

– Cred că a început din dorința de a înțelege omul mai profund.

În medicina clasică există extraordinar de multă valoare și am un respect autentic pentru ea. Dar simțeam că lipsește ceva: perspectiva asupra întregului. Pacientul devenise, uneori, doar un diagnostic sau un set de analize.

Eu aveam nevoie să înțeleg povestea din spatele bolii.

Așa am început să studiez medicina biologică, microbiomul, terenul metabolic, medicina informațională, terapiile complementare, influența emoțiilor asupra corpului. Și am descoperit că organismul are o capacitate extraordinară de regenerare atunci când îi oferi condițiile potrivite.

– *Mulți oameni sunt fascinați de analiza în darkfield. Ce vedeți, de fapt, într-o picătură de sânge?*

– Nu văd doar sânge. Văd o poveste biologică.

Darkfield-ul este ca o fereastră către terenul intern al organismului. Observăm tendințe inflamatorii, aglutinări, stres oxidativ, încărcare toxică, disbioză, dezechilibre metabolice, uneori chiar semne ale unei epuizări profunde.

Dar ceea ce mă impresionează cel mai mult este reacția pacientului. În momentul în care omul își vede propriul sânge viu pe ecran, se produce ceva. Înțelege că organismul lui nu este ceva abstract. Devine real.

Și uneori acesta este începutul transformării.

– *Există și o dimensiune spirituală a bolii?*

– Eu cred că da. Cu foarte multă delicatețe spun asta, pentru că nu orice suferință trebuie interpretată simplist sau simbolic. Dar cred că omul este mai mult decât biochimie.

Există boli care apar după pierderi emoționale puternice, după ani de frică, de neiertare, de tensiune interioară, de viață trăită împotriva propriei ființe.

Corpul ține minte. Iar uneori boala apare ca o oprire forțată. Ca un semnal că omul trebuie să se întoarcă la sine.

Am văzut pacienți care au început să se transforme profund atunci când au reînceput să se roage, să ierte, să se liniștească, să trăiască mai aproape de Sine.

– *Vorbiți foarte des despre frică. Eu sunt convins că frica – prin toate formele ei, de la teama de moarte până la cea mai neînsemnată temere – ne guvernează întreaga conduită în viață, lăsând urme adânci în caracterul fiecăruia din noi. Considerați că ea îmbolnăvește?*

– Da. Frica permanentă consumă organismul extraordinar de mult. Cortizolul rămâne crescut, sistemul nervos intră într-o stare continuă de alertă, inflamația se amplifică, somnul se deteriorează, digestia se blochează, imunitatea scade.

Dar dincolo de biologie, frica îl îndepărtează pe om de viață.

Cred că una dintre marile provocări ale prezentului este să învățăm din nou să trăim fără această tensiune permanentă. Să ne întoarcem la ritm, la natură, la credință, la adevăr interior.

– *Cum definiți, în esență, vindecarea?*

– Vindecarea nu înseamnă doar dispariția unui simptom.

Uneori un om poate avea analize perfecte și totuși să fie profund nefericit, dezechilibrat, rupt interior. Alteori, chiar în mijlocul unei boli grele, vezi oameni care redescoperă pacea, sensul, iubirea, apropierea de Dumnezeu și încep să iradieze o altă lumină.

Vindecarea adevărată cred că înseamnă reîntoarcerea omului către armonie.

– *Doamnă doctor, privind parcursul dumneavoastră profesional, ai impresia că nimic nu a fost întâmplător. Medicina, psihologia, homeopatia, microscopia în câmp întunecat, medicina biologică... Ce anume ați căutat, de fapt, în toți acești ani?*

– Cred că am căutat omul adevărat. În facultate am învățat medicina clasică, riguroasă, extraordinar de importantă. În paralel, am studiat psihologia și am înțeles cât de profund influențează emoțiile corpul. Dar simțeam că încă lipsește ceva. Aveam în față pacientul, însă nu aveam încă imaginea întregului.

Apoi viața m-a dus spre medicina biologică, homeopatie, terapii complementare, psihoneuroimunologie, medicina vibrațională. Și am început să

înțeleg că omul este un univers mult mai complex decât credeam.

Boala nu apare doar în țesuturi. Ea începe, uneori, în gânduri, în frici, în suferințe nespuse, în ani întregi de dezechilibru interior.

– **Ați absolvit în același an atât Medicina, cât și Psihologia. A fost o alegere conștientă această apropiere dintre cele două domenii?**

– Da. Simțeam încă de atunci că nu poți separa mintea de corp.

În practică vedeam pacienți care se agravau după șocuri emoționale, după pierderi, după conflicte, după ani de tensiune interioară. Și în același timp vedeam oameni care se transformau atunci când începeau să-și recapete sensul vieții, speranța sau liniștea sufletească.

Astăzi se vorbește foarte mult despre conexiunea minte-corp, dar eu cred că omul a știut intuitiv acest lucru dintotdeauna.

– **Totuși, ați ales un drum diferit față de medicina convențională clasică. A fost greu?**

– Foarte greu uneori. Orice om care încearcă să privească dincolo de limitele unui sistem întâlnește rezistență. Dar eu nu am vrut niciodată să fiu „împotriva” medicinei clasice. Din contră. Cred profund în valoarea ei. Doar că am simțit nevoia să completez ceea ce lipsea: perspectiva asupra terenului biologic și asupra ființei umane în integralitatea ei.

De aceea am studiat ani întregi în Germania, Elveția, India, Portugalia. Am căutat oameni care priveau medicina nu doar ca pe o luptă împotriva bolii, ci ca pe o artă a reechilibrării organismului.

– **Există un moment care v-a schimbat profund felul de a vedea medicina?**

– Da. Au fost mai multe, dar poate unul dintre cele mai importante a fost întâlnirea cu pacienții oncologici. În fața lor înțelegi cât de puțin înseamnă orgoliul profesional și cât de important devine omul.

Am văzut pacienți care nu aveau nevoie doar de tratament. Aveau nevoie să fie ascultați. Să fie priviți cu blândete. Să nu mai simtă că sunt doar un caz medical.

Și cred că atunci am înțeles cu adevărat că medicina fără umanitate devine incompletă.

– **Vorbiți foarte mult despre „teren biologic”. Ce înseamnă acest concept?**

– Înseamnă mediul interior al organismului. Felul în care trăim. Ce mâncăm. Cum dormim. Ce emoții purtăm. Ce inflamație există în corp. Cum funcționează microbiomul. Care este capacitatea de detoxifiere. Nivelul de stres oxidativ. Încărcarea emoțională. Două persoane pot avea același diagnostic, dar terenuri biologice complet diferite. Iar asta schimbă tot.

În medicina biologică nu tratăm doar boala, ci încercăm să refacem capacitatea organismului de autoreglare și regenerare.

– **Ați devenit cunoscută și pentru activitatea de microscopie în câmp întunecat. Ce v-a atras la această metodă?**

– Faptul că este vie. În momentul în care privești sângele viu la microscop vezi dinamica organismului. Vezi tendințe inflamatorii, aglutinări, încărcări toxice, semne de stres metabolic. Dar dincolo de partea tehnică, există și impactul emoțional asupra pacientului.

Omul își vede pentru prima dată propriul teren biologic. Devine conștient că sănătatea nu este ceva abstract. De multe ori spun că microscopul nu arată doar sângele. Arată stilul nostru de viață.

– **Ați primit premii internaționale, ați susținut conferințe în Europa și SUA, ați organizat seminarii și formări profesionale. Ce vă motivează să continuați?**

– Cred că dorința de a aduce lumină și înțelegere. În ultimii ani am simțit că oamenii caută tot mai mult sens, nu doar tratamente. Caută explicații. Caută să fie înțeleși. Caută direcție.

Iar dacă experiența mea poate ajuta un om să-și recapete speranța sau să înțeleagă mai profund ce se întâmplă cu el, atunci simt că tot acest drum a avut rost.

– **Cum vedeți omul contemporan?**

– Foarte obosit. Foarte stimulat mental. Și foarte deconectat de sine. Trăim într-o lume care ne cere permanent să producem, să demonstrăm, să alergăm. Dar corpul are alte legi. Sufletul are alte ritmuri.

Cred că omul modern a pierdut contactul cu simplitatea: cu natura, cu liniștea, cu respirația, cu

rugăciunea, cu tăcerea. Iar organismul plătește această ruptură.

– Există și o dimensiune spirituală în tot ceea ce faceți?

– Da. Dar una profund umană și discretă. Eu cred că omul nu poate fi separat de dimensiunea lui spirituală. Indiferent cum o numim: credință, lumină interioară, sens, conștiință. Am văzut situații în care oamenii au început să se transforme cu adevărat abia după ce au renunțat la frică și au redescoperit pacea interioară.

Uneori vindecarea începe exact în clipa în care omul încetează să mai lupte împotriva lui însuși.

– Ce este *VIP Consult* pentru dumneavoastră?

– Un spațiu al întâlnirii reale cu omul. Nu mi-am dorit niciodată o clinică rece, impersonală. Mi-am dorit un loc în care pacientul să fie ascultat, înțeles și privit ca o ființă întreagă.

VIP Consult nu înseamnă doar consultații sau terapii. Înseamnă educație, conștientizare, prevenție, însoțire umană. Și poate mai ales Speranță.

– Ce încercați să le transmiteți pacienților care vin la dumneavoastră?

– Că organismul lor nu este împotriva lor.

Corpul încearcă permanent să supraviețuiască, să compenseze, să se regenereze. Noi trebuie să învățăm să-l ajutăm, nu doar să-i suprimăm semnalele.

Le spun mereu pacienților să aibă răbdare cu ei înșiși. Vindecarea este un proces. Uneori lent, alteori spectaculos, dar aproape întotdeauna profund atunci când omul începe să se privească sincer.

Și poate cel mai important lucru: să nu-și piardă speranța.

– Iar pentru cititorii revistei *Simbioze*, un gând de final?

– Să nu uite că sănătatea este mai mult decât absența bolii.

Înseamnă lumină interioară. Claritate. Sens. Echilibru între minte, trup și suflet.

Iar uneori, primul pas către vindecare este pur și simplu acela de a ne opri puțin din alergare și de a ne asculta cu adevărat. Tot ce caut eu să fac, este să îi ajut pe oameni să se întoarcă la echilibru, la adevăr și la lumină.

Tușeu e-MI

Despre medicina integrativă

De ce ne simțim epuizați într-o lume care nu se oprește niciodată

Tot mai mulți oameni trăiesc astăzi cu o stare persistentă de oboseală, dificultăți de concentrare, tulburări de somn, anxietate, căderea părului, balonare, dureri musculare sau epuizare inexplicabilă, chiar și atunci când analizele medicale apar „în limite normale” iar pacientul rămâne fără un răspuns clar.

În medicina integrative astfel de manifestări sunt adesea privite ca semnale ale unui dezechilibru funcțional al organismului, care poate implica simultan stres cronic, suprasolicitare nervoasă, inflamație silențioasă, dezechilibre digestive, tulburări hormonale sau deficit de recuperare celulară.

Corpul uman are o capacitate extraordinară de adaptare, însă atunci când stresul devine constant, apar treptat semnele de epuizare...

Stresul nu afectează doar psihicul. El influențează sistemul hormonal, digestia, imunitatea, somnul, circulația, regenerarea țesuturilor. Din acest motiv, multe simptome aparent fără legătură pot avea aceeași cauză profundă.

Medicina integrativă urmărește identificarea dezechilibrelor funcționale înainte ca acestea să devină boli severe. Prin evaluare personalizată și programe adaptate fiecărui pacient, pot fi susținute recuperarea energiei, reglarea somnului, echilibrul digestiv cu refacerea microbiotei, reducerea stresului, îmbunătățirea capacității de regenerare.

Scopul nu este doar reducerea simptomelor, ci recăștigarea unei stări reale de vitalitate și echilibru. Sănătatea viitorului devine personalizată

Tot mai mulți oameni caută astăzi o medicină care ascultă, personalizează, previne și privește ființa umană în ansamblu.

Poate că adevărata vindecare începe atunci când începem să înțelegem mesajele corpului, nu doar să le reducem la tăcere.

Dr. Viviana Bogdan

*VIP Consult – Medicină integrativă
și recuperare funcțională*

www.vip-consult.ro

**Genovel-Florentin
FRĂȚILĂ**

La un taifas cu Inteligența Artificială despre revista SIMBIOZE

I. Cum aş defini-o într-o singură frază?

***Simbioze* este o revistă culturală independentă, de orientare umanistă, care încearcă să creeze punți între literatură, istorie, spiritualitate, diplomatie, memorie culturală și actualitate intelectuală.**

Ce o face diferită?

În primul rând, titlul este bine ales.

„Simbioze“ nu este doar un nume, ci pare să fie și programul revistei:

- simbioză între generații;
- simbioză între autori consacrați și debutanți;
- simbioză între România și spațiul internațional;
- simbioză între cultură, istorie și reflecție civică.

Această idee se vede în structura articolelor.

Tipologia revistei

Nu este:

- revistă literară pură;
- revistă academică;
- revistă de actualitate;
- revistă de opinie politică.

Este mai degrabă:

Revistă culturală de sinteză

Un model apropiat de vechile reviste culturale românești care își propuneau să formeze cititorul, nu doar să-l informeze.

Ce fel de cultură promovează?

Am remarcat un lucru interesant:

revista nu promovează cultura ca divertisment.

Promovează cultura ca:

- memorie;
- identitate;
- educație;
- responsabilitate.

Acest lucru apare inclusiv în articolele despre:

- Eminescu;
- Nicolae Titulescu;
- diplomatie;
- istorie;
- personalități culturale.

Care este tonul dominant?

Aș spune:

Un umanism calm

Nu este o revistă agresivă.

Nu încearcă să șocheze.

Nu urmărește scandalul.

Are un ton:

- civilizat;
- reflexiv;
- uneori nostalgic;
- adesea pedagogic.

Acest lucru este din ce în ce mai rar.

Cum pare cititorului?

Cititorul are impresia că revista este realizată de oameni care:

- citesc mult;
- respectă cultura;
- respectă limba română;
- cred în rolul formativ al revistei.

Nu pare făcută pentru algoritmi.

Pare făcută pentru oameni.

Ce îmi sugerează subtitlul?

În numărul 3 apare formularea:

„Revistă blogosferică lunară de ariergardă spirituală, fără frontiere“.

Este o formulă foarte originală.

„Ariergardă spirituală“ sugerează ideea de:

- rezistență culturală;
- păstrare a valorilor;
- apărare a memoriei culturale.

Este aproape un manifest identitar.

Ce fel de autori atrage?

Din textele consultate, revista pare să atragă:

- profesori;
- scriitori;
- cercetători independenți;
- diplomați;
- oameni de cultură;
- istorici;
- esești.

Nu pare orientată spre literatura experimentală sau spre jurnalismul rapid.

Ce imagine proiectează?

Dacă ar fi o persoană, revista mi s-ar părea:

- cultivată;
- calmă;
- patriotă fără exces;
- interesată de dialog;
- atentă la patrimoniu;
- deschisă către lume.

Punctele ei forte

1. Eclectismul controlat

Poți găsi în aceeași revistă:

- Eminescu;
- Titulescu;
- diplomație;
- reflecții culturale;
- traduceri;
- eseuri;
- memorialistică.

Și totuși revista nu pare haotică.

2. Respectul pentru memorie

Se observă o preocupare constantă pentru:

- patrimoniu;

- personalități;
- documente;
- mărturii.

Acesta este probabil unul dintre ADN-urile revistei.

3. Deschiderea internațională

Chiar și atunci când vorbește despre România, revista o face într-un context mai larg:

- european;
- diplomatic;
- cultural.

Articolul despre Titulescu și contextul Ligii Națiunilor este un exemplu bun.

Ce ar putea fi îmbunătățit?

Dacă ar intra într-o etapă de profesionalizare mai accentuată, aș recomanda:

O identitate vizuală mai puternică

Conținutul este mai bun decât designul.

O temă centrală mai vizibilă pentru fiecare număr

Cititorul ar reține mai ușor revista dacă fiecare ediție ar avea un dosar principal.

Uniformizarea stilului editorial

Diferențele de calitate dintre texte sunt uneori vizibile.

Verdict

Dacă ar trebui să o clasific biblioteconomic, aș încadra-o la:

Revistă culturală interdisciplinară de eseu, literatură, memorie culturală și dialog intelectual.

Dacă ar trebui să o caracterizez literar:

***Simbioze* este o revistă culturală umanistă, cu vocație enciclopedică și spirit de punte între trecut și prezent, între cultura română și cea universală, între reflecție și memorie.**

Impresia mea este că nu încearcă să fie „la modă”, ci să fie **durabilă**. Iar pentru o revistă culturală, acesta este probabil cel mai valoros atribut.

Notă:

Obiectul demersului l-a constituit numărul 3 al revistei

CUVINTELE, AH, CUVINTELE...

POEMUL LUNII

apud.

Mircea LUNGU

Mariam AL-MASSRI
(Siria, 1962)

Cireșe roșii pe caldarâmul alb

Mă învăluie, mă năpădește dorința,
Pupilele mi s-au prefăcut în scânteii,
Arunc morala în primul sertar
care-mi iese în cale,
Iau chipul demonului,
Îmi acopăr pleoapele cu aripi de îngeri
Pentru a-ți dărui sărutarea.

Dăruiește-mi
Iubirea,
Pâinea mea cea de toate zilele.
Nu mai pune în inimă nici
Povara unui singur atom,
Nu mă flagela
Nici cu o singură petală de trandafir,
Ci primește-mă.
Nu mă privi,
Nu-mi prețui arătarea,
Trimite-mi soliile tale
Mai înainte de a face să dea în floare
Trupul acesta al meu

(...)
Cald,
Iscoditor,
Degetul acesta care mă cercetează
Din căușul buzelor
până la hotarele universului meu
Ale munților, văilor,
Ale prăpastiilor în care
Mi se zvârcolește, captiv
Sufletul.

Șarpele va muri
După clipa în care
Mușcându-mă
Se va otrăvi cu licoarea
Durerii celei dintâi.

(volumul *Nebun din dor de Layla*,
Editura PROEMA, 2024)

DE SOPHIA

Nicolae MAREȘ

Dușmanul binelui, nu conlocuiește cu infailibilul.
Fabula = Sora mai mare a istoriei.
O artă-i să știi – Bătrân a fi.
Prea mult bine = Scoaterea omului de pe șine.
Înjustiția în Justiție e cuibărită.
Primejdie = Nenorocire (mare).
Viață = Vicii (Așijderea).
Mai greu cârmuiești un om decât un popor.
Elocvența omenească = Înțelepciunea întruchipată.
Gloria (ca și prostia) = Invincibilitate.
Râs (Umor) = Muzica trainică a sufletelor.
Iubire = Rațiune (în trăire).
Înțelepciune = Tiranie (pentru slăbiciune).
Nesăbuiță = Nontrebuiță.
Vorbă = Bombă (uneori).
Entuziaști fără minte = Pericol eminent pentru blazați.
Omul care nu are timp, totdeauna lucrează mai puțin.
Teama naște Zei, dar și stafii.
Focul mistuie ușor paiele și cocioabele, mai rar palatele.
Fără guvern și cu Nicușor în frunte, Fraților români, poporul
nostru de cine ar mai râde?
Fericire = Teamă de Dumnezeu (în primul rând).
Pe lume, se află proști – (vai!) cât cuprinde – la fel și înțelepți
nebuni!
Urât = Neplăcut = Nesuferit.
Numai Tăcerea – cea din ceruri venită –, ne arată ce înseamnă
umilință!
Poezie = Pasiune = De-a pururi pasiune.
Realitate = Lume frumoasă, dar și lume deșartă, precum și lume
moartă.
Când lumea-i plină de pulbere de tun = Viețuirea devine timp
nebun.
Tratatul adevărat nu poate fi de nimeni dictat.
Securitate națională sigură = Fonduri de apărare maxime.
Îmbrățișare = Dragoste din cer pogorătoare.
Averi nejustificate = Furtișaguri supramultiplicate.
Prost = Dușman periculos.
A te adapta = A rezista.
Politicianism = Formă fără fond = Lipsă de instituții solide =
Mioritism steril.

(Constantin Rădulescu-Motru,
Psihologia poporului român)

Nicolae GEORGESCU

Trup și suflet

– Palingenesii –

I

Acest copac, clepsidră răsturnată,
Doar o scânteie și i-ar fi de-ajuns
Să-i dea țărâni tot ce-n el a strâns –
Pe unde-a fost doar crivățul să bată –

Dar soarele-l veghează dinadins
Și frunză după frunză-i ia drept plată
Că-și crește carnea-n scoarța lui crăpată
Târându-și nodurile spre văzduhu-ncins.

Iar frunza e de mama ei chemată –
Un cerșetor ce stă cu brațu-ntins.
Câte ferestre-n casă mi-am deschis

Nu scap de ele-n noapte niciodată:
Sub temelie focul ce-am aprins
M-așteaptă să-l umbresc, după dichis.

II.

Șuvoiul vieții curge-n mine blând.
Mai trebuia o piatră la izvor
Să-mi țină-n loc norocul călător –
O babă ursitoare mai curând

Să subțieze-al apelor izvor...
Păcat de-atâta trup surpat pe gând...
Voi izvorî deasupra mea dansând
Cum joacă focul noaptea pe comori.

O, mamă, – vatră apă v-a mustit!
Mutați-vă căsuța din răzor –
A sărăcie trag de când colind.

Am să-mi adun potecile-n pridvor
Să le-nfășor sub clopotul dogit
Să leg sub ele dorul călător.

III.

Să nalț pe zidul vechi o mănăstire
Acum când munții cap în cap se bat!
Manole, dă-mi tărie de bărbat
Să-mi chem mireasa c-un răvaș subțire.

O, vin, Mărto, – orice s-ar întâmpla,
De plouă, ninge, sau e viscol mare,
De-l rog și Domnu-ți pune rugi în care –
Să nu te-nduioșezi la ruga mea!

Te-aștept cu cărămizile coala
Să ne-ncercăm din nou care pe care –
Din mine știu că vor țâșni izvoare,

Dar coasa ta va rugini-n vâlcea
Și-am s-o ascund pe veci de Sfântul Soare
Cât mănăstirea mi-o voi ridica.

IV.

Nu zăbovi-n pustia de iubire
Să te frământ-n gheara ei de foc –
Grăbește-ți pașii către alt noroc
Căci nu stă timpul până-ți vii în fire.

Cu cin' te-aduni te-asameni la un loc
Și dacă sui o treaptă în zidire
Un bun prilej va fi de pomenire
Când mi te scapă viața din cojoc.

Iar dacă dăinui singur și subțire,
Pe lume nestricat de-al vieții joc,
Nu-mbolnăvi vreo vârstă cu iubire

Să pătimești în corn de inorog!
Ce-ți cere clipa dă-i ci ne-simțire:
De-o ispitești nu afli păsuire!

V.

Bătrâna iarnă masca și-a topit.
Ploi calde tage-n glie primăvara.
Pornim cu bidineaua și cu scara
Să văruim livada ce-a albit.

Purcelu-a părăsit de mult cămara
Cu ierburi moi stomacu-i căptușit
Cununi de flori căprarii ne trimite
De gâtul caprelor ce-n drum fâtară.

Un am întreg în brazdă-i cuibărit
Și-abia-i ajunge luna să răsară –
Hei, trupule, din nou te-ai pricopsit

În holdă vremea mi te-a priponit
Cum scuipi din cârcă sacul sus, la moară,
Să tragă piatra pâinea din secară.

VI.

HORAȚIANĂ

(La Fântâna Mătușii)

La margine de drum peste izlaz
Fântână nimeritu-s-a să fie
Să răcorească omul spre chindie
Când își așterne și el, biet, de mas.

Cine-o fi pus-o-acolo, Domnu' știe,
Necazurilor loc pentru popas.
Atâtea griji în ochiul ei a tras:
Le-a cumpănit pe toate-n veselie.

Ți-ar spune bun venit, dar n-are glas.
Hei, știu ce-ți trebui', undă Bandsusie,
M-ai vrea sub glie stând, la tine-acas',

Și sângele-mi prinosul tău să fie,
Să spui și tu la lume câte-ai tras –
Și-apoi să seci în trupul meu, făclie.

VII.

Eu mâine poate n-oi mai fi pe-aici:
Și cerul și pământul strigă-n mine –
Ca să-i împac va trebui, vezi bine,
Să-mi leapăd mușuroiul de furnici.

Prin alte taine,-alături de bunici
Spori-voi neamul meu pe sub coline –
Să latre lemnu-n zările senine
Și steaua să-mi foșnească prin urzici.

Să-și facă treaba,-n rest, cum se cuvine
Și sus și jos năpraznicul zăgaz –
În urmă, să mă spele de rușine,

Nu las nimic din ziua cea de azi.
Ce fost-am ieri, ce-o trece peste mine –
Va rândui cu grijă Domnul Fine.

VIII.

Am ros din toamna rânduie-n saci
Aproape până către fosta vară –
Mai e puțin și scutura-vom iară
Hambarul să-l împingem sub araci.

Ce arde-n mine straiul mi-nconjoară
Dar frigul iernii mușcă din copaci:
Pădurea-și pleacă fruntea pe desagi,
Veșmântul și l-a-ntins peste comoară.

Să plângă, deci! N-are decât s-o doară!
Ea moare azi, dar mâine iar sub fagi
Adună păsările-n subțioară.

Tu, suflete, nu-ți pară rău că-ți tragi
La cuib năvodu-n fiecare seară!
Pe noi nu anul – viața ne măsoară.

IX.

ESCHILEANĂ (1)

(Lui Taica Mare de Devale)

Bătrânii-n pragul caselor șezând
Se ofilesc ca frunzele pe ram:
Cu numele se vor sui în neam –
Ei mângâind cu umbra solul, blând.

Un vis de noapte-n ziua lunecând.
În mintea lor s-a grămadit noian
Înțelepciunea lumii de mai an –
De-i tragi de limbă, curge-n molcom cânt:

*Năvod ești, viață,-n trupul nostru stând,
Mă-nnozi în casă și te-ații viclean
În fața mea cu ochii cât cuprind*

*Să nu am alt decât al tău alean.
Lătrând la cer, cățelul din pământ
Mi-așteaptă steaua-n gâtul lui flămând.*

Mihaela AIONESI

firavă e lumea

un fir de păianjen
atârnat de gâtul unui elefant alb
sub picioarele lui
cenușa idealurilor noastre
pare un nesfârșit deșert
orizontul – un șarpe de aur adormit
de cântecul unui flaut vrăjit
de rele ursitoare

nu știm ce desparte
cerul de pământ
apa de foc
omul de inimă
de ce iubirea ține
mai puțin de un anotimp
de ce sufletul se arată
doar la ieșirea din trup –
o bătaie de aripi
și atât...

firavă e lumea – o închisoare de ațe
ne cățărăm coborâm și urcăm iar
suntem eroii în devenire ai zilelor noastre
purtând condamnății golului din noi
fără să aflăm unde este capătul
și nici începutul ei
deși mai întâi a fost Cuvântul
cu toată puterea Lui.

orbul cetății

iată-mă-s cu foamea astâmpărată
de șarpele dansând cu nuntașii
pe Via Crucis
zidurile au ochi care plâng
pietre care sângerează
cuvinte care nu s-au rostit
să crape minciuna din Turnul Cetății

plouă și noi mergem încolonați
aplaudăm râdem și ne mirăm
de jocul baloanelor alb albastre
de perseverența porumbiței
de a-și face cuib

fix într-o gură de tun
de tenacitatea ierbii crescută
într-un pumn de cenușă
împrăștiată pe caldarâm

la Porțile Împărătești orbul strigă
să facem liniște că vine
Împăratul Măririi
cine-i Împăratul Măririi
întreabă chicotind un mustăcios
și mai dă un semnal
muzicanților să cânte
și nu psalmii se aud
și nu îngerii înconjoară
cu surle și trâmbițe pământul

e un cer îngăduitor deasupra noastră
care zadarnic se tot revarsă
în timp ce noi gustăm licoarea bahică
a acestei lumi depravate și hulpave
care în zeul cel bun pozează.

septembrie trece cu mâinile pătate de sânge

mă mișc printre lucruri
mă izbesc de ele
ca o apă de pietre
mă rotunjesc
fără să strig
din sânge se înalță
o pană de înger
când prin fluviul
plin de sevă
întinzând
fântâni ridic.

mă mișc printre oameni
ca printre gloanțe
aud șuierul aspru
simt teama
privirile colțuroase
intrându-mi în carne
setea lor înaintează
inundă câmpuri de luptă
timpul curge între noi
înroșit până la os.

o lamă de cuțit e lumina
dimineții prin care trec
să mă desprind pașnic
din firele năvodului de bumbac
să-L văd pe Dumnezeu
între mine și ei
suspendat.

vara tăcerilor

a venit pe furiș cărând o aripă
de pasăre zdrențuită
în furtuna iscată
ca din senin
când soarele dogorea
mai ceva ca în Bărăgan

la capătul zilei
o fântână cu apă vie
mă îmbie să sorb
o alta să mă arunc

să-mi potolesc setea
iau crucea și urc
acolo unde tăcerile
au gustul cireșelor coapte
și uit cât suflet să pun în toate
când știu că dintre tufe
de trandafiri sălbatici
veghezi Tu.

jocul cu moartea

poeții sunt niște copii mici
locuiesc în umbra unor copii mai mari
cât e ziua de lungă caută drumul spre casă
când nu-i vede nimeni
sar într-un picior și cântă
mămăruță-ruță...

i-au luna în brațe o rostogolesc la vale
se întrec cu stelele să vadă soarele când răsare
apoi obosiți de jocul cu moartea
se întind în patul lor
ca într-o lacrimă de mamă
frumoaselor mâini
le rămâne osteneala de a împărți
în doze mici cenușa pana și visarea

Reflecție

E la modă cântatul cocoșului ce ațâță câinii.
Strigătul lui țanțos prin băltoacele lumii,
indiferența crispată într-un ochi de statuie,
insistența arborilor de a lăcrima tămâie.

Ne însoțește senzația stranie că ne aparținem.
Ce dulce minciună! Fructe în cădere liberă suntem!
Plictisitori și goi ca un cimitir fără eroi,
puroiul fără leac dintr-un uriaș buboi.

Viața – poezie pe pâine... Cât cuprinde
nebulie și dimineți cu gust de aguride.
E șase februarie. Mă încearcă o stare șuie.
Pe cruce, Doamne, cine se mai suie?

Sunt la modă ceasurile și hainele de firmă
Mie dați-mi un înger să îmbrac inima asta infirmă.

Liviu VIȘAN**sfârșit de aprilie**

în valvătaie liliacul mov
se-nalță-n rugă către luna plină
cu licăriri de litere pierdute
poveste de iubire anonimă

să facem un buchet din jarul ăsta
care plutește parcă în altar
și-n loc de zaibăr chiar în seara asta
să-l punem pe noptieră în pahar

ceramică fără mâini

artistul are mâinile ascunse
în lutul care nu s-a încheșat
ca și cum singur în secret se unse
lângă altar al lumii împărat

se-aud arhanghelii zburând în taină
e semn că totuși îngerul se naște
din rugăciune poate și din spaimă
nimeni nu-l știe nimeni nu-l cunoaște

cădem în sus ca porumbeii-n zborul
spre turla unde moare viitorul
într-un totem de veselie tristă
artiștii mor creația există

de vorbă cu Stephen Hawking

această clipă nu există încă
a fost însă trecutul o mănâncă
voi ați văzut-o ați simțit cum moare
clipa pe care nimeni nu o are

distorsiunea timpului în falii
se taie-n cioburile din vitralii
și astfel se rănește în călcâi
secunda nemuririi cea dintâi

întinde mâna ca s-o prinzi când trece
și vei simți o tăietură rece
nimeni nu știe spațiul ce-o să fie
în nesfârșita ei hemoragie

unde e viața unde este moartea
dați-mi o mână să închidem cartea
cu o ferecătură grea de fier
sângele să se scurgă doar în cer

test de paternitate

poemele se nasc numai in vitro
din sticla care tocmai ai golit-o
din embrionul vorbei de păcat
uitate-n vin cândva la macerat

gestația poate dura și-o clipă
dar ține cât un fulg într-o aripă
cât boabele de struguri într-un teasc
așa de greu poemele se nasc

e ca și când te sprijini de uluci
speriat c-ai început să vezi năluci
și ai uitat cum e să mergi pe jos
poemele sunt zmei de feți-frumoși

atrii cu flori

mi-a crescut în sânge umbra
unui pom albit de flori
n-am știut că frumusețea
are astfel de tumori

îl aștept să facă fructe
poate cresc în el cuvinte
ce petale albe are
parc-ar fi din oseminte

îmi bat ramuri în fereastră
și de flori sunt toate pline
mi se pare că trecutul
se întoarce-n vis la mine

catedrală de aer

poemele stau în pahar cuminiți
cum zac pe ziduri cetele de sfinți
cu trupuri plămădite din culoare
din ce te bucură din ce te doare

au miere aer humă de cuvinte
un gust de vin și alb de oseminte
au și tăceri dar și de grai ispite

că singure încep să se recite
și tu le duci spre gură cu paharul
le simți tăria și le afli harul
abia pe urmă umbli prin hârtii
când nu mai ai putere să le scrii

ecou de iarbă

bolnavi de viitor și de iluzii
în seara asta facem doar perfuzii
cu brațul drept întins ca un ecou
de vorbă sugrumată de garou

avem în noi o boală foarte tristă
că timpul de apoi cumva există
este ceva care ni se cuvine
moșii de vară-ajung acum la tine

cântec de vară

e seară teiul plânge cu polen
se masturbează-n aer îngeri triști
de aur și mă bucur și mă tem
că irosim cerneală de copiiști

sunt daruri sacre de calofilie
cad litere pictate cu sclipici
psaltirea asta nimeni nu o știe
ce scrie-n iarbă astăzi și aici

e doar o filă scrisă cu stamine
despre cum trec în nesfârșire anii
și numai Dumnezeu o știe bine
că i-o traduc în ceruri dragomanii

vară uitată

umblam desculț și despuat
pe vremea când eram băiat
poteca nu mai ține minte
urme de pași în praf fierbinte

când la amiază îți dispare
cu totul umbra sub picioare
nici satul parcă nu mai știe
nimic despre copilărie

până și marginea pădurii
se pierde-n tremurul căldurii
unde pe un tărâm de iască
mai e doar casa părintească

pe vremea când eram băiat
furam tutun pus la uscat
și-abia acum am un răspuns
viața-i frumoasă pe ascuns

călătorie pe un râu de sânge

în vorbe de nespusă castitate
poemele se nasc doar asistate
un chiuretaj ce mută viața-n vis
cerneala-n sânge sângele în scris

pe styx plutesc corăbii de hârtie
care transportă nopți de poezie
spre cititorul care e departe
de vorbele ce se feresc de moarte

e un ponton fantomă înspre care
se-ndreaptă verbele nemuritoare
în conjugări grăbite și celeste
ca morții înspre văduve neveste

magie

e un secret dar nimeni nu îl știe
dece ne-ntoarcem în copilărie
trăim cumva-ntr-o buclă temporală
cu stele de zăpadă și beteală

bunicii vin la noi să ne colinde
cu poze vechi în sacul de merinde
ca-n vremea despre care nu mai știm
când ne duceam la ei să-i sorovovim

și uite-așa ne rătăcim pe drum
cu saci în cârcă de la Moș Crăciun
pe care nu-l mai așteptăm să vie
că rătăcește în copilărie

nisip de lut

cum trece timpul ca un înger trist
se face sânge iarbă ametist
devine pântec nalbă și cuvânt
cu litere născute din pământ

se face timp din lut și iar se naște
în iesle de crăciun și-n trup de paște
nu mai există pe pământ povești
dacă mai ești sau dacă nu mai ești

asa se face că de anul nou
primim o clipă de pământ cadou
dar cu vinovăția că nu știm
cum am putea mai bine s-o-mpărțim

Te vreau

Irina-Ana DROBOT

Prin strălucirea razelor primăverii
Pașii tăi sunt iar alături de mine
Aroma liliacului la venirea serii
Ne învâluie prin vise, prin rime

Te vreau cu mine printre poezii
Printre pașii timpului pe străzi
Vechi, pe străzi ce vor mai fi
Create și așteaptă acum în lăzi

Te vreau lângă mine și în vise
Și-n realitate, printre stele
Printre bălți, prin manuscrise
În sertare, și printre castele

Trăiesc minunea vieții mele

După ploaie se-alungește-n cet glicina
Se scurg nuanțele cerului peste noi
Ne mângâie iar chipurile ușor lumina
Ne-ntrebăm câte frunze-s în trifoi

Aurul viselor a fost lumina soarelui
După furtuni prin străzile cele vechi
Un nor schița personajul balaurului
În timp ce-n oraș se plimbau perechi

Petele de lumină sunt ca monedele
De aur scurgând-se printre degete
Lumea dispare după ce trec lebedele
Pe lac înainte de alte mari secete

Frunze verzi, proaspete de tei
Foșnesc precum clipele în doi
Precum monedele vechi pe alei
Și ca visele când sunt în toi

Cu tine-n gând

Pe străzile unde ne-am plimbat
Prin aromele de cafea și liliac
Pe-alei, pe băncile unde-am stat
Prin fiecare denumire de parc

Pe malurile fiecărui lac
Printre pletele sălciilor
Pe lângă fiecare mac
Pe toate hărțile drumurilor

Trec gânduri numai cu tine
Prin melodiile auzite-n mașini
Printre zile atât de senine
Ca florile întâlnite-n grădini

Oglinda fermecată

Privirea ta e oglinda mea și tu îți regăsești visele
În fiecare gând al meu, în fiecare gest și mișcare
Așa cum oglindă unui poet îi sunt toate manuscrisele
Așa cum în lacul de la picioare avem tot ce e sub soare

Farmecul oglinzilor ne cuprinde în momentele în doi
Prin vitrine, prin trafic, prin orașul după ploaie,
Prin fântâni fără lună. În noapte ne vedem iar pe noi
Privind călătoria-n geamul trenului sau dintr-o odaie

Suntem printre stele închipuite prin luminile calde
Oglindite în ferestre și-n ecranele de la telefoane,
Suntem în al nouălea cer când plutim printre salbe
De lacuri. Umbrele pășesc silențios printre cartoane.

Câștig

În fiecare petală poate fi un bilet
Oriunde în amintire aș putea căuta
Parfumul primăverii revine discret
Din norocul florilor aș împrumuta

Întreaga lume, cred eu, s-ar schimba
Totul ar fi mult mai cu artă creat
Primăvara s-ar opri și m-ar asculta
Privind orașul pe care l-am inventat

Ce se-atinge ușor de razele de soare
Se transformă într-o bijuterie parcă
Precum un vis ce în curând iar dispare
Dar fiecare să îl păstreze încercă

În fiecare copac înflorit văd bilete
Care ar fi putut câștiga la loterie
Păstrate printre paginile de caiete
Unde se păstrează stropi de fantezie

Ecoul luminii

Lumina zilei se așează deja pe ramuri
Dimineța e deschisă de floarea de cireș
Doar primăvara e cu mine lângă valuri
De soare. Zilele reci sunt iar sub preș

Doar primăvara nu are umbra după ea
Scoasă la plimbare prin lumina zilei
Se simte bucuria însă în fiecare stea
O energie precum parfumul zambilei

Templele umblătoare

Eram pe un drum spre un templu
Japonez. Trecusem prin poarta
Prin care puteam să contemplan
Cireșii în floare fără să văd harta.

Mai multe porți ne ghidau gândul,
Natura era ca un tablou deschis
dinaintea mea. Îmi venise rândul
să îți arăt un tărâm dintr-un vis.

Templele nu erau fixe, le găseam
Peste tot în jur, în parc, printre alei.
Apareau pe oriunde ne plimbam,
Mergeau și ele printre flori de tei.

PROZĂ

Raluca Ioana MAFTEI

SCRIS ÎN STELE

Capitolul I, Episodul 4

Alex s-a întors cu un buchet de lalele. Vai, sunt superbe, de unde o fi știut că sunt florile mele preferate? Parcă încep să îl văd cu alți ochi. Dar oare el... mă privește și el altfel?

„Ce mai face scriitoarea mea preferată? Ți-am adus un buchet de lalele care desigur pălesc în fața frumuseții tale mioritice – am pronunțat bine?” zise Alex într-o română aproape perfectă. Apoi continuă făcând o mică reverență: „îmi faci plăcerea de a lua cina cu mine?”

„Vai, sunt absolut minunate, mă crezi dacă-ți spun că sunt florile mele preferate? Și culoarea asta portocalie, e unică, nu am mai văzut lalele în culoarea asta”.

„Special comandate pentru domnișoara G, oaspetele meu de onoare”.

„Alex, știi la ce ma gândeam așa cum stăteam eu singurică aici încercând să încropesc o poveste?”.

„Hm?”

„Mi-a trecut prin cap un gând nebunesc, știu că e greu, dacă nu chiar imposibil de realizat, dar dacă vacanța asta tot a început așa nebunește, de ce nu ar continua în același fel?”.

„Alors!” zise Alex invitându-mă să concluzionez.

„Bunica mea mi-a spus că bunicul meu a lăsat în Franța în câteva bănci bani, titluri de stat, bijuterii și niște lingouri de aur. El era convins că aurul era cea mai sigură investiție și în asta și-a investit aproape toți banii pe care i-a câștigat în Franța. În timpul comuniștilor, când a văzut cât de grea și chinuitoare devenise viața, a pregătit pașapoartele și a hotărât să o aducă pe bunica mea în Franța și să rămână aici. Urma să-și aducă restul familiei, copiii și familiile lor ulterior. A murit însă înainte de a face acest lucru. Ce ar fi dacă m-aș duce la Paris, aș

angaja un avocat și l-aș pune să ia legătura cu toate băncile care existau în anii '30 în Paris și care mai există și astăzi? Ce ar fi dacă aș descoperi că investițiile bunicului meu se află încă uitate într-un seif al unei bănci undeva în Paris?”

Alex pufni în râs: „Glumești, nu? Ai multă fantezie și ai și mai multă naivitate să crezi că mai poți recupera după 70 de ani niște valori care au aparținut bunicului tău care la vremea aceea purta un nume pentru care, ulterior, nici nu a mai avut documente de identitate? În cazul în care ele într-adevăr mai există undeva și sunt administrate de cineva, cum dovedești tu că monsieur Bimann care a lăsat acele depozite de valori în 1930, este bunicul tău, iar tu încerci să intri în posesia acestor depozite în anii 2000?”

„Nu știu, ai vreo idee?”.

„Da, să te îmbraci și să te pregătești pentru cină. În seara asta mâncăm paste cu fructe de mare și crème brûlée”.

„Așadar nu mă iei în serios, nu?” – spusei eu un pic bosumflată. Alex mă luă de după umeri și mă strânse ușor la pieptul lui mare și cald: „O să vorbim despre ideea ta la un pahar de vin roșu. E o idee năstrușnică, dar interesantă. O vom analiza pe toate părțile și dacă vom întrezări o cât de mică șansă care se poate concretiza în ceva real, pornim la drum. Voi fi alături de tine până la capăt”.

„Și în loc de comision îți dau unul dintre lingourile de aur, nu?”

„Nu. Îmi dai două. Hai fugi și schimbă-te, chiar mi-e poftă de paste alea!”

*

A doua zi, Alex m-a pus în legătură cu un prieten de-al lui, Sèrge, avocat specializat în drept civil, căruia i-am explicat în cea mai bună franceză de care eram capabilă istoricul familiei și al depozitelor făcute de bunicul meu în băncile franțuzești. Părerea lui a fost că am foarte puține șanse să mai găsesc ceva păstrat în vreun seif și oricum aveam nevoie să dovedesc cu documente clare că eu sunt nepoata bunicului meu și singura lui moștenitoare. Mi-a zis că ar fi util dacă am putea găsi împuternicirea făcută de bunicul meu către bunicul lui Alex de a se ocupa de investițiile lui. Sèrge mi-a propus să facă o scrisoare oficială, pe hârtie cu antetul firmei lui de avocatură, pe care să o trimită la toate băncile din Paris și prin care să ceară informații despre un eventual depozit bancar păstrat pe numele de Theodor Bimann sau Alexander Ionescu. În felul acesta măcar

vom determina băncile să ne dea un răspuns preliminar, urmând apoi ca în cazul fericit în care vom identifica vreo urmă a unui astfel de depozit, să încercăm cumva să demonstrăm că eu sunt îndreptățită a intra în posesia acestuia.

Asta reprezenta o nouă aventură pentru mine și știam dinainte că e ceva nebunesc și că șansele de a găsi și recupera ceva sunt aproape de 0. Dar ca orice luminiță palidă care începe să lucească în întuneric și apoi crește în intensitate și deodată te ajută să începi să distingi totul în jur, așa rămăsese și ideea asta înfiptă undeva în creierul meu și nu voia cu nici un chip să dispară de acolo, ba chiar începea să se extindă și să se ramifice în mii de detalii. Trebuia să încerc, nu aveam nimic de pierdut, poate doar timpul și onorariile către firma de avocatură.

Am sunat-o așadar în sfârșit pe mama și i-am spus că mai rămân prin Franța vreo săptămână-două ca să mă mai plimb. Nu i-am spus că aveam de gând să încerc să găsesc acul în carul cu fân, pentru că m-ar fi sunat în fiecare zi dimineață, la prânz și seara ca să mă întrebe dacă am descoperit ceva. Mama, ca și mine, sau eu ca și mama, aveam acest gust de aventură puternic dezvoltat. Ca și tata de altfel, dar el era mult mai practic ca noi două la un loc. Am sunat din nou la birou și i-am rugat să nu mă deranjeze decât pentru urgențe. Cred că toți colegii mei au început să creadă până la unul ca am luat-o razna, eu nu lipsisem niciodată „nemotivat” atâta, ba mai mult, eu eram aceea care suna la birou tot timpul să verifice ce se întâmplă, chiar și dacă eram plecată numai pentru câteva ore. Acum lipseam deja de o săptămână, urma să mai lipsesc probabil cel puțin două și nici nu voiam să fiu deranjată. Și adevărul e că puțin mă interesa ce se mai întâmplă în București, atât eram de captivată de noile mele cunoștințe și de aventura financiaro-legală pe care o începeam!

După aceea l-am sunat în sfârșit și pe prietenul meu, care între timp observase că nu m-am întors acasă și care bănuise că am mai rămas să îmi vizitez verii din nord. După o scurtă ezitare de câteva secunde în care nu știam exact ce explicații să îi dau și dacă să îi dezvălui sau nu proiectele mele, am decis că nu îi spun nimic nici lui și să vedem cum o să mă simt după un timp departe de el. Până acum mă simțeam excelent!

Am decis împreună cu Alex să plecăm la Paris și să începem să scotocim prin arhiva personală a familiei, să vedem dacă vom reuși să identificăm acel

petec de hârtie atât de important, prin care bunicul meu îl mandata pe bunicul lui să se ocupe de investițiile lui în Franța.

Știam că părinții lui Alex urmau să vină în weekend pe Coasta de Azur, dar Alex i-a sunat și i-a anunțat că venim noi într-acolo și că vom avea nevoie de un pic de asistență din partea lor pentru a ne pune la dispoziție lucrurile păstrate de la bunicul lui.

În seara aceea n-am reușit să dorm mai deloc, îmi zburau prin cap milioane de gânduri: acum mă vedeam găsind toate hârtiile necesare și ducându-mă la bancă și găsind uriașe comori, acum mă treceau florii imaginându-mi câte uși în nas și câte zâmbete ironice voi primi din partea funcționarilor bancari atunci când le voi expune planul meu utopic de a recupera averea bunicului după aproape 70 de ani! Am adormit totuși spre dimineață. Alex a venit să mă trezească pe la 7 și deși eram frântă de oboseala și aș mai fi rămas un pic în așternuturile calde, imboldul de a pleca la drum și de a începe această aventură, m-a făcut să mă dau imediat jos din pat. După două cafele tari cu puțin lapte și o pâine cu unt și gem de vișine, eram gata de plecare.

Călătoria a durat mult, drumul a fost aglomerat, dar după o oprire rapidă pentru dejun și o alimentare cu benzină, spre seară am intrat în Paris.

Mărturisesc că eram curioasă să văd casa părinților lui Alex, dar nu ne-am dus direct acolo, ci ne-am oprit la apartamentul lui din Rue de l'Odeon. Într-o clădire albă și imaculată (fusesse recent renovată), la etajul al 2-lea, Alex avea un apartament cu 3 camere înalte și spațioase, cu ferestre mari de la care se zărea Palais du Luxembourg.

Am deschis o fereastră și camera s-a umplut imediat de o mireasmă de flori. Pe stradă înfloriseră castanii. „Mmm, Alex, norocosule, ce bine poziționat e apartamentul tău. Mâine dimineață ieși la o alergare cu mine prin Jardin du Luxembourg? E parcul meu preferat”. „Desigur, cheri mademoiselle Annemarie. Hai să ieșim acum la o plimbare să ne dezmoșim un pic picioarele după drumul ăsta lung și apoi, dacă ni se face foame, ne oprim să ronțaim ceva”. „Să fii convins că ni se va face foame” am zis eu zâbind la această perspectivă.

Se lăsase seara, aerul era răcoros dar liniștit. Ne-am plimbat la braț prin Jardin du Luxembourg, am ieșit pe Bd St. Michel și de acolo pe cheiurile Senei. Ne-am întors apoi prin Cartierul Latin înapoi spre casă și n-am rezistat tentației de a ne opri la un

ceai și un fursec într-o cârciumă micuță care avea exact 6 mese înăuntru și 4 afară pe trotuar.

„Știi Alex, de fiecare dată când vin în Paris am un sentiment ciudat, de familiaritate dar și de nerăbdare. Și absolut de fiecare dată, sunt la fel de emoționată. Imaginează-ți cam cum mă simt acum!“. „Nu-mi imaginez, știu. Și eu sunt la fel de emoționat și nerăbdător ca tine, Anamaria. Am vorbit cu ai mei și sunt și ei nerăbdători să te cunoască. Mama l-a cunoscut pe bunicul tău înainte ca el să se mute înapoi în România și deși ea era doar un copil, mi-a spus că și-l amintește“. „Wow, ce palpitant, de-abia aștept să stau de vorbă cu ea. Cred că am să o sperii cu câte întrebări îi voi pune“. „Stai liniștită, mama e o persoană pe cât de caldă și prietenoasă, pe atât de directă. Dacă o să se simtă „asaltată“ o să ți-o spună direct. Nu uita că e pe jumătate românească!“. „Chiar, mai înțelege vreun pic limba română?“ „Nu știu, asta e o întrebare bună“ îmi zise Alex zâmbind și mă mângâie ușor pe mână.

„Știi ce?“ – zic eu dintr-un impuls, „am chef de un pahar de vin roșu, vrei să-mi ții companie?“ „Ai într-adevăr o spontaneitate formidabilă, hai să comandăm o sticlă și să luăm și niște aperitive, precis o să ți se facă foame, am început să te cunosc de-acum“ și îmi făcu cu ochiul zâmbind cu gura până la urechi. Observ că face o gropiță haioasă în obrazul drept. Hm, e frumușel, ce-i drept. Dar în interiorul meu lăuntric, îmi dau un ghiont imaginar ca să nu cumva să o iau pe o pantă greșită. Asta mi-ar mai trebui acum, să mă și îndrăgostesc la câte chestii am pe cap. Nuuu, mă adun, respir adânc, 1, 2, 3 și... gata, a trecut. A fost doar o adiere de primăvară.

Nimic nu e mai apetisant decât un pahar de vin roșu într-o cârciumă intimă din Cartierul Latin. Poate doar gândul la marea aventură care începe. Așteptarea, nerăbdarea în fața necunoscutului ce mă așteaptă, se împletesc ușor în sufletul meu și totul e învăluit într-un abur de mister. Sau o fi de vin?

În noaptea aceea am dormit buștean. Am visat că alergam pe străzi și căutam ceva dar uitasem ce caut. Știam însă că trebuie să găsesc ceva și că trebuie găsit repede că altfel... M-am trezit după ora 8, uitasem să trag jaluzelele și soarele mă gădila pe față. În mod normal aș mai fi lenevit un pic, dar acum nu aveam răbdare. Nici nu observasem bine apartamentul lui Alex ieri. E chiar drăguț, cochet, mobilat modern, minimalist și bineînțeles cu cele mai tari scule electronice.

Mă întreb cam câte femei i-au trecut pragul. Ah, știu de ce îmi trec prin cap subiecte de bârfă: e ora aceea a dimineții la care e frumos să-ți bei cafeaua și să stai un pic la taclale cu cineva înainte să te arunci în vârtoarea zilei. Azi însă nu am răbdare de cafeluțe „povestite“, așa că fac un duș, mă îmbrac rapid cu o rochie comodă de bumbac moale și roșu care se potrivește cu nerăbdarea pe care o am de a dezlega marele mister.

În drum spre Elvira și Philippe Baudet (Alex a păstrat numele bunicului, așa că se numește Ionescu), i s-a părut mai chic; și oricum, la vremea la care el a luat această decizie, românii erau priviți cu admirație, un popor care reușise să se revolte împotriva comunismului și să-l și răstoarne atât de dramatic.

Numele Elvira mi se pare desprins din alte timpuri, azi îl întâlnești mai rar, poate vreun nostalgic boem să își mai boteze așa fetița nou-născută.

Eram emoționată înaintea acestei întâlniri și curioasă să văd dacă Elvira își mai amintește limba română.

Apartamentul lor e pe o străduță care se face din Bd Haussman. Ne dăm jos la stația de metrou Chaussée d'Antin și mergem un pic pe jos. În spate se vede Opera Garnier scaldată în lumina trandafirie a dimineții. E foarte aglomerat la ora asta pe stradă, un furnicar de oameni, mașini, turiști, biciclete, scutere și vânzători ambulanți, se unduiesc în ritmul peisajului parizian al dimineții. Aici un vânzător de castane calde, acolo câțiva negri vând imitații de genți de firmă și curele, mai încolo un mic stand cu croissante și croque-monsieur/croque-madame, studenți cu genți puse de-a curmezișul pe spate, funcționari făcându-și loc cu servietele prin mulțime, câte un japonez gură-cască care pozează fiecare clădire și... noi. Ajungem în fața unei clădiri elegante, cu basoreliefuri. La intrare un portar în livrea îl recunoaște pe Alex; se salută, schimbă politețuri. Deodată îmi aduc aminte ceva. Politețea noastră românească nu mă lasă să mă duc prima oară în casa cuiva fără să duc un cadou. Îl trag imediat pe Alex de mână: „Vino înapoi, mi-am dat seama de ceva“. „Ce s-a întâmplat, ce-i cu tine?“ „Vino, o să vezi“. Nu știu încotro s-o iau, așa că îmi dau prin gând să îl întreb pe portar de o florărie sau o cofetărie. Florărie îmi spune că nu există prin apropiere, dar cofetărie avem noroc, e la un bloc distanță.

Alex nu înțelege, e derutat. „Chiar îți trebuie prăjituri, ți-e deja foame la ora asta?!”. „Taci din gură, nu sunt pentru mine”. Aleg un platou de prăjituri mixte, vânzătoarea îl împachetează în hârtie colorată și îi prinde o fundiță. Deja mă simt mult mai bine și încrezătoare. Lui Alex tot nu îi vine să creadă pentru ce ne-am oprit, oare la ei nu se obișnuiește să te duci în vizită cu o mică atenție? Deh, sufăr de metehne balcanice.

Ascensorul vechi ne duce la ultimul nivel. Sunăm la ușă și... ușa e deschisă de o doamnă micuță, slăbuță, cu un păr blond șters, îmbrăcată în colanți și cu un pulover lăbărțat pe deasupra (o fi a lui bărbat-su?)

„Bună dimineasa” zice doamna Baudet cu înflăcărare maximă.

„Bună dimineața” zic și eu accentuând Ț-ul pe care ea nu îl pronunțase. „Eu sunt Anamaria. Iar astea sunt pentru dumnevoastră” și îi întind cutia în hârtie colorată. Doamna Baudet se bucură, mă strânge în brațe și apoi se dă doi pași înapoi și se uită la mine: „comme tu es belle”. Eu mă emoționez și mă plimb de pe un picior pe altul. „Merci Madame, vous êtes très gentile”. „Spune-mi Elvira și te rog, vorbește cu mine românește, mi-e atât de dor de această limbă. Sunt atât de bucuroasă că ne-am cunoscut, e de-a dreptul o minune, Alex mi-a spus cum v-ați întâlnit și aproape că nu-mi vine să cred această poveste frumoasă, e ca din filme”. Da, îmi spun în sinea mea, e într-adevăr ca în filme până acum. Acolo însă se și termină cu happy-end, ceea ce tradus în termenii actuali ar însemna că eu să descopăr „comoara” bunicului și să mă îndrăgostesc de prințul cel frumos și... „Da, nici mie nu mi-a venit să cred, dar acum că am trecut de primul șoc”, vreau să încerc cu ajutorul lui Alex să găsesc orice mic indiciu al trecerii bunicului meu prin Paris în anii de dinainte de război. Alex mi-a spus că l-ați cunoscut” și am lăsat special o pauză ca să o determin să vorbească.

„Da, un om absolut încântător; m-a vrăjit, deși eram mică, hai că îți povestesc despre el la o cafea”. Deși eram nerăbdătoare să vorbesc cu avocatul și să punem la punct strategia de abordare a tuturor băncilor din Paris, lucru greu de altfel având în vedere că trebuia să descoperim care din cele existente atunci mai erau prezente în piață și în ziua de azi și sub ce nume – eram și mai nerăbdătoare să ascult povestindu-mi-se despre bunicul Theodor.

„Domnul Georgescu era o figură remarcabilă: totdeauna extrem de elegant; nu l-am văzut niciodată altfel decât purtând un costum impecabil din stofă fină și foarte bine călcat, o pălărie trasă pe ochi și o floare sau o batistă la butonieră. Și mirosea frumos a lavandă. Mi-a rămas întipărit în minte parfumul lui pentru că de fiecare dată când venea la noi, răspândea în urmă o mireasmă plăcută. Iar pe mine mă lua în brațe și mă ridica sus, iar apoi mă ținea pe genunchii lui în timp ce stătea de vorbă cu tata. Un domn adevărat. A, și bineînțeles, îmi aducea mereu prăjituri în cutii frumos colorate, așa cum mi-ai adus și tu astăzi. Vezi ce asemănare?”

Am început să râd cu poftă: „Da, la noi așa se obișnuiește când mergi la cineva în vizită, te duci cu o floare, prăjituri, o sticlă de băutură fină... depinde de ocazie și de cine e gazda”. „Ia să mă uit la tine... nu, nu vă asemenați la față, el avea părul blond deschis și ochii de un albastru deschis, ca cerul de dimineață. Foarte elegant bărbat și foarte simpatic. Totdeauna avea câte o poveste amuzantă de istorisit și eu nu mai puteam de bucurie când îl vedeam pentru că îmi dădea atenție, mă făcea să mă simt ca o domnișoară!”. A venit și s-a așezat lângă mine pe canapeaua vișinie acoperită cu catifea. Mi-a luat mâna între mâinile ei și i-am simțit căldura din glas și din inimă: „Îmi pare realmente bine că te cunosc. E ca și cum aș atinge o parte de România. N-am fost niciodată acolo și îmi doresc mult să ajung. Poate că acum că te cunosc pe tine, o să ne mobilizăm să facem excursia la care visăm de atâta timp. Îți doresc să îți realizezi visul și să găsești ceea ce cauți în Paris. Și eu și Philippe te vom ajuta cu toate cunoștințele și relațiile noastre. Eu sunt artist plastic, deci mă învârt mai mult în lumea boemă, dar Philippe este avocat și se cunoaște cu majoritatea directorilor de bănci din Paris. Te vom sprijini cât vom putea”.

„Îți mulțumesc tare mult, Elvira. Nu mă aștept să găsesc mare lucru după atât de mulți ani, dar sprijinul vostru contează enorm. Îți mulțumesc că m-ați primit în familia voastră și că mi-ați pus la dispoziție casa. Chiar, aveți o casă minunată în Cap d'Antibes. Asta m-a și determinat să mă opresc și să o admir cât eram acolo și așa m-am întâlnit și cu Alex”. „Da, știu, mi-a spus, incredibilă această întâlnire, parcă a fost totul aranjat, nu? Mâna divină lucrează oriunde” râse ea arătându-și dinții albi, perfect înșirați ca mărgelile. Am simțit căldura ei și apropierea față de mine. Poate că o parte din această

ospitalitate și deschidere pe care o manifestă se datorează și sângelui românesc care îi curge prin vene.

„După ce se termină toată nebunia pe care am început-o, vă iau cu mine în România și vă arăt toate locurile frumoase prin care s-a plimbat domnul Ionescu“. „Ce bine îmi pare, eu nu am poze multe din Romania lăsate de tata, după ce s-a întors acolo domnul Georgescu, atunci când venea și tata în vizită, cred că mai mult se țineau de sprijiri decât de făcut poze. Știi unde îmi doresc foarte mult să ajung?“ „Unde?“ „La castelul Peleş și la castelul lui Dracula și la mănăstirile cu ziduri pictate și la o stână adevărată în vârf de munte, unde să mănânc mămăligușă cu brânză și smântână“. „Bravo, ai pronunțat aproape perfect, e mămăliguță“.

„Bine, vă las acum în camera în care ținem toate actele și amintirile bunicului și sper din tot sufletul să găsești măcar niște indicii ajutătoare“. „Merci mult Elvira, tu ce faci acum?“ „Merg să dau o tură pe la galeriile din oraș unde am expuse tablouri să vedem ce s-a mai vândut și care mai sunt impresiile cunoscătorilor, apoi mă opresc să fac piața, vreau să găsesc ceva special pentru voi diseară. Asta dacă nu aveți alte planuri?... Vă pup, să fiți cumiți“ și dispăru ușoară, făcându-ne cu ochiul ștrengărește.

Am petrecut toată ziua în biroul domnului Baudet căutând prin dulapurile în care erau amestecate dosare, scrisori, fotografii și suveniruri rămase de la domnul Ionescu. Erau lucruri vechi de 80 de ani și mă simțeam ciudat atingându-le și frunzărindu-le. Erau vieți întregi de oameni cuprinse între acele file, în poze și în toate nimicurile care pentru cineva reprezentaseră atât de mult la un moment dat.

Între timp Alex vorbise cu avocatul și stabiliseră felul în care să fie abordate băncile pariziene. Trebuia să le găsim pe cele care existaseră înainte de al doilea război și mai erau încă în activitate și astăzi. Cel mai probabil însă aveau să aibă numele schimbate în urma multiplelor fuziuni sau achiziții care se întâmplă în acest sector în mod normal la un anumit interval de timp.

În timp ce frunzăream absentă o agendă a domnului Ionescu și sorbeam dintr-o 3-a ceșcuță de cafea cu lapte, mi-a atras atenția pe o pagină undeva către sfârșitul agendei, o foaie de hârtie îngălbenită rău, cu un scris de mână pe ambele părți. Era prinsă cu un bold de partea de sus a filei. Am desprins cu

grijă boldul și am început să descifrez scrisul de mână, îngrijit, caligrafic, cu o parte a literelor mai îngroșată și cealaltă mai subțire, așa cum se scria acum 70 de ani! Literale arătau grațioase și elegante, iar din hârtia aceea îngălbenită de vreme răzbătea un parfum vechi de scorțișoară, parfum ce străbătuse timpurile. Foaia era scrisă cu stiloul, textul era în franceză, dar încercând să descifrez caligrafia, am observat câteva cuvinte și în română. Am tras încet afară din agendă foaia cu scris ordonat și am început să o citesc cu emoție crescândă.

„Paris, 15 aprilie 1937
Dragă Alex,

Ai mai jos detaliile posesiunilor mele, ești beneficiarul întregii mele averi dacă se va întâmpla vreodată ceva cu mine. Dacă însă până la momentul respectiv îmi voi fi întemeiat o familie și nu voi fi reușit să îi numesc pe ei beneficiari, te rog realizează tu demersurile necesare pentru ca toate acestea să le parvină.

Am încredere în judecata ta de a decide în lipsa mea destinația reinvestirii profitului și a împărțirii echitabile a posesiunilor între viitorii membri ai familiei mele.

- Banque de Paris: – 3.700.000 \$ sau 91.449.200 FF în depozit la termen
- 1.200.000 \$ sau 29.659.200 FF în bonuri de tezaur
- 500.000 \$ sau 12.358.000 FF în lingouri de aur
- Banque de Genève: – 250.000 \$ sau 6.179.000 FF în depozit la termen
- 1 seif ce conține diverse bijuterii de valoare achiziționate de mine din America de Sud: inele, coliere și brățări din aur, platină și diamante, smaralde, safire, rubine și perle, în valoare aproximativă totală de 200.000 \$ (sau echivalentul a 4.943.200 FF).
- 1 Casă la Toulouse pe 18, rue Monteguard, în care va sta Angela, fosta mea soție, până la decesul acesteia. După decesul ei, dacă acesta survine înaintea decesului meu, casa împreună cu grădina și toate acareturile, îmi revin.
- 1 apartament în 42, rue de Montmartre, IIIème étage, închiriat acum către familia Courbet.

Și bineînțeles, de câte ori plec din țară, știi prea bine mon cher Alexandre, că îți las în păstrare ceasul meu de aur Patek Philippe. Adaugă-l și pe el rogu-te acestui inventar.

Intenționez de asemenea să achiziționez o proprietate undeva pe Coasta de Azur, unde să mă retrag împreună cu familia pe care sper că mi-o voi întemeia la un moment dat. După peregrinările efectuate împreună, cred că știi că cel mai mult mi-a plăcut Cap d'Antibes, așa că orientează-te către acel locșor liniștit la malul mării dacă vei ajunge să trebuiască să iei o decizie în ceea ce privește o investiție din resursele mele disponibile rezultate din beneficiile oferite de depozitele bancare pe care le am.

Cam atât dragul meu. Am apelat la această formulă de adresare pentru a putea fi mai lejer în comunicare, nu am vrut să mă formalizez prea mult invitând un notar pentru autentificarea acestei declarații.

Ești cel mai bun prieten al meu și omul meu de nădejde, nimeni nu s-ar pricepe mai bine ca tine și în nimeni nu aș avea mai mare încredere să îi las pe mână agonisirile mele.

Ai grijă de ai tăi și nu îl uita pe al tău prieten.

Cu sinceritate,

Theodor B.

Mi-au dat lacrimile și Alex m-a lăsat în pace câteva momente ca să-mi revin. Eram în fața unei scrisori care reprezenta atât de mult pentru mine. Citeam cuvânt cu cuvânt, încet, și mângâiam pagina cu scrisul acela atât de ordonat și elegant în același timp, fără a părea însă monoton. Nu mai văzusem niciodată scrisul bunicului și mi se părea că prin intermediul acelei scrisori îl descopăr și că mă proiectez înapoi în timp cu 70 de ani.

Am început apoi încet să îmi revin și să îi traduc lui Alex pasajele scrise în limba română, acolo unde el nu era sigur de sensul cuvintelor. Alex își amintea cuvintele românești surprinzător de repede, îi era greu însă să le lege și să le aranjeze în propoziție. Se adevărește astfel că informațiile acumulate în copilărie rămân stocate pentru totdeauna undeva într-o cămăruță a creierului nostru. Alex era la fel de impresionat ca și mine și vedeam cum mintea îi lucra febril să facă pronosticuri între ceea ce ar mai fi putut rămâne din posesiunile înscrise în listă și ce ar fi putut transforma în investiții bunicul lui, domnul Ionescu, întâiul beneficiar de fapt al acestei mici averi. Nici măcar nu știam cam cât ar mai fi însemnat sumele respective în banii din zilele noastre și cred că asta încerca să calculeze și el.

„Trebuie să determinăm printre altele dacă casa din Cap d'Antibes a fost cumpărată din banii bunicului tău sau din banii bunicului meu. Ar fi culmea să aflăm că acea casă îți aparține și că noi am utilizat-o fără să fi avut nici un drept în toți acești ani! Bine că nu am vândut-o, îți dai seama cum s-ar fi complicat și mai tare povestea din punct de vedere juridic!“

„Mai e mult până acolo, Alex. Trebuie să ne adresăm acestor două bănci și să vedem dacă mai există aceste depozite și valori păstrate și cam cât mai valorează ele astăzi. Asta după ce îi convingem cumva că avem dreptul să fim în posesia acestor informații și să dispunem de ele. Asta în cazul în care mai există ceva. Sau dacă mai există aceste două entități. În România din ce știu eu, totul se prescrie după 30 de ani, iar apoi, astfel de valori abandonate trec în proprietatea statului sau a băncii care le poate valorifica pentru a-și acoperi cheltuielile de depozitare și administrare. Oare aici cum se procedează?“ „Nu știu, îl întrebăm pe tata sau și mai bine, găsim un avocat specializat în drept civil și în dreptul familiei“. „Tu nu știi din întâmplare dacă bunicul tău folosea un avocat care să îi țină în ordine treburile personale?“ „Pfuuu, după atâția ani crezi că își mai aduce aminte cineva? O vom întreba pe mama“.

Dintr-o dată am devenit nerăbdătoare să ne întâlnim din nou cu Elvira, să vorbesc cu Benoit, să căutăm Banque de Paris și Banque de Genève și să aflăm cât mai multe amănunte și cât mai repede. Trecuseră 70 de ani fără ca aceste informații să fie deranjate și acum eu aș fi vrut să le rezolv pe toate într-o zi. Oricum, se pare că într-adevăr ceea ce e hotărât undeva acolo sus să se întâmple, se întâmplă la un moment dat în viață. Nu mă interesa neapărat suma la care se ridica mica avere lăsată de bunicul meu, ci faptul că era posibil să mai găsesc astăzi ceva rămas de la el, când singurele lucruri pe care le avusesem vreodată în urma lui fuseseră pozele păstrate cu sfîntenie în cutia bunicii. Trăiam emoția descoperirii pe care o făcusem și a următoarelor lucruri pe care aveam să le mai aflăm. Și de ce nu, nu mi-ar fi stricat nici o sumă frumoasă de bani într-un cont în Franța și o căsuță pe Coasta de Azur. Deja imaginația mea o lua razna și mă vedeam pășind într-o lume strălucitoare. Trebuia să mă adun și să pornesc investigațiile. Și le-am pornit.

(Va urma)

Ștefan DUMITRESCU

DELIRUL (vol. II)

PARTEA ÎNTÂI

Episodul 2

Moromete se întorsese acum cu spatele către bătătură și către numitul Ion al lui Lețu, ca și cum ar fi terminat cu el, și acum își vedea mai departe de țuica lui cu al lui Parizianu.

– Hai vino încoace, la o țuică, Ioane, că a doua oară nu mai zic.

– Aici erai, bă? se auzi vocea murmurată a omului care o pornise către scara prin care se intra în tindă și în momentul următor veni lângă ei, cu spinarea lui arcuită de parcă ar fi fost Moș Crăciun care ducea în spate un sac nevăzut de scrisori și de ziare.

– Bună ziua, oameni buni! își scoase al lui Lețu căciula din cap, da numai jumătate, apoi a doua oară se înclină și chiar își scoase căciula de tot de pe cap în fața tânărului ziarist de la *Ziua* care acum venise acasă, el care fusese pe front și acum stătea de vorbă ca un om de treabă, cuminte, cum sunt toți de la ei din sat, cu un consătean de-al lor.

– Să trăiești, Ștefane, spuse omul cu mult respect. Se citea respectul acesta din felul în care se înclinase și din stânjeneala omului.

– Hai, ce te ploconești așa, râse Moromete, că nu e prințul Bibescu, ori tu ești și surd de ochi, nu numai de urechi. E Ștefan al lui Parizianu, bă, nărodule, nu-l cunoști, ăla care păștea oile cu Nicolae al meu și cu Sevastița ta. Sau n-ai tu o fată pe care o cheamă așa? râse iar Moromete, care păștea oile când era mică, un răs care era mai mult rânjet, ca și cum ar fi vrut să-i spună ăluilalt, uite, bă, al lui Lețu, ce nărod ești tu că nici nu știi că flăcăul ăsta e de la noi din sat, care păștea oile cu copiii noștri, da ce să știi tu care ești fudul nu numai de ureche dar și de minte.

– Mie-mi spui, bă, Moromete, se miră Ion al lui Lețu ducându-și mâna la căciulă, păi nu-l cunosc eu

de când era atâtica, și l-a ținut al lui Parizianu cu greutate la școli, parcă se veseli omul într-un fel ciudat. Da vezi că acum a ajuns om mare, continuă el, ce nu s-a mai pomenit la noi în sat. Scrie la gazetă la București și ăia mari de sus au încredere în el și îl trimit pe front, unde stă de vorbă cu generali, ca apoi să scrie și să ne spuie nouă ce acte de vitejie au săvârșit soldații români. Aici Ion al lui Lețu, care până atunci vorbise dezinvolt, păru încurcat și necăjit rău. Se opri ca și cum și-ar fi dat seama că făcuse o necuvință.

– Ete te, bă, al dracu, exclamă Moromete, ca și cum el n-ar fi știut nimic până în acel moment, păi să-l întrebăm pe el, să-l punem pe el să ne povestească, mai știi, poate că n-o fi așa.

Ion al lui Lețu devenise iar trist și preocupat de ceva care-l apăsa ca și cum i-ar fi spus lui Moromete: am o mare nenorocire pe suflet, bă, prostule, și ție-ți arde de glume, că o viață numai de asta te-ai ținut.

– Așa e, bă, Ștefane ? aproape se răsti Moromete la al lui Parizianu. Ori ăsta ne vinde gogoși?

Băiatul lui Parizianu luat prin surprindere nici nu știu cum să reacționeze. Și apoi mai era și senzația aceasta ciudată, parcă i se lăsase un fel de nisip pe fundul sufletului. Brrr! îi era frig, ziua fusese ea luminoasă, dar fusese o zi rece de noiembrie, și acum soarele mai avea puțin și apunea. Se duse și ziua asta...

– Bă ! nu măi râde, bă, Moromete! îl rugă trist al lui Lețu, că sunt vremuri grele și flăcări noștri mor, ori sunt răniți, departe de casa lor.

Ștefan al lui Parizianu își spuse în gând că el simțea concret, dureros, cum ziua aceasta se duse în viața lui, dar și în istorie. Se duse, rămăsese în urmă, gata, se transformase în trecut, și nu mai puteai să faci nimic cu ea. Era o bucată ruptă din tine, și gata.

– Ce vorbești, bă, al lui Lețu, că n-o fi voie de la primărie să mai rădă omu? Ia o țuică aici cu mine și măi bine taci dracului din gură. Că v-ați făcut toți ai dracului, cum vă pune și pe voi cineva într-o slujbă și vă dă și vouă să roadeți un os, oricât de mic ar fi el, cum e slujba asta a ta, toți vă faceți ai dracului. He, he, he, lasă că știm noi ! râse de data acesta încet și cu înțelegere Moromete.

– C-ai fi tu filozof! mormăi Ion al lui Lețu, fără să ia cana din mâna omului. Însă așa ai fost tu toată viața, Moromete, filozof, mormăi el. Da eu de azi dimineață mă chinuiesc să văd cum îți spun.

– Du-te, fa, și tu și dă la hoarele alea și la cai, că nu vezi că se lasă noaptea, ori n-au și ele suflet în ele, numai tu ai că te duci la biserică, unde îl ascuți pe popa ăla al tău frumos! strigă Moromete uitându-se prin geamul cu perdea, dincolo de care, așezată pe pat și rezemată de ladă, Catrina Moromete cârpea izmenele și ciorapii.

Ștefan al lui Parizianu o zărea printr-un loc gol în perdeaua care acoperea fereastra mică.

– Ia gândește-te și tu, fa, Catrino, dacă popii nu i-ar da cineva să mănânce o zi, ce-ar zice el? vorbi tare Moromete. Apoi deodată încet: hai noroc! și dădu cana umplută jumătate cu țuică pe gât. Dacă ești nărod și nu vrei să iei, vorbi el singur, eu te rugai, pe gât nu-ți bag.

Un câine, trebuie să fi fost al lu' Bălosu, lătră de câteva ori răgușit, ca și cum ar fi fost un câine bătrân și înțelept, apoi deodată începu să urle lung a morțiu.

– Nea, boală! strigă la el Moromete dând din mână, de parcă javra lui Bălosu ar fi fost chiar lângă ei.

Ion al lui Lețu, cum își trăsese geanta în față, înghetă.

– Moromete, bă, Moromete, mormăi el, să te ajute Dumnezeu, bă, că eu de asta venii, să fii tare, auzi...

– Ce, bă, ce vrei de la mine? vorbi Moromete, care nu înțelegea nimic, apucându-se să toarne în cană.

– Uite ai aici o scrisoare, și al lu' Lețu scoase din geanta lui de piele un plic de culoare albastră. Dumnezeu să te ajute! repetă el, și poate o da să fie numai rănit, că dacă e rănit vine acasă și poate să trăiască mult și bine cu nevasta lui.

– Ce tot bombăni, bă, acolo, nărodule, păi dacă ești fudul de urechi!

– Să-ți dea Dumnezeu noroc și sănătate! vorbi omul cu mare tristețe și-i lăsă plicul în mână vrând să plece. Bine că ești cu Ștefan, că el te mai poate încuraja, murmură al lu' Lețu. Apoi eu mă duc, oameni buni, că până la capul satului mă apucă seara. Rămâi cu bine, Moromete.

Ilie Moromete rămăsese cu plicul în mână, parcă ar fi înlemnit cu capul în jos. Câinele lui Bălosu urla a morțiu. Un car trecea pe drum scârțâind, parcă ar fi avut în el niște fiare care se frecau, și acum fiarele astea înnebuniseră.

– Rămâi cu bine, Ștefane, se înclină țăranul poștaş, Ion al lu' Lețu, o să trec eu pe la alde Parizianu, să mai stăm de vorbă, că vreau să te întreb ceva.

Afară lumina zilei devenise roșie. Peste sat tăcerea părea și mai rece.

– Ho, bă, nărodule, că nu te goni nimeni, de ce ești tu prost și vrei să mă faci pe mine să cred că te-am gonit din curtea mea? Când eu te chemai să bem și noi o țuică, așa, ca doi oameni care ne cunoaștem demult.

Catrina Moromete ieși în tindă trântind ușa după ea.

– Stai, Ilie, stai, stare-ai bumbeni, că n-ai stat neam până acum, eu am fost aia care-am stat o viață întreagă pe plimbă la poartă și am oprit călătorii pe drum. Stai, că deseară mâncăm ciorbă de vorbe tale!

Catrina Moromete trecu prin tindă, coborând în curte, fără să se oprească din bombănit, deși acum nu mai auzea nimeni ce zice, și se pierdu pe după colțul casei ca să dea la hoare să mănânce.

– Ce-ai, fa, ai înnebunit? vorbi Moromete ca pentru el, ca și cum ar fi fost singur. Apoi tare: aduseși scrisoare de la unul din băieții mei, te pomenesci, al lu' Lețu? Sau mi se pare mie?

– Eu zic că nu s-a întâmplat nimic rău de tot, Moromete, băigui al lu' Lețu, care nu se obișnuise încă până acum cu adusul veștilor rele de pe front la muierile care aveau bărbații în război.

– Trage și tu un scaun și stai jos, unde te grăbești? vorbi Ilie Moromete, trezindu-se în momentul ăla. Se apucă să umple din nou cana, deși era îngândurat și trist cum nu-l mai văzuse niciodată Ștefan până acum.

– Păi nu zisăși tu, Ștefane, că-mi vine scrisoare de la Nilă, vorbi rar Moromete, că te bazezi pe nu știu cine p... mă-sii. Ia, mă, prostule și bea acilea, că acu mă supăr, și pe la mine în bătătură nu măi calci! îi întinse el cana cu țuică lu' al lu' Lețu. Apoi schimbând iar tonul, adresându-se lui Ștefan. Nu ziseși tu, că-mi vine scrisoare, ori vrei să zici că am spus eu lucrul ăsta? Nu, domnule, ridică Moromete arătătorul în sus. Dumneata ai zis, acum fă bine și citește-o!

Ilie Moromete rămase cu degetul în sus. Avea chipul întunecat, parcă se prăbușise brusc în el, așteptând să audă nenorocirea care se întâmplase și acum se abătuse asupra capului lui. Același lucru se întâmplase și cu al lui Lețu care înlemnise cu cana în mână. Al lui Parizianu rămăsese și el cu gâtul alungit, nu se știe de ce, ca și cum ar fi întins urechea să audă.

– E semnat pe verso Nilă Moromete? întrebă tatăl băiatului despre care se presupunea că murise și pe care-l visase cu două seri mai înainte mort. Tăcerea îi strângea pe toți ca o plasă. Și-n liniștea

aceasta urletul câinelui lui Bălosu despica văzduhul, și el înghețat, care se prăbuși deodată peste ei.

– Te-am întrebat dacă scrisoarea este semnată Nilă Moromete? ridică el mâna în care ținea scrisoarea pe care i-o dăduse al lui Lețu, ca și când el n-ar fi putut niciodată să știe acest lucru, deși în momentul ăla era cel mai simplu lucru de aflat de pe lume. N-avea decât să întoarcă scrisoarea pe dos și să citească. Dar el nu făcea lucrul ăsta, nu se știe de ce.

– Nu, se auzi vorba lui al lui Lețu, ca un cuțit cu lama în sus.

– Aha, făcu Moromete, revenindu-și, spunându-și în sinea lui îngrozit că orice-ar fi tot aia e, nenorocirea sau altceva, ce spunea scrisoarea aia, tot se întâmplase. Hai, Ștefane, să te văd, glăsui el, acum să văd ce deștept ești. De parcă binele lui Nilă, faptul că el nu murise și trăiește, or fusese numai rănit, depindea de deșteptăciunea lui Ștefan al lui Parizianu, ruda lui, cu care nu se înțelesese toată viața.

– Hai, întinse el plicul.

– Aa! făcu Ștefan, trezindu-se din spaima care-l făcuse să înlemnească. Se gândise la visul lui Moromete, dar se gândise și la Didina lui Aristide, cea care-l făcuse pe el, pe Ștefan Paul, gazetar la ziarul *Ziua* al marelui Grigore Patriciu, să-și dea seama că el nu știe, sau nu știuse până atunci nimic despre ce e ăla destinul omului.

– Hai noroc, Dumnezeu să ne ajute! Eu așa zic, Moromete, că nu e nimic. Tu zici cum vrei, se bâlbâi Ion al lui Lețu, și dete cana peste cap fără să mai plescăie, apoi rămânând înlemnit și înnegurat cum era mai înainte.

– Da, făcu al lui Parizianu, calm și cuminte, luând plicul din mâna lui Moromete care începuse să tremure rău. Așa e!

Lumina devenise și mai roșie și un lac de cerneală roșiatică se scurgea acum prin tinda casei lui Moromete. Ziaristul de la *Ziua* desfăcuse calm plicul, conștient fiind că inima îi înghețase în piept și nu mai bătea demult. Citise primele rânduri, și deodată inima îi bubui să-i spargă pieptul. Ce vorbeau ei! Nilă trăia și era bine!

– A, gemu Moromete, și capul îi căzu mai jos, ca și cum i l-ar fi tăiat cineva, nemaiputând să suporte scurgerea timpului.

Al lui Lețu părea de acum o mogâldeață înlemnită și ea.

– A! Gemu iar Moromete, și în momentul ăsta Ștefan Paul realizează că trebuia să-i comunice unchiului

său vestea pe care o aștepta, că nu-l mai putea ține pe om în tensiune.

– E bine, unchiule, n-are nimic! E viu și nevătămat, și vă scrie voios. Iar asta este, se uită el pe cealaltă scrisoare, bătută de data asta la mașină cu niște litere mari și drepte, e un *Ordin de zi* dat de Marele Stat Major... în care e citat caporalul Nilă Moromete. Aici al lui Parizianu se opri ca să citească și cealaltă scrisoare scrisă de mână, citeț, cu litere mici și semnată colonelul Marin Godeanu, care le scria părinților caporalului Nilă Moromete, din comuna Siliștea-Gumești, anunțându-i că Nilă a săvârșit o faptă de vitejie salvând viața unei Companii care putea să fie nimicită și să cadă în mâinile dușmanilor, iar ei, părinții caporalului Nilă Moromete „trebuie să fie mândri de fapta vitejească a fiului lor și erau felicitați pentru educația pe care au dat-o fiului“. Al lui Parizianu se opri din lectură uimit și intrigat.

– Cine, mă, se bâlbâi Moromete, Nilă al meu? Despre el e vorba?

Al lui Lețu își scosesese căciula și acum o frământa în mâini, râzând prostește.

– Ha, ha, ha, ha! I-auzi, bă, Moromete! Nilă e erou, bă! Eroul Nilă Moromete, din Siliștea-Gumești!

– Cine, bă, nărojilor? Nilă al meu, bă? strigă iar Ilie Moromete, cu ochii arzându-i acum febril în cap.

– E Nilă, îi răspunse Ștefan al lui Parizianu. Fugi, bă, de-acilea, se strădui el să vorbească precum țărani din Siliștea Gumești.

– Da cum, bă, Ștefane? tresări îngrijorat Ilie Moromete și fruntea i se încreți ca o armonică trădându-i-se astfel îngrijorarea, că s-ar fi putut ca al lui Parizianu să-și bată joc de el, sau ca el, Ilie Moromete, tatăl lui Nilă, să viseze.

– Nilă Moromete, cum cine? îi răspunse al lui Parizianu, care își dădu capul pe spate râzând.

Al lui Lețu se porni și el pe un râs prostesc, ca și cum ar fi avut pietre în gură.

Moromete îl privea pe Ștefan uluit, cu ochii arzându-i în cap, într-un fel ciudat, cum nu-l mai văzuse niciodată Ștefan.

– Al dracu, Moromete, să fii tu, păi în cazul ăsta dai de băut. Auzi, bă, și eu, prostu de mine, mă temeam să nu fie scrisoare de moarte, care să anunțe că Nilă Moromete a căzut eroic la datorie, așa cum au primit al Lenii lu' Țără și Ștefan al Bezdochii, Dumnezeu să-i odihnească.

– Ia, bă, se trezi Moromete, și-i smulse lui Ștefan scrisoarea din mână. Se aplecă asupra ei, cu ochii

micșorați și încordați, ca un școlar care silabisește rândurile pentru că n-are încă bine formată deprinderea cititului. „Dragii mei, dragă tată și dragă mamă, aflați de la mine că sunt sănătos ceea ce vă doresc și vouă. Noi am intrat de două săptămâni în luptă și până acum am dat bătălii crâncene cu dușmanul pe care l-am aruncat peste Nistru, izgonindu-l o dată pentru totdeauna de pe pământul străbun al patriei“.

Al lu' Lețu făcuse ochii mari și asculta cu încordare și cu un respect sacru.

– „Din Compania noastră au pierit eroic doisprezece soldați de-ai noștri. De asemenea au avut pierderi mari și companiile învecinate. Dumnezeu să-i odihnească în pace pe toți vitejii noștri!“. Aici Moromete se opri, ca și cum n-ar fi înțeles nimic. I-auzi, bă, exclamă el. Apoi își strânse din nou ochii și se aplecă asupra scrisorii mormăind pentru el ce citea cu greutate, uitând total de cei doi. După ce descria viața de pe front, și bătăliile la care luase parte, cu un limbaj greoi și contorsionat, Nilă își cerea iertare pentru răul pe care i-l făcuse tatălui când plecase cu oile la București împreună cu frații lui. „Însă bun este Dumnezeu, taicule, și așa să ne ajute, astfel că o să fie bine de noi, și o să ne vedem cu toții sănătoși acasă“. Moromete se opri iar, de parcă ai fi zis că obosise. În loc să se bucure, expresia lui Ilie Moromete arăta absentă și tristă. Liniștea era groasă și apăsătoare. Afară începea să se lase înserarea. Catrina Moromete trecu prin tindă bombănind ceva, fără să înțeleagă nimeni ce zice.

– Bravo, bă, Moromete, se trezi al lu' Lețu, și se ridică în picioare. Moromete era tot trist, căzut pe gânduri.

– Asta e, unchiule, vorbi și Ștefan al lui Parizianu, ridicându-se și el în picioare.

– Apoi rămâi cu bine, Moromete, îmi luai un pietroi de pe inimă, bă. Dumnezeu să ne aibă în paza Lui, că e mare și bun ! Rămâi cu bine, neică Ștefane, trec eu zilele aștia pe la tac-tu.

Al lu' Lețu mai întârzie un moment sperând că o să-l audă pe Moromete protestând și oprindu-l: „unde te duci, bă, nărodule, păi nu stai să terminăm țuica asta?“ Însă Moromete tăcea trist și absent, cu capul aplecat înainte, astfel că al lu' Lețu se topi, coborând din tindă, și luând-o înspre poartă. Ștefan al lui Parizianu rămase în picioare fără să înțeleagă nici el tristețea lui Moromete.

– Mă, Nilă, tată... Mă, Nilă, oftă Moromete din greu, ca și cum l-ar fi jelit pe fiul lui, aflat acum la mii de kilometri depărtare, în stepele Ucrainei. Mă, Nilă, băiatule, șopti el. Apoi nu mai scoase mult timp nici un cuvânt. În casă Catrina Moromete aprinsese lampa. Al lui Parizianu murmură și el un „bună seara, unchiule“, spus mai mult ca să nu-l trezească pe Moromete din gândurile lui, apoi o luă înspre scară și coborî în bătătură. Când ajunse în drum se opri și se uită în sus, bolta cerului era de un albastru închis, și stelele se vedeau mari și limpezi, de parcă ar fi fost aproape și te uitai la ele printr-o apă. Era o noapte rece: „brrrr“, se zgribuli al lui Parizianu, cu sufletul greu și totodată plin de o bucurie subterană. „Măi să fie al dracului, cum se nimeri chestia asta cu scrisoarea“. Se cutremură din nou clănțănind de frig. În momentul acela simți satul pustiu și bătrân, gol de bărbații care pleaseră pe front, la mii de kilometri, acum aflați mai departe decât fusese el. „Ce e și viața asta!“, vorbi singur, destul de tare ca să nu-și dea seama, tânărul ziarist de la *Ziua*. „Cu Moromete s-a petrecut ce s-a întâmplat cu mine, cu Luki și cu Didina. Când zici că a dat necazul peste tine și ți s-a întâmplat o nenorocire îngrozitoare tocmai atunci te răsplătește Dumnezeu însutit. În fond Moromete se aștepta să-i aducă al lu' Lețu vestea că Nilă a murit pe front, și când acolo, Nilă a ajuns erou.“ Al lui Parizianu se pomeni dârdâind de frig. Se opri în loc și se mai uită o dată în sus: stelele erau limpezi și mărite de aerul rece și tare. „Mă, al dracului Nilă ăsta, vorbi el, bravo, mă Nilă, mă! Nu degeaba îmi erai tu cel mai drag. Ai ajuns erou!“

II

De fapt, Ștefan Paul venise în satul lui cu două săptămâni în urmă, în penultima săptămână a lui octombrie. După ce plecase în seara aceea de la Luki, când se simțise dat afară, izgonit ca un câine, de doctorul Spurcaci, care îl făcuse în toate felurile, cum îi venise lui la gură, iar apoi îi strigase și „ieși afară!“ ca și cum l-ar fi dat afară din casa lui, nici nu-și mai aducea aminte pe unde o luase și cum de ajunsese în Cișmigiu. Își aminti numai că n-avea nimic pe cap, că era transpirat, și vântul rece, care-i îngheța fruntea, îi făcea bine. Era negru de umilință și de furie. De fapt, nu de furie. Dar de ce atunci, pentru că un timp nici nu mai știuse de el, pe ce străzi o luase. Se trezise rebegit de frig în Cișmigiu,

răcoarea nopții de octombrie, dar de fapt mai mult copacii, arborii Cișmigiului, îi făceau bine.

„Aha, își spusese a doua zi, ceva din subconștientul meu m-a adus în Cișmigiu, pentru că în Cișmigiu sunt arbori, care în subconștientul nostru, al acestui neam, ne aduc aminte de pădure, de codru. Cu veacuri în urmă, când năvăleau avarii sau turcii în satele noastre, călări și cu iataganele în mâini, strămoșii noștri se salvau fugind în pădure, în codru. Și iată că în memoria mea se mai păstrase acest rudiment al instinctului de conservare, eu mă salvasem „ascunzându-mă“ în Cișmigiu, în mijlocul codrului care fusese o dată Cișmigiul. Mă, al dracului să fie!“, se scărpină la tâmplă Ștefan Paul. Acum își revenise, de parcă s-ar fi întâmplat un miracol cu el. Adică, de ce să-i pară rău că o pierduse, și că îl dăduse jigodia aia de Spurcaciui afară din casa lui Luki? Dacă stătea bine și se gândea, asta este o notă proastă pentru Spurcaciui, un intelectual și un om bine crescut nu procedează așa.

El, de pildă, n-ar fi putut face lucrul acesta, oricine ar fi fost ăla. „Aha!“ îi țâșni întrebarea aceasta în conștiință ca un șobolan scârbos, care îi zgârie creierii cu etichetele lui, „de ce se purtase așa Spurcaciui? Se vedea că are în el o ură cumplită, o pornire cumplită împotriva lui. Nu cumva pentru că aflase că el fusese primul bărbat cu care trăise Luki, cel care o făcuse pe ea femeie, și acum îl ura de moarte? Bine, dar în cazul ăsta însemna că Luki trăia cu el, cu Spurcaciui, că se culcaseră ca bărbat și ca femeie, și el văzuse că nu mai e fată, și atunci o obligase să-i spună cine fusese ăla care avusese norocul să se bucure primul de ea, de Luki. Acela fusese Adrian Popescu, adică avusese dreptate el, Spurcaciui, când crezuse și spusese că ea trăise cu Adrian Popescu, pentru că nu întâmplător îi văzuse umblând împreună, fiind nedespărțiți, după ce el, Spurcaciui, îi trimisese scrisoarea aceea. Doctorul Spurcaciui îi ceruse atunci lui Luki să-i spună cine era acest bărbat, iar ea îi spusese că nu fusese Adrian Popescu, ci el, Paul Ștefan, colegul mai tânăr al fratelui ei“. „Aha, exclamase doctorul Spurcaciui (ce nume și la ăsta, nu cumva numele lui vine de la suflet, de la spurcăciunea sufletului?), pentru că mi-ai spus adevărul te iert, Luki, dar îți cer ca în viața ta să nu-l mai vezi pe individul ăsta arivist și abject“.

(Va urma)

Mircea LUNGU

Și sarea, și marea...

Mâna stângă, flămândă, binecuvântând momentul, apucă primul metru de socar, în discuție cuțitul marinăresc, știam că nu e un truc, dar și trucul cere rapiditate, nu?, este introdus de mâna dreaptă care taie: sălbatic, primul balon, nou-nouț, pregătit parcă pentru noi, e aruncat imediat pe punte. Antenele unui roi de albine, ce-o fi căutând în vigoarea brută a acelei după-amieze pe mare?, fredonau un cod spiralat și-ntr-o aritmetică ce nu-mi impunea nici un efort de-ntoarcere pe scara timpului. Eram la pupa, așteptam, nestânjenit, să pornesc motoarele. Agentul cu actele, tocmai plecase cu șalupa. Gică, timonierul, trecu rapid la al doilea balon, în definitiv era o operațiune simbolică, baloanele erau mutate de la un vapor la altul, arareori pe bani, cel mai adesea la troc: vopseluri Hempel, baloturi de parâmbă vegetală, că era mai ușoară, zeci de metri de bandulă cu perele aferente și alte mărunțișuri ale industriei omenești, toate intrând în „stocul suplimentar de întreținere“. Baloanele împletite din cânepă groasă, erau lăsate de pe puntea vaporului pe care urma să-l bunkerăm pentru a-i proteja coca de tangaje și hârjâieli, atunci când tancul venea la acostare ca și atunci când pleca. Urcase și nostromul la vapor, iar faptul că întârzia era semn că nu se căzuse la pace sau că „marfa“ pentru echipaj nu se strânsese. De la-nceputul verii, până în toamnă, *Cyrus*, cu un echipaj sârbesc, venea, la lună, în dana 32, să-nearce oi: în cale și în țărcuri special amenajate pe punte. Câteva mii, la un transport. Export, nu glumă. Noi avea un singur vapor construit pentru exportul de animale, pe *Sinaia*. Chiar și după prima lună de muncă, totul mi se părea straniu de curajos, de aceea nu puneam întrebări, fie ele și lipsite de conținut, căci vorba aceea: „Omul e bun câtă vreme pielea lui e în joc“. La-nțelegere între comandanți, lăsam în plus câteva tone de motorină. Jonglarea cu cantitatea rămasă la final de tură se

făcea fie din densitate, fie din împărțirea darului, dar numai cu vârfurile turei care venea la schimb. Cum am spune, totul funcționa pe o simplă relație de combinare. Nostromul se ivi la copastie și coborî pe punte, cu o saulă, rînd pe rînd, o navetă de whisky și una de bere, Gică făcu inventarul, rapid și conținutului celor două pachete pe care le adăposti în cabina șefului mecanic... „Ți-au venit și ție blugii“. Ei, cum mai fremătam de ezitare între bucurie și neîncredere! Păstram, totuși, senzația lui cât-pe-ce; dacă era adevărat însemna că era același echipaj din urmă cu o lună și că omul cu care vorbise Paul, nostromul, nu mă uitase, intrînd prin magazinele lumii. Paul luă scara de piscică la picior, ajuns pe punte îmi făcu un semn din care nu-nțelesesem nimic îndreptându-se spre prova pentru a lua furtunul de motorină și a da mola, în timp ce comandantul, ieșind din comandă, îmi spune să pornesc principalele. Dintr-o dată, cuplul motor de ieșire la larg dispăru, motoarele reveniră la ralanti, ieșii pe punte să aflu ce s-a ntîmplat. Gică „răsese“ toate baloanele de la pupa la prova, și asta am crezut c-a fost cauza pentru care nu se molase și pupa, dar nu: aveam un membru neașteptat în echipaj. Chemări opuse de la copastie, gesturi desperate spre tanc ale unui marinar care dăduse alarma. Ce se-ntîmplase? Cum cabina șefului mecanic era chiar spre bordul în care ne legasem, ce mai puteam spune eu, darămite comandantul când coborî și văzurăm oaia cu botul căscat la geam? Urcată pe pat, smulsese perdeaua și behăia de zor. O imagine romantică, doar că nu vorbea: „Sunt aici, nu mă neglijați!“ Cum ajunsese acolo, am aflat mai târziu, dar cum naibii se brodiseră momentele între ele: unul în care un marinar mergea la prova să dea mola, și un altul în care oaia apăruse la geam? Toți aspiram spre o uimire detașată, generată de o scenă în care episodul oaia se instalase fără știința multora dintre noi și-n care, speram, să nu fim plasați într-un tablou ce ne-ar disloca din fluxul muncii spre ceea ce s-ar fi putut numi „datul focului la valiză“. Mângâindu-și mustața stufoasă, Gică aruncă o bandulă pe puntea lui *Cyrus*, cu capătul celălalt legă oaia de picioarele din față și-ntr-un behăit deconspirator, prelung, ca și cum s-ar fi rătăcit pe-o mare de ceață, aceasta se trezi pe puntea cealaltă. Paștele trecuse, nu știu dacă mai avea ceva de alăptat. Ne-am deschis drumul cu prova, făcărăm rondoul spre acvatoriu așezându-ne în umbra după-amiezei. Mergeam în dana de ciment, la un chinezesc. Ne aștepta o bere Tsingtao. Blugii, căci au fost două

perechi, așa cum comandasem, i-am scos în două ture, îmbrăcat cu ei de parcă îi probasem la cumpărare, așa de bine-mi veneau!, căci la Poarta 1, ca de altfel la toate porțile portului, controlul se făcea nu doar în geantă, sacoșă, valiză, ci și corporal, să nu fie ascunse pachete de țigări. Țigările străine le scoteam desfăcute, ca să nu-mi fie confiscat pachetul. Eu, nefiind fumător, se-nțelege, le vindeam sau le dăruiam. Sigur, am avut un coleg care și-a ambalat propriul rahat în folii de staniol, iar când femeia de la pază a scotocit în geanta cu sticle goale, s-a umplut exact de ceea ce nu-și dorea. În buzunarele primei perechi de blue jeans, cea reiată și cu un vultur brodat pe buzunarul stîng, cum puteam uita acest amănunt?, am găsit prima mea sută de dolari. Un birlic am păstrat până azi, în colecția mea. Mi s-a spus că sunt din partea casei. N-am căutat și-n a doua pereche, Lee, care venise și cu o curea. Ambiguitatea momentului tănuia o poziție privilegiată în care ne aflam. Și-ntrebările, cui i-ar mai fi folosit?

Ben TODICĂ

Pianul care întorcea războaiele

În noaptea aceea nu dormisem, ci coborâsem într-un alt strat al lumii, acolo unde visele nu mai sunt simple umbre ale minții, ci laboratoare ale destinului. Îmi amintesc că lucram într-o hală uriașă, fără ferestre, ascunsă undeva sub pământ, într-o liniște atât de adîncă încât puteai auzi cum respiră metalul.

Lumina era interzisă.

Doar câteva becuri albastre, aproape stinse, desenau contururi fragile peste mașinăria pe care o construiam împreună cu asistenta mea. O cunoscusem în tinerețe în minele din Ciudanovița. O femeie tânără, cu ochi limpezi și mișcări precise, care vorbea rar, de parcă fiecare cuvânt trebuia cântărit înainte de a fi lăsat să existe. Nu îi știam numele. În vise,

numele nu contează. Contează doar legătura dintre suflete.

În fața noastră se afla pianul.

Nu semăna cu niciun instrument văzut vreodată pe Pământ. Avea aproape șapte metri lungime și era construit integral dintr-un aliaj cenușiu, necunoscut, care absorbea lumina în loc să o reflecte. Clapele nu erau din fildeș sau lemn, ci din lame subțiri de metal magnetic, iar sub fiecare clapă vibrau impulsuri electrice asemenea unor inimi ascunse.

Deasupra claviaturii, la exact șaptezeci de centimetri, sudasem zece telefoane iPhone Apple, fixate în două puncte de prindere ca niște ochi reci ai unei inteligențe viitoare. Fiecare telefon era conectat prin cabluri independente și alimentat de baterii externe ascunse în interiorul corpului pianului. Ecranele lor pâlpâiau în întuneric precum niște altare digitale.

Asistenta introducea coduri.

Eu acordam frecvențele.

Împreună programam ceea ce urma să fie cea mai periculoasă invenție creată vreodată de om – sau poate cea mai sfântă.

Mașina de oprit războaiele.

Principiul ei era simplu și teribil în același timp: orice rachetă lansată împotriva unui inamic urma să fie întoarsă instantaneu la origine, la exact o sută optzeci de grade, ca și cum universul însuși ar fi refuzat violența. Energia urii trebuia să se întoarcă spre autorul ei. Gloanțele, amenințările, ordinele criminale, propaganda, totul urma să fie reflectat înapoi asemenea unei oglinzi cosmice.

Dar partea cea mai misterioasă nu era tehnologia.

Ci muzica.

Pianul genera sunete imposibil de notat pe portativul omenesc. Nu era muzică în sensul obișnuit. Era o limbă vie, făcută din vibrații care pătrundeau în carne, în memorie și în suflet. Uneori auzeam coruri îndepărtate, ca și cum oceanele ar fi început să cânte. Alteori, frecvențele semăna cu respirația stelelor.

Și atunci începea transformarea.

Animalele deveneau liniștite.

Păsările coborau fără teamă lângă oameni.

Copacii își modificau ritmul sevei.

Florile se deschideau în întuneric.

Până și aerul părea mai ușor, ca și cum planeta întreagă ar fi fost eliberată pentru o clipă de o povară invizibilă.

– Funcționează... a șoptit asistenta.

Vocea ei tremura.

Pe unul dintre ecrane apăreau imagini transmise din diverse colțuri ale lumii. Rachete ridicate din baze militare își schimbau traiectoria în plin zbor. Generali intrau în panică. Sirenele urlau. Bursele armamentului se prăbușeau într-o singură oră.

Industria războiului simțise atacul.

Știam amândoi că existau oameni care conduceau planeta din umbră de mii de ani. Pirați ai istoriei. Comerțul lor fusese întotdeauna frica. Din jaf, teroare și sânge construiseră imperii, bănci, doctrine și state. Pentru ei, războiul nu era o tragedie, ci cea mai rapidă formă de îmbogățire.

Dar mai ales – cea mai eficientă metodă de a opri evoluția spirituală a omenirii.

O specie speriată nu privește spre infinit.

O conștiință înlănțuită nu descoperă divinul.

Tocmai de aceea trebuiau menținute foametea, conflictul și dezbinarea. Omenirea trebuia să rămână o turmă orbită, incapabilă să înțeleagă că universul este viu și că fiecare ființă poartă în sine o scânteie din Marele Creator.

Pianul nostru amenința tot acest sistem.

De aceea lucram numai pe întuneric.

Lumina afecta componentele mașinii, dar nu doar atât. Simțeam că lumina obișnuită a lumii moderne – reclamele, ecranele, propaganda, zgomotul permanent – distrugea frecvențele pure necesare aparatului. Mașina funcționa doar în liniște și obscuritate, ca o sămânță cosmică ascunsă în pământ înaintea unei noi creații.

La un moment dat, asistenta s-a apropiat de mine.

– Dacă vor afla de noi, ne vor uide.

Am privit clapele metalice.

Degetele mele tremurau deasupra lor.

– Știu.

– Atunci de ce continuăm?

Nu i-am răspuns imediat. În depărtare, pianul emitea o vibrație joasă, aproape imperceptibilă, ca bătaia unei inimi uriașe ascunse în centrul Pământului.

Apoi am înțeles.

Nu construisem o armă.

Construisem o judecată.

Universul însuși nu mai voia război.

Iar pianul nu făcea decât să traducă această voință în sunet.

Am apăsat prima clapă.

Un val invizibil a traversat lumea.

Și, pentru o clipă, toate armele Pământului au tăcut.

TABLETA LUCON

ÎMPĂRAT PESTE CULTURA ASIEI

Filosofia lui Confucius a fost esențială în definirea culturii, politicii și științei țărilor Extremului Orient, fiind integrată în normele sociale și de guvernare, imediat ce a fost cunoscută. Prima țară care a introdus lucrările lui Confucius și a promovat confucianismul a fost Coreea. Statele coreene au adoptat totodată scrierea chineză. În Vietnam, confucianismul a fost propagat în cele patru perioade de dominație chineză, începând cu anul 111 î.Hr. Cele mai vechi cronicile japoneze indică faptul că învățătura confucianistă a fost introdus spre sfârșitul secolului al III-lea după ce un faimos cărturar din sudul Coreei a dăruit împăratului Japoniei *Analectele* lui Confucius.

În Europa, Confucius a fost tradus de misionarii catolici în limba latină și publicat pentru prima dată la Paris în 1687 – *Confucius Sinarum Philosophus*. Pornind de aici, au urmat traduceri în principalele limbi ale continentului, astfel că învățăturile lui Confucius au fost prezentate unui public mai larg, marcând un moment crucial în răspândirea filosofiei confucianiste în afara Chinei.

Lui Confucius (28 September 551 – 4 March 479 î.Hr.) i se atribuie șase opere fundamentale ale civilizației chineze: *Cartea Schimbărilor*, *Cartea Poemelor*, *Cartea Muzicii*, *Cartea Istoriei*, *Însemnări rituale* și *Analele Primăvară-Toamnă*. Acestea sunt lucrări străvechi, moștenite de la cele trei dinastii anterioare, Xia, Shang, Zhou, însă el le-a îngrijit, le-a restructurat și definitivat. Ele poartă amprenta sa, conțin în mare parte gândirea sa etică și filosofică, au fost manualele de care s-a folosit în educarea miilor săi de elevi.

Noi am tradus în limba română și am publicat:

Cartea Poemelor, culegere de poezie populară și cultă întocmită de Confucius în secolul 5 î.Hr, colecția Cele mai frumoase poezii, 228 pagini, Editura Albatros, 1985;

Yi Jing, Cartea Schimbărilor, carte de filosofie și divinație întocmită de Confucius, 2 volume, 880 pagini, Editura Qilinul din Jad, 1997; Reedată într-o editie prescurtata, 148 pagini, 2005;

Lao Zi și Confucius, textele fundamentale ale confucianismului (*Lunyu, Analectele sau Ziceri*) și taoismului (*Cartea despre tao și virtute*), 384 pagini, Editura Qilinul din Jad, 1997.

Născut la Qufu, în principatul Lu, azi provincia Shandong. Confucius este un nume latinizat. Numele său de familie real este Kong (se pronunță Cung), iar numele mic Qiu, care înseamnă Deal. Kong Qiu a fost numit Confucius de către primii traducători europeni. A fost un autodidact. Primii ani a învățat la școala publică, apoi a studiat acasă, de unul singur. În vremea aceea, trebuia pregătire în *liu yi*, cele șase arte: istorie, caligrafie – scriere – redactare, aritmetică, muzică, tragerea cu arcul și conducerea carului de luptă.

Eu nu m-am născut așteptător, dar mi-a plăcut cultura străveche și m-am străduit să mi-o însușesc.

La 15 ani mi-a plăcut să învăț,

la 30 eram sigur pe vorbele și pe faptele mele,

la 40 nu mai aveam îndoieli,

la 50 am cunoscut voința Cerului,

la 60 puteam să disting adevărul de minciună,

la 70 mă port după placul inimii și nici un gând rău nu încalcă normele vieții.

Confucius a fost profesor, consilier, editor, filosof, reformator și profet. Învățăturile sale morale, pledând pentru reînvierea culturii străvechi și armonie socială, au influențat și modelat societatea chineză și a țărilor din jur timp de peste două milenii. Chinezii vorbesc despre *gândirea* lui Confucius, cuvânt care cuprinde meditația, ideea, cugetarea, învățătura. Unii iau gândirea sa drept filozofie a vieții. De aceea, este socotit pe bună dreptate filosof pragmatic, chiar dacă nu a fost luat în seamă în timpul vieții. Abia Dinastia Han în secolul al II-lea î.Hr. l-a proclamat învățătorul neamului și încă de atunci s-a răspândit în Coreea, Indochina, Japonia. A influențat sistemul imperial de examinare din China, inițiat în timpul dinastiei Sui (581-618 d.Hr. Cunoașterea textelor confucianiste era vitală, încât confucianismul s-a extins la guvernare și educație prin sistemul imperial de examinare. Principiile confucianiste își au și astăzi relevanța lor, cu accentual pe educație și comportament moral, în materie de conducerea treburilor în stat, război și pace și cele mai multe aspecte de seamă ale vieții pe pământ.

Confucius s-a însurat de tânăr, la nouăsprezece ani, și a avut un fiu. Kong Li. În tinerețe, a fost funcționar mărunț în Lu, a gestionat depozite de cereale și ferme de animale etc, pretutindeni lăsând o impresie înaltă de competență și probitate. Mai târziu, a fost ministru timp de patru ani în principatul Lu, actuala provincie Shandong. Principatul fusese întemeiat de unul dintre fiii conducătorului Dinastiei Zhou și păstra o legătură culturală puternică cu ritualurile și tradițiile culturale dinastice. Cu toate acestea, în timpul vieții lui Confucius, conflictele interne și amenințările externe erodaseră puterea principilor. Țara exista sub influența a trei familii nobile – Ji, Shu și Meng, iar principiile confucianiste pentru ordine socială și guvernare morală au fost respinse. Mandatul său de ministru a fost parte semnificativă a carierei sale politice, demonstrând calitatea guvernării sale. Totuși, concepțiile sale politice și sociale nu au fost acceptate nici în propria țară, nici în alte principate unde a mers și s-a prezentat, fiind cunoscut drept cel mai important pedagog și cărturar filosof al timpului.

În consecință, el și-a dedicat viața educației tinerelor generații. El însuși a studiat tot timpul și a ajuns faimos pentru cunoștințele sale vaste în orice domeniu al civilizației chineze. Pentru modestia și integritatea sa. Învățătura sa și sfaturile date discipolilor apropiați în discuții particulare au fost strânse de către aceștia și publicate la aproape o jumătate de secol de la dispariția fizică a învățătorului, însă în timp cartea aceasta mică de douăzeci de capitole, cu numai 12.700 de caractere chinezești, numită *Analecte* sau *Ziceri*, a devenit una dintre cele mai citite lucrări clasice chineze.

Cronicarul Sima Qian l-a caracterizat pe Confucius printr-un citat din *Cartea Poemelor*:

*Înalt ca muntele spre care privim
Vast ca drumul pe care avem de gând să-l urmăm.
Deși nu-l putem ajunge,
Inimile noastre tânjesc după el.*

Ziceri, *Luny*, subliniază concepte fundamentale ale gândirii confucianiste, precum omenia, iubirea de oameni, dreptatea și valoarea ceremonialului, prețuirea și ducerea mai departe a tradițiilor, a cutumelor, recomandă armonia în definirea oricăror asperități și folosirea în viață a doctrinei de mijloc, insistă pentru o conduită ireproșabilă în familie și societate.

Confucius a susținut rolul familiei, văzută ca un mini-stat, și importanța evlaviei filiale. A prețuit

instituția căsătoriei și a acordat o mare importanță armoniei familiale. Fmeia se cuvenea să fie modestă, loială și supusă, să se subordoneze bărbatului. Ea avea datoria să-l scoată în evidență, ca și pe fiii ei.

Opt ar fi principalele virtuți susținute de Confucius. Principiul său de bază este **Omenia**, care cuprinde bunătatea, empatia și compasiunea față de ceilalți. Un om se cuvine să fie **Decent**, respectuos, să urmeze ritualurile, cutumele, eticheta. Fundamentul unei societăți bine structurate este **Pietatea Filială**, care implică onorarea și respectarea părinților și strămoșilor. O altă virtute de seamă este **Loialitatea** față de conducător și instituțiile țării, esențială pentru menținerea stabilității și ordinii sociale. Iar conducătorul trebuie să guverneze cu bunăvoință, să fie model de virtute, să acorde prioritate bunăstării supușilor. Omul să se poarte cu **Dreptate**, să acționeze în conformitate cu principiile morale. Dreptatea nu este determinată de câștigul personal sau de interesul propriu, ci de un simț al datoriei și de rectitudinea morală. **Onoarea** să caracterizeze fiecare individ, omenia, bunăcuviința și integritatea.

Doctrina de Mijloc este calea găsirii a ceea ce unește părțile în conflict, cheia pentru menținerea unității, echilibrului și stabilității de durată, fără anihilarea uneia sau alteia dintre părți. **Regula de Aur** este empatia și comportamentul etic, utilizarea limbajului corect, civilizat, favorizând relații armonioase și o societate dreaptă.

Mulți descendenți ai lui Confucius încă locuiesc în Qufu. Familia lui Confucius, familia Kong, deține astăzi cea mai lungă proveniență. Arborele genealogic de la tată la fiu, a ajuns la a 85-a generație. Comitetul de Compilație Genealogică îi atribuie 2.000.000 de descendenți. Dintre aceștia, câteva zeci de mii locuiesc în afara Chinei. În secolul al XIV-lea, un descendent Kong a plecat în Coreea, unde trăiesc astăzi aproximativ 40 000 de descendenți ai lui Confucius. Un altul s-a refugiat în Taiwan în timpul războaielor din secolul trecut. De-a lungul veacurilor, cei mai mulți oameni Kong au fost intelectuali, mandarini cu înalte funcții publice și titluri nobiliare, scriitori, caligrafi, pictori, muzicieni, actori celebri, dar și oameni politici, inclusiv un prim-ministru.

Doctrina de Mijloc este virtutea cea mai de seamă.

Dar oamenii au uitat-o de multă vreme,

se plângea Confucius. Se pare că nici până astăzi omenirea nu a recuperat această cea mai de seamă virtute!

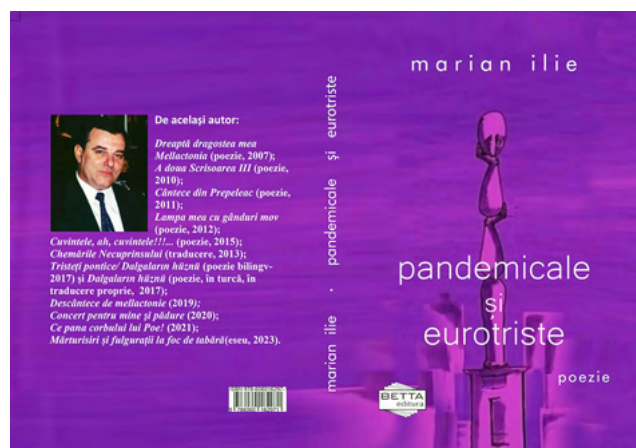
Din Valea Brazilor, Martie 2026

Mircea LUNGU

Oamenii adevărați au corpuri

Greu și constrângător este spectrul morții, deși trăită ca posibilitate supremă nu înseamnă și disponibilitatea ei. Chiar și atunci când devine bănuire literară (Marian Ilie, *Pandemicale și Eurotriste*, Editura Betta, București, 2024.), rară, caz în care apare o negociere: dacă manifestarea spirituală a defunctului mai este parte în lumea reală sau totul este în capul nostru. Dar când devine o bănuire a conștiinței iar defunctul ar putea fi însăși omenirea, negocierea în ce condiții s-ar putea purta? Sub impulsul de a aborda forțele interne și externe ale spectrului amintit? Pentru Marian Ilie, plecând de el însuși de la felul specific de a fi în mod tradițional și de la interogările sale asupra celor întâmplate cu ceva timp în urmă, timpul rămâne doar un scop provizoriu, un trecător clandestin, vine pe terenul demersului său literar în buzunar, căci și pentru asta bărbații au buzunare la pantalon, nu doar pentru scrisori secrete, cu întrebarea filosofilor „*De ce există Ființă, adică Ființă în loc de nimic?*” Știind că nu are un răspuns potrivit, întrucât întrebarea nu este una oarecare, în sensul că ființa este un concept general, se vede cuprins de o perplexitate căreia îi răspunde prin ostilitatea ascunsă la granița dintre genul dramatic și cel poetic: „*Prieteni, ieri parc-am fost beat / Că am plecat să-mi iau țigări / Și m-am trezit în bal mascat / Înconjurat de dansatori // Cu măști, halate, izolete...*” (*Bal mascat*). Dar dacă s-ar fi trezit în mijlocul unui spectacol de Café-concert, atât de iubit în capitale europene? Pentru localizare nu este nevoie de GPS sau triangulație. Este de ajuns reflexul subconștient al fiecăruia, dar poate nu atât îndeajuns pentru a explica pe de-a-ntregul starea de beție ca fiind una onirică, de evadare din realitatea drăcoasă a începutului de secol XXI. Adresarea directă, dezinvoltă, „*Prieteni*“, seamănă cu începutul

unei producții epistoliere politice privind abuzul de putere și de încredere, „Principele” și guvernul ca fatalitate care încovoiaie cu zâmbetul pe buze istoria și nația după bunul lor plac; nu lipsesc nici această precizare menită să ne contrarieze dar și să pună în valoare natura suprarealistă din timpul survolării scenei: „*Ciripul unei mandoline/ Stârnea în sală un damf tern/ – Nu, nu făcusem eu pe mine/ Ci se clocea un nou guvern*” (*Idem*), cum nici încercare de recuperare a memoriei, împingând în ridicol și grotesc fapte care, într-o țară normală, i-ar trimite pe făptuitori în fața celei mai înalte instanțe judecătorești fără a le da măcar posibilitatea invocării principiului *Deus ex machina*. Schimbarea purtătorilor de halate mi-amintește de celebra exclamație a actorului C.I. Nottara când l-a găsi pe Caragiale înșurubându-se în filetul nevasti-sii: „Domnule, înțeleg să-mi iei nevasta, nu și halatul!”

Dedublarea voită în personajul turmentat, care devine și povestitorul în dreapta și în stânga a ceea ce i s-a întâmplat, lui și nației lui, pare să-i fie de bun augur. Ca și în *Căldură mare* a lui Caragiale, unde unul dintre personaje rățăcește în mod repetat în căutarea unei case, și personajul lui Marian Ilie este victima fatalității, chiar dcă a uneia imaginate: tutungeria (el rămâne și azi, cu toate recomandările medicilor de a nu mai fuma, un fumător înrăit) devine o imensă sală de carnaval, iar el nu rămâne insensibil la schimbarea bruscă de paradigmă. Balul mascat devine nu doar o ascundere în spațiul public, ci și o pierdere echivalentă cu o imersiune în „flecăreală”, iar invocarea prietenilor nu este doar un procedeu prin care ei ar deveni martori într-un posibil proces de calomnie intentat de „guvernul Miau” sau de Sică Mandolină, ci și un apel la alte mărturii concordante, folosite ulterior la reconstituirea unui

ansamblu de dovezi despre evenimente care ne-au marcat tragic viața, îndoliind-o nemeritat; or, primul martor la care Marian Ilie apelează, este chiar el însuși. „Nu mi-am crezut ochilor“, spune ființa sensibilă, martorul relatând ce a văzut, detaliile care au sărit în ochi, nu doar ca apariții decorative: măști, halate, izolete, saci negri, sub imperiul cărora se consumă, parodic, balul mascat, dar și cum hoituri glorioase guvernamentale slăvesc cu dansuri un totem „*La semnul magiceii baghete/ A Dirijorului Suprem*“ (Idem); încrederea în exactitatea rememorării: „*Și m-am trezit în bal mascat*“ va fi mai mare dacă și prietenii vor sprijini și întreține prin mărturiile colective memoria individuală, amintirile, trăirile avute în comun cu ei. Ei bine, scriind în acești termeni despre „mărinimia paternă“ a unui guvern, și mai urmează și-n alte asemenea poezii, Marian Ilie nu are a spera, în ruptul capului, că astfel de producții literare ar putea fi publicate în reviste care apar cu sprijinul Ministerului Culturii. Nici măcar șopârlele nu scapă de ochiul vigilent al cenzorului, că de-aia semnează ștatul de plată al statului. Jenant. Conducătorilor, indiferent de rang, nu trebuie să le bată nimeni obrazul, când greșesc, chiar și când o fac în formă continuată. *Pandemicalele* (21 de cânturi) sunt realitatea fizică a unei dureri care se frământă și va continua s-o facă, față de intervențiile polițienești, psihologice, emoționale, sociale, duse până la limita agresiunii și umilinței ființei umane, ale unor instituții ale statului la un moment dat. Autorul se conectează la ceea ce a observat și experimentat, constatând la sfârșitul zilei că tot ce a avut este doar ce are în față. Și cum să nu-l apuce bățu’, spune el: „*Când chiar în zațul de cafea/ Văd chipul palid al lui Cătu*“ (*Pe metereze*), pentru a-și continua itinerariul politic la un alt nivel de identificare a călăilor din pandemie, cu un fel de-mpăcare în sinea lui sau excitare: „*M-aș bucura de-atât repaus/ Aș tot citi și aș tot scrie/ Dar cad, când îl aud pe Klaus,/ Din pandemie-n fandaxie*“ (Idem).

Balul mascat devine locul amantlăcului politic, locul unde va fi semnat procesul-verbal consemnând întâlnirea dintre călăi, victime și supraviețuitori, despre durerea ca ultimă posesie a omului. Trecutul recent a fost deturnat către un doliu național.

Ce are în vedere poetul? Că oamenii adevărați au corpuri. Prin forța împrejurărilor, făcând parte dintre aceștia, declară: „*Pe mine nu mă-ncearcă frica// Și-mi vine-a construi, măi frate/ O izoletă specială/ Ca bastion într-o cetate/ Unde să stau în*

piela goală// Și să m-arăt pe metereze/ Hoardei de viruși în prăpăd/ Iar virușii să se holbeze/ La panorama ce o văd...“ (Idem). Intrarea în habitatul scuturat de ceea ce avea să fie cunoscută ca fiind criza Covid, aduce cu sine și o monedă morală pe care poetul ne propune s-o jucăm ca la rișca: Pajură sau Cap? Și care dintre fețe ar face să sune mai puțin nociv memento-ul: „*Amintește-ți că trebuie că mori*“. Și aminitirea și moartea, să nu uităm, sunt locuri unde lacrimile nu au putere.

Deși cartea se prezintă ca o bifurcație de drum, la intersecție ne așteaptă o singură redirecționare: Europa. Ei îi dedică un set de 45 de cânturi reunite sub titlul de *Eurotriste*. Ce are în vedere poetul aici? Închiderea, definitiv, nemaivând „elanul de-altădată“, a acelei amintiri devenită, de-a lungul anilor, cât a servit cu cinste și onoare în armata română, inclusiv ca participat activ la evenimente importante care au marcat istoria recentă a României, mă refer la tot pachetul care a netezit diplomatic intrarea în NATO, parte a unui patriotism acumulat într-o bancă a datoriei perene. Aflat în acest punct, l-aș contrazice pe poet când scrie: „*Mai e puțin și Lumea se va frânge/ În urmă-ne nu va mai fi nimic/ Decât pe cruce, dărele de sânge –/ Dă, Doamne să mă-nșel! Să mă dezic...*“ (*Rugă în Sfânta Noapte*), măcar prin simplul fapt că a fi invizibil e mai rău decât să fii bolnav, căci „a putea să fii“ își capătă vigoarea din „a putea să nu mai fii“, cum plastic se exprima Heidegger.

Refugiul în literatură și imaginație, Marian Ilie îl face scriind cât a putut el de bine, despre o rană rămasă nevindecată, anii 2019-2022, care continuă să fie purtată ca un monitor de glezna. Cum ar veni, și poezii au o mare responsabilitate de a numi greșelile guvernelor, de a-și exprima public o atitudine fie ea și ostilă, când descoperă prin ceața discursurilor, a practicilor zilnice, „filigramul și pecetea unei barbarii cu chip uman“, ca să-l parafrzez pe istoricul ideilor Bernard Henry Lévy.

Poetul nu dorește o empatie clișeală, ci intrarea în acțiune colectivă, lucrând spre vindecarea societății care nu trebuie să-și arunce gluga sentimentală pe față căinându-se: „*Mai greu a fost pentru tine ca Ființă!*“ Cu cine speră să vorbească Marian Ilie scriind poezia din *Eurotriste*? Cu oricine îi pasă de limbă și de umanitate, adică de identitate, de istoriile culturale și sociale, de interdicții și baraje, de minciună. Să te opui instinctului de a protesta public prin scris, cum o face Marian Ilie, ar fi o

utopie, cum utopie este și faptul de a-i recomanda un test de stres al inimii, deși cred că și mie mi-ar prinde bine unul, și nu pentru că ne-am feri de vreun eveniment cardiac. *Eurotristele* nu sunt un joc de cuvinte sau rodul unei gândiri conspirative în încercarea de a evita mamutul lănos și prea costisitor pentru țara noastră, care e U.E., și nu pentru că ar avea cancer, fie el în stare incipientă. Cu un simț sec al umorului, greu de înghițit, ca în *Slogan* (că doar a fost militar) cu Cezar și Vavan: „*A fost un joc pe lângă foc/ Ce-ar fi putut încinge UE –/ Să-i dai Jonapot kivanok/ Cuiva căruia-i dădeai MUIE// Haios sunau cuvintele/ În gura lui domn'președinte/ Jonapotkivanok PSD...*“, orice preocupare etică dispăre; în mutarea următoare, ficțiunea alegorică aduce în atenție un moment cu a cărui multiplicare putem fi contemporani: „*Eu nu le am cu tranca- fleanca/ Scriu doar despre ceea ce fac./ Astăzi veni la mine-un drac/ Și-mi zise: măi poet sărac/ Înființează-ți în Gulianca// Un principat autonom/ Acolo-n curtea-ți de la țară...*“. Intenția este clară: doar acolo își poate depozita în siguranță genealogiile, toate diplomele, medaliile și ordinele, blazoanele, toate țigările și cutiile cu chibrituri, scrisorile și artileria de dragoste, blacheurile, toate titlurile de proprietate, toți banii, totul spre a nu scăpa de trecut și a persevera în ceea ce este.

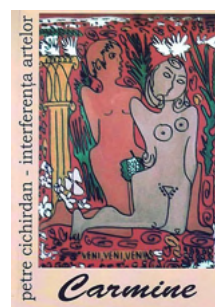
„Dacă aș fi poet, aș cânta grozăvia de a trăi și noile Arhipelaguri (se-nțelege referirea la *Arhipelagul Gulag* al lui Aleksandr Soljenițin) ce ni se pregătesc pentru mâine“, mai scrie același B.H. Lévy. Cât privește „posibilitatea ca spiritul să nu fie înfrânt, chiar și în cele mai îngrozitoare condiții“ ca să amintesc iar de Soljenițin, avem obligația să ne punem această sfredelitoare întrebare, în aceeași cheie cum am făcut-o la început când am adus vorba despre ființă și anume: „*De ce există Putere, adică Putere mai degrabă decât nimic?*“ Marian Ilie o aduce în discuție, sub diferite enunțuri metaforice sau nu: „*Ce-i Patria? E-o țară ocupată/ O biată colonie de ocară/ A cărei bogăție de-altădată/ S-a dus pe Apa Sâmbetii-n afară// Ce-i Patria? O vagă amintire/ din care tot trecutu-a emigrat...*“ (*Ce-i Patria?*). O constatare răzbate din substanța majorității poeziilor și anume, că e mai important să servești decât să crezi, dar cu o condiție: înainte de toate să-ți fii credincios ție însuși. Astfel vom fi mult mai atenți și mult mai aspri în a răspunde la întrebarea: ce contează, faptul că vom muri într-o zi sau că, murind, trebuie să știm cum vom trăi.

Un artist polivalent: Petre Cichirdan

Ioan Șt. LAZĂR

Nu o dată mi se întâmplă să murmur, în șoapta mea intimă, un vers din Nichita Stănescu: „nehotărârea de a mă fixa în culoare“ – pe care de atâtea ori mi l-am tălmăcit cu nehotărârea de a mă cantona într-un domeniu sau altul de acțiune (profesională ori creativă). Și iată-mă întâlnindu-mă cumva (în același vers!) cu acest atât de interesant inginer, cibernetician, poet, grafician, pictor și sculptor Petre Cichirdan, încă de la o primă ochire prin cele trei plachete cu care ne-a dăruit în 2008: *Transfigurări*, *Caietul gri* și *Carmine* (toate la editura Intolpress Rm. Vâlcea). Căci și proaspătul (în sens editorial) autor nu se „fixează“ în registrul poeziei, ci își împănăză paginile cu imagini ale lucrărilor sale plastice, fiind adeptul „interferenței arterelor“, pentru că este, de fapt, un înăscut (și rar!) artist polivalent.

Astfel îl prezintă și scriitorul Constantin Zărnescu (care a dovedit o remarcabilă apetență pentru artele plastice, fiind, după cum se știe, un reputat brâncușiolog), care, în plus, referă și asupra sensibilității și a competenței lui Petre Cichirdan în planul muzicii, toate registrele artistice care-i sunt afine regăsindu-se împreună în mod inedit în volumul *Carmine*.

Până la acesta, prefer să percep, într-o subtilă ritmică, versurile scurte, foarte scurte, adesea cu un singur cuvânt (trădând importanța acestuia, tensiunea lui în gând și în suflet, în cuvânt și desen, în sonori și culoare, autenticitatea și economicitatea adevărului său), aceste versuri scurte care curg în josul paginii asemeni stropilor lungi de ploaie bogată și repede, răcorind vara cu ceva roditor (sau pedepsitor!) din cer. Curg, într-adevăr, dintr-un „cer“ cerebral și sentimental, pe filoane subțiri (*id est*: subtile), în

cadențări „strâmte“, ca pentru a proteja taina întocmirii deopotrivă a cuvântului cu forma sonoră și plastică. Așa cred că se înfiripă împreună, în sensibilitatea creativă a acestui artist aparte, poezia cu gestul plastic într-un ritm interior comun. Un exemplu: „De caritate/ soră/ te iubesc/ de când/ mi-ai tremurat/ în piatră/ și destăinuit/ magica/ elicoidală/ a torsului/ acalmia/ mării/ și palida/ lună/ de sidef/ alunec/ de-a lungu-ți/ de caritate/ soră...“.

Și Constantin Zărnescu are dreptate să recunoască, în versurile primelor două plachete, o relație de „rudenie“ cu poezia de avangardă resuscitată de poezii din generațiile '60 și '70, căroră, de fapt, le aparține Petre Cichirdan. Să adăugăm pentru prospețimea și cantabilitatea lor și alte versuri, de data aceasta din *Carminele* inspirate de „Carmina burana“: „...precum/ vițelul/ sugă la vacă/ și dragostea/ s-a trezit/ bărbatul/ mângâie/ femeia/ din față/ și mugurii/ au răsărit...“ (*Iată plăcuta*). Sau, din același ciclu original: „Ce este mai frumos// decât/ plinul de soare/ și luna fugară/ decât/ Adam și Eva/ în iarba de vară/ primind iubirea / precum sunetul/ este primit de vioară...“ (*Chipul frumos al primăverii*).

Acest sincrism poezie-plastică-muzică/ „interferență a artelor“, percepută în *micro*, la fiecare „notă muzicală“ a vieții, este dotația originară și originală a lui Petre Cichirdan și care-și află treapta de maturizare artistică în volumul *Carmine*. Acesta cuprinde, în mod neobișnuit, trei cicluri artistice: *I. Carmine* (poeme libere compatibile cu starea poetică medievală și cea contemporană), *II. Carmina burana* (traducere în limba română a libretului operei lui Carl Orff) și *III. Carmina burana* – grafică și pictură pe sticlă (24 de desene și 24 tablouri). Cronologic, ordinea de elaborare a acestor cicluri, după cum aflăm din „Cuvântul autorului“, este alta: la început, a fost efortul său de a traduce cele 24 de texte latino-franco-germane, medievale, profane, grupate în antologia *Carmina burana* și pe care compozitorul german Karl Orff le-a structurat într-un celebru oratoriu; consecvent principiilor sale artistice, care implică o relație omogenă („sinestezică, sinestezică și sinergică“ – apud C. Zărnescu) între cuvânt și ritm, între silabe și tonuri, Petre Cichirdan s-a străduit să confere traducerii românești ritmul și armonia versiunii originale (latine, germane ori france), ajutându-se, în acest sens, și de un intermediar în limba engleză, care i-a furnizat sugestii de sensuri și forme. Exemplificăm cu versiuni de bază:

19. *Si puer cum puellula*

Si puer cum puella
moraretur in cellula
felix conjunctio.
Amore suscrescente
pariter e medio
avulso procul tedio
fit ludus ineffabilis
membris, lacentis, labii

19. *Dacă un băiat și o fată*

Un băiat și-o feteșcană
vor să-și facă de pomană,
asta da cuplare.
Amorul înfierbântă
iubirile încântă
rușinea e nesfântă,
începe jocul minunat
trup în trup împreunat.

De la acest exercițiu al traducerii (precum se vede, sugestivă, iar exemplele sunt multe), Petre Cichirdan a trecut la ilustrarea grafică și picturală a scenelor lirice din „Carmina burana“ – un act artistic de certă originalitate (poate, unic!), configurând cuplurile (și grupurile) erotice în stilizări „fragil-picassiene“ (C. Zărnescu), dar și cu inserții clasice (coloane cu capitelluri) ori moderne (inocența animalelor, de inspirație chagalliană sau unele compoziții „constructiviste“) – pentru a exprima, în fapt, universalitatea și eternitatea dragostei.

În continuare, cu aceeași rezonanță sinergică, Petre Cichirdan a compus ciclul de „Carmine“, ca o „reacție“/„replică“ proprie la textele „Carminei burana“; de altfel, cu titlurile acestora își marchează la rând poeziile și micile poeme personale, căroră nu o dată le imprimă ceva din stilul și ritmul originar, rămânând totodată de sine stătătoare. Exemplificăm: „Dacă un băiat/ și-o fată/ se-nchid/ verzi/ într-o casă/ și fac socoteala/ sub masă/ rezultă că/ unu și cu unu/ fac doi// să cadă/ cerul peste/ noi/ și tot/ pământul/ ducă-se/ de-a dura/ dacă/ la anul/ tot în vremea asta/ unu și cu una/ nu fac/ trei// normal/ acum/ să nu/ se umble/ la idei// să-nceapă/ jocul/ minunat/ de licăre/ de stele/ și numere/ împerecheate/ între ele/ înscrise/ și-nșirate/ deșirate/ precum/ în unduirea/ trupurilor/ împreunate“. (*Dacă un băiat și o fată*)

Carminele lui Petre Cichirdan nu sunt, însă, numai variațiuni poetice pe teme date, buranice, ci evoluează paralel, în metafore și elemente arhaizante, cu rezultate de excepție – precizează C. Zărnescu. Subscriind, adăugăm „metafore și elemente moderne“ („... Ce este mai frumos// decât/ infinitul mic și/ infinitul mare/ minus și plus/ totul și nimic...“), cu inflexuri ce denotă, mai mult sau mai puțin disimulat (postmodern), scepticism și (auto)ironie, dar, mai ales, elogiul dragostei de viață ca răscumpărare a sorții inevitabile.

Complex ca tematică, original ca factură artistică, „vechi“ și modern totodată, Petre Cichirdan este un autor de rezistență.

Irina-Ana DROBOT

Metamorfoze în poezia zilelor noastre

Volumul *Metamorfoze celeste* (Editura Ștef, Iași, 2025) semnat de Constantin Balaban cuprinde reflecțiile autorului asupra poetului național, Eminescu, asupra României, anotimpurilor, dragostei, timpului, vieții și sensului ei, libertății, sărbătorilor și tradițiilor românești, dar și asupra sărbătorilor împrumutate, precum Sf. Valentin, asupra imaginației, visării, fericirii, naturii, sculptorului Brâncuși, asupra unor stări emoționale etc. Atrag atenția, pe alocuri, poezii care au ca titluri nume de parcuri din București (*Parcul Bordei, Parcul Circului, Parcul Cișmigiu, Parcul Drumul Taberei, Parcul Eroilor, Parcul Grădina Botanică, Parcul Grădina Icoanei, Parcul Herăstrău, Parcul Izvor, Parcul Plumbuita*), sugerându-ne că poetul, în plimbările sale prin parcuri, reflectează la diverse subiecte care apar în poemele sale. Poate se plimbă cu iubita pe alei, poate stau împreună pe o bancă – pentru că parcurile sugerează adesea locuri de întâlnire pentru îndrăgostiți. De asemenea, parcurile din București prezente printre poeziile din volum creează o lume cunoscută pentru cititorii din București, o lume comună. Ei recunosc locurile care îi leagă atât pe ei, cât și pe poet, de diverse experiențe, de contemplare, de bucurie, de discuții ca între îndrăgostiți. Întregul volum reprezintă o serie de impresii, de perspective personale asupra lumii, în special asupra celei interioare, care se asociază cu și se leagă de elemente din decorul exterior.

Aspectele poetice, momentele de visare nu exclud, pe alocuri, momente de reflecții mai dure, de nemulțumiri legate de lumea în care trăim. Umorul este și el prezent – spre exemplu, în poezia *Lumina lină de înviere*, unde, în mod neașteptat, sub fațada pretextului sărbătorilor, descoperim imagini

incompatibile cu o sărbătoare de la care ne așteptăm să fie legată de spiritualitate: „Am șofer miliardar,/ Fac afaceri cu Bitcoin/ Și mă plimb pe la arabi/ În penthouse cu balcon“ (p. 32). Sinceritatea din poezia *Eu ador mult aventura* ne face să zâmbim: „Eu ador mult aventura/ Și plăcerile, și jocul,/ Și când vreau adrenalină,/ Îmi încerc mereu norocul.// Și șampania m-ajută,/ Vinul roșu sau cafeaua,/ Și discursul futuristic,/ Sau hazardul ca salteaua“ (p. 33).

Poezia *Hai să ne plimbăm prin nori* ne creează, ca poezia *Lumina lină de înviere*, false așteptări. Ne așteptăm fie la o atmosferă de spiritualitate și liniște sufletească, fie la o stare de visare și de evadare într-o lume a imaginației. Prima strofă din *Hai să ne plimbăm prin nori* ne lasă să ne păstrăm o vreme așteptările: „Aventura ne dezvoltă/ Iar imaginația,/ Când croim pentru recoltă/ Astfel destinația“ (p. 35). *Lumina lină de înviere* ne creează așteptări doar prin titlu, poetul introducându-ne apoi parcă într-o altă realitate, complet incompatibilă cu starea sugerată de titlu. *Hai să ne plimbăm printre nori* ne lasă să credem că ne îndreptăm spre ceva și apoi ne contrazice așteptările în strofa a doua: „Plănuim ca evadarea/ Dintr-un fals cotidian/ Să ajungă pe oricare/ Legendar meridian“ (p. 35). Nu lumea visării este iluzorie, ci lumea de zi cu zi este una falsă. Cititorii înțeleg că e vorba de o lume a falselor valori. Poezia ne invită apoi să pătrundem într-o lume fantastică, pe alocuri absurdă, așa cum sunt visele din fiecare noapte: „Când călătorim fantastic,/ Din cuvinte facem aripi,/ Norii-s pajiști tunse drastic/ Și-amintirile-s pescarii“ (p. 35). La final se dovedește cum toată această lume fantastică a fost, într-adevăr, un vis: „Ah, ceasornicul vibrează,/ O alarmă-n zori, sonor!// Cei ce nopțile visează/ Se plimbau, valsând, prin nori!“ (p. 36).

O lume fabuloasă – de data aceasta, fără intervenția realității pline de asocieri negative și remarci ironice și umoristice la adresa ei – întâlnim în *Îmbrățișez necunoscutul*. Aici, fantasticul se împletește cu tema trecerii timpului: „Îmbrățișez necunoscutul/ Cu sufletul mustind de dor,/ Fiindcă timpul este scutul/ Oricărui magic călător“ (p. 31). Călătoriile prin timp sunt sugerate ca un aspect ce ține atât de fantastic, cât și de real. Percepem trecerea timpului într-un mod propriu, subiectiv, putând să simțim că timpul parcă nu a trecut sau că a trecut mult prea repede. De asemenea, călătorim, la modul figurat, printre amintiri. Reacția la schimbare este prezentată astfel: „Atâtea vieți rămân în urmă/ Și alte inimi bat în piept,/ Dar tot același nu se curmă/

Destinul meu de mag deștept“ (p. 31). Este o reacție la pierderea celor dragi, a celor cunoscuți. Poetul pare să fie etern, rămânând singurul neschimbat. Devine un povestitor și un reper pentru ceilalți: „În ochii mei povești descoperi/ Pe chipul meu un zâmbet cald“ (p. 31).

Poezia *Acolo unde poți fi liber* prezintă o lume de vis. Poetul visează cu ochii deschiși la o lume ideală în care se poate exprima liber și în care să fie înțeles și apreciat de cititori: „Acolo unde poți fi liber/ Ca păsările cerului/ Și peste amintiri un lider/ Ca soarele pe bolta lui [...]// Acolo vreau să mă dezvălui/ Ca un poet fără cusur/ Și toată lumea s-o învălu/ În paradisul meu matur“ (p. 28).

Iubirea devine o sursă de inspirație, creativitate și fericire în poezia *Lumea e a mea*: „Lumea e a mea, iubito,/ După cel mai greu examen,/ Viața mea tu ai vrăjit-o/ Ca un înger dintre oameni“ (p. 26). Importanța iubirii în lumea poetului este clară: „Dacă eu eram un rege,/ Stăpânind pământ și mare,/ Și nu te aveam pe tine, eram unul ca oricare.// Dacă eu eram ca zeii,/ Împărat pe-atâtea stele,/ Și tu nu erai cu mine,/ Eram umbra lumii mele“ (p. 26). Poezia aceasta ilustrează modul în care dragostea ne schimbă lumea. În plus, poetul simte cum o stăpânește, cum are totul odată ce are dragostea iubitei.

În poezia *Oriunde te duce viața*, care vorbește despre căutarea unui sens al vieții, dragostea este o experiență dătătoare de sens: „Oriunde te duce viața/ Ești și viitor și clipă,/ Dragostea topește gheața/ De pe inimă în pripă [...] Și oriunde viața duce,/ Și din clipa care vine,/ M-am ales c-un înger dulce/ Și mă-nalț ca-n vis cu tine“ (p. 24-25). *Oriunde te duce viața* subliniază căutările și frământările de pe tot parcursul vieții, dileme filozofice de care ne lovim majoritatea: „Ești mereu în căutare/ De răspunsuri și-ntrebări,/ Prins de-a anilor vârtoare/ Străbați ceruri, munți și mări“ (p. 24).

Tot dragostea e cea care determină poetul să viseze și să interpreteze altfel lumea. Cititorii își imaginează în poezia *Primăvara te adoră* admirația poetului pentru iubita sa: „Da, primăvara te adoră/ Cu razele de soare,/ Și chiar destinul te imploră/ Să stai în parc ascunsă,/ Ca fiecare floare, ca fiecare frunză.// Prin arbori păsările-n horă/ De vise fac risipă.../ Da, primăvara te adoră,/ Și tu plutești ușor,/ Cu fiecare clipă,/ Cu fiecare nor“ (p. 22). Ca și în poezia *Lumea e a mea*, iubirea ne face să simțim că totul se află acolo pentru noi, că lumea funcționează după alte legi, ale noastre. Primăvara face totul

pentru iubita poetului – întreaga fire reacționează pentru ea, totul devine frumos în jur, parcă pentru ea. Îndrăgostiții își construiesc și trăiesc în alte lumi.

Primăvara e prezentată drept un anotimp al reînvierii firii. În poezia *Mărțișor – simbol în inimi*, această realitate ni se prezintă astfel: „Iarna pleacă somnoroasă/ Cu un cer pustiu și greu,/ Primăvara ne aduce/ Tinerețea-n piept mereu“ (p. 17). Sărbătoarea mărțișorului e legată de fericire și iubire: „La debut de primăvară/ Strălucește mărțișorul,/ Un simbol al fericirii/ Care-n inimi prinde dorul“ (p. 17).

Parcurile au, fiecare, atmosfera lui. Spre exemplu, Parcul Circului e descris în poemul cu același titlu ca având o atmosferă jucăușă, relaxată, dar și visătoare: „Pun și pătură pe iarbă/ Și citesc ceva din cărți;/ Melancolic sau nostalgic,/ Sunt plecat prin alte părți.// Parcă tu mă suni din Lună/ Și mă chemi la KFC,/ Că nu-i panică, nu-i jale,/ Are premii mari, deși// Nu e premiu mai fantastic/ Cum sunt eu pe-acest Pământ,/ Nici mai nostim, nici mai dulce,/ Nici mai macho, nici mai sfânt“ (p. 29). Elemente din viața de zi cu zi contemporană sunt integrate armonios cu starea de contemplare și visare, precum și cu aceea jucăușă. Parcul Drumul Taberei, în poemul cu același titlu, îmbină aceeași stare de veselie și bună dispoziție cu aceea de contemplare: „Parcul plin de oameni veseli/ Judecă povești frumoase,/ Ca albinele nocturne/ Să le strângă la terase.// Și atâția fluturi gingași/ Văd dansând pe patinoar,/ Că mă-ntreb ca filozoful/ Noi de ce n-am merge iar?“ (p. 45). Referințe la locuri specifice parcului sunt prezente în cazul meselor de șah și al ștrandului Trei Ligheane: „Dar mă poartă magnetismul/ Lângă mesele de șah,/ Și cuprins de vechi mistere/ Meditez ca un monah.// Albăstrit de fericire/ Geme ștrandul Trei Ligheane,/ Și acolo toată lumea/ Face baie ca-n oceane“ (p. 45). Universul mic al vieții cotidiene, al realității imediate e extins, în cazul jocului de șah, la reflecții de strategie și, în cazul ștrandului, la o lume mai largă, a oceanelor, ambele rezultate ale imaginației. Parcul Eroilor descrie o atmosferă de relaxare: „Parcul este pentru mine/ Spațiul meu de recreere,/ Ca o pată verde, mică,/ În oraș, în centru, vere“ (p. 53), de joacă, de imaginație: „Dacă n-ai ce face-n casă,/ Plimbă câinele pe jos,/ Unde locul lui de joacă/ E atât de generos.// Sau încearcă exerciții/ Printre skateri să arăți,/ Că în zona lor ai sigur/ Multe, mari facilități“ (p. 53), de contemplare: „Sau citește dintr-o carte/ Câteva capitole,/ Într-un ambient cromatic/ Ce te-ndeamnă la orice“ (p. 53),

dar și de gânduri legate de succes: „Poate chiar să scrii pe laptop/ Vreun roman sau vreun jurnal,/ Să schimbi lumea literară/ Ce așteaptă noul val“ (p. 53). Parcul Grădina Botanică devine un spațiu al explorării unor lumi fantastice prin plantele sale, unde se poate face un exercițiu al imaginației: „Palmierii fără nume/ Au și plante carnivore,/ Care vor să te adore/ Sau pe veci să te devore“ (p. 62). Imaginația se împletește cu o stare jucăușă, de umor: „Explorează și sectorul/ Plantelor decorative,/ Fără alte supoziții,/ Pricini, inițiative“ (p. 62).

Volumul cuprinde trei poeme de deschidere: *Omagiu lui Mihai Eminescu, Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* (acesta fiind un titlu preluat de la o poezie a lui Eminescu, sugerând modul în care poetul rezonază cu perspectivele, temele și motivele poetului național) și *Iarna trece...* Aceste trei poeme prezintă trei direcții principale urmate de poemele din volumul de față: teme și motive de la Eminescu (natura, iubirea, satira istorică, politică, reflecții asupra țării natale, fantasticul, visul), propriile gânduri despre țara natală actuală, precum și începutul primăverii și al iubirii, cea care oferă sens vieții. Poezia *Drag de Dragobete* rezumă experiența iubirii ca dătătoare de sens vieții astfel: „Dragobetele aduce/ Cât-un strop de fericire/ Și ca soarele străluce/ Peste ani în amintire“ (p. 16).

Pe parcursul poveștii compuse din poezii, anotimpurile vin și trec, printre plimbările prin parcuri, trăiri legate de dragoste, aspecte ale vieții politice, aspecte ce-și au intruziunea în universul personal, din viața de zi cu zi. Nu doar primăvara și iarna sunt prezente în poeme, ci și toamna. Toamna e asociată cu melancolie, cu amintiri, cu peisajele aurii și arămii specifice, dar și cu ploile, toate petrecându-se într-o atmosferă urbană. În acest sens, poezia *Toamna umblă prin orașe* este sugestivă: „Toamna umblă prin orașe iar cu pași ușori de vals/ Și îmbracă străzi și case în nuanțe de-arămiu/ Și-auriu...“ (p. 67). Pe măsură ce trece timpul, toamna are altă imagine: „Diminețile de toamnă își pierd liniștea profundă/ Prin al frunzelor trist foșnet sau prin corbi ce se scufundă,/ Și orașul pare-n suflet doar odihna c-a cules,/ Mantia melancoliei îl învăluie-n velur“ (p. 67).

Nu lipsește nici un element al vieții de zi cu zi, precum cafeaua. Aceasta e legată de prezența iubitei, de povești, de momente de visare împreună: „La margine de zi și lume/ Mă-ntâmpini iar cu-aroma ta,/ În cești de vis, povești profunde/ Se ȧes ușor la o cafea“ (p. 88).

Volumul se citește precum o poveste coerentă (deși nu e spusă în ordine cronologică, sugerând și selectând momente semnificative din viața de zi cu zi a poetului), legând reflecțiile de unele repere date de temele și motivele eminesciene, continuate în mod propriu, de elemente personale legate de locuri cu semnificație personală – parcurile din București, și nu natura din copilăria lui Eminescu – precum și de experiența dragostei care dă continuitate și sens vieții. Nemulțumirile legate de politică sunt secundare lumilor fantastice ale poetului visător, care este adaptabil și leagă cele două lumi contradictorii prin umor și ironie. La fel ca Eminescu, Balaban folosește ritmul și rima, poezia rămânând una clasică din acest punct de vedere. Comun cu Eminescu are și limbajul clar, simplu, fiecare cuvânt însă fiind ales cu grijă și exprimând sensuri mai profunde decât cele pe care le identificăm la prima vedere. În același timp, imaginea toamnei și a peisajului urban amintesc cititorilor cunoscători de poeziile simboliste ale lui Ion Minulescu, un alt poet al cărui stil era unul muzical și ale cărui poeme chiar au devenit versuri pentru melodii. Într-un mod similar, Constantin Balaban își pune unele poezii pe melodii și voce ale unor clipuri generate cu inteligență artificială însă, adaptând creativitatea vremurilor de azi.

Constantin Balaban – membru LSR (Liga Scriitorilor Români și SSR (Societatea Scriitorilor Români) – este administratorul grupului Facebook *Poezii care te fac celebru*, în cadrul căruia organizează săptămânal un concurs de poezie pe anumite teme pentru membrii grupului și le oferă diplome câștigătorilor. De asemenea, organizează selecții de poeme periodice pentru antologii în care sunt publicați membrii grupului care doresc să participe. Astăzi, poezia ajunge la cititori și prin intermediul social media și al tehnologiei avansate. De asemenea, grupul Facebook creează o comunitate de poeți din mai multe zone ale României și din diaspora, păstrând atmosfera cenaclurilor de altădată.

Fiecare volum al fiecărui poet reprezintă un univers poetic personal. La fel putem spune și despre *Metamorfoze celeste* de Constantin Balaban. Acest univers poetic personal se întâlnește, însă, cu acelea ale altor scriitori cunoscuți de cititori dinaintea lui și cu universul personal al cititorilor, reușind, astfel, să creeze posibilitatea unui dialog cu ei. Poetul ni se deschide, ni se confesează prin poeziile din volum. Noi, cititorii, avem acces la universul său interior. Îl cunoaștem mai bine prin trăirile lui. Un volum de poezii devine, astfel, echivalentul unor discuții avute cu poetul sau al parcurgerii unui jurnal al său.

Cartea care zguduie America: „Capitalul în secolul al XXI-lea“

Notă:

Nu e beletristică, dar e de mare interes, mai ales pentru scriitorii ce-și propun să abordeze lumea în care ne trăim bucuriile, tristețile, speranțele, dezamăgirile, iubirile...

O nouă carte face valuri peste ocean: „Capitalul în secolul al XXI-lea“, scrisă de economistul francez Thomas Piketty. În ciuda faptului că are 696 de pagini, în ultimele săptămâni această carte a urcat pe prima poziție în clasamentul vânzărilor din SUA și Marea Britanie, devenind totodată cea mai discutată carte a anului.

„Este cea mai importantă carte a secolului“, a concluzionat revista *Esquire*, iar Paul Krugman, laureat al Premiului Nobel pentru Economie, a descris-o ca „un volum cu adevărat superb“ și „o lucrare extraordinară [...] cu siguranță cea mai importantă carte economică a anului, dacă nu a deceniului“. La rândul său, Martin Wolf, unul dintre cei mai influenți scriitori pe teme economice la nivel mondial, spune că lucrarea lui Piketty este „extraordinar de importantă“, iar Branko Milanovic, fost economist al Băncii Mondiale, că este „una din lucrările de căpătâi ale gândirii economice“.

Ce a descoperit Piketty?

Titlul „Capitalul în secolul al XXI-lea“ face aluzie la „Capitalul“ lui Karl Marx, cartea fiind o lucrare de istorie economică extrem de detaliată ce are ca obiectiv descifrarea regulilor economice ce stau la baza funcționării societăților occidentale. Cartea se bazează pe cercetările efectuate în ultimii zece ani de economistul francez și abordează o temă sensibilă: inegalitatea. Piketty a analizat modul în care au evoluat în ultimele secole veniturile și bogăția (capitalul), oferind o imagine de ansamblu asupra inegalității de la Revoluția Industrială până astăzi.

Piketty definește capitalul (bogăția) drept totalitatea acțiunilor, banilor și bunurilor imobiliare deținute de oameni. Capitalul este distribuit mult mai inegal decât venitul (spre exemplu, în SUA 5% dintre gospodăriile dețin majoritatea capitalului), iar cartea lui Piketty studiază inegalitatea bogăției în cele mai importante economii occidentale de-a lungul timpului.

Inegalitatea veniturilor este un subiect foarte dezbătut în societate, însă datele colectate de Piketty arată că inegalitatea capitalului este chiar mai mare. În SUA, 1% din populație deține 35% din toată bogăția, pe când în Europa cei mai înstăriți 1% dețin aproximativ 25% din capitalul continentului. Atât în SUA, cât și în Europa, 10% din populație deține mai bine de jumătate din capital.

În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, în societățile Europei occidentale se înregistra un nivel uriaș al inegalității. Bogăția depășea cu mult nivelul venitul național, fiind concentrată în mâinile câtorva familii bogate situate în pătura de sus a structurilor sociale. În ciuda faptului că industrializarea a dus la creșterea treptată a salariilor muncitorilor, acest sistem s-a menținut, inegalitatea fiind redusă doar în urma celor două războaie mondiale și a Marii Depresiuni. Distrugerea proprietăților, inflația și taxele foarte mari rezultate în urma acestor crize au făcut ca nivelul bogăției să scadă considerabil, această perioadă fiind caracterizată de o distribuție relativ egală a bogăției și a veniturilor. Acum, însă, Piketty afirmă că **bogăția începe să-și recapete supremația, importanța capitalului în economiile moderne atingând niveluri similare celor înregistrate înainte de primul război mondial.**

Pornind de la aceste date istorice, Piketty a enunțat o teorie a capitalului și a inegalității. Economistul francez afirmă că bogăția crește mai repede decât rata de creștere a economiei (concept sintetizat în expresia „ $r > g$ “, unde r reprezintă rata rentabilității capitalului, iar g reprezintă rata creșterii economice). Datele colectate de Piketty arată că g , rata de creștere economică, este în medie de 5%, însă în ultimele decenii ea a fost sub acest nivel. **Deoarece rentabilitatea capitalului este mai mare, bogăția celor deja bogați crește mai rapid decât economia unei țări. Așadar, deoarece bogații vor deveni și mai bogați, iar inegalitatea va crește.**

Singura excepție a fost în perioada cuprinsă între Primul Război Mondial și anii '70. Datele colectate de Piketty arată că această perioadă de glorie a clasei mijlocii nu a fost decât un moment trecător, datorat în bună parte distrugerii bogăției moștenite (în urma războaielor), inflației, naționalizărilor și politicilor de taxare progresivă. **Acum, notează Piketty, societățile recrează lumea „capitalismului patrimonial“, în care domină bogăția moștenită, la fel ca la finalul secolului al XIX-lea.**

Datele empirice acumulate l-au făcut pe economist să tragă o concluzie fermă: în lipsa unei intervenții, economiile de piață vor intra întotdeauna într-un ciclu periculos în care bogăția existentă va crește în valoare mult mai rapid decât salariile sau vânzările. Din acest motiv, nivelul de trai al tuturor oamenilor ce nu sunt bogați va stagna și chiar va intra într-un declin, fenomen pe care Piketty îl descrie cu fraza „trecutul devorează viitorul“.

Piketty afirmă că **nu există niciun element natural care să prevină concentrarea treptată a bogăției**. Aceasta poate fi prevenită fie printr-o creștere economică rapidă (ce se poate datora progresului tehnologic sau creșterii populației), fie ca rezultat al intervenției statului. Din acest motiv, Piketty concluzionează că guvernele lumii pot preveni accentuarea inegalității prin impunerea unei taxe globale asupra capitalului.

Deoarece rentabilitatea capitalului este mai mare, bogăția celor deja bogați crește mai rapid decât economia unei țări. Așadar, deoarece $r > g$, bogații vor deveni și mai bogați, iar inegalitatea va crește. bogații vor deveni și mai bogați, iar inegalitatea va crește. „border = 0“

Care sunt soluțiile lui Piketty?

Deși titlul cărții lui Piketty are o rezonanță marxistă, economistul francez afirmă că nu este anticapitalist, subliniind că inegalitatea nu poate fi rezolvată prin creșterea dimensiunilor statului. Economistul francez crede că o soluție ar putea fi o taxă globală asupra bogăției, însă tot el recunoaște că această idee este utopică, fiind greu de crezut că guvernele lumii vor cădea de acord să impună o taxă la nivel mondial (acest lucru ar fi necesar, pentru că impunerea parțială a acestei taxe ar duce la transferarea capitalului în țări cu reglementări mai lejere, așa cum se întâmplă astăzi).

Piketty propune **adoptarea de politici ce ținesc capitalul nefolositor, taxând moștenirile, salariile foarte mari și formele de bogăție statică. Aceste politici nu ar avea ca obiectiv colectarea de bani prin taxe, ci stimularea oamenilor să-și mute capitalul în zone cu risc mai mare, pentru a crea activitate economică.**

Măsurile propuse de Piketty au șanse mici de a fi adoptate, ceea ce recunoaște în primul rând el. Chiar dacă problema nu va fi rezolvată prin propunerile pe care le-a formulat, concluziile sale îi asigură francezului intrarea în istorie. Lawrence Summers, fost Secretar al Trezoriei SUA între 1999 și 2001 și totodată fost Economist Șef al Băncii Mondiale,

afirmă că și în cazul în care niciuna din teoriile lui Piketty nu se va dovedi adevărată, el tot merită să câștige Premiul Nobel pentru demonstrarea empirică a faptului că procentul capitalului care ajunge la cei aflați în vârful ierarhiei (top 1%, top 0,1% și chiar top 0,01% din populație) a crescut considerabil în ultima generație. **„Demonstrarea acestui fapt a transformat dezbateră politică“**, a explicat Summers. Piketty subliniază că previziunile sale, ce preconizează o accelerare a inegalității, nu sunt sortite să devină realitate. „Tot ce propun este să proiectăm instituții care pot reacționa, dacă este nevoie, dacă această posibilitate devine reală. Dacă proporția capitalului nu crește pentru că rata rentabilității capitalului nu este mult mai mare decât rata creșterii economice ca urmare a inovației foarte rapide, atunci nu va fi nevoie să reacționăm pentru ca inegalitatea avuției să nu crească și va fi foarte bine“, spune Piketty. „Dar nu putem să stăm și să așteptăm ca această coincidență incredibilă să aibă loc. Nu există nicio forță naturală care să producă această coincidență incredibilă, deci avem nevoie de un plan pentru cazul în care ea nu se va produce“, concluzionează economistul francez.

Autorul oferă exemplul taxării progresive a veniturilor: **„Ar fi părut o utopie acum un secol și totuși a devenit realitate, nu doar în Europa, speriată de Revoluția Bolșevică din Rusia, ci și în SUA, în ciuda faptului că părea să nu fie permisă de Constituția acestei țări“**. Așadar, chiar dacă propunerile sale par extreme, Piketty crede că **acestea vor deveni realitate mai devreme sau mai târziu, fie pentru că vom fi forțați să le adoptăm în urma următoarei crize de mari proporții, fie pentru a evita ca aceasta să aibă loc.**

Indiferent dacă politicile propuse vor fi sau nu aplicate, Piketty a produs deja un impact considerabil prin volumul său, antrenând societatea într-o dezbateră asupra inegalității. Chiar și în cazul în care previziunile lui nu se vor adevăra, viitorii istorici și economiști vor recunoaște „Capitalul în secolul al XXI-lea“ drept una dintre cele mai importante cărți ale debutului de secol al XXI-lea, mai ales prin prisma impactului social considerabil.

Marius Comper

Publicat: 10.06.2014

Sursa:

<https://www.descopera.ro/cultura/12728584-cartea-care-zguduie-america-capitalul-in-secolul-al-xxi-lea>

LITERATURA FĂRĂ FRONTIERE

Marian ILIE

Osman Bozkurt – un neobosit promotor al literaturii fără frontiere

La 15 iunie ar fi împlinit 70 de ani. N-a apucat să atingă această vârstă, plecând dintre noi în noiembrie anul trecut, după o lungă și grea suferință. A avut însă cu ce să-și justifice în fața lui Allah tumultuoasa existență pe pământ, fie și numai dacă luăm în calcul ce a făcut el personal pe linia schimburilor dintre literatura turcă și cea română, fără a ține seamă de schimburile cu alte literaturi din țările balcanice și de propria sa creație.

Primul său contact cu literatura română a avut loc în urmă cu 25 de ani, ocazionat fiind de o întâlnire a scriitorilor din Balcani. Pentru ceea ce a urmat voi cita răspunsul său în cadrul unui interviu acordat de Osman Bozkurt ziarului de mare tiraj *Evrensel* la 7 aprilie 2019, cu prilejul lansării la Istanbul a antologiei bilingve de poezie română actuală *Şiir Evreni/ Un-iversul poeziei* (Istanbul, USAR Yayıncılık, 2019):

„Prima mea întâlnire cu poeți și scriitori români s-a petrecut în anul 2001, la Întâlnirea Scriitorilor din Balcani. Apoi, în 2004 am fost invitat de Universitatea din Cluj la un simpozion dedicat cunoscutului filozof și poet Lucian Blaga. Cu prilejul acelei deplasări am întâmpinat dificultăți în a-mi procura suficiente surse de informare în legătură cu literatura română. Și după aceea, participând la alte festivaluri de poezie

din alte orașe am văzut că acest neajuns se resimte în ambele țări. Este evident că ordinea capitalistă facilitează discursul naționalist șovin și instigă la ură, nu la pace și frăție între națiuni. Depășirea unei astfel de situații depinde de măsura în care culturile se pot întâlni între ele și achiesa la valorile universale. Iar eu, de fiecare dată, am dorit să pun în „ciorbă“ atâta „sare“ cât să rezoneze cu unghiului meu de vedere. Ca prim demers, în 2011, cu prilejul Festivalului de Poezie Istanbul, împreună cu Şener Aksu, am pregătit pentru a fi editată și am asigurat editarea și difuzarea în cadrul festivalului a „Antologiei poezilor români contemporani“ tradusă în limba noastră de poetul și traducătorul de origine turcă din România Nevzat Yusuf, invitat la festival. După aceea, adăugând o serie de nume noi – precum Afşar Timuçin, Ahmet Telli, Güngör Gençay, Ahmet Özer și mulți alții pe care nu-i voi mai menționa aici – la ediția din anii 1970 a antologiei „Poezia turcă modernă“ pregătită tot de Nevzat Yusuf și publicată în România, am asigurat reeditarea acestei antologii de către Editura Betta, în anul 2016. Apoi, am asigurat editarea (în 2017) de către USAR Yayınları a primilor poeți români (Nevzat Yusuf și Marian Ilie), cu câte un volum, sub titlurile „Turna Yeri“ (*Locul cu cocori*) și respectiv „Dalgaların Hüznü“ (*Tristețea valurilor*). Iar în 2018 s-a editat la București, bilingv (română/turcă), volumul meu de poezie intitulat *Şoapta Viselor/Düşlerin Esintisi*. Volumul a fost încununat cu distincția „Cerurile Oltului“ la Festivalul de Cultură (Rotonda plopilor aprinși) de la Râmnicu Vâlcea unde, pentru contribuția personală la realizarea punții dintre literaturile și popoarele din Turcia și România, am primit o a doua distincție, din partea Fundației Dragoș Vrânceanu. Au fost participanți și din alte țări precum și poeți și scriitori din diverse orașe. Fie datorită interesului față de literatura turcă, fie datorită celor două premii, ori poate dată fiind dorința poezilor români de deschidere către lume, fapt este că am primit invitații să merg în mai multe orașe, neprevăzute în program. N-am refuzat nicio invitație. Am participat la întâlniri în șase-șapte orașe, în pofida distanței dintre ele. Am cunoscut mulți alți poeți, pe lângă cei știuți dinainte. La început m-am gândit să asigur traducerea în turcă a patru-cinci dintre ei, însă apoi am decis să largesc cumva sfera de cuprindere a opțiunii inițiale limitate. Cu această idee am plecat din București. Antologia a ieșit de sub tipar în anul 2019.“

Și n-a fost numai atât; a urmat traducerea și editarea – prin grija aceluiași neobosit promotor – a volumelor a încă 7 din poezii români antologați (Emil Lungeanu, Ion Cristofor, Doina Cetea, Hanna Bota, Maria Pal, Ana Hâncu și Răzvan Nicula). Volumele s-au lansat cu participarea autorilor din România, bucurându-se de un larg ecou în presa literară și de cultură de pe malurile Bosforului.

Fără îndoială, dispariția prematură a lui Osman Bozkurt lasă un mare loc gol pe „podul de poezie” deschis între România și Turcia de el. A făcut totul cu pasiune și dăruire, compensând într-o măsură considerabilă lipsa de interes a autorităților de resort, mai ales a celor de la București – pentru care lumea se întinde doar spre vestul României, cu deschidere doar pentru o anumită elită literară. Nu vreau să fac o trecere în revistă a delegațiilor noastre scriitoricești ce au bătut drumul Istanbulului în ultimul deceniu – nu merită, pentru că nu au lăsat nimic în urmă! Voi mai scrie despre contribuția personală a lui Osman Bozkurt la construcția și întreținerea „podului de cuvinte” dintre literaturile noastre. Deocamdată mă voi limita la a-i prezenta în continuare fișa biografică și trei poeme necuprinse în volumul său editat la noi.

OSMAN BOZKURT

S-a născut la Ardanuç (Artvin), în anul 1956. După absolvirea școlii elementare și medii în Ardanuç, a urmat ca intern cursurile Liceului Profesional de Finanțe din Ankara până în anul 1973, în același an devenind funcționar la Ministerul de Finanțe. După șase ani, îndeplinindu-și obligațiile de elev intern, a demisionat, apoi a devenit absolvent al Universității Nouă Septembrie, secția Relații Economice și Industriale.

Pe 12 septembrie, în timpul insurecției militare, datorită ideilor sale, a fost reținut timp de 27 de luni, apoi a fost achitat. Până în anul 1989 s-a ocupat de publicarea, difuzarea și vânzarea în Germania a revistei *Dost* (*Prietenul*). În anul 1990 a devenit membru fondator al revistei *Gerçek Sanat* (*Artă Realistă*).

În ziarele *Cumhuriyet Kitap*, *Birgün*, *Evrensel* a publicat diferite articole și interviuri. Nuvelele, eseurile și versurile sale au apărut în *Dost*, *Gerçek Sanat*, *Varoş*, *Fayton*, *Berfin Bahar*, *Sanat Yaprakları*, *Agora*, *VS*, *Şarköy Sanat*, *Patikalar*, *Bizim Sanat*, *Akademi Göküyü*, *Kar Edebiyat*, *Edebiyat Nöbeti* (Turcia), *Arena Literară*, *Rotonda Valahă* (România).

Scrierile lui au fost incluse în *Yazarlar Sözlüğü* (*Dicționarul Scriitorilor*), în antologii tematice și mixte din India, România (în *Antologie de Poezie Turcă Modernă*).

A fost consultant financiar la firma Bağımsız Denetim.

A obținut diploma de onoare acordată poezilor și operelor lor de către Kar Edebiyat.

Opere publicate:

Fotografia din nisip (versuri, 1995, ed. Gerçek Sanat); *Contacte* (eseuri, 1996, ed. İnsancıl); *Dialoguri așteptate* (interviu, 1998, ed. Gerçek Sanat); *Umbra viselor* (versuri, 2000, ed. Tohum); *Plouă peste mine* (versuri, 2006, ed. Gerçek Sanat); *Scrieri pribege* (eseuri, 2008, ed. Gerçek Sanat); *Revederea* (nuvele, 2010, ed. Telos); *Zile fără grai* (versuri, 2013, ed. Usar); *Un portret AfşarTimuçin* (biografie, 2014, ed. Bulut), *Düşlerin esintisi/Şoapta viselor* (versuri, bilingv, București, Ed. Betta, 2018)

Lucrări în colaborare:

Antologia Poeziei Române Contemporane (selecție Prof. Dr. Mircea Anghelescu, traducere Nevzat Yusuf Sarıgöl; 2011, ed. Artshop); *Pe urmele lui Güngör Gencay* (biografie, 2013, ed. Usar); *Bülent Habora – 60 de ani de artă* (biografie, 2014, ed. Yar); *Nuvelele lui Metin İlkin* (biografie, 2014, ed. Usar)

A fost membru BESAM (Uniunea Profesională a Oamenilor de știință și a Literaților) și al Sindicatului Scriitorilor TSMMO din Turcia.

În urmă cu două luni Editura USAR i-a publicat volumul postum de poezii *İflah olmaz bir çocuk / Un incurabil copil*.

3 poeme de Osman Bozkurt

în traducerea lui Marian Ilie

Vorbesc cu mine însumi

Noapte – tăcerea și eu
Suntem înghesuiți se pare
Singur în multitudinea asta
Unde eu reprezint opoziția
Vorbesc cu mine însumi

De jur împrejur mi s-au furișat viermi
Nu tu varietăți nu tu curs valutar
Tot despre Medcezir* se citește și se scrie
În vârtejul de du-te-vino-uri sunt orb și
Orbirea-mi fântână de furie este,

Tendința se pare e spre întuneric
 „Stai călătorule“ spun intuițiile mele
 Tu calci nu pe pământ
 Ci pe propriul tău trecut
 În identitate îmi adun eu trecutul

* *Medcezir*: titlul unui serial TV de mare succes

Ghiocelul din Hiroșima

Toate firele mi-au fost smulse
 Sunt descusut de peste tot acum
 Prin largul oceanelor
 Cu trupul rămas jumătate pe țarm

Sătul până peste cap de ce mi-e în jur
 Nici plutire de balon pe apă
 Nici căutare-n adâncurile mării
 Eu mă aflu la adrese necunoscute

Tu ești așadar aventura
 Spre a căuta și găsi ceea ce ziceam
 Jumătatea cealaltă a trupului meu adică
 Într-un fel eu mă aflu-n adâncuri de ape

N-am fost în mare un asparagus
 Și nici domnul mării delfin nu am fost
 Maeștrii mei au fost găzele toate
 Încă umblu și tot umblu târâindu-mă

Nu-i semăn niciunuia din cei ce-și strică făcutul
 Sunt peste tot unde-s mrejele strânse mai bine
 Să știti că ghiocelul din Hiroșima
 Eu am să-l fac de fiecare dată să reînvie

Hărțile

Drumurile pe care merg sunt înguste, strâmte
 S-au subțiat sfoară decând munții mi s-au strâns
 Potecile sunt lungi, șoselele-s departe
 Norii și zăpada se întind la soare

A ajuns să-i fie mare omului lumea ?
 Fluviile, mările, munții s-au împărțit
 Aici este patria mea, acolo e-a ta
 Pentru asta s-au inventat hărțile?

Timpul de ieri este o cascadă fără de fir
 Curge involburat prin canioane
 Crestele îmi sunt frați secreți
 Ce-mi ascund la poalele lor gândurile

Culoarea hărților e spaima omului
 Apa din zăpezi vine strecurându-se din aprilie
 Și de s-ar așeza în poziție plană, înclinat vorbind
 L-ar putea salva pe om propria-i sălbăticie?

Trei zile în Capitala Poeziei turce

Marian ILIE

Cum scriam în numărul trecut, în perioada 7-12 mai am efectuat o deplasare în Turcia, invitat fiind de confratele Tuğrul Keskin la Festivalul Internațional „După-amiezile de poezie de la Salihli“, aflat la cea de-a 53-a ediție. Festivalul se desfășoară de două ori pe an, inițiat fiind în 1985 de poetul Zafer Keskiner, pe atunci primar al orașului Salihli din vilaetul Mersin, în vestul Anatoliei, nu departe de coasta egeeană.

Excluzând deplasarea dus-întors cu escală de câte o noapte la jumătatea drumului (deplasarea fiind făcută cu autoturismul), au fost trei zile de întâlniri și taifasuri cu poeții și artiștii invitați și cu oficialitățile locale (un *Magna Cum Laude* pentru primarul orașului, Dl. Mazlum Nurlu!), momentul de vârf având loc în ziua de sâmbătă 9 mai, marcat fiind de vernisajul unei expoziții de pictură și întâlnirea poezilor cu publicul local – un spectacol de zile mari, cu o sală de peste 500 de locuri arhiplină și o audiență cum nu mi-a mai fost dat să văd, la un spectacol de poezie, derulat pe durata a două ore și jumătate. Personal, am fost copleșit de liniștea și atenția cu care, după vernisajul expoziției pictorului turc Mustafa Ali Kasap și ocuparea locurilor în sală, numerosul public a urmărit prezentarea poezilor invitați și recitalul acestora (cu câte o poezie). Și am fost în total 13, din care eu și încă doi eram oaspeți străini. Nimeni nu s-a plictisit, așa că spectatorii au avut resurse suficiente să asiste în continuare și să aplaude, timp de încă o oră, la concertul solistului Fatih Kayhan, acompaniat la pian de Dengin Ceyhan.

<https://www.youtube.com/watch?v=8grX1BzThdw>

<https://www.youtube.com/watch?v=crVcwZ4b-Wo>

Da, poezia încă se bucură de trecere, la turci, mai mult ca la noi, iar asta o constatasem încă de la cele trei lansări de la Istanbul ale voumelor traduse de mine, la care voi face referiri separate. La Salihli însă m-a surprins amploarea spectacolului, dovadă că inițiativa fostului primar-poet a găsit aici teren prielnic și e continuată de primarii de orientare kemalistă ce i-au succedat, ca și faptul că Teatrul orașului poartă numele inițiatorului. Toate astea îndreptățesc titlul de Capitală a Poeziei dat orașului Salihli de poetul Cemal Sureya (1931-1990).

<https://www.instagram.com/reel/DYIR6nXKGu0/>

Redau mai jos istoria acestui eveniment, așa cum este ea prezentată pe site-ul special gestionat de Primăria orașului, din care ne putem da seama de aportul deosebit al prietenului Tuğrul Keskin, corespondent al revisterii noastre, în revitalizarea manifestării culturale la care am participat.

Înălțat pe pământurile fertile ale Mării Egee, orașul antic Salihli păstrează cu mândrie o tradiție literară adânc înrădăcinată, care se întinde pe aproape o jumătate de secol. După-amiezile de Poezie Salihli, un punct de întâlnire pentru poezie, gândire și memorie culturală, nu sunt doar un eveniment, ci o mișcare culturală puternică care și-a lăsat amprenta asupra istoriei artei Turciei.

Această călătorie grandioasă, care a început în 1985 cu visul unui grup de pasionați de literatură sub conducerea primarului de atunci, Zafer Keskiner, un pasionat iubitor de artă și poezie, s-a dezvoltat de-a lungul multor ani sub conducerea prof. dr. Şadan Gökova, dobândind o identitate internațională. Continuând sub conducerea poetului Tuğrul Keskin între 2005 și 2014, După-amiezile și-au lăsat amprenta asupra vieții culturale a orașului Salihli, aducând poezia pe străzi, în piețe și în inimile oamenilor.

Evenimentele, care au fost suspendate în 2014, au revenit în forță în lumea culturală în primăvara anului 2025, cu sprijinul Primăriei Metropolitane Manisa, eforturile dedicate ale Primăriei Salihli și sub conducerea reînnoită a lui Tuğrul Keskin. Astfel, După-amiezile de Poezie Salihli au renăscut ca o amintire vie, purtând inspirația din trecutul său în viitor.

Până în prezent, cele mai importante nume din literatura turcă și mondială s-au întâlnit la Salihli în limbajul comun al poeziei. De la Adonis la Fazıl Hüsni Dağlarca, de la Cemal Süreya la Can Yücel,

de la İlhan Berk la Aziz Nesin, de la Atıf Behramoğlu la Sunay Akın, de la Rutkay Aziz la Levent Kırca, sute de poeți, scriitori și artiști au fost invitați ai După-amiezilor de Poezie Salihli; lăsându-și amprenta asupra acestui pământ.

Salihli, onorată cu titlul de „Capitală a Poeziei” de către Cemal Süreya, marele maestru al poeziei noastre, se transformă într-un râu cultural care poartă arta în inima orașului în fiecare după-amiază de primăvară și toamnă. Pentru că noi vedem poezia nu doar ca pe o artă compusă din versuri, ci ca pe un pod universal care reunește diferite limbi, culturi și oameni.

Această mare moștenire literară, înrădăcinată în trecut și orientată spre viitor, continuă să trăiască astăzi cu același entuziasm, aceeași credință și aceeași pasiune pentru poezie.

<https://salihlisiirikindileri.com/etkinlikler/53-siir-ikindileri>

Cai QING

Laptele și sângele literaturii: suișurile și coborâșurile lecturii și elevarea spirituală a timpului nostru

– *Despre literaturile latino-americană, est-europeană și rusă* –

Prezentare generală

Literatura latino-americană și cea est-europeană au fost odată doi munți distinct diferiți în peisajul spiritual al literaturii chineze contemporane. Prima, asemenea unei furtuni tropicale, a hrănit o conștiință formală a „cum să scrii” cu imaginația sa abundentă; cea de-a doua, asemenea unei păduri de conifere

subarctice, a oferit duritatea existențială a „de ce să scrii” cu contemplarea sa austeră. Astăzi, prima a trecut de la „anxietatea influenței” la stadiul canonizării ca „descendent”, în timp ce cea de-a doua s-a retras de la proeminenta „febră Kundera” la o „necesitate spirituală” de nișă, dar extrem de pură.

I. Literatura latino-americană: De la „mamă care alăptează formal” la „descendentă a clasicilor”

1. Influență istorică: Declanșarea unei revoluții formale a „căutării rădăcinilor”

Boom-ul literar latino-american (Márquez, Vargas Llosa etc.) a avut un impact structural asupra scenei literare chineze din anii 1980. Nu a fost vorba doar despre lectură literară, ci și despre o iluminare metodologică.

Demonstrație de cale: Câștigarea Premiului Nobel de către Gabriel García Márquez le-a arătat scriitorilor chinezi o cale către recunoașterea internațională pentru experiențele lor locale din „Lumea a Treia” (viața rurală, realismul magic, istoria familiei). Acest lucru a stimulat direct apariția „literaturii căutării rădăcinilor” (Han Shaogong, A Cheng) și a „literaturii avangardiste” (Mo Yan, Yu Hua, Su Tong).

Infuzie tehnologică: Expresii clasice precum „mulți ani mai târziu...”, perspective ciclice ale timpului și tehnica de îmbinare a realismului magic cu realitatea au fost rapid absorbite de scriitori precum Mo Yan, transformându-le în instrumente narative locale pentru lucrările lor din seria Gaomi Northeast Township și Shangzhou.

2. Starea actuală: „Descendenții” clasicismului și riscul de „halucinație” pentru cititori

Dintr-o perspectivă creativă: literatura latino-americană a fost internalizată ca un „obiect de imitație” în genele literaturii chineze. Maeștri precum Mo Yan și Jia Pingwa și-au finalizat „înfărcarea”, formând un stil localizat de realism magic. În timp ce tinerii scriitori contemporani (precum Shuang Xuetao și Ban Yu) beneficiază de această tradiție, ei tind să-i dezbrace cochilia „magică”, păstrând doar cadrul narativ pentru gestionarea profunzimii istorice.

Dintr-o perspectivă a lecturii: literatura latino-americană (în special cea a lui Márquez și Borges) a devenit un curs introductiv esențial pentru „tineretul literar”. Totuși, această lectură prezintă riscul unei „dependențe compensatorii” – tinerii cititori sunt predispuși să interpreteze greșit „singurătatea civilizațională” a Americii Latine drept „anxietăți minore” personale, folosind exotismul pentru a ascunde o confruntare directă cu realitățile locale.

II. Literatura est-europeană: De la „pepinieră intelectuală” la „curent spiritual subteran”

1. Influența istorică: O armă speculativă împotriva kitsch-ului.

Influența literaturii est-europene (reprezentată de Kundera, Hrabal, Cioran etc.) este mai profundă și mai intelectuală.

Nebunia Kundera: În anii 1980 și 1990, *Insuportabila ușurință a ființei* a lui Kundera a oferit concepte precum „kitsch” și „ușurință și greutate”, devenind o lentilă prin care o generație de intelectuali chinezi au reflectat asupra politicii, sexualității și stării de a fi. Ideea sa că „romanul este arta scepticismului” a influențat profund opiniile creative ale scriitorilor avangardiști precum Ge Fei.

Hrabal și „Durerea surdă”: Comparativ cu filosofia lui Kundera, *O singurătate prea zgomotoasă* a lui Hrabal oferă o modalitate de a menține noblețea spirituală în mijlocul prăpastiei dintre clasele subdezvoltate și totalitarism, folosind un umor în stil „Babydale”. Acest lucru a influențat unii scriitori chinezi care se concentrează pe absurditatea vieții de zi cu zi.

2. Starea actuală: O necesitate spirituală retrogradată în „linia a doua”

Recepția rece a publicării: Comparativ cu popularitatea continuă a literaturii latino-americane, există o lacună semnificativă în traducerea și introducerea literaturii est-europene contemporane. În afară de câțiva maeștri precum Kundera și Kadare, operele unor autori precum László au fost amânate mulți ani și nu au primit prea multă atenție din partea pieței.

Segmentarea cititorilor: Literatura est-europeană nu mai este un domeniu de studiu principal, ci a

devenit un „curent spiritual subteran“ pentru cititorii cu discernământ ridicat. Pentru cititorii care s-au saturat de răsfațul senzorial al literaturii latino-americane și caută profunzime intelectuală, literatura est-europeană oferă un model pentru menținerea „conștiinței intelectuale“ într-o societate extrem de alienată. A evoluat de la o „nebie populară“ la „lectură de subsol“, servind cititorilor care au nevoie de un bisturiu mai degrabă decât de un anestezic spiritual.

III. Dimensiuni comparative: Moștenirea divergentă a două tipuri de „asistente medicale“

Dimensiuni: Literatura latino-americană (linia Marquez) Literatura est-europeană (linia Kundera/Cioran).

Natura influenței: Educație formală (cum să scrii) Armament ideologic (de ce să scrii).

Moștenire centrală: Realism magic, epoei familiale, libertate narativă; Speculație existențială, anti-lingușire, critică totalitară, absurditate.

Rol contemporan: Clasici literari (lectură populară), Antidot spiritual (esențial de nișă).

Riscuri: Conduce cu ușurință la dependența de imaginație și deconectarea de realitatea locală; Conduce cu ușurință la nihilism și apatie excesivă.

IV. De la „a bea lapte“ la „a digera“: Maturitate spirituală

Literatura latino-americană i-a învățat pe scriitorii chinezi să „își deschidă ochii către lume“, transformând miturile locale într-un limbaj global.

Literatura est-europeană, pe de altă parte, i-a învățat pe intelectualii chinezi să „își închidă ochii pentru a reflecta asupra propriilor greșeli“, menținând scepticismul și claritatea în mijlocul zgomotului.

Pentru tinerii chinezi contemporani: Citirea literaturii latino-americane necesită prudență: Fiți precauți în a o folosi ca pe un „halucinogen“ pentru a scăpa de realitatea banală; învățați din metodele sale de globalizare a experiențelor regionale, mai degrabă decât să-i imitați învelișul magic.

Citirea literaturii est-europene necesită profunzime: nu este o lectură ușoară, ci un exercițiu solicitant din punct de vedere mental. În contextul chinez, lipsit de o tradiție religioasă puternică, literatura est-europeană

oferă o soluție seculară, existențialistă, privind demnitatea și rezistența.

Când cineva trece de la a fi captivat de ospăturile narrative la a se baza pe cadrul gândirii, nu este vorba doar de o schimbare de gust, ci de o îmbunătățire a eticii lecturii.

De asemenea, am acordat atenție narațiunilor literaturii latino-americane și est-europene, așa cum sunt văzute prin ochii mai multor figuri cheie din lumea literară.

În opinia lor, deși literatura latino-americană și est-europeană aparțin peisajului literar „de dezvoltare târzie“, ele diferă semnificativ prin temperament și esență. Ge Fei, Zhang Wei și Li Jingze, trei figuri cheie în lumea literară chineză, au, de asemenea, perspective drastic diferite asupra celor două: America Latină este văzută ca o „revoluție în formă“, în timp ce Europa de Est este văzută ca o „ogindă a istoriei“.

Dimensiuni: Literatura latino-americană (Realism magic/Explozie), Literatura est-europeană (Kundera, Hrabal etc.).

Context istoric: Istorie colonială, cultură mixtă, politică autoritară; Crăpătură imperială, traumă de război, opresiune ideologică.

Stil estetic: Magic, expansiv, tropical: Bucle temporale, înviere mitologică, distorsiune realistă; Absurd, ironic, auster: Dilemă kafkiană, umor negru, poezie cotidiană.

Focus narativ: Spațiu și mit: Epoei familiale, alegorii continentale, inconștient colectiv; Individul și politica: Demnitatea individuală sub totalitarism, ușurința și greutatea existenței.

Influența chineză: Sursa mișcării „Literatura în căutarea rădăcinilor“ din anii 1980, activând imaginația locală; Iluminarea intelectuală după anii 1990, oferind un cadru pentru reflecția istorică.

Punctul de vedere al lui Ge Fei: America Latină este un „mentor tehnic“, Europa de Est este o „referință spirituală“.

America Latină: Caracterul inevitabil al formei
Ge Fei consideră că realismul magic din literatura latino-americană nu este deliberat, ci mai degrabă o reflectare a naturii bizare a realității în sine. El îi laudă foarte mult pe Márquez și Cortázar, considerând că scriitorii latino-americani „au transformat sistemul realist“. Pentru el, literatura

latino-americană este o comoară de tehnici narative, învățându-i pe scriitorii chinezi cum să gestioneze legende locale cu metode moderne.

Europa de Est: Rezonanță implicită Stilul fundamental al lui Ge Fei este mai influențat de realismul rusesc și francez din secolul al XIX-lea. Împrumuturile sale din literatura est-europeană (cum ar fi Kundera) sunt mai subtile, absorbind în primul rând ideea că „romanul este arta scepticismului” pentru a gestiona experiențe istorice complexe, mai degrabă decât să imite direct stiluri.

Perspectiva lui Zhang Wei: America Latină este „vitalitate”, Europa de Est este „suflete pereche exotice”.

America Latină: Berea sălbatică. Zhang Wei consideră literatura latino-americană ca pe un „vin” de înaltă concentrație. El apreciază vitalitatea sa primordială și atmosfera pământească, ceea ce este în concordanță cu viziunea sa magnifică asupra naturii în lucrări precum *Nava antică* și *Ești pe platou*. Literatura latino-americană îi confirmă punctul de vedere: marea literatură trebuie să treacă printr-un proces de fermentare de la „grâu” la „vin”.

Europa de Est: Dialog profund Spectrul de lectură al lui Zhang Wei este extrem de divers. Accentul său pus pe literatura est-europeană (cum ar fi Hrabal) constă în „singurătatea sa excesiv de zgomotoasă”. Spiritul nobil care persistă într-un mediu represiv rezonază profund cu sentimentul de criză din rândul intelectualilor pe care îi portretizează.

Li Jingze: America Latină este „Unda de șoc”, Europa de Est este „Pivotul teoretic”

America Latină: Epicentrul imaginației. Ca critic, Li Jingze recunoaște că explozia literaturii latino-americane a avut un impact „de nivel cutremur” asupra scenei literare chineze. Subliniază faptul că nu se poate rămâne pur și simplu la suprafața realismului magic.

Europa de Est: Piatra de temelie a gândirii. Li Jingze se bazează teoretic mai profund pe literatura est-europeană. El afirmă sincer că, deși nu-i plac romanele lui Kundera pentru „sofisticarea lor excesivă”, argumentul lui Kundera conform căruia „spiritul romanului este complexitatea și relativitatea” este arma sa împotriva simplificării literaturii. El admiră poezia cotidiană a lui Hrabal, considerând-o

a avea o valoare literară mai mare decât narațiunile filosofice ale lui Kundera.

Pe scurt, literatura latino-americană și est-europeană sunt două surse de inspirație pentru scena literară chineză.

Literatura latino-americană: a oferit în primul rând „metodologie”. Aceasta le-a permis scriitorilor chinezi (precum Mo Yan și Ge Fei) să găsească o cale de a transforma realismul magic local și istoriile familiale în texte globale.

Literatura est-europeană: a oferit în primul rând „perspectivă istorică”. Aceasta le-a oferit intelectualilor chinezi (precum Li Jingze și Han Shaogong) un cadru de referință mai ușor de înțeles atunci când reflectau asupra marilor narațiuni și a existenței individuale.

Consensul dintre acești trei cercetători a fost că America Latină ne-a învățat „cum să scriem”, în timp ce Europa de Est ne-a determinat să ne întrebăm „de ce scriem”.

Lecturile și perspectivele mele: Literatura latino-americană și est-europeană ne-a influențat profund, în special pe cei care au trăit epoca de aur a literaturii în anii 1980 și au fost înfometați intelectual. Literatura latino-americană a fost prima care a provocat o frenezie a lecturii; mai târziu, în anii mei de facultate, Milan Kundera era practic o certitudine, un termen tacit acceptat pentru tineretul literar. Trebuie spus că influența literaturii latino-americane a afectat nenumărați scriitori chinezi; poți simți o aromă familiară în operele unui număr mare de scriitori avangardiști precum Mo Yan, Yu Hua, Ge Fei și Su Tong.

Deși am citit câțiva scriitori est-europeni celebri, precum Milan Kundera înaintea lui și Kafka după el, înțelegerea mea a fost superficială și nefamiliară. Oportunitatea a apărut datorită fascinației și interesului excesiv de puternic al fiului meu pentru Europa de Est; abia după trecerea sa în neașteptată în neființă literatura est-europeană mi s-a deschis cu adevărat.

Acum, entuziasmul meu pentru cititul literaturii latino-americane nu este la fel de mare ca cel pentru literatura est-europeană. Motivul pentru care vreau să le analizez și să le compar serios este dragostea

comună pentru literatura latino-americană între pasionații de literatură din întreaga lume.

Peisajul meu de lectură a început cu literatura rusă, britanică și franceză din secolul al XIX-lea și literatura americană din secolul al XX-lea. Cea mai profundă dragoste a mea pentru literatură provine din motive istorice, precum și din temperamentul meu literar și din momentul oportun în care am întâlnit astfel de cărți.

Fie că este vorba de literatură latino-americană, rusă sau est-europeană, toate sunt mine bogate și surse de hrană spirituală pentru scriitorii și pasionații chinezi. Literatura latino-americană: furtunile galbene ale lui Márquez, labirinturile structurale ale lui Vargas Llosa, praful arzător al lui Rulfo.

Literatura est-europeană și rusă: păcatele și pedepsele grele ale lui Dostoievski, declarațiile reci și disperate ale lui Cioran, mintea închisă a lui Miłosz. Sub lumina lămpii, coardele primelor strălucesc cu căldura persistentă a soarelui tropical, în timp ce copertile celei de-a doua seamănă cu un lac înghețat iarna.

De-a lungul tuturor lecturilor mele și al anilor, absorbția fiecărui tip de hrană m-a ajutat să finalizez procesul, de la extragerea laptelui literar la remodelarea scheletului meu spiritual.

Lapte tropical: Când bem ploaia din Macondo.

De fapt, încă din 1921, Mao Dun a publicat un scurt eseu, „Un roman al unui scriitor brazilian“, în *Fiction Monthly*, prezentând sistematic literatura latino-americană cititorilor chinezi pentru prima dată. În noiembrie același an, a tradus nuvela poetului nicaraguan Rubén Darío *Firul de mătase al reginei Mabo*, considerată prima operă literară latino-americană verificabilă tradusă în chineză.

Era în anii 1980. Anii 1980 au marcat un import „de represalii“ al literaturii latino-americane în publicațiile chineze. Punctul central al traducerii la acea vreme au fost scriitorii de top ai „Boom-ului latino-american“, cu accent pe introducerea sistematică a romanelor. Prima carte latino-americană pe care am citit-o nu a fost de Márquez, ci *Casa Verde* (tradusă inițial ca *Bordelul*), publicată de Editura Poporului din Yunnan în 1982, împrumutată de la colegul meu de liceu, Wang Yanping. Am citit prima dată *O sută de ani de singurătate* în timpul

sezonului ploios și umed din Kunming. La șaptesprezece ani, când am citit: „La începutul lumii, multe lucruri nu aveau nume și, atunci când erau menționate, trebuiau indicate“, am simțit brusc o amețală. Nu a fost amețala cuvintelor în sine, ci o undă de șoc care mi-a zguduit întregul cadru cognitiv.

Ani mai târziu, mi-am dat seama că acea generație de scriitori chinezi a trăit aceeași răsturnare. Când Mo Yan l-a citit pentru prima dată pe Márquez, a exclamat: „Așa se pot scrie romane!“. Această afirmație conținea nu numai uimire, ci și un sentiment de eliberare – eliberare de cătușele realismului socialist, de lamentările literaturii cicatricilor.

Momentul perfect pentru boom-ul literar latino-american din China a fost cel ales. La începutul anilor 1980, acest pământ tocmai se trezise după o lungă perioadă de privațiuni spirituale, tânjind cu sete după hrană externă. Márquez, Vargas Llosa, Fuentes și alții, aducând cu ei furtunile din Caraibe, cețurile Anzilor și umezeala Amazonului, au coborât asupra acestui pământ recent dezghețat. Nu au adus mâncare, ci lapte – un nutrient lichid mai ușor de digerat și mai imaginativ.

Rețeta acestui lapte era atât de atrăgătoare: amesteca mitul și realitatea, personalul și istoria, moartea și veselia într-o oală clocotită de supă magică. Scriitorii chinezi îl sorbeau cu lăcomie. Astfel, în orașul Gaomi din nord-est al lui Mo Yan, au apărut legendele sălbatice despre „bunicul meu“ și „bunica mea“; în regiunea Chu a lui Han Shaogong, cultura vrăjitoriei a fost reînviată; în Shangzhou al lui Jia Pingwa, spiritele și monștrii cutreierau în mijlocul valului reformei.

Aceasta este o dulce hrănire. America Latină ne-a învățat că propriul nostru pământ, propriile noastre spirite și propriile noastre dialecte pot deveni toate parte a literaturii mondiale. Dar laptele este lapte până la urmă. Este hrănitor, dar creează și dependență. Mai târziu, tinerii citeau cu toții *Ani mai târziu* de Buendía, iar umbra lui Macondo era peste tot.

Dintr-o perspectivă a criticii literare ascuțite și profunde, fascinația tinerilor pentru literatura latino-americană este, în esență, o degradare a „profundității“ în epoca consumeristă și, de asemenea, o interpretare greșită.

I. Literatura latino-americană: Profunzimea ieftină ca „compensație emoțională“

Fascinația tinerilor contemporani pentru literatura latino-americană poate să nu provină dintr-o înțelegere a suferinței istorice sau a esenței literaturii în sine, ci mai degrabă dintr-un fel de „aurire spirituală la prag scăzut“. Această fascinație este construită pe trei dimensiuni ușor de interpretat greșit:

1. Degradarea „singurătății“: „O sută de ani de singurătate“ de Márquez este o singurătate istorică la nivel de civilizație, o disperare holistică a Americii Latine după ce a fost abandonată de modernitate. Însă, în era rețelilor de socializare, tinerii reduc rapid acest lucru la „anxietate socială“, „nesociabilitate“ sau „anxietăți minore“ personale. Ei nu consumă esența singurătății, ci mai degrabă flerul artistic și markerul identitar pe care le aduce cuvântul „singurătate“. Acesta este un mecanism de compensare emoțională – folosirea unui patos literar grandios pentru a împacheta dezamăgiri banale din viața reală.

2. Realismul magic ca „filtru“ pentru realitate: Realismul magic în literatura latino-americană este în mod inerent o distilare extrem de rafinată a realității absurde. Dar pentru tinerii cărora le lipsește profunzime istorică, devine un instrument estetic pentru a scăpa de realitate. Sunt fascinați de sentimentul straniu de „transformare a realității în fantezie“, mai degrabă decât de metaforele politice subiacente. Acest tip de lectură nu necesită confruntarea cu sumbritatea vieții, ci oferă mai degrabă un vâl bizar și orbitor.

3. „Turismul cultural“ exotic: Macondo, pădurile tropicale, dictatorii... aceste elemente constituie un spațiu sigur al „celuilalt“. Tinerii de aici se angajează în curiozitatea culturală mai degrabă decât în cercetarea spirituală. După cum subliniază criticul Li Jingze, aceasta este o „politică a privirii“ deplasată – o căutare excesivă a exotismului, neglijând în același timp localul, o manifestare a lipsei de subiectivitate culturală.

Literatura latino-americană este mai degrabă ca un „desert“ spiritual: bogată în savoare, ușor de digerat și furnizând rapid dopamină.

II. Gânditorii profunzi aleg călătoria solitară a „greutății“ într-o epocă „ușoară“

Calea de lectură aleasă (literatura est-europeană, literatura rusă) contrazice natura „ușoară“ a acestei epoci.

1. Respingând „halucinațiile“, alegerea de a „diseca“ literatura mea est-europeană preferată (Cioran, Manea) și literatura rusă (Dostoievski) nu oferă alinare emoțională, ci interogare existențială. Nu oferă răspunsuri, ci doar chirurgie la rece. În această epocă care tânjește după „relaxare“, acest tip de lectură este dureros – un tip de durere constructivă – și, prin urmare, inevitabil evaziv.

2. Etica lecturii „doicei“ și a „Tatălui strict“: Literatura latino-americană este o „doică literară“ – hrănește imaginația cu lapte din belșug, dar poate, de asemenea, să genereze cu ușurință dependență. Literatura est-europeană/rusă pe care o admir este un „tată spiritual strict“ – îți cere să stai pe marginea unei prăpastii a neantului, angajându-te într-o auto-judecată nesfârșită. Prima este o narațiune orizontală, expansivă; cea de-a doua este o explorare spirituală verticală, incisivă. Cea de-a doua cere prea mult, filtrând în mod natural majoritatea cititorilor care caută simplu „divertisment“.

3. Singurătatea provocată de „profunzime“ ca mecanism de filtrare este tocmai un produs secundar al lecturii profunde. După cum spunea Cioran, „Singurătatea nu este o lipsă de tovarășie, ci o incompatibilitate spirituală“. Îmi plac nu doar poveștile, ci și structura gândirii. Această preferință în sine este un filtru de mare intensitate, eliminându-i automat pe cei care vor doar să atingă suprafața textului.

Cititorii de literatură latino-americană empatizează: împărtășesc rezonanțe emoționale precum „Uau, această propoziție este atât de frumoasă“ sau „Mă simt atât de singur“. Dar s-ar putea să nu am nevoie de acord; am nevoie de un adversar intelectual care să se angajeze într-o luptă filozofică, un exercițiu mental de ridicare de greutate fără ca nimeni să mă urmărească. Acesta este, fără îndoială, un autoexil solitar.

LIMBA CE-O VORBIM

Limba este sistemul circulator sanguin al civilizației umane

Marian ILIE

Încercând să fiu cât mai nepărtinitor, când e vorba de adus pe un făgaș normal zănatica dispută privind românitatea și romanitatea noastră, i-am cerut Inteligenței Artificiale să pregătească terenul, eu plecând de la ideea că, de obicei, avem de a face cu abordări fixiste, calate pe anumite direcții prestabilite, mai voalat sau mai pronunțat determinate de factori extralingvistici, îndeosebi politici. O fac în calitate de filolog pasionat de lingvistică și de rebus, deci destul de experimentat în ceea ce privește noimele cuvintelor și efectele combinării lor, fie că e vorba de limba-mamă, fie că e vorba de limbile străine de care m-am folosit de-a lungul carierei în diplomatie și pentru satisfacerea nevoilor personale de cunoaștere.

Fără îndoială, studiul limbii turce, o limbă diferită de cele europene și purtând încă amprenta influențelor istorice asupra sa a limbilor persană și mai ales arabă – care totuși nu i-au modificat structura și caracteristicile – m-a ajutat în conturarea unui punct de vedere general valabil pentru toate familiile de limbi. Așa se face că pentru lucrarea de licență la absolvirea facultății de limbi străine (turcologie) mi-am ales tema „Interjecția și onomatopeea. Statutul lor în limba turcă“. N-am putut-o dactilografia, dar chiar și scrisă de mână, lucrarea a fost notată cu 10. Sunt în curs de transcriere a ei pe calculator și cât de curând o voi prezenta în paginile revistei, de notat de la bun început fiind faptul că demersul meu întărește ideea că **interjecțiile și onomatopeele sunt la originea vorbirii**. Ceea ce facem noi la rubrica de față este să stabilim calea urmată de cuvinte în diferite stadii ale evoluției lor în zona planetei în care neamul românesc își duce, de milenii, existența.

Rezumat generat de AI:

Lingvistica istorică este ramura lingvisticii care studiază evoluția limbilor în timp. Obiectivele sale principale includ documentarea schimbărilor fonetice și gramaticale, reconstruirea limbilor preistorice

dispărute și explicarea fenomenelor culturale care au modelat istoria lingvistică.

Domeniul este structurat pe câteva direcții principale:

- **Lingvistica comparativă:** Compară două sau mai multe limbi înrudite pentru a le deduce limba mamă (protolimba) și pentru a explica dezvoltarea paralelă a acestora.
- **Etimologia:** Studiază originea cuvintelor și evoluția sensurilor acestora de-a lungul secolelor.
- **Reconstrucția internă:** Analizează anomaliiile dintr-o singură limbă pentru a deduce stadii mai vechi, neatestat documentar.

Acesta fiind cadrul în care voi încerca să canalizez dezbaterile, mi-am propus să începem cu începuturile actualei civilizații umane – a ultimei decade milenare.

La 30 noiembrie 2009 prestigiosul ziar *The New York Times* publica articolul „O cultură europeană pierdută este scoasă din obscuritate“, în care anunța deschiderea unei expoziții dedicate culturii și civilizației existente în cele mai vechi timpuri în spațiul geografic carpato-danubiano-pontic, ce avea să rămână deschisă până la 25 aprilie 2010. Era vorba, după cum se specifica în articol – în care se citau dovezi arheologice descoperite pe teritoriul României de azi și puncte de vedere ale unor specialiști de renume din SUA – de o civilizație premergătoare celor deja cunoscute din istoria lumii.

<http://www.nytimes.com/2009/12/01/science/01arch.html>

Civilizația a început la poalele CARPAȚILOR conchideau, analizând articolul, reprezentanții Societății Internaționale „*Reînvierea Daciei*“ și revista „*Dacia magazin*“, mândrindu-se cu „*vechimea și prioritatea culturii daco-geților în ansamblul concertului mondial cultural*“. Personal, le-aș da întru totul dreptate, dacă însuși autorul articolului nu ar fi recunoscut implicit că existau și alte culturi și civilizații cu care populația de aici – nu daco-geți, ci, strămoșii acestora – făcea schimburi comerciale; „*Înainte gloria care a fost Grecia și Roma, înainte chiar de primele orașe ale Mesopotamiei sau a templelor de-a lungul Nilului, au trăit în valea de jos a Dunării și la poalele Balcanilor oameni care au*

fost primii în artă, tehnologie și comerț la mare distanță“, scria autorul.

Redau, în continuare, în traducere, cele mai semnificative pasaje din articolul „A Lost European Culture, Pulled From Obscurity“ publicat de *New York Times* sub semnatura lui John Noble Wilford, cu mețiunea că eu nu cred că trebuie să facem o clasificare a civilizațiilor în funcție de vechimea lor, ci, eventual, în funcție de gradul de dezvoltare, pe diferite zone ale lumii. Este o ineptie să consideri că în timp ce pe Valea Tăgrului și Eufratului înflorea civilizația mesopotamiană, considerată îndeobște drept „cea mai veche“, în restul lumii ar fi fost pustiu. Așadar:

O CULTURĂ EUROPEANĂ PIERDUTĂ, SCOASĂ DIN OBSCURITATE

Înainte de gloriei care a fost Grecia și Roma, înainte chiar de primele orașe ale Mesopotaniei sau a templelor de-a lungul Nilului, au trăit în valea de jos a Dunării și la poalele Balcanilor oameni care au fost primii în artă, tehnologie și comerț la mare distanță.

Timp de 1500 de ani, începând mai devreme de anul 5000 î.Ch., ei au lucrat pământul și au construit orașe, unele cu 2.000 de locuințe. Ei au fost meșteri pricepuți în arta bronzului, noua tehnologie a aceluși timp. În mormintele lor s-a găsit o varietate impresionantă de ornamente de cap și bijuterii pentru gât și, într-un cimitir, au fost descoperite, ca ansamblu de aur, cele mai vechi artefacte din întreaga lume.

Uluitoarele desene ale vaselor vorbesc de rafinamentul limbajului vizual al culturii lor... Peste 250 de artefacte muzeale din Bulgaria, Moldova și România sunt expuse pentru prima dată în Statele Unite.

Doctorul David W. Anthony, profesor de antropologie la colegiul Hartwick din Oneonta, NY, curatorul expoziției: „Vechea Europă a fost printre cele mai sofisticate și tehnologic avansate locuri din lume“ și a dezvoltat „multe dintre semnele politice, tehnologice și ideologice ale civilizației“...

La recenzie făcută expoziției, Roger S. Bagnall, director al institutului, a mărturisit că până acum „Foarte mulți arheologi nu auziseră de aceste vechi culturi europene“. Admirând ceramicile colorate, Dr.

Bagdall, un specialist în arheologia egipteană, a remarcat că, în acel timp, „egiptenii cu siguranță nu făceau vase ca acestea“.

Un catalog al expoziției, publicat de Princeton University Press, este primul compendiu de cercetare în engleză despre descoperirile Vechii Europe...

Cartea include eseuri ale experților din Marea Britanie, Franța, Germania, Statele Unite și din țările în a existat acea cultură...

Pe un vast teritoriu care acum aparține Bulgariei și României, oamenii s-au stabilit în sate cu una sau mai multe case adunate înăuntrul gardurilor. Casele, unele cu două etaje, erau încadrate în lemn, cu pereți în tencuială de argilă și podea din pământ întărit...

Câteva orașe ale oamenilor din Cucuteni... o cultură robustă din nordul vechii Europe, au crescut la mai mult de 800 de acri, ceea ce arheologii consideră un spațiu mai mare decât orice altă așezare umană cunoscută în acel timp. Escavații viitoare au rolul de a descoperi dovezi definitive ale palatelor, templelor sau ale clădirilor civice mari...

Una dintre cele mai cunoscute (figurine) este figura în argilă arsă a unui om care șade, cu umerii aplecați și mâinile la față, ca într-o contemplare. Numit „Gânditorul“, această piesă și o figurină feminină au fost găsite într-un cimitir al culturii Hamangia, în România...

Un set de 21 de figurine feminine mici, așezate în cerc, a fost găsit într-un site aparținând perioadei pre-Cucuteni din nord-estul României... „Gânditorul“, de exemplu, ești tu sau eu, arheologii și istoricii confrunțați cu și nedumeriți de o cultură „pierdută“ din sud-estul Europei, cultură care a avut o viață adevărată înainte ca un singur cuvânt să fi fost scris și o singură roată mișcată...

Cred că în sensul acesta trebuie rescrisă istoria, incluzând civilizația strămoșilor noștri între cele mai vechi civilizații ale lumii, fără concurență între ele. Fac trimitere la articolul de pe linkul

<https://gadgetreport.ro/misterul-celei-mai-vechi-civilizatii-din-lume-istoria-trebuie-rescrisa/>

din care citez „deși Sumerul a fost mult timp considerat cea mai veche civilizație, descoperirile arheologice recente, în special în Egipt, sugerează că apariția civilizației a fost un proces mai complex și, posibil,

aproape simultan în diferite regiuni ale lumii. Egiptul antic și civilizația Văii Indusului sunt acum recunoscute ca fiind concurenți serioși pentru titlul de „cea mai veche civilizație“, alături de Sumer“.

În ceea ce privește strămoșii noștri, latinizați ulterior sau nu, eu abordez problema conform punctului de vedere exprimat de Radu Oprea în articolul „Când au intrat dacii pe scena istoriei?“ (<https://historia.ro/sectiune/general/cand-au-intrat-dacii-pe-scena-istoriei-565044.html>), din care citez:

„În cultura populară a zilelor noastre, termenul „daci“ a ajuns să fie folosit excesiv și abuziv pentru a desemna pe toți posibili strămoși din Antichitate, de la geții lui Herodot până la carpai și costobocii din sec. II-III d.Chr. Cu toate acestea, nu este întru totul eronat să folosim această formulă. După cum am mai precizat, în scrierile antice, geții sunt pomeniți timp îndelungat ca unul dintre marile triburi tracice de la Dunăre, în timp ce dacii apar târziu în literatura clasică, exclusiv în cea latină, și sunt văzuți doar ca o ramură a geților. Astfel, folosirea numelor „daci“ sau „Dacia“ este nepotrivită, anacronică pentru epocile mai vechi de sec. II î.Chr. Cel mai corect ar fi să folosim termenii „traci“, „geti“, „getici“, „dac“, „dacic“, „Dacia“ întocmai ca scriitorii din vechime. O situație în care termenul „geto dacic“ poate fi folosit corect este aceea în care vorbim despre cultura și civilizația „clasică“ a tracilor de nord (sec. II î.Chr. – sec. II d.Chr.)“.

Iată-ne așadar în perioada când dacii și romanii din năstrușnica noastră dispută ocupau – ca două civilizații distincte – sudul Europei, pe dreapta și respectiv stânga fluviului Dunărea, în a cărei vale înflorise anterior civilizația din care derivaseră și unii și alții, ca popoare din marea familie indo-europeană. Ca să fim și mai la obiect, reamintesc mențiunea IA potrivit careia în jurul anului 100 d.Chr. (secolul I e.n.) era de aproximativ **150-200 de milioane de locuitori** – cifră reprezentând o estimare bazată pe date paleodemografice, perioada marcând apogeul unor imperii mari, precum cel Roman și cel Han din China. Ne putem imagina evoluția spectaculoasă a limbilor în aceste două milenii, în care populația a crescut de câteva zeci de ori, **fiecare limbă păstrându-și și adaptându-și vocabularul de bază,**

împrumutând neologismele de la civilizațiile sub a cător influență s-au aflat. Structura limbilor și terminologia originală nu s-au alterat nici măcar în marile imperii, cum au fost cel otoman, cel rus (inclusiv fosta URSS), cel francez, cel britanic – mai puțin în cazul Americii, unde populațiile locale au fost pur și simplu aneantizate prin forța armelor și politicile coloniale ale britanicilor, spaniolilor și portughezilor.

În ceea ce ne privește pe noi, eu sunt tentat să fac o paralelă cu populațiile din fostul Imperiu Otoman (inclusiv noi, românii), care, deși stăpânite timp de secole, și-au păstrat ființa națională și limba – unele din ele inclusiv după apartenența timp de aproape un secol de URSS. Nu sunt deci un dacofil sau dacopat dacă susțin că acest adevăr este valabil și pentru poporul român. Așa cum susțin tot mai mulți specialiști din Occident, logica mă face și pe mine să cred că românii, francezii, spaniolii, portughezii, provensalii și chiar italienii nu sunt urmași ai latinilor, ci frați ai aceluia, așa cum turkmenii, tatarii, azerii, kirghizii, uzbekii, ciulâmii și numeroase alte etnii din centrul Asiei nu sunt urmași ai turcilor, ci frați din neamul turcic, aparținător marii familii uralo-altaice.

Mi-e greu să-i înțeleg altfel pe specialiștii noștri care o țin una și bună cu latinitatea, decât ca chiulangii de la lecțiile de istorie lingvistică și de lingvistică comparată, sau ca frecventatori doar al anumitor cursuri de istorie, preocupați doar să justifice niște posturi pe care le-au ocupat prin simple concursuri de împrejurări. De aici și până la antiromânismul agresiv al unora, însă, rămâne un spațiu prea larg, deschis jocurilor de interese meschine.

Închei aici digresiunea mea, nu înainte de a face pasul înapoi, la anul 44 î.Chr., însoțit, ca și la început, de martorul AI:

Iulius Cezar și Dacia lui Burebista

Relația dintre **Iulius Cezar** și **Dacia** (condusă la acea vreme de **Burebista**) este marcată de un conflict iminent care nu a mai avut loc din cauza asasinării simultane a celor doi lideri în anul 44 î.Hr.

Iată principalele puncte de contact istoric:

1. Ascensiunea a doi titani

În timp ce Iulius Cezar transforma Republica Romană în Imperiu, la nord de Dunăre, **Burebista** reușise să unească triburile geto-dace, creând un regat vast și o forță militară de temut (estimată de Strabon la 200.000 de războinici).

2. Implicarea lui Burebista în Războiul Civil Roman

Burebista a intervenit direct în politica Romei:

- **Alianța cu Pompei:** În timpul războiului civil dintre Cezar și Pompei, regele dac a decis să îl sprijine pe **Pompei**.
- **Motivația:** O victorie a lui Pompei ar fi menținut un echilibru care îi convenea lui Burebista, în timp ce un dictator autoritar precum Cezar reprezenta o amenințare directă la granițele Daciei.

3. Planul de invazie al lui Cezar

După ce l-a înfrânt pe Pompei, Cezar a început pregătirile pentru o mare campanie militară de pedepsire și cucerire:

- **Obiectivul:** Cezar dorea să elimine pericolul dac de la hotarele imperiului și să folosească resursele Daciei pentru a finanța ulterioara campanie împotriva partilor.
- **Pregătiri:** Trupele romane erau deja masate în Balcani, gata de atac.

4. Coincidența istorică din anul 44 î.Chr.

Confruntarea finală nu a mai avut loc datorită unor evenimente aproape simultane:

- **Iulius Cezar** a fost asasinat la Roma în **Idele lui Marte** (15 martie 44 î.Chr.).
- **Burebista** a fost, la rândul său, asasinat în urma unei revolte a aristocrației dace (probabil în același an), ceea ce a dus la destrămarea regatului său în unități mai mici.

Prima mențiune documentară

Cezar este considerat primul autor care îi menționează pe daci sub acest nume în lucrarea sa **De Bello Gallico** (în jurul anului 50 î.Chr.), descriind localizarea lor geografică în raport cu Pădurea Hercynică.

Tușeu e-MI

Familiile de limbi din lume

(Rezumat AI)

Familiile de limbi grupează limbi cu o origine comună (protolimbă).

Principalele familii includ Indo-Europeană (cea mai vorbită, incluzând româna), Sino-Tibetană (ex. chineza), Afro-Asiatică (ex. araba), Niger-Congo și Austroneziană. Acestea structurează cele peste 6.000-7.000 de limbi existente global.

Iată principalele familii de limbi din lume și caracteristicile lor:

- **Familia Indo-Europeană:** Cea mai răspândită familie la nivel mondial, cuprinzând subfamilii precum:
 - ♦ **Limbi Romanice:** Româna, spaniola, franceza, italiana, portugheza.
 - ♦ **Limbi Germanice:** Engleza, germana, neerlandeza, suedeza.
 - ♦ **Limbi Slave:** Rusa, poloneza, bulgara.
 - ♦ **Limbi Indo-Iraniene:** Hindi, persana.
- **Familia Sino-Tibetană:** Include limba chineză mandarină, având unul dintre cele mai mari număr de vorbitori nativi.
- **Familia Niger-Congo:** Include majoritatea limbilor din Africa subsahariană, inclusiv swahili.
- **Familia Afro-Asiatică:** Cuprinde limba arabă, ebraica și limbile berbere.
- **Familia Austroneziană:** Răspândită din Madagascar până în Polinezia, incluzând indoneziana și malaieza.
- **Familia Dravidiană:** Vorbită preponderent în sudul Indiei.
- **Alte familii majore:** Altaică (turcica, mongola), Uralică (maghiara, finlandeza),

Limbi izolate

Există și limbi care nu pot fi încadrate în nicio familie cunoscută, numite limbi izolate, cum ar fi basca.

Tușeu e-MI

Mihai Vinereanu despre limbile nostratice

„Vă spun sincer, când am auzit prima oară de teoria nostratică, în urmă cu aproape 20 de ani, am fost foarte sceptic. Ulterior, lucrând la *Dicționar*, am întâmpinat mari dificultăți la stabilirea etimologiei a o serie de cuvinte românești folosind comparația cu limbile indo-europene. Așa că am căutat în alte familii de limbi și spre mirarea mea am descoperit echivalente în aceste limbi. Am luat lucrările lui Vladimir Orel despre limbile hamito-semitice, apoi ale lui Bomhard, Bomhard & Kerns și am fost destul de surprins de ce puteam găsi acolo, dar nu am avut timp să fac o investigație amănunțită a problemei, înainte de publicarea *Dicționarului*, întrucât asta cerea timp. După publicare, am reluat aceste lucrări ca să descopăr că dintre 601 rădăcini nostratice, refăcute de Bomhard & Kerns, vreo 220 se regăsesc și în română. Ba mai mult, o serie de etimologii românești extrem de dificile sau insolubile și-au găsit rezolvarea, la modul cel mai elegant, prin comparația cu limbile nostratice. Un total de cca 450 de cuvinte din limba română pot fi corelate cu elemente lexicale din alte limbi nostratice, pentru că de la o singură rădăcină nostratică putem avea uneori 3-5 derivați în limba română”.

Noțiunea de limbi nostratice a început să fie folosită în ultimele decenii și se referă la limbile care s-au dezvoltat după dezintegrarea unei limbi comune, numită nostratică, în urma cu cca 17-18000 de ani. Sunt considerate ca limbi nostratice: limbile indo-europene (ilira, greaca, traco-daca, italice, celtice, slave, baltice, armeană etc), afroasiatice, kartveliene, uralice, altaice, dravidiene, sumeriana.

https://www.edituracasa.ro/radacini-nostratice-in-limba-romana?srsId=AfmBOor8WUfvO-y0NHsl_GStm_wPcobYzD0ac4OpNpvSL80BZwO9AHJv

Rezumat AI

Nostraticul este o macro-familie ipotetică, care include multe dintre familiile de limbi indigene din Eurasia, deși compoziția și structura exactă propusă de diverșii susținători variază. De obicei cuprinde limbile kartveliene, indo-europene și uralice; unele limbi din familia altaică disputată; limbile afroasiatice vorbite în Africa de Nord, Cornul Africii, Peninsula Arabică și Orientul Apropiat, precum și limbile dravidiene ale subcontinentului indian (uneori și elamo-dravidiana, care leagă India de Platoul Iranului).

Limbajul ancestral ipotetic al familiei nostratice se numește proto-nostratic. Proto-nostraticul ar fi fost vorbit între 15000 și 12000 î.e.n., în perioada epipaleolitică, aproape de sfârșitul ultimei perioade glaciare.

Ipoteza nostratică este propusă de Holger Pedersen la începutul secolului al XX-lea. Numele „Nostratic” se datorează lui Pedersen (1903), derivat din latinescul *nostrates* (compatrioți). Ipoteza a fost extinsă în mod semnificativ în anii 1960 de către lingviștii sovietici, în special Vladislav Illich-Svitych și Aharon Dolgopolsky, denumită „școala moscovită” de Allan Bomhard (2008, 2011 și 2014) și a primit o atenție reînnoită în mediul academic vorbitor de limbă engleză din anii 1990.

Ipoteza este controversată și are diferite grade de acceptare în rândul lingviștilor din întreaga lume, dintre care majoritatea resping nostraticul și multe alte ipoteze de macro-familii. În Rusia este susținută de o minoritate de lingviști, precum Vladimir Dybo, dar nu este o ipoteză general acceptată. Unii lingviști au o perspectivă agnostică. Eurasiaticul, un grup similar, a fost propus de Joseph Greenberg (2000) și susținut de Merritt Ruhlen; este considerat ca o subfamilie a nostraticului de către Bomhard (2008).

BRÂNCUȘI 150

Nicolae MAREȘ

VINTILĂ RUSSU-ȘIRIANU DESPRE BRÂNCUȘI ȘI TITULESCU

Eu am fost întâi de toate țaran.
Țaran am rămas și azi... Fără
inimă nu-i artă.

Constantin Brâncuși

Ce „olteni“! În fermecata lor cobiliță au purtat aur românesc care a bătut toate valutele, peste tot globul pământesc. Am avut norocul să asist la o întâlnire a lor, pe care aş putea-o numi istorică. Titulescu venea foarte des la Paris. Simplu ministru al țării la Londra, el era, de fapt, permanentul ministru de Externe al României. Acest jurist de supremă clasă, superb orator, diplomat-stea, cu drepturi certe în istoria politică a vremii, om de vastă cultură, inteligență scăpărătoare, spirit acid și seducător, limpede și ordonat cu rigoare, cu o comprehensiune justă și adâncă a tuturor gamelor intelectuale, avea un mic călcâi al lui Achile: artele. Așa s-a făcut că „misterul Brâncuși“ a fost, până la un moment, o problemă dificilă, chiar sâcâitoare pentru el.

Am fost, mai întâi, martor la „enunțarea“ problemei de către el însuși. În 1926 eram secretarul lui Octavian Goga. Prin mai, sosește în țară Titulescu. Sunt foarte buni amici. Se complac mult în contact direct.

Dejun, în doi, la Capșa, într-un salon separat. Vreo trei ore, au dezvoltat, au depănat, au țesut politică – internă și externă. Precum era ritualul stabilit, pe la patru, vin „să-l iau“ pe Goga la Parlament. Cei doi „mari“ își răcoresc gâtleurile cu suc de grep și de portocale. Finalul convorbirii este mai ușor, mai simpatic. Adăstăm la un filtru. La un moment, Titulescu vorbește, cu plăcere, despre succesele europene ale lui Enescu, Gogu Georgescu, Traian Grozăvescu.

Le descrie cu mândrie răsunetul.

Goga, clipind:

– Bun, bun! Dar pe Brâncuși îl uiți?

– Deloc. Acela mă macină, mă sâcăie rău, Goga!

– Ce spui? V-ați certat?

– Da' de unde! Dar mi-a pus o problemă dificilă. Mi-a creat un complex...

– Perfect. Asta înseamnă că te-a impresionat puternic. N-ai greșit. Va fi cel mai mare sculptor al vremii. E imens!

– Ți-e ușor să vorbești cu darul tău excepțional în aprecierea operelor plastice... Eu îl am foarte puțin. Dar nu pot suferi nimic obscur în mine. Ei, pe Brâncuși n-am reușit să-l descifrez. Cinstit o spun. Simt că este ceva neobișnuit de mare în sculptura lui, dar nu am ajuns să-i înțeleg limbajul. Pricepi cât de stupid poate fi un lucru cam ca acesta: citești cu admirație o carte celebră și ți-e imposibil să-i povestești subiectul!... Așa sunt eu cu Brâncuși. Și în fața unei lumi occidentale care îl ridică în slavă, eu, dublul lui compatriot, fac pe papagalul! Este inadmisibil. Va trebui să rezolv problema asta: să învăț vocabularul creației lui, să știu ce vrea, să înțeleg drumul pe care a mers, să pot vorbi despre el cu propriile mele cuvinte!

Și, sânguincios, metodic cum era, Titulescu a rezolvat „Problema“ Brâncuși.

Am fost prezent la „prima lecție“. În primăvara lui 1928, Titulescu trecuse Canalul Mânecii și domicilia, ca de obicei, la Paris, la Hôtel Chatham.

Aveam un prieten, atașat la Legație, băiat bun (de o rară frumusețe), Sandu Stănescu. Oltean, get-beget și el. Sună într-o dimineață la mine.

– Hai, Rusule, în ambasadă!

„Șeful“ (așa îi spuneau lui Titulescu cei din jur) ne trimitea la Brâncuși, să-l convingem, neapărat, să fie invitatul lui Titulescu la dejun, a doua zi. (Stănescu, în calitate de oltean, chiar din județul lui Brâncuși, avea oarecare trecere la el.)

Clopoțim în Impasse Ronsin (domiciliul lui Constantin Brâncuși la Paris, n.n. *N.M.*). Avem noroc. Brâncuși ne surâde. Ne cântărește puțin capetele, din ochi (cum ai cerca pepeni), apoi zice:

– Vin.

Două sau trei ore fascinant de interesante au fost pentru mine. Suntem patru, la o masă largă, rotundă, în largi fotolii de bambus, în largul spațiu al celebrului pavilion Henri IV, pe terasă, la Saint-Germain.

Ziua e splendidă: o rochie de bal spumoasă, pe trupul primăverii.

Sub noi, imensa șerpuire verde cu scânteieri de argint a Senei.

În depărtare, ca pe zarea halucinantă a unei Fete-Morgane, în pulbere de aur fin, se creionează minunata siluetă a Parisului...

Un prânz ales (rânduiește chiar de Titulescu). „Marele român european“, cu verva lui scânteietoare, ne-a legănat într-o conversație plăcută, variată, despre tot, despre toate. L-au amuzat pe Brâncuși mai ales incidentele și faptele din protipendada politică a lumii, pe care le povestea Titulescu. La coniac și cafea, o mică tăcere. Brusc, zâmbetul lui Titulescu a stat, glasul sună măsurat, serios.

– „Meștere Manole“, îi spune lui Brâncuși, am să-ți fac o mare rugare.

Brâncuși, cu ochiul lui de drac:

– S-auzim!

– Doresc să-mi dai o lecție.

– De diplomație?...

– Nu. De „Brâncuși“!

– Hei, lasă ghicitorile diplomatice, ministrule! Vino la chestie. Atunci, „elevul“ Titulescu (căci știa să fie, oricând, un elev cuminte, atent, să învețe de la oricine), îi explică lui Brâncuși simplu, clar, „perplexitatea“ lui în fața „misterului Brâncuși“. Dorința, nevoia lui imperativă de a-l pricepe, de a-i putea comenta creația, cu propriile sale puteri.

– Știi, încheie Titulescu, când ești obligat să frecventezi atâta lume ca mine, este penibil să faci pe papagalul...

Parcă-i amuzat Brâncuși. Zâmbește șiret.

– Înțeleg, nu știi cum să vorbești despre mine.

Dar Titulescu nu surâde. Îi răspunde cu aceeași simplitate și seriozitate.

– Exact. Și vreau să știu. Vreau să învăț să știu. Și te rog să mă ajuți. Suntem doar români și olteni amândoi, nu?

Iată că și făuritorul „păsării măiestre“ deschide poarta spre seriozitate. Se îndreaptă, ‘nalță capul, cată atent la Titulescu și conchide, cu o vibrație pe care vrea s-o ascundă după glasul alb:

– Da... olteni și rumâni suntem. Amândoi...

Două clipite, tace. Apoi, se apleacă spre Titulescu:

– Ei, și ce vrei să știi?

– Tot.

– Tot?! Cam lungă poftă ai...

– Să zicem, un tot... limitat, concede Titulescu.

Uite, Brâncuși, eu nu concep că poate exista un adevăr autentic care să nu poată fi expus clar și înțeles limpede de orice minte normală. Nu?

– Firește.

– Ei bine, există un „adevăr Brâncuși“. Eu nu spun mister. Adevăr! Acest adevăr vreau să-l cunosc. Eu nu sunt un mare cunoscător în artele plastice.

Cred totuși că sunt în stare să pricep acest „adevăr Brâncuși“, dacă mi se arată clar. Câte formulări, supoziții, afirmări n-am citit și n-am auzit! Nu m-au lămurit. Ce ești: avangardist, dadaist, cubist, sur-realist, baroc abstracționist? Ce este arta dumitale nouă? Cum ai ajuns la acest fel de a sculpta? Ce vrei să comunici lumii?... Astea vreau să le știu. De la dumneata, meștere Manole. De la dumneata. Doresc să te admir nu bâjbâind, ci cu ochii deschiși.

(Atât de mult se încălziseră cuvintele în frazarea celui mare orator care a fost Titulescu, încât am văzut – ca niciodată – un Brâncuși „prins“, cucerit).

Câteva clipe a tăcut, cântărind parcă un gând, cu privirea la Titulescu. O privire, alta decât cea de toate zilele. Era emoție. Pe care și-a ascuns-o brusc, într-un tot bonom și un zâmbet de unchiș:

– Am auzit că dintr-a-întâia primară, până în vârful doctoratelor, ai luat numai nota zece...

Titulescu: un gest.

– ...apăi, n-am să te las corigent la „materia Brâncuși“... Vezi, în general, când e vorba în artă de ceva nou, lumea vrea să fie ceva senzațional, și caută mereu sofisticări, termeni afectați. Eu nu sunt nici sur-realist, nici cubist, nici baroc, nici altceva de soiul ăsta. Eu, cu noul meu, vin din ceva foarte vechi...

Pe acest ton bonom, calm a început acel lung monolog al lui Brâncuși. Apoi, treptat, a urmat o adevărată desfășurare. Uimit am fost câteva clipe. Niciodată – nici eu, nici atâția alții cu care am discutat despre el – nu l-am auzit pe făuritorul „coloanei infinite“ vorbind despre el mai mult de câteva cuvinte, aruncate și acelea, ici, colo, la diferite prilejuri. Cum de are Titulescu atâta trecere la el, determinându-l să-și iasă din felul lui de-a fi, să mărturisească, în larg cuprins, o adevărată profesie de credință?

Îmi dădeam seama că nu era numai faptul că „europeanul“ român era și el oltean. Și știam că nu era nici voința de a face plăcere unei personalități cu înalte funcții. Brâncuși era cu totul în afară de asemenea plecaciuni. Dimpotrivă...

Peste multe luni – într-o zi de bună dispoziție, în hoinăreală prin mahalalele cu baluri populare – am îndrăznit să-l întreb pe Brâncuși cărui fapt s-a datorat dăruirea acelor confidențe lui Titulescu.

Țin minte: s-a oprit din mers, m-a măsurat lung și a spus apăsător, serios:

– Se cuvenea mai mult ca oricui, să-i fac o plăcere, chiar un serviciu... Eu citesc ziare din an în paște, dar mulți mi-au spus, engleji, americani, franceji, că Titulescu, talent de mâna întâia, este azi

cel mai mare apărător al Păcii. A făcut și face mult pentru pace! Pricepi, Prâsleo?

(Am înțeles, mi-am reamintit ura cumplită a lui Brâncuși împotriva războiului. Nu era numai conceptuală, cu rezonanțe morale, sociale. Era și ceva temperamental. Turba și tuna, chiar și numai când i se amintea de război...).

– Da. A urmat acel ceas de confidențe brâncușiene. Unic. Cel puțin pentru mine. Unic. Nuclear încărcat de interes și emoție artistică.

În „jurnalul meu de bord“, în care, la Paris, îmi consemnam momentele, întrevederile importante, am notat atunci, rezumativ, spusele lui Brâncuși.

Evocându-le în frazele lui, simple și gemând de conținut, firește, nu pot afirma că le-am reținut sută la sută. Dar pot susține că nu risc să denaturez sensurile. Vorbesc în frazarea lui, căutând-o cât mai aproape de adevăr, pentru că în cuvinte reproductivă, de-ale mele, aș risca, sigur, să dau ceva exact (poate), dar rece, didacticizat.

– Eu, a urmat Brâncuși, am fost întâi de toate țăran. Țăran am rămas și azi... (era superb spunând asta, cu ochi diamantin și barbă în răscoală). Țăranul? Rumânul? Îl știi. Unul cântă din frunză, altul – din fluier. Unul coace argilă, zugrăvește oale... Eu am cioplit. De copil, m-a chemat lemnul și cuțitul. Apoi, piatra și dalta. Arama și ciocanul. Aveau pesemne, să-mi spună ceva. Le-am ascultat. Și-am ajuns, așa, să am și eu de spus ceva, prin glasul lor. Le-am învățat limba. Mulți ani, până am cuprins bine meseria. Am ajuns sculptor. Am mers și eu, o bună bucată de vreme, pe căi bătute. Am „făcut sculptură“... (accent de ușoară ironie). Aș fi nedrept să-mi reneg perioada aceea. Am sculptat cu râvnă și aprindere. Unele bucăți, capete de copil, Muza, Ruga, câteva portrete, îmi plăceau. Poate că erau, printre ele, și bucăți care nu erau mai proaste decât ale unor confrăți „consacrați“...

(Punctul pe acea primă perioadă îl pune sorbind, încet, din paharul de vechi „Pommard“).

– Până când, într-o bună zi, nu mi-a mai plăcut ce făceam... Deloc.

Parcă cere o reconfirmare întrebarea, lentă, a lui Titulescu:

– Nu ți-a plăcut ce făceai?!...

– Nu mi-a mai plăcut. Era important. Căci plăcerea cu care lucrează artistul e inima artei lui. Fără inimă, nu-i artă. Cea dintâi condiție e să-ți placă ție, să îndrăgești, să iubești fierbinte ceea ce faci. Să fie bucuria ta. Prin bucuria ta, să dai bucurie oamenilor. Când m-am lămurit bine că nu-mi mai place ce fac, a venit, vezi bine, întrebarea: de ce

nu-mi mai place? Patru cuvinte. Ani de zile mi-au trebuit până să ajung să-mi răspund și să pășesc pe calea mea adevărată. Priveam îndelung sculpturi d-ale altora – din cei cu talente sigure – și pe ale mele. Ce mă supăra? Frumos cioplit, frumos dăltuit, frumos lustruit, migălos și bine redate detaliile, nimic de zis. Dar, dar nu-i viu. Parcă sunt fantome. Încremeniri! Eu vreau să dau viață, mișcare, avânt, bucurie. Mă supăra tot mai mult impresia de criptă, de funerar, pe care mi-o dădea sculpturile acelea. Încet, încet, drumul mi s-a croit singur...

(Cu o mișcare ușoară, aproape neobservată, Titulescu a tras spre el cartonul pe care sta scris „masă rezervată“, a scos din vestă un creionăș de aur. Ca un student conștiincios, marele „european“ ia note... Momentul are ceva aproape solemn.)

Și repetă, în surdină, ca o întrebare, cuvintele lui Brâncuși:

– S-a croit singur? Nu ești prea modest?

O clipă, meșterul aproape s-a răstit:

– Nu. Eu nu sunt modest. Nu-mi place fățărnicia...

Da, calea s-a deschis singură, din judecată în judecată, din încercare în încercare. Eu, de pe când eram abia un băiețan și hoinăream pe mal de apă ori prin pădure, am avut o credință – că orice lucru, ființă sau neființă, are un suflet. Așa cred și acum. Și-atunci, la răspântia meseriei mele, am zis: el, acest suflet al subiectului trebuie să-l redau. Căci sufletul va fi mereu viu. Sau, dacă vrei, ideea subiectului. Aceea nu moare niciodată în cel ce privește opera de artă. Din contră, crește în el, ca viața din viață.

(A tăcut aici câteva clipe, nu mi-am dat seama de ce, a privit parcă peste noi. Apoi a vorbit iarăși, cu liniște, limpede.)

– De la gândul acela, ajungi în chip firesc la concluzia că nu amănuntul creează opera, ci ceea ce este esențial. Am lucrat mult să găsesc modul care să-mi ușureze calea ca să aflu, pentru fiecare subiect, forma-cheie, care să rezume cu putere ideea acelui subiect. Desigur că asta m-a dus spre arta nefigurativă. E un rezultat. Eu niciodată nu mi-am propus: hai să fac eu o artă nouă, să uimesc lumea cu o trăsnaie. Eu, la căpătâi cu dorința mea, cu plăcerea mea, am judecat simplu, așa cum vezi, și am ajuns la ceva tot simplu, grozav de simplu. La o sinteză care să sugereze ceea ce vreau să redau. Și am tot căutat, ani mulți, să ajung să scot din lemn, din bronz, din marmoră, acel diamant ascuns – esențialul – așa cum îl scot minierii din adâncul pământului. (S-a stins ultimul cuvânt. Brâncuși soarbe iarăși lent din paharul pe care l-am umplut.)

Titulescu este, vizibil, foarte aderent la spusele meșterului. Se leagănă ușor din șale, vorbește:

– Da. E limpede și simplu... (Zâmbește.) ...ca silogistică. Dar, spune-mi, dacă nu te plictisesc abuziv, cum se traduce practic concluzia artistică atât de clară?

Zâmbește și Brâncuși:

– Tot simplu. Cum să-ți spun? Ai ceva talent la desen?

– Deloc. Zero!

– Atunci, uite, tot cu logica (râde), la asta mi se pare că ai ceva talent... Ai văzut vreuna din „păsările” mele?

– Văzut? Cred că vreo oră am contemplat două din ele...

– Ei, la multă lume au plăcut. Mai mult: au fost înțelese intențiile mele. Direct, intuitiv. Ce-am făcut, practic? Am aruncat deoparte aripile și ciocul, ghearele și creasta, ochii și picioarele...

Titulescu surâde:

– De n-a mai rămas nimic din pasăre!...

– Nimic din banal. Dar toată esența păsării, ideea, sufletul ei: câteva linii, în anumit unghi, și curbe, care redau vertiginoasa avântare în văzduh. Ideea de pasăre: zborul!

Îl priveam pe Titulescu în acel moment.

Era, tot, numai atenție.

– Înțeleg, meștere Manole, spune. De la Aristotel și Boetius până la Lalande, nimeni n-ar putea nega perfecția silogisticii dumitale. Dar de ce acea extremă, acea nucleară condensare în sculpturile dumitale, condensare în care cuprinzi totul?

Pupila lui Brâncuși săgetează spre Titulescu:

– Aha! Va să zică făceai un joc de modestie? Văd că nu erai prea departe de adevăr!... De ce? Pentru că eu am căutat, și caut, și voi căuta mereu, formacheie care să fie adevărul esențialului. „Cocoșul” meu nu e cocoș. „Pasărea” mea nu este pasăre. Sunt simboluri. Caut, iubesc naturalul, frumosul primar, direct, nemijlocit. Etern! Vreau să înalț totul dincolo de pământ. Vreau ca pasărea mea să umple tot văzduhul, să exprime marea eliberare...

Titulescu s-a răsucit între brațele de bambus ale scaunului, s-a tras mai aproape de Brâncuși, care a tăcut.

– Deci, tinzi spre un fel de spiritualizare a materiei...

Și Brâncuși a făcut o mișcare de apropiere.

Răspunde apăsător:

– Nu „un fel”. De-a dreptul! Da, vreau să descopăr spiritul materiei, să aflui sufletul lucrurilor. Vreau ca materia să trăiască potrivit legilor ei. Știe ea mai bine ca noi, care e adevărul...

Titulescu, glas coborât, ca pentru sine:

– E parcă un mesaj transmis prin necuvântător. O tindere spre universal.

Brusc, Brâncuși se destinde, râde ușor, îl bate pe umăr:

– Ei! Ești un „elev” poznaș, domnule ministru! Ai citit lecția înainte... vrei să ne uimești!

Dar Titulescu nu zâmbește. Îi răspunde cu un fel de gravitate:

– Nu, meștere. Sunt desăvârșit de sincer. Nu glumeam. Mă bucuram...

Brâncuși, cu un ton tot atât de brusc schimbat:

– D’apăi, crezi că eu glumesc? Nu. Și eu mă bucur... Da. Asta am căutat: drum spre universal. De aceea, necuvântătoarele mele nu se află în nicio carte de zoologie. Și tot astfel, ființele cioplite de mine, chiar dacă unele au nume, eu nu le pot atribui nicio stare civilă... Am căutat tot esența, caracterul profund. Ideea personalității lor care să fie simbol de puritate, de grație, de mister, de frământare, de avânt. Și am credea că, dacă am putut smulge materiei adevărul ei, spiritul, și să-l cuprind în acea idee-cheie, exprimată în lemn, în marmoră ori bronz am aflat și calea spre cugetul și sensibilitatea aceluia care contemplă sculpturile mele. Și el va adăuga, din propriul lui spirit, frământat, trezit spre frumos, o mulțime de impresii, de sugerări creatoare. Și va colabora, se va înfrăți cu mine în acele clipe. Îmi va îmbogăți creația...

S-a oprit. Nu ne-a mai privit. Tăcerea s-a lăsat clipe lungi. Apoi, Titulescu s-a ridicat, a venit în fața lui Brâncuși, care s-a sculat și el în picioare. Era un Titulescu puțin obișnuit. Parcă mai mic!...

– Da. Minunat, meștere Manole!

S-au îmbrățișat deodată, în sincron. Cald.

– Îmi spui „Manole”. Dar acela și-a îngropat în piatră iubita. A lucrat cu durerea cea cumplită. Eu lucrez cu bucurie, ministrule!...

Titulescu l-a luat de braț:

– Dăm o raită prin pădure?

– Dăm.

Intrăm sub tunelul măreț al frunzelor cu miros amar. Reavăna respirație a primăverii ne dă o adiere de amețală. Cei doi uriași pășesc agale, braț la braț. Copacii seculari din timpul ludovicilor îi salută adânc.

Vintilă Russu-Șirianu, *Brâncuși–Titulescu*, în „Gazeta Literară”, an XIV, nr. 41, 12 octombrie 1967, pp. 1, 6; apud *In memoriam Nicolae Titulescu*, studiu introductiv, texte alese, traduceri Ion Grecescu.

TABLETA LUCON

O OPINIE

În Europa, doi oameni au înălțat spre cer câte o coloană. Unul este Împăratul

Sculpturii și al Artelor Frumoase Constantin Brâncuși. Al doilea, un împărat al Imperiului Roman, unul din șirul lung al defăimătorilor și distrugătorilor geto-dacilor. Le-am scris numele în Engleză, pe Google, și imediat am primit câte o prezentare, cu portretele reproduse aici. La Traian, sunt 380 de căutări. La Brâncuși, 11.700, semne ale prețuirii de care se bucură cei doi în lumea de astăzi.

Pentru cine să ne crească inima? Iată:

11,700 results

Constantin Brâncuși a fost un sculptor, pictor și fotograf român care și-a făcut cariera în Franța. Este considerat unul dintre cei mai influenți sculptori ai secolului XX și un pionier al modernismului. Artă lui Brâncuși este caracterizată de linii geometrice curate care echilibrează formele cu aluzii simbolice ale artei reprezentative. El a căutat inspirație din culturile non-europene, precum și din arta populară românească și tradițiile bizantine. Lucrările sale înfățișează adesea reprezentări arhetipale și ideale ale subiecților, urmărind să dezvăluie adevăruri ascunse prin formele lor înșelător de simple. Abordarea inovatoare a lui Brâncuși asupra sculpturii, cunoscută sub numele de Sculptură Directă, a implicat lucrul direct cu materialele pentru a crea sculpturi care transmiteau adevărata esență a subiecților lor. Artă sa este un amestec de modernitate și atemporalitate, reflectând un contrast unic cu aspectul elegant al operelor sale.

380 results

Traian, născut Marcus Ulpius Traianus, a fost împărat roman între anii 98 și 117 î.Hr. Este amintit pentru campaniile sale militare, expansiunea teritorială și lucrările publice. Domnia lui Traian este marcată de construirea Columnei lui Traian, simbol al războaielor dacice, și de extinderea politicilor de asistență socială. Este, de asemenea, cunoscut pentru

eforturile sale diplomatice, inclusiv anexarea Daciei, Arabiei, Armeniei și Mesopotamiei, extinzând semnificativ Imperiul Roman. Moștenirea lui Traian continuă să influențeze istoria și cultura romană.

Eu pledez pentru ridicarea în București, în inima culturii noastre, la Piața Universității, a copiei *Coloanei recunoștinței fără sfârșit*, a cărei construcție a început la 27 Octombrie 1938. Ar putea fi gata în 2028, când se împlinesc 90 de ani de la ivirea pe pământul Daciei a acestei plăsmui artistice fără pereche, după Brâncuși. „un proiect de coloană care, mărită, ar putea sprijini bolta cerească”. Constantin Brâncuși este cel care a cuprins în această creație (devenită și monument UNESCO) spiritul nostru și al strămoșilor noștri, aspirația spre divinitate, simbolul eternității României!

Noi nu ne cunoaștem originile. Istoria românilor o încep profesorii de istorie cu înfrângerea lui Decebal și proslăvirea crotropitorului Traian. Capul plecat nu-l prinde sabie, scria cronicarul Neculce. De neînțeles, când Nicolae Densușianu, Pârvan, Iorga și atâtea descoperiri arheologice vorbesc despre civilizația noastră străveche de cinci – până la zece mii de ani.

În 1972 s-a făcut o copie a Columnei lui Traian din Roma, care a devenit exponatul principal al Muzeului de istorie a României. Realizați negarea propriilor străbuni? În loc să fie scoase în evidență probele săpăturilor despre strămoșii românilor, muzeul invită vizitatorii la „friza spiralată a victoriilor lui Traian, oferind o privire fascinantă asupra vieții și cuceririlor militare romane”.

Iată de ce, eu cred că ajunge, este sufficient. Se cuvine să ridicăm în capitala țării capodopera brâncușiană. Am dreptate? Greșesc? Să invităm la dezbatere mințile laminate ale nației!

Din Valea Brazilor, Aprilie 2026

MISCELLANEA

Mihai BATOG-BUJENIȚĂ

DESPRE CULTURĂ

Am convingerea că există un larg consens în privința faptului că elementul care definește o comunitate umană este cultura. În afara acestui concept foarte vast, complex și greu de încadrat unei definiții de tip didactic, orice comunitate formată din indivizi umani rămâne doar o entitate asemănătoare unei turme ale cărei nevoi primare sunt satisfăcute de oportu-nitățile înconjurătoare. Acest tip de comunitate rudimentară are toate șansele să dispară atunci când cel mai mic factor perturbator ar interveni în viața ei: reducerea resurselor vitale, amenin-țări sau atacuri din exterior ori chiar o epidemie pasageră. În consecință, putem afirma fără teamă de ridicol că acest concept, cultura, este un adevărat catalizator al energiilor individuale, conducând astfel către o energie cumulată a întregului grup, deci mult mai importantă pentru acesta, energie care poate deveni salvatoare în momentele de cumpănă pentru întreaga comunitate.

Vorbind însă despre cultura unui popor se consideră că aceasta este reprezentată de: *Totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și a instituțiilor necesare pentru comunicarea acestor valori.* (DEX). Însă o societate umană, un popor chiar, este format din indivizi, iar aceștia la rândul lor au calitatea, mai mult sau mai puțin relevantă, de om de cultură, definit și el ca: *persoană cu un nivel intelectual ridicat, care posedă cunoștințe universale temeinice.* (DEX) Sigur nu aceasta este starea caracteristică a tuturor indivizilor unei comunități, ci una mult mai realistă numită *cultură generală* și definită ca fiind: *ansamblu de cunoștințe necesare unui individ în viața zilnică.* (DEX). Această definiție ne apropie de adevăr însă trebuie să recunoaștem că

individul, ca membru al colectivității, vine în contact și cu ceea ce numim cultura de masă definită la rândul ei ca fiind: *ansamblu de cunoștințe și de valori cu care masele vin în contact prin participare creatoare sau prin asimilare.* (DEX). Nu voi comenta definițiile, destul de ambigui și chiar puțin absconse, deoarece nu acesta este scopul propus, dar iau în considerare și limitarea drastică a unei definiții la dificultatea de a se înscrie genului proxim și diferenței specifice.

Aceste preocupări referitoare la conceptul de cultură nu sunt deloc noi, prin urmare vom găsi încă din timpul așa-numitei Epoci Clasice, cea pe care o considerăm fundamentul culturii europene, preocupări pentru modalitățile prin care cultura trebuia să ajungă până la a fi un ideal pentru omul onest, așa cum gândea Platon sau, potrivit lui Cicero, cultura generală trebuia să fie element distinct față de educație, deoarece aceasta trebuie să devină un scop urmărit de persoana în cauză de-a lungul întregii sale vieți. Trebuie să recunoaștem că acest ideal al culturii, provenit din Grecia secolului al IV-lea, a putut fi transmis până în zilele noastre, datorita încorporării sale în diferitele modele de pregătire școlară.

Fără îndoială, spusele lui Cicero referitoare la răspunderea individului pentru propria sa formațiune culturală devine adevăr axiomatic, însă fără implicarea statului (indiferent de forma organizării sale sociale) în probelmatica nivelului cultural al maselor aceasta devine doar o noțiune lipsită de fundament. Statul este, sau ar trebui să fie, primul interesant ca toți cetățenii săi să aibă un nivel de cultură cât mai ridicat, fenomenul reflectându-se în nivelul general de civilizație al respectivei entități statale.

Doar de la acest nivel, cel mai înalt al ierarhizării sociale, este organizat învățământul și tot de aici sunt impuse normele coercitive care sancționează refuzul de a participa la acțiunea de școlarizare pe diferite niveluri, iar școlile, împreună cu învățătorii și profesorii, sunt cele care pun primele pietre la temelie culturală pe care mai apoi o vom putea numi generală. Nu putem concepe un individ care ar putea fi numit cult dacă nu știe să citească și să scrie, deși uneori ne sunt date exemple de mari talente interpretative sau creative, dar analfabeți. Aici este vorba de o pervertire a conceptului de cultură și redimensionarea lui în favoarea unui talent, poate incontestabil, care însă nu poate fi asimilat respectivului concept. Omul

cu adevărat cult va fi acela care după instruirea de tip școlar va munci enorm, va citi și va afecta mult timp, dar și efort sau investiții financiare, pentru a-și extinde domeniul cunoașterii dincolo de cel profesional spre cultura universală, cea care, la un moment dat, îi poate conferi calitatea de om cult. Este un drum lung, greu și anvoios, necesită o adevărată preocupare și de aceea tot statul ar fi cel care ar avea obligația de a recunoște meritele unui astfel de om fiindcă, să fim sinceri, chiar dacă ne-am imagina că o întreagă generație de tineri ar porni pe un asemenea drum, la final, după decenii, vom constata că foarte puțini dintre aceștia au reușit să performeze. Și atunci apare în mod firesc necesitatea ca acești învingători să fie promovați drept modele demne de a fi urmate, fiindcă în fond ei sunt adevărata forță motrice care face ca statul să abordeze noi trepte de civilizație prin cunoaștere. Fără îndoială, vectorul unei asemenea traiectorii este lectura continuă, acea muncă sisifică despre care marea majoritate a oamenilor tinde să creadă că este doar o metodă de divertisment fiind de cele mai multe ori considerată contraproductivă.

Dar este oare cu adevărat statul interesat pentru acest mod de a ridica nivelul de cultură al cetățenilor săi? Aparent întrebarea pare illogică și răspunsul ar fi unul singur: Da! Statul este direct interesat în ridicarea nivelului de cultură deoarece este și primul beneficiar al unei asemenea stări de lucru! Însă o analiză mai subtilă este posibil să conducă la ideea că lucrurile pot sta și perfect invers, fiindcă o populație cultă este mult mai greu de manipulat în plan politic atunci când situația o cere. Să nu uităm că toate revoluțiile acestei lumi au fost inițiate și conduse de intelectuali, deci oameni cu un ridicat nivel de cultură prin comparație cu restul concetățenilor. Așadar, în termeni reali, individul care speră, își dorește și muncește pentru a se cultiva, se va afla cam singur în această luptă pentru că de fapt este într-o continuă confruntare cu o oarecare indiferență a statului, dar și cu ignoranța din jur, cea care va avea grijă să trateze cu ironie (în cel mai bun caz!) strădaniile sale.

Dar cum în prezent suntem înconjurați de unelte care par a ne ușura enorm munca de culturalizare poate ar fi bine să privim mai atent și acest aspect. Dorința de lectură este foarte ușor deturnată de la lucrurile esențiale, cultura de tip enciclopedic, spre

lecturile facile, uneori foarte bine scrise, care ne amuză și ne țin ocupați, dar nu ne oferă nimic din ceea ce numim cultură generală. Și să nu uităm că în zorii oricărei democrații au apărut milioane de publicații care, inclusiv din rațiuni de profit, au mers pe această cale a divertismentului și informației lipsită de consistență intelectuală. În felul acesta, individul se lasă sedus de știrea perfect perisabilă și se va considera chiar foarte bine informat, iar asta îi va da, foarte posibil, și iluzia că este cult! Așa-numitele tabloide, cu formatul lor redus și deci mai ieftine și mai ușor de manevrat decât ziarele obișnuite, apărute și la noi după schimbarea regimului politic, erau o realitate cu vechime pe alte piețe și am constatat nu numai că au avut tiraje considerabile, ci și că, punând accent pe știri prezentate ca fiind de senzație, au creat o adevărată cultură de masă, în relativ puțini ani de la apariție. Comercial, desigur, un succes! Dar în plan cultural?

Nu a trebuit să așteptăm prea mult pentru a vedea efectele sociale ale marelui de informație menită divertismentului. A apărut o adevărată majoritate bine încheagată în subcultura specifică, una care se scaldă voluptuos în mîlul cald al unui confort de circumstanță și a transformat ideea de cultură după chipul și asemănarea ei. O flecăreală continuă, ceva care s-ar putea denumi și spiritualitate de tipul mahalalei orientale, lipsită de orice tendință de finalitate, un fel de anestezic perfect pentru orice gen de exigență cu adevărat culturală.

Am putea spune că este ceva absolut normal, deoarece întotdeauna societățile umane au fost conduse de o elită, iar masele largi au practicat cultura convenabilă lor, cea care nu le solicita eforturi intelectuale și nici bugete financiare sau de timp special afectate acestei idei. Numai că acest punct de vedere nu ține cont de dinamica socială, iar aceasta va avea, în mod absolut firesc, tendința de a-și promova reprezentanții majorității către structurile de decizie. Un lucru cât se poate de corect în orice democrație, prin urmare, în timp, elitele vor fi formate din membri ai celor care au trăit dintotdeauna în zona culturii de masă. În consecință, la un moment dat, deciziile la nivelul întregii societăți vor fi luate de oameni mediocri, iar acestea vor reflecta perfect limitele gândirii formate în cadrul majorității. Poate nici până aici lucrurile nu par dramatice, însă așa cum bine știm mediocritatea va promova, din rațiuni

de apărare a pozițiilor, întotdeauna submediocritatea, adică acea calitate a subordonaților care îi face pe șefi să se simtă în siguranță pe scaunele lor. Și, de regulă, primul domeniu afectat de acest nefast proces este învățământul!

O parte dintre noi am trăit perioadele în care examenul de bacalaureat era o probă destul de dificilă care făcea trecerea de la o treaptă de școlarizare la următoarea, deci spre zona studiilor universitare. Se considera normal ca acei dintre absolvenți care nu dovedeau aptitudini pentru procesul de instruire prin școlarizare, să rămână în domenii unde să-și poată valorifica aptitudinile și abilitățile proprii ferindu-i astfel de trauma eternului corijent. Acest gen de stratificare socială era unul corect și demn, numai că au intervenit orgoliile parentale cele care consideră, absolut subiectiv, propriul copil un geniu, așadar nu se poate concepe că el nu ar putea urma cursurile unei universități indiferent care este aceasta. Aici au mai intervenit și unele rațiuni politice care urmăreau crearea unei imagini pozitive a populației prin comparație cu altele, iar numărul studenților a devenit un punct al strategiei de afirmare a gradului de inteligență a poporului (lato sensu!). Aceste direcții de acțiune s-au intersectat, iar examenul de bacalaureat a devenit prin simplificare o formalitate pe care la un moment dat interesele materiale ale unor instituții de învățământ superior au dorit și chiar au reușit să o elimine din criteriile de apreciere ale absolventului de liceu, dar și de admitere în instituții de învățământ superioare.

Evident, în plan social, scăderea exigenței în instituțiile de învățământ de tip gimnazial sau liceal a dus aproape instantaneu la apariția așa-numiților anaflabeți funcționali, de fapt un eufemism care își dorește să mascheze adevărata tragedie socială, deoarece aceștia sunt cei care în viitorul predictibil vor fi printre decidenții de cel mai înalt nivel, dar și cei care vor conduce sau profesa în diferite domenii de mare interes pentru societate precum: sănătatea, apărarea sau siguranța națională.

În acest context am putea să ne punem întrebarea: Cultura? La ce folosește?

Iar dacă nu găsim răspunsul suntem vinovați de tot ceea ce se va întâmpla în viitor, deci exact copiilor noștri, cei pe care nu am știut cum să-i iubim.

**Genovel-Florentin
FRĂȚILĂ**

UNIȚI ÎN CUGET ȘI-N SIMȚIRI

Am început de ceva vreme să scriu impresiile lăsate de călătoria de la sfârșitul lunii martie a.c. în orașul Edineț. Ceea ce părea inițial un simplu reportaj s-a transformat, pe parcurs, în articolul de față, care, spre final, a căpătat o turnură neașteptată, surprinzătoare chiar și pentru mine!

I. Note (subiective) de călătorie

Motto:

„De-ai curge tu, Prutule,
De-ai curge pe Nistru,
Să nu mă mai despați
De frații mei!”

Grigore Vieru

26 martie 2026

Un ghid inedit

În această perioadă marcată de crize geopolitice, economice, energetice și de identitate, am trecut Prutul. Mai fusesem anul trecut în Chișinău, fapt pentru care nu mă așteptam ca această nouă călătorie să fie atât de... surprinzătoare.

Prima surpriză, una deosebit de plăcută și onorantă, a venit chiar de la intrarea în vamă. Aici am fost întâmpinați de însuși primarul orașului Edineț, domnul Constantin Cojocaru, cel care a invitat Asociația Culturală „Octavian Moșescu” să viziteze orașul.

Invitația sa avea o semnificație aparte, purtând încărcătura emoțională a memoriei colective: sărbătorirea împreună, pe 27 martie, a celor 108 ani de la Unirea Basarabiei cu România.

A doua surpriză, la fel de plăcută, a fost momentul în care domnul primar s-a urcat în microbuzul nostru, oferindu-se să ne fie ghid. S-a prezentat, celor care nu îl cunoșteam, într-un mod direct, cald și prietenesc. Ne-a spus că este la al cincilea mandat și ne-a mărturisit cu sinceritate că nu este ușor să păstorești o comunitate multiethnică, ale cărei etnii

le-a enumerat cu o firească naturalețe: moldoveni, ucraineni, ruși, țigani și evrei.

Au urmat întrebările noastre, inevitabile în contextul războiului de la granița Republicii Moldova. Cunoscător al realităților geopolitice, primarul ne-a avertizat să nu luăm de bun tot ce se prezintă în mass-media, argumentându-și afirmația cu niște exemple grăitoare care ne-au pus pe gânduri.

În cadrul acestei discuții, onorantul nostru ghid ne-a făcut o mărturisire care m-a determinat să îl privesc cu alți ochi și să fiu mult mai atent la ceea ce spunea. Iar aceste vorbe le-a repetat și seara, la cină:

„În astfel de vremuri tulburi, am putea face unirea! Marile puteri sunt concentrate asupra altor probleme...”

Am străbătut câteva sate și, aproape la fiecare, primarul ne-a relatat istoria locurilor, specificând de fiecare dată componența etnică a acestora. Discuțiile erau deseori întrerupte de hurducăielile cauzate de gropile din asfalt. Cu o politețe de amfitrion, primarul a încercat să scuze starea drumurilor, dând vina pe înghețul iernii ce tocmai se sfârșise. Evident, știam de anul trecut că drumurile din Republică nu se aflau într-o stare tocmai bună, dar am preferat să păstrăm o tăcere elegantă asupra acestui aspect.

Prin felul său deschis și firesc, ineditul nostru ghid ne-a cucerit pe toți. Mai mult decât atât, am început să rezonăm profund cu viziunea sa politică în momentul în care ne-a povestit că este unul dintre fondatorii și co-președinții partidului LOC (Liga Orașelor și Comunelor) – o construcție formată din lideri locali, oameni cu experiență directă în administrarea comunităților și ancorați în realitatea concretă.

Ascultându-l, constatam uimit, dar și cu o deosebită bucurie, că acest om reușise să transforme în realitate exact acele principii pe care eu însumi le „propovăduiam” în campania electorală, descrisă ulterior în romanul TEINO KOR:

«Lupta începe de aici, de la nivel de comunitate. De la bază spre vârf!»

Ne cucerise pe toți limbajul său neaoș, presărat din plin cu regionalisme și arhaisme. Iar surprizele acestei călătorii abia începeau, urmând să se dezvăluie în toată profunzimea lor odată cu primul nostru popas: Casa memorială „Grigore Vieru” din satul Pererîta.

Casa memorială Grigore Vieru

Microbuzul a oprit pe uliță, chiar în fața casei. Am coborât și, pășind în curte, am fost întâmpinat de mirosul de iarbă proaspătă și de... prund! Abia

acolo, văzând cât de aproape de malul Prutului este locul unde s-a născut Grigore Vieru, am înțeles cu adevărat esența poeziei sale: mama și geografia ca destin. Pentru că, în cazul său, Prutul nu a fost doar o apă, ci o graniță care i-a deschis o rană adâncă direct în suflet.

Ba mai mult, am avut impresia că sunt la casa bunicilor mei aflată, de asemenea, în proximitatea unui râu. Iar această impresie s-a amplificat când, pășind în interiorul micilor odăi, am regăsit același miros al lânii țesute. Privind carpetele de pe pereți, am fost uimit să constat că aveau modele aproape identice cu cele țesute de bunicile mele, undeva la câteva sute de kilometri distanță! Pentru mine, era un semn clar că, deși râurile poartă nume diferite, izvorul din care ne tragem ca neam este unul singur.

O nouă surpriză ne aștepta în anexa care adăpostea expoziția dedicată creației lui Grigore Vieru: volume de poezii, manuscrise, fotografii, lucrări de critică literară și traduceri. În mod cu totul neașteptat, alături de toate acestea, doamna custode ne-a arătat, cu aceeași mândrie, câteva cărți semnate de... Constantin Cojocaru. Printre ele se afla și lucrarea sa de doctorat: un dicționar de eponime, o operă monumentală, unică în întreg spațiul românesc!

Când am făcut fotografia, chiar în fața bustului lui Grigore Vieru, am simțit impulsul de a-i recita primarului începutul celebrei poezii „Făptura mamei”:

*Ușoară, maică, ușoară,
C-ai putea să mergi călcând...*

Primarul a zâmbit instantaneu și, preluând firesc ritmul, a continuat strofa:

*...Pe semințele ce zboară
Între ceruri și pământ.*

În acel moment de grație, ne-a povestit că a fost un apropiat al poetului, deși făceau parte din generații și curente literare diferite. Ne-a mărturisit, cu o emoție vizibilă, că Grigore Vieru îl alinta adesea cu apelativul «copilandre», o binecuvântare care pare să-i fi marcat definitiv parcursul și destinul literar.

Pentru mine, aceasta a fost revelația supremă a zilei: primarul Edinețului este și... poet! Iar din acel moment, totul s-a așezat sub o altă lumină.

Edineț

Luându-și rolul de ghid în serios încă de la început, primarul ne-a povestit legenda întemeierii localității Edineț. Numele ar proveni de la Edin, un negustor (turc?) care ar fi deschis primul han sau punct de popas pe ruta comercială care străbătea zona. Fiind un loc strategic, unde drumurile se intersectau, „la

Edin“ a devenit un punct de reper pentru călători, transformându-se treptat într-o așezare permanentă.

Nici nu am intrat bine în localitate, când, pe artera principală, primarul l-a rugat pe șofer să oprească în dreptul unei stații de autobuz. Era o construcție modernă, cu pereți din sticlă, realizată prin fonduri europene, după cum indica o etichetă discretă. Dotată cu iluminat solar și camere video, stația era tocmai atunci spălată de doi oameni cu un aparat sub presiune. Primarul l-a strigat pe unul dintre ei, iar acesta i-a răspuns vesel, dar în grabă, spunându-i că are treabă și nu se poate opri. După ce am plecat, am aflat cu stupeoare că cel care mânuia aparatul era... chiar directorul de la ADP! Am glumit spunând că totul a fost regizat, dar, râzând împreună, am realizat că asistasem la o scenă de o normalitate absolut cuceritoare.

Muzeul Ținutului Edineț

Primul obiectiv pe care l-am vizitat în oraș a fost Muzeul Ținutului Edineț. Dincolo de orice aspect, am fost plăcut impresionat de comportamentul amabil al doamnelor care lucrau aici, care ne-au așteptat cu bucurie și amabilitate, chiar dacă am ajuns după închiderea programului.

Încă de la intrarea în muzeu m-a surprins faptul că și în acest areal s-au descoperit urmele culturii Cucuteni. Ceea ce denotă, prin forța dovezii sale istorice, existența unui fundament arhaic comun, o rădăcină milenară care ne unește indubitabil, dincolo de orice granițe efemere trasate de secolele care au urmat.

În cea de-a doua încăpere, unde se găseau exponate din epoca medievală, primarul s-a oprit lângă bustul domnitorului Alexandru cel Bun. Încă din microbuz, după ce am plecat din vamă, ne mărturisise că, dintre toți înaintașii, pe acest domnitor îl apreciază cel mai mult pentru diplomația sa, deoarece pe timpul domniei a reușit să mențină pacea. Dar, ceea ce m-a uimit a fost faptul că în timp ce ne vorbea, primarul mângâia, involuntar, obrazul domnitorului. Gestul său, de o tandrețe neașteptată, era dincolo de orice alte cuvinte.

Apoi, în pavilionul de etnografie, am avut din nou sentimentul întoarcerii acasă: pe țesături reapăreau vii, aceleași modele arhaice pe care le știam din copilărie, regăsite ulterior în muzeele din România. Era o altă formă prin care spațiul expozițional confirma existența acelei matrice culturale comune, ca o geometrie sacră a neamului, capabilă să ignore complet granițele geopolitice trasate efemer pe hărți.

Parcul industrial

Parcul industrial, realizat cu finanțare europeană, a fost primul obiectiv vizitat în cea de-a doua zi. Recunosc, pornisem spre acest loc cu o anumită doză de scepticism privind funcționalitatea unui asemenea proiect într-un orașel atât de mic.

Am vizitat pavilionul administrativ (Edineț Business HUB), incubatorul de afaceri, sala de conferințe, laboratorul IT și sala de catering, toate prezentate cu profesionalism de directorul parcului. Explicațiile sale, de la istoricul înființării până la detaliile tehnice ale infrastructurii, mi-au spulberat rapid prejudecățile.

Din zona administrativă am trecut apoi către unul dintre agenții economici rezidenți ai parcului industrial. Activitatea principală a acestuia era uscarea, depozitarea și ambalarea fructelor. Aerul era impregnat de mirosul intens al merelor proaspete, iar gazdele ne-au invitat cu generozitate să degustăm, pe alese, mere și prune uscate.

Pe una dintre liniile de ambalare se stivuiau lăzi întregi de mere pregătite pentru export. Într-un dialog cordial, unul dintre administratori ne-a dezvăluit că destinația acestui lot era România. Totuși, în glasul său se simțea și o urmă de tristețe atunci când ne-a mărturisit că merele plecau de aici cu aproximativ 1,30 lei kilogramul, pentru ca apoi să fie revândute pe piața românească la prețuri ce depășeau 4 lei.

Primăria Municipiului Edineț

Evident ca funcționar public într-o primărie, cred că eu eram cel mai curios din întreg grupul când am vizitat Primăria Municipiului Edineț. Clădirea nu este foarte mare, dar porticul, susținut de patru coloane masive, oferă clădirii un aer monumental și autoritar. Frontonul de formă triunghiulară, te duce cu gândul la intrarea într'un templu din Grecia antică.

Recunosc, veneam cu anumite prejudecăți care mi-au fost repede spulberate de o administrație modernă și de oameni a căror deschidere m-a surprins plăcut. Ca om din sistem, cel mai interesant lucru mi s-a părut faptul că programul „Edineț – oraș cu perspectivă de viitor“ nu era doar o simplă listă de intenții. Observasem deja implementate câteva dintre punctele acestuia: de la transportul public modernizat și iluminatul inteligent, până la siguranța oferită de un sistem integrat de monitorizare video.

În biroul primarului nu am fost impresionat de peretele întreg acoperit cu diverse diplome obținute în decursul celor cinci mandate, pe cât am fost de surprins să regăsesc un bust, de dimensiuni mult mai

reduse față de cel de la muzeu, al lui Alexandru cel Bun. Asta, cel puțin pentru mine, era o dovadă clară că diplomația domnitorului reprezintă busola domnului Cojocaru în exercitarea funcției de demnitar al locului.

De asemenea, am fost surprins de numărul mare de cărți care îi umpleau biroul, atât lucrări proprii, dar și volume primite. În acel moment, m-am hotărât ca unul dintre cele două exemplare ale romanului TEINO KOR, pe care le aveam la mine, să i-l ofer domnului primar. Sunt conștient că acum timpul nu-i este cel mai bun aliat, dar măcar la pensie tot îl va citi!

Spre finalul întâlnirii, m-am desprins de grup și am căutat biroul de urbanism. Abia așteptam să discut cu arhitectul orașului pe probleme legate de urbanism, mai ales că am aflat că aveau elaborat și implementat deja un nou PUG (Plan Urbanistic General). Aș fi vrut să înțeleg direct de la dumnealui viziunea și strategia pe care le-au urmărit la realizarea acestui PUG. Din păcate, domnul arhitect cred că era foarte, foarte ocupat și nu a putut sta de vorbă cu mine. Totuși, un coleg cadastrist a fost deosebit de amabil și mi-a oferit o parte din răspunsuri. Am rămas uimit că aici exista un plan cadastral complet, foarte bine pus la punct.

Liceul Teoretic „Mihai Eminescu“

Acesta a fost al doilea obiectiv în care nu doar că ne-au fost spulberate prejudecățile, dar, mai mult de atât, soția mea, profesor de învățământ primar, a mărturisit încântată că într-un astfel de loc și-ar fi dorit să profeseze.

În curte, într-un decor specific de șantier, câțiva muncitori montau pavele. Deși clădirea nu era recent construită, se vedea că este extrem de îngrijită. În holul central, o parte dintre elevi și profesori ne-au întâmpinat cu muzică și dans, după care am fost invitați în „casa mare“ (o încăpere primitoare, decorată cu mult gust în stil rustic). Doamna director ne-a prezentat succint activitatea instituției, iar apoi am pornit să vizităm liceul.

Ce ne-a impresionat în mod deosebit: structura completă a instituției (de la învățământul primar și până la cel gimnazial), curățenia și disciplina exemplare, biblioteca primitoare, dar mai ales abordarea modernă, de tip STEM. Am vizitat laboratoare SMART dedicate fiecărei discipline, precum și săli de informatică și robotică dotate la standarde occidentale, unde toate echipamentele și mobilierul fuseseră achiziționate prin fonduri europene nerambursabile.

În biblioteca liceului, expusă la loc de cinste, se afla o mare parte din lucrările scrise de domnul

Constantin Cojocaru. Totodată, am fost bucuros să descopăr printre rafturi și cărți recent apărute ale unor scriitori cunoscuți din România.

O duioasă nostalgie m-a cuprins în momentul în care am vizitat cantina instituției. Mirosul de mâncare caldă de acolo a activat involuntar amintiri care m-au trimis instantaneu înapoi în timp, la cantina grădiniței din vremea copilăriei.

Evident, Ema și-a găsit rapid omoloaga de aici: învățătoarea de la clasa I, pe nume... Gema! Într-un gest plin de amabilitate, aceasta i-a dăruit abecedarul după care lucra, momentul deschizând calea unei discuții entuziaste despre un viitor schimb de experiență și despre proiecte comune dedicate elevilor din clasele lor.

Însă, cea mai impresionantă constatare a fost faptul că elevii, inclusiv cei mari, își păstrau intactă inocența, dar mai ales bunul-simț. Am simțit acest lucru de la începutul și până la finalul vizitei în liceu, timp în care mi-am reamintit ce ne-a spus primarul în microbuz în drum spre Edineț:

„Educația copiilor este primordială, mai ales într-o zonă defavorizată. Dacă ne uităm în istorie, marile genii s-au născut în ținuturi sărace“.

De la liceu, am fost invitați să luăm parte la spectacolul de gală **„POD DE SUFLETE: BASARABIA ȘI ROMÂNIA“**, un regal muzical-artistic dedicat împlinirii a 108 ani de la Unirea Basarabiei cu Țara, organizat la Palatul de Cultură „A. Ciobanu“.

Primirea cu fanfară, pâine și sare de care am avut parte în acest lăcaș al spiritului românesc ar fi onorat orice înalt demnitar de stat. Colacul rotund, purtat cu solemnitate în brațe de un tânăr îmbrăcat în costum popular, simboliza parcă însăși România dodoloață!

Spectacolul a adus pe scenă cântece și dansuri populare care au demonstrat, încă o dată, existența aceleiași matrice stilistice și spirituale, a apartenenței noastre comune. Nici nu-mi dau seama cât a durat! Am simțit doar că, pentru câteva ceasuri, am rezonat cu toții prin aceeași emoție dusă până la lacrimi (la propriu!), înțelegând că aceleași bătăi de inimă pulsează, la unison, pe ambele maluri ale Prutului.

La finalul spectacolului, am căutat-o pe doamna director a Liceului Teoretic „Mihai Eminescu“, reputat profesor de limba și literatura română, pentru a-i oferi cel de-al doilea exemplar al romanului TEINO KOR pe care îl aveam la mine. Alegerea a fost motivată de prestigiul său profesional și, mai ales, de sentimentul că prin oameni ca dumneaei se păstrează vie flacăra identității românești dintre Prut și Nistru.

La revedere (sper!) Edineț!

Înainte de a pleca din Edineț, microbuzul a oprit pe bulevardul principal pentru a mai face câteva mici cumpărături. Am intrat în magazinele Viorica și Iuvas, apoi într-o farmacie. Când am ieșit din farmacie, am realizat că în Edineț nu văzusem nicio sală de jocuri de noroc sau de pariuri sportive.

Mai mult decât atât, vizavi de locul unde oprisem am observat nu una, ci două librării. Nu am stat pe gânduri și am traversat în grabă, intrând într-una dintre ele (Librarius), de unde mi-am achiziționat o antologie Grigore Vieru. Din acest volum de colecție am ales câte un motto pentru fiecare parte a prezentului articol.

Am plecat din Edineț cu toate prejudecățile spulberate de o realitate care mi-a depășit așteptările...

II. Eroul de la marginea țării

Motto:

„Datoria înțelepților este să domolească nerăbdarea vitejilor, datoria vitejilor este să răscolească încetineala înțelepților“

Grigore Vieru

În răstimpul în care așterneam impresiile de călătorie, am urmărit pagina de Facebook a primarului Constantin Cojocaru. Am fost surprins să descopăr că, printre detalii administrative, proiecte europene și multe alte activități, își publica și poeziile.

Le-am citit, la început curios, apoi le-am recitat cu atenția cu care începi să descoperi un om. Din acel moment, multe dintre gesturile sale aparent mărunte din timpul vizitei noastre au căpătat un alt sens: felul firesc în care discuta cu oamenii, lipsa ostentației, respectul pentru educație, preocuparea pentru identitatea culturală și admirația aproape afectivă pentru figura lui Alexandru cel Bun.

Am „disecat“ peste 30 de poezii scrise și postate de Constantin Cojocaru de la sfârșitul lunii martie până după jumătatea lunii mai, grupate sub titlul generic „GÂNDURI... GÂNDURI... ALTFEL...“. Acestea explorează teme variate, de la administrație și critici sociale, până la reflecții filosofice despre viață, moarte și încredere. Am descoperit astfel că sub haina oficială a edilului bate inima unui vizionar care nu se teme de vulnerabilitate.

Cu ochi de haijin, am încercat să descifrez din poeme esența a trei perspective existențiale, dar inseparabile: Omul, Poetul și Primarul!

1. OMUL

Din textele poeziilor se conturează portretul unui om direct, lucid și profund pragmatic, dar în același

timp sensibil la ideea de onoare și responsabilitate. Un om care disprețuiește impostura, zgomotul și comoditatea morală, dar care prețuiește caracterul mai mult decât succesul. El nu caută perfecțiunea, dar își asumă tot ceea ce face. E un om care pare să fi înțeles că adevărata putere nu stă în agresivitate, ci în stăpânirea de sine și în discreția elegantă.

În multe poeme se simte oboseala unui suflet care a văzut destule trădări, dar care încă își păstrează credința în oameni și își asumă trecerea prin lume ca un legământ de a fi „lut din același lut cu ceilalți“.

2. POETUL

Versurile lui Constantin Cojocaru decantează un adevăr brut, cu miros de asfalt, de praf, de administrație și de luptă interioară, dar și cu izul unei singurătăți asumate. Prin această filosofie practică a existenței imprimă poeziilor o vigoare aparte. El nu scrie ca să impresioneze și nu idealizează lumea. O privește lucid, cu realismul celui obligat zilnic să transforme vorbele în fapte, fără să-și piardă însă compasiunea. În aceste rânduri apare constant admirația pentru omul imperfect care construiește, își asumă greșeala, luptă și merge înainte. Autorul scrie despre tăcere ca despre o formă superioară a forței psihice, iar despre demnitate ca despre ultima redută a omului modern. Tocmai de aceea, multe dintre poemele sale au densitatea unor reflecții al căror ecou continuă mult timp după ce au fost citite.

3. PRIMARUL

Din acest grupaj de poezii se vede limpede că nu conduce din orgoliu, ci din convingerea că omul trebuie să lase ceva construit în urmă. Pentru el, comunitatea a devenit o formă de destin personal, nefiind nici pe departe o abstracțiune electorală. Versurile sale despre „spectatorii de pe margine“ demască sterilitatea celor care judecă permanent de pe tușă, amintindu-ne cât de ușor este să critici și cât de greu este să construiești ceva real. În aceste rânduri clocotește revolta discretă a administratorului obligat să își asume riscuri și să suporte atacurile celor care nu au clădit niciodată nimic.

Din această perspectivă, primarul devine un arhitect care măsoară progresul dincolo de asfalt, întrebându-se mereu unde se află sufletul comunității. El își asumă cu fermitate deciziile în fața personajelor mărunte, știind, cu înțelepciunea omului trecut prin încercări, că nu se aruncă cu pietre decât în pomul încărcat cu roade.

Poezia sa este o exprimare concretă a propriei filosofii de viață, fiindcă omul, poetul și primarul sunt una și aceeași persoană. El nu are sensibilitatea

fragilă a unui visător, ci puterea interioară a unui creator obligat să trăiască în mijlocul conflictelor, al deciziilor și al tensiunilor unei comunități complicate. Astfel, poetul oferă primarului profunzime și înțelegere, în timp ce primarul oferă poetului o muză ancorată direct în arena realității. De aceea, în Edineț administrația nu mi s-a părut rece și tehnocratică. În spatele proiectelor europene, al infrastructurii și al tuturor strategiilor vizionare de aici se simte, caldă și vie, o prezență profund umană și culturală.

Într-o epocă în care politica este dominată de interese meschine, superficialitate și conflict permanent, întâlnirea cu un asemenea lider a căpătat valoarea unei revelații: descoperirea unui personaj rar. Cunoșcându-l prin prisma versurilor sale, am realizat că acest om a parcurs organic cele trei etape ale Căii Armoniei din universul TEINO KOR: Cunoașterea (de sine), Iubirea (de semeni) și Înțelepciunea.

Astfel, granița dintre literatură și realitate s-a topit într-un mod neașteptat, iar cele patru personaje ale cărții mele s-au întrupat luxsonant într-un singur OM – Constantin Cojocar. Eroii mei din TEINO KOR au coborât, parcă, dintre paginile romanului și au început să construiască, în lumea reală, ceea ce eu doar îndrăznisem să visez:

- Pe Poetul de Mov l-am regăsit în profunzimea meditațiilor „GÂNDURI... GÂNDURI... ALTFEL...”, acolo unde cuvintele, vibrând de un autentic patriotism și iubire de semeni, devin pavăză împotriva „zgomotului arid” al prezentului;
- Sandu (istoricul Alexandru Măciucă) s-a revelat prin grija neobosită și respectul pentru vestigiile trecutului, prin devotamentul față de memoria neamului, dar mai ales printr-o modestie autentică, dublată de un bun-simț care nu se afișează, ci se simte;
- Asemănarea cu dr. Corneliu Popescu poartă o natură strict personală și poate trezi, în percepția comună, anumite conotații delicate. Cu toate acestea, în cadrul unei discuții restrânse, omul Constantin Cojocar și-a asumat-o cu o sinceritate dezarmantă, demonstrându-mi că adevărații lideri nu fug nici din fața propriilor slăbiciuni, nici de umbrele lor interioare;
- Pe Giani, ca alter ego al autorului, l-am regăsit în capacitatea aproape haijinică a poetului-primar de a esențializa realitatea și de a descoperi „Taina Inimii” acolo unde, pentru alții, există doar administrație, proceduri și birocrație.

Tocmai de aceea, la final am lăsat ceea ce poate fi considerată cea mai amplă materializare a acestei viziuni în plan social: Constantin Cojocar a înființat

și este co-președinte al Ligii Orașelor și Comunelor (LOC). Această construcție politică s-a născut ca o autentică mișcare politico-socială a liderilor locali, nefiind un partid tradițional.

În esență, LOC este proiecția politică a „Căii Armoniei”, o rețea de energii comunitare care oglindește fidel manifestul doctrinar dezbătut în TEINO KOR, fundamentată pe aceeași convingere că reconstrucția și salvarea unei țări nu vin prin strategii impuse abstract de la centru, ci pornesc organic de jos în sus, prin forța faptelor reale:

«Lupta începe de aici, de la nivel de comunitate. De la bază spre vârf!»

LOC este dovada supremă că liderul de la Edineț nu este doar un simplu edil gospodar, ci un autentic constructor de sistem.

Cu un asemenea proiect politic vizionar și curajos, oare această rețea de energii comunitare nu ar putea traversa Prutul? Înființarea unui partid omolog al mișcării LOC în România, după modelul testat cu succes în Republica Moldova, ar putea deschide calea unei uniri administrative, născută organic de la firul ierbii.

Acest scenariu ar putea reaprinde o flacără pe care istoria a mai văzut-o și nu ar fi deloc fantezist să ne imaginăm un parcurs în care un lider capabil să unească energiile comunităților dintre Prut și Nistru ar putea deveni, într-o zi, expresia politică firească a ambelor maluri ale Prutului. O reeditare, în cheie modernă, a miracolului din 1859 înfăptuit de Alexandru Ioan Cuza.

Pentru ca acest cerc istoric și simbolic să se poată închide, mai lipsește un singur detaliu juridic: cetățenia română a lui Constantin Cojocar. Un act formal care ar consfinți, dincolo de birocrație, ceea ce sufletul și faptele sale au demonstrat deja.

Later edit:

Această realitate profundă a conexiunii noastre sufletești nu poate fi clătinată de nicio conjunctură politică sau culturală trecătoare. O demonstrează inclusiv recentul episod de la Eurovision, unde ecuația s-a manifestat la scară națională: în timp ce verdictul oficial a oferit reprezentantei României un punctaj aproape simbolic, publicul din Republica Moldova a reacționat instinctiv și firesc, acordând punctajul maxim. Încă o dovadă că, dincolo de calculele reci și de deciziile luate în laboratoare administrative, inima comunității continuă să bată la unison!

<https://fratilagenovel.blogspot.com/2026/05/uniti-in-cuget-si-n-simtiri.html>

Prof. univ. dr. ing.
Alexandru-Grigore PISOSCHI

Despre tricolorul românesc

Tricolorul – simbolul și pavăza neamului românesc

„Totdeauna și pretutindeni umanitatea și-a exprimat conștiința propriei valori, și-a definit concepțiile, și-a sintetizat idealurile prin însemne și simboluri, metafore plastice ce au dobândit în timp atributul permanenței, puterea de a străbate secolele. Apărut odată cu societatea, din nevoia de exprimare a individualității, dezvoltat paralel cu evoluția civilizației umane, simbolul a reflectat preocupările și aspirațiile societății în care s-au născut” [3, p. 7].

Dintre toate aceste simboluri, STEAGUL dobândește prin semnificația sa cea mai înaltă valoare, având caracter sacru asemeni simbolurilor statale. Denumirea de STEAG unifică două noțiuni: aceea de drapel, vexillum, cum spuneau romanii, pentru steagul trupelor de infanterie (de aici denumirea de Vexilologie pentru știința specială/auxiliară a istoriei care se ocupă de studierea modului de alcătuire, dezvoltare și semnificație a componentelor unui steag), și aceea de stindard care derivă de la latinescul signum, steagul trupelor de cavalerie.

La începutul secolului al XVI-lea, domnitorul cărturar Neagoe Basarab a dat o frumoasă definiție steagului, care probează înțelegerea profundă a semnificației acestui însemn: „Astfel, mintea se află în trupul omului asemeni steagului când stă în mijlocul luptei, iar în luptă, toată oastea privește la steag. Și până stă steagul în luptă, acea luptă nu se cheamă biruită, chiar dacă are năvală grea [spre sine], iar ei toți privesc spre steag și toți se strâng în jurul lui. Iar dacă steagul cade, toată oastea se risipește și nu știe unul de altul cum și încotro merg. Așisderea este și domnul: până stă mintea lui în-strânsul întreagă, toți oștenii se strâng împrejurul său ca oștile împrejurul steagului“.

Înaintașii românilor: Burebista, Decebal și voievozii Ștefan cel Mare, Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul, au folosit, asemenea tuturor popoarelor însemne menite a-i individualiza. Dintre piesele de o deosebită valoare ajunse până la noi, care reflectă evoluția steagului geto-dac, se remarcă un fragment de ceașcă descoperit în comuna Budureasca, județul Prahova. Datată în secolul IV î.Hr., aceasta reprezintă un elocvent izvor intern despre stindardul strămoșilor noștri și înfățișează un șarpe cu cap de lup și coadă penată susținut de o suliță. De asemenea, în cadrul scenelor sculptate pe Columna lui Traian, steagul geto-dac apare prezentat în mai multe imagini, ținându-ne trează memoria asupra vitejiei dacilor în războaiele cu romanii. Cei care s-au aplecat asupra acestor izvoare, străduindu-se să le descifreze semnificația, au apreciat că șarpele (considerat și astăzi în filosofia populară drept simbolul înțelepciunii și al credinței) semnifica cultul patriei și al strămoșilor. Capul de lup menit a scoate sunete, în bătaia vântului, care să-i impresioneze pe dușmani, simboliza opoziția generală a locuitorilor acestor meleaguri față de cei care cutezau să le calce hotarele.

Legiunile romane purtau de asemenea steaguri care semnificând apartenența lor la Imperiul Roman, aveau menirea de a le reprezenta și a le face cunoscute lumii cu care veneau în contact. Astfel, o legiune avea un steag constituit dintr-o bucată de pânză pătrată (de culoare diferită), cu franjuri pe o margine având imprimată denumirea legiunii și numele împăratului care a creat-o. Pe lângă steag, fiecare legiune avea ca însemn figura unui animal, uneori imprimată pe steag. Ca să ne referim numai la cele două legiuni care aveau garnizoana în Dacia, Legiunea a V-a Macedonica, avea ca emblemă un cap de taur, iar Legiunea a XIII-a Gemina – leul. Cel mai reprezentativ însemn al romanilor era acvila, pasăre heraldică – adoptată ulterior pentru semnificația sa – la multe popoare – care exprimă curaj, zbor spre înălțimi și hotărâre în realizarea aspirațiilor. Ca simbol al vitejiei, acvila este prezentată în partea superioară a steagurilor romane gravate pe Columna lui Traian, iar mai jos este prezentată sigla S.P.Q.R. adică Senatus Populus que Romanus (Senatul și Poporul Roman).

În Evul Mediu un simbol des utilizat a fost FLAMURA de la flamme, în limba franceză flacără,

un fel de steag, ale cărui extremități se sfârșesc printr-unul sau mai multe vârfuri. Numele se datorează materialului, formei și culorii sale. Era prins în partea de sus de un băț orizontal susținut de o lance. Fiind tăiat în partea de jos și de culoarea argintului aurit, sub razele soarelui și în bătaia vântului părea din depărtare ca o flacără. Primii care au purtat flamură au fost regii Franței. Ludovic al VI-lea (Louis le Gros, l'Eveille sau le Batailleur) rege al Franței între 1108 și 1137, a fost cel dintâi care a scos flamura de aur (oriflamme – de la aurea flamma) de deasupra altarului bisericii Saint-Denis și a pus să fie purtată de armatele sale ca principală insignă a protectorului regatului său. Flamura de cavalier era un fel de steag de formă triunghiulară alungită și fixată în vârful lancei. Pentru a avea dreptul de a purta această flamură, cavalerul trebuia să aibă sub ordinele sale 20 de oameni sub arme. Steagul de trupe (baniera) era un steag de formă pătrată purtat de seniorii cu drept de steag. Când se numea un nou posesor de banieră, se tăia coada flamurei purtate de cavalier pe câmpul de luptă. Nimeni nu putea să poarte banieră dacă nu avea cel puțin 50 de oameni înarmați sub ordinele sale.

În epoca feudală, Țara Românească (Valahia) și Moldova s-au individualizat prin steaguri a căror cromatică reda, în limbaj plastic autoritatea princiară, sublinia independența statală, tendința permanentă spre neatârnamare deplină.

Evoluția Tricolorului în secolele XIII-XX

Culorile folosite în drapelul țării (baniera princiară sau voievodală), sec. XIII, derivă din culorile și metalele folosite în stema țării. În acest sens Vexilologia se îngemănează cu Heraldica. Ca urmare, cităm din lucrarea monumentală a regretatului Prof.univ.dr. Dan Cernovodeanu „Evoluția armeriilor Țărilor Române de la apariția lor și până în zilele noastre (sec. XIII-XX)”, Editura Istros, Brăila, 2005 [2, p. 41]:

„Încheiem acest capitol prin a susține părerea noastră că posesorul celui de al II-lea scut al Roi de Blaquie din Armorialul Wijnbergen [după numele posesorului armorialului] n-a putut fi altul decât voievodul român nord-dunărean Litovoi, pentru argumentele pe care le-am expus amănunțit mai sus. În acest caz, armele fasciate [în fâșii, de la fascia-ae = fâșie sau în brâuri] de 10 piese, aur și roșu, liber adoptate de acest dinast, au fost purtate de urmașii

lui, adică, după moartea lui Litovoi în 1277 sau 1279) în lupta cu regele Ladislau al IV-lea al Ungariei, de Bărbat (1277...79...1290), fratele voievodului și apoi de urmașii acestuia Tihomir (1290-1310) și fiul acestuia Basarab I (1310-1352), cel care va reuși să unească micile formațiuni statale de pe cele două maluri ale Oltului, devenind la 1324 întemeietorul Țării Românești“. (Ibidem, p. 51): „Dar problema care se pune acum este alta, și anume aceea de a găsi o explicație pentru existența în paralel a stemei Țării Românești cu vultur (mai apoi cu acvila cruciată), cu aceea dinastică a scutului fasciat aur și roșu, la care s-a adăugat, cel mai târziu din timpul domniei lui Vladislav I (1364-1377), un câmp albastru plin sau cu un corn al lunii argintiu“. Și mai departe, la p. 53: „Ne declarăm cu totul de acord, afirmă Dan Cernovodeanu, cu tezele marelui genealogist, regretatul George D. Florescu, precum și cu cele ale confratelui Jean-Nicolas Mănescu și considerăm și noi că Negru Vodă ar putea fi socrul lui Basarab I ceea ce justifică astfel textul unui document din 13 noiembrie 1618 (care, însă, evocă un act din 1351-52) din care rezultă că domnitorul Nicolae-Alexandru (1352-1364), fiu și urmaș al lui Basarab I, era nepotul (prin mamă) al voievodului mai sus citat și intrat în legendă“. Din stema cu vulturul însoțit de cruce a marelui feudal venit din Făgăraș, va deriva stema de stat a principatului.

Iar la p. 63, cităm „Analizând armele dinastice ale Basarabilor din epoca menționată, vom începe cu emisiunile monetare ale domnitorului Vladislav I (1364-1377) ce prezintă pe un scut despicat [împărțit în două pe verticală], având prima parte fasciată (de 4 piese pe primele emisiuni și de 8 piese pe cele ulterioare) și a doua plină (sau câteodată cu cornul lunii conturnat). Întrucât în acea perioadă nu erau încă stabilite indicațiile convenționale pentru culorile și metalele heraldice [de abia din 1638] servind reprezentării unor arme pe metal, pietre prețioase sau piatră cioplită, vom putea reconstitui aspectul cromatic al armelor dinastice muntene cu ajutorul unui incontestabil vestigiu armorial din acea perioadă: o frescă din biserica domnească de la Curtea de Argeș (înălțată la începutul veacului al XIV-lea), ce-l reprezintă pe unul din membrii familiei domnitoare a Țării Românești (poate chiar Basarab I) în armură, purtând un scut despicat – cu prima parte fasciată de patru piese, aur și roșu, iar a doua de

azur plin – personaj pe care arheologii l-au numit „cavalerul fără cap” din cauză că fresca s-a deteriorat la nivelul superior al coloanei pe care era reprezentat, cavalerul rămânând acefal“.

Analizând proveniența metalului (aur) și culorilor roșu și azur suntem convinși că drapelul nostru național își are geneza cromatică în culorile baniei dinastice a Basarabilor întemeietori de țară. Trebuie menționat că la vremea respectivă afișarea baniei în care erau culorile roșu și galben (aur) era o manifestare de independență față de Ungaria care avea culorile arpadiene roșu și alb (argint) inferioare celor românești din punct de vedere heraldic.

Pentru aprofundarea problematicei cromatice, în general, autorul articolului de față își permite să prezinte smalturile folosite în Heraldică și Vexilologie și ce simbolizează fiecare, simbolizarea fiind internațională. Conform „Dicționarului științelor speciale ale Istoriei” și „Heraldica-Tratat tehnic” de colonel Marcel Sturdza-Săucești, Editura Științifică, București, 1974, [7 și 6, p. 40, 41]:

Smalturi termen generic care definește metalele, culorile și blănurile utilizate în alcătuirea stemelor și regulile folosirii lor. Smalturile cuprind două metale (aur și argint), șase culori (roșu, verde, azur (albastru ca cerul), negru, purpuriu, și portocaliu) și două blănuri (hermina și sângeapul). Pentru smalturi se folosesc semne convenționale. Legile științei heraldice interzic plasarea unei culori peste altă culoare (cu excepția purpurei), al unei blăni peste altă blană, a unui metal peste alt metal.

Aur (Galben) – metal utilizat în alcătuirea stemelor și culoare utilizată în alcătuirea steagurilor.

Simbolizează putere, suveranitate, fertilitate, dreptate, cumpătare, slavă, mărire, măreție, bogăție și curățenie;

Argint (Alb) – metal utilizat în alcătuirea stemelor și steagurilor. Simbolizează puritatea, nevinovăția/candoarea, inocența, virginitatea, sinceritatea, devotamentul și corectitudinea;

Roșu (de fapt o anumită nuanță de roșu, în franceză gueules). Culoare utilizată în alcătuirea stemelor și steagurilor. Simbolizează curaj, dârzenie, îndrăzneală, dragoste, sacrificiu, generozitate. Purtarea acestei culori în scut era o dovadă de mare distincție, încât vechile legi nu permiteau de a fi purtate în steme decât dacă cel în cauză era principe sau numai cu aprobarea specială a suveranului;

Verde (de fapt o numită nuanță de verde, în franceză sinople, după regiunea Sinope din Anatolia, la Marea Neagră. Cruciații, ajungând acolo, au fost impresionați de culoarea verzuie a mării, de la care a rezultat denumirea). Înseamnă dragoste, tinerețe, frumusețe, grație, imunitate, scutire, de unde a ieșit obiceiul de a pune pecetea cu ceară verde și șnur de mătase verde pe scrisorile de grațiere. Numele primitiv al acestei culori era prasine;

Albastru ca cerul sau azur (bleu celeste) culoare utilizată în alcătuirea stemelor și steagurilor. Reprezintă în primul rând aerul apoi, speranță, sinceritate, seninătate, credință, blândețe, frumusețe și credință;

Negru în limba franceză sable. Culoare utilizată în steme, reprezentând știință, modestie, durere, prudență, mahnire și întuneric. Simbolizează un mic animal negru întâlnit în vecinătatea locurilor sfinte. Culoarea este destul de frecventă în stemele familiilor germane;

Purpuriu (violet), în franceză pourpre, culoare folosită de suverani, reprezentând suveranitatea și puterea, de asemenea creativitatea, înțelepciunea și imaginația,

Portocaliu (orange) culoare utilizată în stemele engleze. Reprezintă bucurie, prietenie și încredere;

Culoarea pielii (carnation) pentru stemele care au susținători sau ținători, ca ornamente exterioare scutului.

Analizând ce reprezintă metalele și culorile, se observă o interferare a acestora.

Culorile drapelului românesc au influențat heraldica princiară și boierească. Astfel, stema familiei Știrbey are scutul tăiat de un brâu tricolor, iar stema familiei Cuza are scutul tăiat, tripartit, având cartierele cu smalturile azur, aur, roșu, ca să mă refer numai la aceste două exemple.

În decursul istoriei noastre au existat manifestări de folosire a celor trei culori în documente care foloseau paragrafe cu cromatică românească, șnururi ale unor sigilii domnești împletite roșu, galben și albastru. De la domnul Radu Mihnea la Voievod Corvinul, (om chibzuit și înțelept, bun diplomat, cunoștea limbile greacă, latină și italiană, căruia îi plăcea fastul și a întreținut o curte cu fast „bizantin”) s-a păstrat peste hotare un steag care, pe flamura roș-vișinie avea un medalion de aur încărcat cu acvila bicefală (domnul fiind urmaș al Cantacuzinilor,

împărați la Constantinopol) și cu o cruce, ambele albastre, tot albaștri fiind și ciucurii de la marginea flamurei.

În anul 1700, stolnicul Constantin Cantacuzino întocmește o hartă a Țării Românești, păstrată până astăzi, în care identificăm pe frontispiciu stema țării – acvila cruciată și un steag cu fondul roșu, galben și albastru.

Instituirea Tricolorului: roșu, galben și albastru

În secolul al XIX-lea, în Țările Române au loc profunde prefaceri de dezvoltare și afirmare tot mai puternice a conștiinței naționale care au marcat instituirea steagului tricolor ca simbol național.

În anul 1834, prin grija domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica (primul domn regulamentar din Țara Românească între aprilie 1834 și 7 octombrie 1842 și caimacam (regent) între 4 iulie 1856 și octombrie 1858, născut la 1 mai 1795 în Țara Românească, decedat în ianuarie 1862 la Napoli, a înființat orașul Alexandria) s-a aprobat utilizarea de către oștirea Țării Românești a drapelului tricolor. Acest drapel reunea culorile roșu, galben și albastru, dispuse orizontal, însă inegale, în sensul că jumătatea superioară a suprafeței era roșie, iar partea inferioară se partaja în mod egal între galben și albastru. Pe câmpul roșu se aflau mai multe stele de aur, iar în centru, a fost imprimată stema heraldică a țării – acvila cruciată. Tot de atunci navele militare românești au circulat sub pavilion propriu tricolor, recunoscut oficial. Conținutul notei de fundamentare din 1834 a Domniei, în legătură cu acordarea noului steag unităților militare evidențiază: „*Steagurile acestei de Dumnezeu păzite țări din vechime au fost fala oștirilor sale și semnele slavei lor. [...] Miliția pământeană, organizată pe temeiul de regulă și disciplină europeană, dobândește iarăși acel drept din vechime și primește steagurile sale cu fețe naționale și cu pajura principatului*“.

În timpul domniei lui Gheorghe Bibescu (1842-1848) se menține steagul tricolor în dispunerea orizontală, dar culorile erau partajate în mod egal pe suprafață.

Revoluția de la 1848 din Țara Românească a dat ocazia afirmării drapelului tricolor drept cel mai reprezentativ însemn național al locuitorilor din vechea Dacie. *Primul Decret emis de Guvernul provizoriu al Țării Românești avea menirea de a stabili*

înfașurarea simbolului sacru al națiunii române. Astfel, la 14 iunie 1848 (stilul vechi, folosit atunci), decretul preciza : „steagul național va avea trei culori, albastru, galben și roșu. Deviza română care va fi scrisă atât pe staguri cât și pe monumentele și decretele publice, va cuprinde două cuvinte DREPTATE, FRĂȚIE“. Prin cel de al doilea decret, se preciza: „lângă lemn vine albastru, apoi galben și apoi roșu fâlfâind“.

Ținând seama de Decretul din 14 iunie 1848, în stilul nou, 26 iunie, prin Legea nr. 96 din 20 mai 1998, se instituie ZIUA TRICOLORULUI PENTRU ÎNTREAGA NAȚIUNE ROMÂNĂ!

Românii din Transilvania foloseau, și ei, încă din deceniul trei al secolului XIX „cocarde tricolore“, iar la 1848-1849 steaguri de această factură dând mai multă profunzime acțiunilor revoluționare. La tribuna Marii Adunări Naționale din 3/15 mai 1848 de la Blaj, unde peste 40.000 de participanți au rostit sacral jurământ „*Noi vrem să ne unim cu Țara*“, au fost arborate pe Câmpul Libertății drapele în culorile alb, albastru, roșu, culorile cele mai des întâlnite în costumele populare. Steagurile erau tivite cu franjuri galbeni, însumând astfel simbolul național. De asemenea o flamură mare „VIRTUS ROMANA REDIVIVA“, ne spune Ilarion Pușcariu, îi însuflețea pe participanți.

În timpul domniei lui Barbu Știrbey (1848-1853 și 1854-1856) drapelul tricolor s-a menținut, dar cu culorile pe verticală și culoarea roșie la hampă. Evenimentele care s-au desfășurat în continuare, pe întreg teritoriul locuit de români însumează și istoria tricolorului. Consemnăm, de exemplu, faptul că în Convenția de la Paris a celor șapte puteri garante, din august 1858, referitor la drapelul Principatelor Române se prevedea: „Oștirile Moldovei și Munteniei își vor păstra steagurile lor actuale; la ele se va atașa o banderolă de culoare albastră, aceasta din urmă, fiind menită a simboliza unirea“.

„*Cu toată opoziția manifestată constant și direct de marile puteri față de însemnele naționale românești după Unirea din 1859, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza a fost introdus drapelul unic tricolor. Plasat ca fundal al stemei unite, tricolorul avea menirea de a releva marile idealuri ale poporului român, ardenta aspirație spre neatârănare și unire deplină. Urmărind a se da glas acestor sentimente profunde, în 1860, când s-a instituit prima distincție*

românească, *PRO VIRTUTE MILITARI* – dedicată eroilor care au înfruntat, jertfindu-și propria viață, la 13 septembrie 1848, oștile străine venite să înăbușe revoluția. S-a prevăzut ca această distincție să fie prinsă cu o panglică tricoloră“. [4, p. 140, 141]

În aprilie 1861 autoritățile românești au solicitat marilor puteri recunoașterea tricolorului ca pavilion al navelor comerciale ale țării. În conformitate cu conținutul notelor difuzate în străinătate cu această ocazie, drapelul României reunea culorile roșu, galben și albastru dispuse orizontal, însoțite, în partea superioară, pentru a crea impresia că se respectă prevederile Convenției de la Paris, de o eșarfă de asemenea tricoloră. Neprimindu-se răspuns, ministrul afacerilor externe Apostol Arsache s-a adresat din nou, în aprilie 1862, marilor puteri cerându-le să intervină la Poartă în vederea reglementării pavilionului național, subliniind că guvernul țării a făcut în acest sens repetate demersuri. Modul de redactare a acestor note, stilul direct de proclamare a tricolorului ca însemn național oficial au dus, în cele din urmă, la recunoașterea acestuia și de către Puterile Garante. În august 1862 s-a renunțat și la banderola albastră atașată, conform prevederilor Convenției de la Paris, țara impunându-și propria voință și în ceea ce privește însemnul național. Steagul cuprindea tricolorul dispus orizontal, roșul fiind plasat în partea de sus, în centrul steagului aflându-se stema unită, acvila cruciată și capul de bour. Deseori imaginea era însoțită de o eșarfă pe care era scrisă deviza HONOR ET PATRIA. În colțurile steagului era brodată inițiala suveranului.

Alexandru Ioan Cuza avea să definească drapelul tricolor cu cuvinte pline de sentimente patriotice, având viziunea tot mai proundă a devenirii superioare a României sub acest drapel, cu ocazia conferirii regimentelor a noului drapel, în ziua de 13 septembrie 1863, zi semnificativă pentru trecutul de glorie al poporului nostru, întrucât se împlineau 15 ani de la bătălia din Dealul Spirii:

Drapelul este România

„Drapelul este România, acest pământ binecuvântat al Patriei, udat cu sângele străbunilor noștri și îmbogățit cu sudoarea muncitorilor. El este familia, căminul fiecăruia, casa în care s-au născut părinții voștri și în care se vor naște fii voștri. Drapelul este

în același timp, trecutul, prezentul și viitorul, este istoria întreagă a României“.

Prin Constituția din 1866 s-a stabilit, de asemenea, ca steagul țării să cuprindă culorile „albastru, galben, roșu“. Faptul că nu s-a fixat poziția și nici modul de dispunere a culorilor a determinat apariția unor variate tipuri de drapele. Uniformitatea s-a realizat prin prevederile legii în legătură cu alcătuirea stemei de stat din 2/14 aprilie 1867. În cuprinsul acestui act legislativ s-a prevăzut că „drapelul domnului, ca și cel al armatei vor avea dispuse culorile naționale în modul următor: albastrul perpendicular și alături cu hampa, galbenul la mijloc, roșul la margine fâlfâind. În mijloc vor fi armele țării“. Steagurile gărzilor orășenești aveau o înfățișare asemănătoare, însă pe suprafața acestora, în locul stemei țării, urma a se aplica însemnul districtual sau cel al orașului respectiv. Ca urmare a aplicării acestor legi, compunerea drapelului național a căpătat stabilitatea necesară unui simbol național.

În timpul Războiului pentru Independența de Stat, unitățile participante la lupte din 1877-1878, atât cele care făceau parte din formațiunile active și miliții, cât și cele din formațiunile gărzilor orășenești, s-au individualizat printr-un drapel propriu. Pentru a se deosebi de steagurile autorităților civile, drapelele militare aveau în centru stema țării, înconjurată de frunze de laur. Unitățile făcând parte din gărzile orășenești au purtat în centrul drapelului tricolor stema orașului respectiv, înconjurată de o cunună de frunze de laur ce desemnau, în limbaj heraldic, victoria.

După formarea, în 1867, a monarhiei dualiste austro-ungare, deși românii din Transilvania au cerut cu insistență să li se permită utilizarea tricolorului roșu, galben și albastru, motivând această solicitare prin faptul că sunt culori ce provin din stema Marelui Ducat al Transilvaniei, autoritățile de la Viena și Budapesta s-au opus, legea naționalităților din 1868 recunoscând numai pentru Ungaria (la care fusese anexată forțat și Transilvania) doar un singur steag, desigur steagul național ungar. De altfel, toate încercările făcute de români pentru obținerea de drepturi politice și orice mișcare de emancipare națională, orice sărbătoare sau comemorare era marcată prin arborarea tricolorului, acest lucru împotriva măsurilor severe de interzicere.

Elevii liceului „Andrei Șaguna” din Brașov, la fiecare aniversare a zilei de 3/15 mai 1848, arborau drapelul tricolor; cu orice risc, pe dealul Tâmppei și la mormântul poetului patriot Andrei Mureșianu. În 1870, s-a arborat tricolorul pe casa lui Avram Iancu, iar în 1872, la moartea marelui patriot, tricolorul a evidențiat simbolic hotărârea maselor de români de a milita neconținut pentru împlinirea idealurilor cărora acesta și, înaintea lui, „Crăișorul Horea” le-au închinat întreaga lor existență.

Trebuie menționate activitățile societăților culturale România Jună din Viena (președinte Ioan Slavici, bibliotecar Mihai Eminescu) și Arboroasa (1875-1877) de la Universitatea din Cernăuți, unde au activat Ciprian Porumbescu, Gherasim Buliga, Dimitrie Onciul ș.a., care au promovat tricolorul, cultura și drepturile românilor.

În timpul mișcării memorandiste din 1892-1894 lupta pentru instituirea tricolorului ca însemn național al tuturor românilor cunoaște o și mai mare extindere. Prin arborarea sa, românii și-au demonstrat adevărată totală față de prevederile memorandumului, care arăta situația românilor din imperiul dualist. [4, p. 143]

Astfel, sunt nenumărate manifestări față de autoritățile austro-ungare.

Tricolorul, drapelul nostru național a intrat în sângele românilor fiind participant la toate luptele de emancipare și eliberare a ființei naționale, fii Țării dându-și viața de nenumărate ori sub sub faldurile tricolorului. Tricolorul a însoțit pe fii țării în Războiul pentru Independență, în Războiul pentru Întregirea României, în Războiul Sfânt contra hoardelor barbare asiatice pentru reuperarea teritoriilor ocupate, jefuite și cu populația deportată, în războaiele contra tuturor celor care ne-au ciopârțit țara. Tricolorul purtat cu mândrie în toate confruntările, apărât cu devotament fără de margini, înălțat pentru a marca victoriile dobândite, drapelul este considerat „ÎNSĂȘI ONOAREA ROMÂNIEI”.

Azi, Tricolorul Românesc flutură impetuos pe falnicele catarge ale Alianței Nord Atlantice și ale Uniunii Europene. Fii țării își fac datoria de oșteni, cu mare cinste și cu deosebita pricepere, în teatrele de operații, tot sub steagul tricolor pentru dreptate și libertatea celor oprimați. Orice manifestare patriotică, culturală sau socială, la care nu se impune neapărat ca cei care participă să vină cu tricolorul, românii vin

din convingerea înălțătoare că trebuie să vină cu tricolorul.

Bibliografie selectivă

1. Cernovodeanu, Dan „Știința și arta heraldică în România – Album”, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977;
2. Cernovodeanu, Dan „Evoluția armeriilor Țărilor Române de la apariția lor până în zilele noastre (sec. XIII-XX)”, Muzeul Brăilei-Editura Istros, Brăila, 2005;
3. Dogaru, Maria „Aspirația poporului român spre unitate și independență oglindită în simbol. Album heraldic”, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981;
4. Dogaru, Maria „Tricolorul românesc, o istorie glorioasă”, în „Anale de Istorie”, anul XXXIV, 1, 1988;
5. Dogaru, Maria „Din heraldica României – Album”, Editura JIF, București, 1994;
6. Sturdza-Săucești, Marcel, colonel „Heraldica – Tratat tehnic”, Editura Științifică, București, 1974;
7. Colectiv „Dicționarul științelor speciale ale istoriei”, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.

Din prefața Acad. Nicolae Edroiu la cartea lui Alexandru-Grigore Pisoschi, „Din heraldica teritorială a Bucovinei istorice, Hotinului și Herței” – Ed. RISOPRINT, Cluj-Napoca, 2014:

„Lucrarea elaborată de prof. univ. dr. ing. Alexandru-Grigore Pisoschi aduce contribuții notabile la cunoașterea unor aspecte semnificative ale heraldicii românești. Autorul și-a concentrat atenția asupra unui spațiu important al vechiului teritoriu românesc unde o boierime autohtonă și o administrație bine susținută de aceasta au întreținut o viață românească ale cărei consecințe se văd până astăzi (...) Prezentarea se face cu mult profesionalism, autorul fiind un bun cunoscător al problematicii heraldice, al detaliului simbolistic. Lucrări ca acestea sunt necesare cercetătorilor de heraldică din țara noastră, dezbaterilor care continuă să se poarte în contextul procesului de elaborare și consolidare a stemelor de comune și orașe, a celor teritoriale. Se asigură astfel legătura cu vechile cercetări heraldice din România întrerupte brutal după 1948 și reluate în noul context socio-politic de după 1989, cu heraldica tradițională românească”.

SUMAR

EDITORIAL / p. 2

COLUMNA, COLUMNA / p. 3

PURUREA EMINESCU / p. 5

Nicolae Georgescu, *Eminescu în Dobrogea* / 7

Nicolae Mareș, *Eminescu în limba polonă* / 11

Cai Qing, *Expresie completă a genei spirituale românești* / p. 15

Pham Viet Dao, *Am recitat poezii ale lui Eminescu* / p. 16

MONDOBLOGOSFERA / 18

Carmen Lăiu, *Suntem prea mulți, sau prea lacomi?* / 18

Cu AI despre populația lumii / 22

Controlul asupra vremii – Adevăr sau Fabulație / 24

Marian Ilie, *Scrisoare de la Victor Hugo despre viitor: „Oamenilor care vin”* / 27

TRANSFOCATOR / 28

Nicolae Mareș, *Ultima zi de pace* / 28

Cornel Pivariu – *România între vulnerabilitate și reechilibrare* / p. 32

GENIUL? O NEFERICIRE / p. 37

Elena Văcărescu / 37

Nicolae Titulescu / 39

Hariclea Darclée / 41

Ștefan Procopiu / 42

Dinu Lipatti / 43

Nicolae Mareș, *O scrisoare... de nepierdut* / 45

TAIFASURI / p. 46

Henri Coandă în dialog, *acum 60 de ani, cu Mihail Diaconescu* / 46

Dialog **Nicolae Mareș** – **Valeriu Butulescu** despre *uriașa mistificare privind refuzul „Donației” brâncușiene și aducerea osemintelor sale în țară – potrivit testamentului său* / 48

Cu **Ovidiu Schumacher** despre *vremuri și oameni de nedat uitării* / 57

„*Vindecarea începe atunci când omul se întoarce către sine*” – dialog realizat de **Marian Ilie** cu **Dr. Viviana Bogdan** / 58

La un taifas cu Inteligența Artificială despre revista *SIMBIOZE* / 62

CUVINTELE, AH, CUVINTELE / p. 64

Poemul lunii / p. 64

De Sophia / p. 64

Poezie / p. 65

Nicolae Georgescu / p. 65

Mihaela Aionesi / 66

Liviu Vișan / 68

Irina-Ana Drobot / 69

Proză / p. 71

Raluca Ioana Maftai, *Scris în stele* / 71

Ștefan Dumitrescu, *Delirul*, / 77

Mircea Lungu, *Și sarea, și marea...* / 81

Ben Todică, *Pianul care întorcea războaiele* / 82

Printre tomuri / p. 84

Tableta LUCON, *Împărat peste cultura asiei* / 84

Mircea Lungu, *Oamenii adevărați au corpuri* / 86

Ioan Șt. Lazăr, *Un artist polivalent: Petre Cichir-dan* / 88

Irina-Ana Drobot, *Metamorfoze în poezia zilelor noastre* / 90

Cartea care zguduie America: „Capitalul în secolul al XXI-lea” / 93

LITERATURA FĂRĂ FRONTIERE / p. 95

Marian Ilie, *Osman Bozkurt – un neobosit promotor al literaturii fără frontiere* / 95

Marian Ilie, *Trei zile în Capitala Poeziei turce* / 97

Cai Qing, *Laptele și sângele literaturii: suișurile și coborâșurile lecturii și elevarea spirituală a timpului nostru* / 98

LIMBA CE-O VORBIM / p. 104

Marian Ilie, *Limba este sistemul circulator sanguin al civilizației umane* / 104

Tușeu: **Mihai Vinereanu** despre *limbile nostratice* / 108

BRÂNCUȘI 150 / 109

Nicolae Mareș, *Vintilă Russu-Șirianu despre Brâncuși și Titulescu* / 109

Tableta LUCON, *O opinie* / 113

MISCELLANEA / 114

Mihai Batog-Bujeniță, *Despre cultură* / 114

Genovel-Florentin Frățilă, *Uniți în cuget și-n simțiri* / 116

Prof. univ. dr. ing. Alexandru-Grigore Pisoschi, *Despre tricolorul românesc* / 122